FRÉDÉRIC

BEIGBEDER

ROMANO „MEILĖ TRUNKA TREJUS METUS“ AUTORIUS

OONA & SALINGER

TYTO ALBA

F R É D É R I C

BEIGBEDER

OONA & SALINGER

R O M A N A S

Iš prancūzų kalbos vertė
Inga Tuliševskaitė

VILNIUS 2015

UDK 821.133.1-31
Be97

Frédéric BEIGBEDER
OONA & SALINGER
Bernard Grasset, Paris, 2014

© Éditions Grasset & Fasquelle, 2014
© Inga Tuliševskaitė, vertimas į lietuvių kalbą, 2015
© Ilona Kukenytė, viršelio dizainas, 2015
© „Tyto alba", 2015

Fotografijų autorių teisės saugomos; p. 247, p. 265 © Frédéric Beigbeder

ISBN 978-609-466-097-9

Toks pat išdidus kaip mano katė Kokoška,
nešanti padėti ant priegalvio sudarkytą, kraujuojantį,
bet dar gyvą žvirbliuką,
dedu šią knygą, kaip ir savo surambėjusią širdį,
*prie ponios Laros Micheli kojų**.

---

* Grakščių ir dailiai lenktų.

Ar keliausi į Skarboro mugę?
(Karas riaumodamas siaučia raudonais batalionais)
Petražolių, šalavijų, rozmarinų ir čiobrelių
(Generolai įsako kareiviams žudyti)
Primink mane tai, kuri ten gyvena,
(Ir kautis už seniai pačių pamirštą reikalą)
Kurią kadaise nuoširdžiai mylėjau.

Nežinomas XVI a. Jorkšyro dainius
(Antimilitaristinius žodžius skliausteliuose
Paul Simon pridūrė 1966 metais)

TAI – NE FIKCIJA

Paklausta, ar jos ekstravagantiškiausi atsiminimai yra faktai ar fikcija, Diana Vreeland atsakė: „Tai – fakcija."

Ši knyga – gryniausia fakcija. Joje viskas griežtai tikslu: veikėjai yra tikri, vietos egzistuoja (ar egzistavo), faktai – autentiški, o visas datas galima patikrinti biografijose ar istorijos vadovėliuose. Tačiau visa kita yra pramanas ir dėl šios šventvagystės meldžiu pagrindinių veikėjų vaikų, vaikaičių ir vaikaičių vaikų atleisti už primestą savo nuomonę.

Jungtinių Amerikos Valstijų rašytojas Trumanas Capote sugalvojo tokio žanro romanų sąvoką: *non-fiction novel*. *New York Times* 1966 metų sausio 16 dienos numeryje išspausdintame interviu su George'u Plimptonu savo kūrinį jis vadina „pasakojimu, kuriame naudojasi visomis grožinės literatūros kūrimo priemonėmis, tačiau išlieka absoliučiai ištikimas faktams". Prancūziškai turėtume versti: *roman non fictionnel*. Klaiku.

Mieliau linkstu sakyti „fakcija". Šis žodis perša mintį – taikos metu gan smagią, – kad pasakojimo autorius yra tarytum sargyboje stovintis kareivis ar pavojingo sukilimo vadas.

Kadangi šios knygos veikėjų gyvenimai buvo ypač įslaptinti, romanistui atsivėrė plati erdvė kūrybai. Tačiau iškilmingai pareiškiu: siaubingai nusivilčiau, jei ši istorija nebūtų buvusi tikra.

1980 metų pavasarį nuolatiniai Palio parko Niujorke lankytojai tapo labai neįprastos scenos liudininkais. Priešais miesto parką sustojo ilgas juodas limuzinas. Buvo gal trečia popietės valanda. Vairuotojas atidarė dureles kokių šešiasdešimties metų keleivei baltu kostiumėliu, tamsiais akiniais, ir ši lėtai išlipo iš automobilio. Ponia akimirką stovėjo nejudėdama, nervingai leisdama tarp pirštų perlų vėrinį, lyg kalbėdama rožinį, paskui pasuko į kairįjį parko kampą. Pakrūmiais lėtai artėdama prie sienos, kuria sruvo vanduo, prabangioji moteris išsitraukė iš rankinės keletą porceliano šukių. Tada pradėjo elgtis itin keistai: parklupusi ant žemės, įnirtingai ėmė raustis joje išpuoselėtais nagais. Dešrainį valgantis vyriškis nusistebėjo, kodėl toji skudurininkė ieško maisto ne kitoje parkelio pusėje stovinčioje šiukšliadėžėje, o knisasi gėlių lysvėje. Iš pradžių jis neatkreipė dėmesio, bet paskui jam pasirodė, jog toji šešiasdešimtmetė keturiomis lyg vaikas smėlio dėžėje stačiai po medžiais sukišo į išraustą duobę porceliano šukes ir rankomis supylė kauburėlį. Bebaigią pietauti atvirame ore dar labiau nustebo pamatę, kaip toji buržua žemėtomis

rankomis atsistoja ir oriai įsėda į savo kadilaką. Nors jos veidą dengė tamsūs akiniai, buvo galima jame įžvelgti pasitenkinimą gerai atliktu darbu. Ji priminė keistuolę, kokių neretai galima sutikti Niujorko gatvėse, ypač po to, kai buvo įteisinti barbitūratai*. Vairuotojas uždarė dureles, apėjo mašiną, sėdo prie vairo ir ilgasis automobilis tyliai nušliuožė Penktojo aveniu link.

---

* Barbitūro rūgšties dariniai, vartojami kaip migdomieji ir traukulius slopinantys vaistai. (*Vert. past.*)

Jerry, prisistatymas

Noriu papasakoti istoriją. Ar kurią dieną mokėsiu papasakoti ką nors daugiau nei savo paties istoriją?

Pierre Drieu La Rochelle, „Civilinė būklė“, 1921

2010 metų pradžioje pastebėjau, kad aplinkui nebematau savo amžiaus žmonių. Mane supo dvidešimčia ar trisdešimčia metų jaunesni asmenys. Mano draugė gimė tais pačiais metais, kai aš pirmąkart vedžiau. Kur prapuolė manosios kartos žmonės? Jie pradingo pamažėle: dauguma buvo užsivertę darbais ir vaikais – vieną dieną jie tiesiog pranyko savo darbovietėse ar namuose. Aš dažnai keičiau gyvenamąją vietą ir telefono numerį, tad senieji draugai nebegalėjo su manim susisiekti. Kartais kai kurie iš jų numirdavo. Nepajėgiau atsikratyti minties, kad šios dvi tragedijos gali būti susijusios (kas manęs nebemato, to gyvenimas nutrūksta). Tačiau bendraamžių stoką aplink mane turbūt galima paaiškinti ir kitaip: bėgau nuo savo atvaizdo. Keturiasdešimtmetės moterys baugino neurozėm, identiškom manosioms: pavydas jaunystei, surambėjusi širdis, neišsprendžiami fiziniai kompleksai, baimė prarasti lytinį patrauklumą, o gal jis buvo jau seniai prarastas. Mano amžiaus vyrai gyveno buvusių švenčių atsiminimais, be atvangos gėrė, valgė, tuko ir pliko skųsdamiesi savo žmonomis ar viengungyste. Gyvenimo pusiaukelėje žmonės kalbėjo tik apie pinigus, ypač rašytojai.

Virtau tikru gerontofobu. Atradau naują apartheido tipą: gerai jausdavausi tik su tais, kuriems galėjau tikti į tėvus. Paauglių draugija įpareigojo rūpintis apranga, vertė prisiderinti kalbėsena ir kultūrine informacija. Jie mane atgaivino, įkrovė man energijos, grąžino šypseną. Pasisveikindamas turėjau perbraukti delnu jaunajam pašnekovui per delną, paskui sugniaužtu kumščiu trinktelėti į jo kumštį ir galiausiai suduoti sau į kairę krūtinės pusę. Paprastas rankos paspaudimas būtų išdavęs skirtumą tarp kartų. Dar reikėjo vengti pasenusių juokelių, tarkim, nesakyti, kad irkluoju lyg Gerard'as d'Aboville'is („Kas jis?"). Susitikęs klasės draugus, jų neatpažindavau, mandagiai nusišypsodavau ir skubėdavau nuo jų pabėgti: mano metų žmonės man buvo per seni. Atkakliai vengdavau pietauti mieste su vedusiomis poromis. Mane baugino visos miesčioniškos priedermės, ypač keturiasdešimtmečių susibūrimai kokiame nors beveidžiame bute su kvapniosiomis žvakėmis. Mane pažinojusiems prikišdavau būtent tai, kad jie mane pažįsta. Man nepatiko, kad žmonės žino, kas aš esu. Sulaukęs keturiasdešimt penkerių norėjau vėl būti skaistus. Lankydavausi tik naujuose baruose pašėlusiems vaikams, glotniuose plastifikuotuose naktiniuose baruose su tualetais be atminties, madinguose restoranuose, apie kurių egzistavimą mano senieji bendražygiai sužinos tik po dvejų ar trejų metų, vartydami žurnalą *Madame Figaro*. Kartais bandydavau pakabinti kokią jauną merginą, kuri švelnumo kupinomis akimis galiausiai paaiškindavo, kad jos motina linksmindavosi tuose pat vakarėliuose kaip ir aš. Senatvei nusileidau tik dėl vieno: aš *netweetinau*. Nesupratau, kokia prasmė rašyti mintis nepažįstamiems, kai galima jas sutelkti knygose.

Pripažįstu, kad atsisakydamas susitikti su savo amžiaus žmonėmis, atsisakiau senti. Supainiojau jaunystės kultą ir jaunystę. Kiekvienoje savo artimųjų raukšlėje matome besidarbuojančią

mūsų pačių mirtį. Nuoširdžiai maniau, kad bendraudamas su paaugliais, kurie kalba apie Robertą Pattinsoną, o ne Robertą Redfordą, gyvensiu ilgiau. Tai buvo rasizmas prieš patį save. Galima apsimesti Dorianu Grėjumi net ir be palėpėje paslėpto pragaištingo portreto: tereikia užsiauginti barzdą, kad veidrodyje nebematytum savo tikrojo veido, retkarčiais pabūti didžėjumi su senom 45 apsukų plokštelėm, vilkėti pakankamai plačius marškinėlius, kurie paslėptų augantį pilvuką, nenešioti skaitymo akinių (lyg per ištiestos rankos atstumą skaitantis knygą vyras atrodytų jaunesnis), vėl žaisti tenisą apsivilkus antracito spalvos *American Apparel* treningą su baltais krašteliais, pozuoti nuotraukai prie *Kooples* parduotuvių vitrinų, šokti su nepilnametėmis banglentininkėmis Ibarico paplūdimio bare *Blue Cargo* ir kasdien kankintis nuo pagirių.

2010 metų pradžioje niekas geriau už mane nežinojo Rihannos biografijos – kitaip tariant, mano padėtis kėlė susirūpinimą.

Prieš trejus metus vienoje iš Hanoverio kavinių *New Hampshire* pamačiau tokią nuostabios, jau mirusios moters nuotrauką.

Tos jaunos moters vardas Oona O'Neill: pažiūrėkit į jos šukuoseną *à la* Gene Tierney (banguoti plaukai su sklastymu šone,

atvira kakta), jos spindinčius lygius dantis, įtemptą miego arteriją, kuri išreiškia jos pasitikėjimą gyvenimu. Tai, kad toji mergaitė gyveno, padrąsina. Smulki brunetė nupieštais antakiais pilnais plaučiais traukia tyrą orą, tikėdama, kad viskas įmanoma. Tačiau jos vaikystė... Kai tėvas paliko jos motiną, kad su savo naująja žmona įsikurtų Europoje, jai tebuvo dveji. Oona jam siųsdavo širdį draskančius atvirukus: „Tėti, aš labai labai tave myliu, nepamiršk manęs!" Jie vėl susitiko tik po aštuonerių metų.

1940-aisiais Oona O'Neill buvo įsimylėjusi mano mėgstamiausią rašytoją.

Šią nuotrauką pamačiau tuomet, kai J. D. Salingeriui buvo likę gyventi treji metai. Su Jeanu–Marie Périer išvykau į Kornišo miestelį Naujajame Hampšyre, norėdamas apie jį susukti dokumentinį filmą. Mintis buvo tiek absurdiška, tiek banali: šimtams jo gerbėjų aplankyti didžiausią mizantropą iš pasaulio rašytojų tapo nelyginant turistine iškyla. „Rugiuose prie bedugnės" autorius apsigyveno nuošalioje fermoje Naujosios Anglijos miškuose 1953-iaisiais. Nuo 1965-ųjų, mano gimimo metų, jis nebuvo išleidęs nė vieno kūrinio. Jis nedavė interviu, nesileido fotografuojamas ir nepalaikė jokių ryšių su išoriniu pasauliu. O aš įkūnijau tą išorinį pasaulį, kuris norėjo įsibrauti į jo asmeninę erdvę su raiškiosios TV kamera. Kodėl? Anuomet to dar nenumaniau, bet mano trauka prie to senolio buvo susijusi su augančiu mano pasidygėjimu vienmečiais. Salingeris, kaip ir aš, mylėjo daug jaunesnes merginas. Visuose jo romanuose ar apsakymuose kalba vaikai ar paaugliai. Jie simbolizuoja prarastą nekaltybę, nesuprastą skaistumą. Suaugusieji yra bjaurūs, buki, nuobodūs, suvaržyti savo materialaus komforto. Geriausi jo apsakymai yra tie, kuriuose jis per vaikų dialogus išreiškia savo pasibjaurėjimą materializmu. Nuo 1951 metų pasaulyje parduota 120 milijonų knygos *The Catcher in the Rye* egzempliorių – trumpo romano,

kuriame iš internato išmestas berniukas klaidžioja po Centrinį parką ir svarsto, kur žiemoja antys užšalus tvenkiniui. Gal jo teorija buvo vaikiška, neabejotinai pramanyta ir gal net pavojinga, bet aš tapau savanoriška Salingerio sukurtos ideologijos auka. Jis yra rašytojas, geriausiai apibūdinęs dabartinį – padalytą į dvi stovyklas – pasaulį. Vienoje jų – rimti asmenys, geri mokiniai su kaklaryšiais, užkietėję miesčionys, kurie eina į tarnybą, veda lengvabūdes namų šeimininkes, žaidžia golfą, skaito straipsnius apie ekonomiką ir tiesiog priima esamą kapitalistinę sistemą: „Vyrukai, be paliovos kalbantys, kiek kuro suryja jų sumauta mašina."

Kitoje – nebrandūs paaugliai, liūdni vaikai, amžiams įstrigę priešpaskutinėje vidurinės mokyklos klasėje, per naktis šokantys maištininkai ir miškais besibastantys pakvaišėliai, tie, kurie klausinėja apie Centrinio parko antis, šnekučiuojasi su benamiais ar vienuolėm, įsimyli šešiolikmetę paauglę, niekada niekur nedirba, lieka laisvi, neturtingi, vieniši, purvini ir nelaimingi, trumpiau tariant, amžini maištininkai, kurie tiki neigiantys vartotojišką modelį, nors iš tiesų pastaruosius šešiasdešimt metų jie stūmė Vakarų šalis į skolas, o nuo praėjusio amžiaus penktojo dešimtmečio įsuko plataus vartojimo prekių pardavimą už milijardus dolerių (plokštelės, romanai, filmai, TV serialai, drabužiai, moterims skirti žurnalai, vaizdo klipai, kramtomoji guma, cigaretės, automobiliai su atidengiamu viršum, gaivieji gėrimai, alkoholis, kvaišalai – visi tie arogantiškų *mainstream* marginalų išreklamuoti gaminiai). Man reikėjo stoti akistaton su tuo, kurio vaikiškos fantazijos privertė išsivysčiusį pasaulį svajoti. Salingeris – rašytojas, sukėlęs žmonių pasibjaurėjimą senėjimu.

Kelionei per žaliąsias kalvas išsinuomojom furgoną. Kornišą pasiekėme nuostabų pavasario rytą, ketvirtadienį, 2007 metų gegužės 31-ąją, 11.30. Dangus buvo žydras, bet saulė ledinė. Šal-

ta saulė niekam nereikalinga, apgaulinga kalbėti apie pavasarį, kai lauke, kelios mylios nuo Kvebeko, tokia temperatūra. Salingerio adresą nesunku rasti internete: išradus visuotinę padėties nustatymo sistemą, mūsų planetoje jau niekas nebegali pasislėpti. Dabar sužinosite adresą, kuris šešis dešimtmečius buvo slapčiausias pasaulyje. Korniše yra senas dengtas tiltas per Konektikuto upę. Jei kertate jį važiuodami iš gretimo Vindzoro kaimo, pasijuntate kaip Clintas Eastwoodas filme „Madisono apygardos tiltai". Paskui pasukate kairėn, į Vilsono kelią, ir važiuojate kelis šimtus metrų iki kapinaičių su pilkais antkapiais – jos jums iš dešinės, už žemos baltai dažytos tvoros. Tada važiuojate Plato keliu, dešinėje kelias kyla kalvon palei tas krūmais ir samanom apaugusias kapinaites. Išsiruošę į tokį žygį naktį, pasijuntate lyg Michaelo Jacksono klipe *Thriller*. Salingerio paieškoms reikia drąsos – daug pradedančių reporterių pasuko atgal, priartėję prie tos aukštos vešlios lapijos. Bernanosas kažkur yra rašęs apie „takią tylą": iki 2007 metų gegužės 31-osios nesupratau, ką jis norėjo tuo pasakyti. Furgone mes – režisierius Jeanas-Marie Périer, prodiuseris Guillaume'as Rappeneau ir aš – toli gražu nesijautėm ramūs. Jeanas-Marie, kuris buvo visko patyręs, pavyzdžiui, *Rolling Stones* gastroles po Ameriką 1972-aisiais, tikrai ne malonų pasivažinėjimą po gražius gamtos kampelius, dabar žiūrėjo į mane nustėręs, visa esybe bylodamas: „Seni, toji kvaila mintis toptelėjo tau, tad nėra ko suskysti."

Kelias susiaurėjo ir dabar vingiavo per aukštų pušų, išlakių beržų, klevų ir augalotų šimtamečių ąžuolų mišką žole apželusiomis vėžėmis. Tamsi lapija slopino šviesą ir toje miško glūdumoje po šakų raizgalyne net vidury dienos atrodė, lyg būtų vidurnaktis. Kelionė mišku yra magiškas ritualas: visose fėjų pasakose, vokiečių romantinėje literatūroje ar Walto Disney'aus filmuose yra kelionės per miškus. Pro medžius mirkčiojo saulė:

diena, naktis, diena, naktis, šviesa pasirodydavo ir pradingdavo, lyg saulė būtų siuntusi žinutę Morzės abėcėle. „Sukit atgal. Stokit. Bėkit, kol dar galit. Stot. Nelaimė, nelaimė."

Romantiški miškai gali tapti blogio spąstais, kaip filme „Projektas: Bleiro ragana" ar Hiurtgene 1944–1945 metų žiemą. Žinojau pabūgsiąs. Niekada nebūčiau drįsęs trukdyti žmogaus, kuris man atskleidė skaitymo malonumą, to amerikiečių rašytojo, kuris buvo švelnumo ir maišto įsikūnijimas. Motina mane gerai išauklėjo ir esu pernelyg drovus. Tarp medžių pavažiavus apie kilometrą, dešinėje atsivėrė gamtovaizdis. Staiga nušvito, tarsi Dievas būtų įjungęs milžinišką prožektorių. Tai buvo lyg proskyna, bet kai proskyna kopia šlaitu, ji vadinama pieva, lauku ar slėniu, nežinau, aš užaugau mieste. Į J. D. Salingerio namus reikia važiuoti Lengo keliu, pirmuoju iš dešinės. Jis kyla išilgai raudono kluono dešinėje. Galiu jums išduoti net ir rašytojo Salingerio telefono numerį: 603 675 5244 (jį paviešino vienas jo biografų). Ten aš neišlipau iš mašinos, ten tirtėjau iš baimės, ten pasijutau didžiausiu bailiu. Įsivaizdavau už namo, verandoje, greta pliauskų rietuvės supamojoje kėdėje susimąsčiusį senąjį Salingerį (anuomet aštuoniasdešimt aštuonerių) ir jo katinus, draskančius senas pagalves... Vienaaukštis namas stovėjo kalvos viršūnėje, vaizdas iš jo terasos turėjo būti nuostabus, buvo regėti upė ir baltais namukais nusėtos lankos. Danguje sklendė rudi paukščiai, o ledinė saulė nušvietė priešais stūksančio Eskutnėjaus, Mėlynojo kalno, medžius. Oras kvepėjo pievose karaliaujančiais geltonžiedžiais barkūnais – specialiai pasidomėjau, kad sužinočiau tų visoje apygardoje pabirusių auksaspalvių gėlių vardą. Ant žalios kalvos augo kadagiai, panašiai kaip ant kalvos Sare, nuo kurios smagiai risdavausi, išmėšlindamas *NewMan* firmos kelnes. Toji vieta buvo nepaprastai rami... lyg Naujojo Pasaulio panorama. Niekas neturėjo teisės trikdyti tokios ramybės.

– Nagi, Fredai, ar mes sukorėm tokį kelią tik tam, kad pasuktume atgal, – tarė Guillaume'as Rappeneau.

– Aš... ne... nemanau, kad... – staiga prabilau Patricko Modiano stilium. – Vis dėlto... mes ne paparacai...

– Žinoma, paparacai, idiote, tu dirbi žurnale *Voici*! Suprask, jeigu jis atvers mums duris, – bus pasaulinė sensacija, net jei paskui užtrenktų jas prieš nosį, nuotrauka apskries visą pasaulį!

– Bet... Salingeriui aštuoniasdešimt, jis kurčias kaip kelmas, be to, Antrojo pasaulinio karo veteranas, tikrai ginkluotas...

– Aaa. Galėjai tai ir anksčiau pasakyti.

Medinis skydas prie Salingerio valdų skelbė *NO TRESPASSING**. Išvakarėse kalbinom romanistą Stewartą O'Naną jo sode, už kelių kilometrų nuo čia. Jis priminė Naujojo Hampšyro valstijos šūkį: „LIVE FREE OR DIE"**. Šioje valstijoje automatiniai ginklai visada buvo parduodami be apribojimų, nepaisant pasikartojančių žudynių mokyklose.

– Taip ir žinojau, kad pabūgsi, – pasakė Jeanas-Marie Périer. – Tu tikras melagis.

– Ne, aš... aš esu... mandagus.

Visa grupė pratrūko juoktis, aš irgi nusijuokiau – iš mandagumo. Tačiau kalbėjau tiesą. Mandagumas yra viena didžiausių mano trūkumų, kaip ir drovumas. Visada maniau, kad jei visi būtų gerai išauklėti, visuomenei nebereikėtų įstatymų. Ir man buvo nejauku belstis į atsiskyrėlio duris it kokiam ragana persirengusiam vaikigaliui, per Heloviną kaulijančiam saldainių.

Būti atsiskyrėliu – garbinga tradicija, šiose Jungtinių Valstijų apylinkėse puoselėjama dar nuo „Baltosios damos" laikų: poetė Emily Dickinson visą savo gyvenimą, nuo 1830 iki 1886 metų,

---

* Įeiti draudžiama. (*Vert. past.*)

** Gyvenk laisvai arba mirk. (*Vert. past.*)

praleido atsiskyrusi Amherste, Masačusetso valstijoje, valanda kelio mašina pietų kryptim nuo Salingerio namų. Toji, kurios kūryba išleista tik po mirties, rašė: „Nebūtis yra kondensuota Būtis“.

Šis sakinys ne tik apie Dievą, bet ir apie reklamą. Atsiribojimas nuo visuomenės nebūtinai yra laisvas pasirinkimas: jis gali būti dėl negalios, antisocialumo arba iš išskaičiavimo, kaip būdas tapti labiau matomam, priversti kitus galvoti apie jus, išgelbėti savo sielą, egzistuoti, jausti. Be abejo, Dickinson atsiskyrimas buvo nulemtas sielvarto ir ligos. Kai kurie jos biografai kalba apie meilės širdgėlą... Ji mylėjusi pastorių, kuris buvo vedęs ir turėjo vaikų... Neįmanoma meilė... Knygoje „Malonumai ir dienos“ Proustas, kaip ir Emily Dickinson, rašo: „Argi mylinčiam žmogui nebūtis nėra pati tikriausia, veiksmingiausia, ilgalaikiškiausia, patvariausia, ištikimiausia būtis?“

Kaip tik čia pasirodo Oona O'Neill. Norėdamas išmelsti atleidimą už tai, kad pasukau atgal, iki tikslo likus vos keliems žingsniams, pakviečiau visą grupę pietų į Salingerio pamėgtą restoraną *Lou's* Hanoveryje, prie Dartmuto universiteto. Padavėja nenorėjo išduoti, kada rašytojas buvo čia paskutinįkart užsukęs (kažkur skaičiau, jog kas sekmadienį jis čia valgydavo vėlyvus pusryčius). Visa apylinkė gerbė garsiojo autoriaus ramybę. Per radiją skambėjo grupės *The Platters* daina *Smoke Gets in Your Eyes.* Įsmeigiau akis į kabančią ant sienos nespalvotą nuotrauką, darytą naktiniame klube 1940-aisiais: merginos vakariniais drabužiais, su perlų vėriniais ant kaklo pozavo vyresnių skrybėlėtų vyrų trijų dalių eilutėm draugijoje. Ant nuotraukos užrašas: *Stork Club, 1940.* 2007-aisiais tie penkiasdešimtmečiai jau tikrai buvo seniai mirę, o nuotraukoje besišypsančios gražuolės prabėgus šešiems dešimtmečiams buvo arba palaidotos, arba viena koja grabe, apsiseilėjusios sėdėjo invalido vežimėliuose, net ne-

atsimindamos to džiugaus vakarėlio. Greta jos ant sienos buvo Oona.

Išėjus iš restorano vėl ėmė krėsti drebulys, nors ore sklandė pavasario dvelksmas: virš Konektikuto upės palinkusias geltonas gėles vadina rykštenėm. Gėlių vardais domisi tik seniai: jie nori pažinti augalus, kurie netrukus sužels jų viduje. Tuose kraštuose yra tokių baltų ramunių laukų, jog atrodo jie lyg slidinėjimo trasos. Mėgstamas Salingerio rašytojas Francis Scottas Fitzgeraldas 1939 metų vasarį atvyko į Dartmutą su Buddu Schulbergu rašyti *Winter Carnival* scenarijaus kino studijai *United Artists* (kurią įkūrė Chaplinas). Jis buvo toks girtas, kad prieš išsiunčiamas atgal į Holivudą, kur kitais metais mirė valgydamas šokolado plytelę Sheilos Graham namuose, 1443 Nort Heivorto aveniu, turėjo gydytis ligoninėje Niujorke. Apie tuos „darbo seansus" su Scottu man papasakojo Buddas. Susitikau su juo Dovilyje 2005-aisiais, kur jam buvo įteiktas festivalio literatūrinis prizas. Maždaug tuo pat metu, 1939-aisiais, Salingeris irgi tikriausiai galėjo čia, priešais Dartmuto koledžą, godžiai ryti spurgas su panele O'Neill, Scottu Fitzgeraldu ir Schulbergu (Oonai buvo keturiolika, Salingeriui dvidešimt, Scottui keturiasdešimt treji, o Buddui dvidešimt penkeri).

Man labai magėjo sužinoti, ar Salingeris po karo vėl matėsi su Oona. Be abejo, esu sentimentalus. Manau, kad tą romaną, kuris niekad neleis mums pasenti, įkvėpė Oona. Niekada nesužinosiu atsakymo: Jerry Salingeris mirė 2010 metų sausio 27-ąją, prabėgus trejiems metams po mano nepavykusio vizito į Kornišą. J. D. Salingerio laiškai Oonai O'Neill vis dar įslaptinti Šveicarijoje, Korsjė-siur-Vevė, kur baigiasi ir ši knyga.

I

Manhatano romanas

Žinojau, kad jis taps rašytoju. Užuodžiau tai.

Oona O'Neill apie J. D. Salingerį

1940-aisiais Niujorke visi rūkydavo visur: baruose, restoranuose, taksi, traukiniuose, o ypač *Stork Club* naktiniame bare. Lankytojai išeidavo iš jo perštinčiomis akimis ir dūmais pradvokusiais plaukais. Anuomet žmonės gadino savo sveikatą labiau nei šiandien, nes niekas jiems nepriekaišiojo, kad jie didina socialinio draudimo deficitą – jis dar nebuvo sukurtas. Beveik vienuolikta valanda vakaro – tokiu metu ilgoje baro salėje sėdinčių lankytojų veidus jau sunku įžiūrėti. *Stork* dabar buvo ne klubas, o neperregimas debesis. Smokinguotas orkestras po sukabintais ant virvelės balionėliais grojo Cabo Calloway'aus dainas. O gal ten grojo pats Cabas Calloway'us? Ant sienos – cilindruoto gandro su cigarete snape atvaizdas. Sekmadienio vakarais restoranas būdavo sausakimšas, ir lankytojams tekdavo rėkte išrėkti užsakymus padavėjams trumpais švarkeliais ir juodomis peteliškėmis po smakru. Tai jų netrikdė: amerikiečiai visada kalba garsiai, ypač gavę stiklą burbono su grūstu ledu.

Kai linksmindavosi su Įpėdinių trio – Gloria Vanderbilt, Oona O'Neill ir Carol Marcus, pirmosiomis Vakarų pasaulio *it-girls,*

pasislėpusiomis už dūmų uždangos, – jaunas blondinas spigiu balsu, kilęs iš Naujojo Orleano, nesiliaudavo šypsotis. Dienomis jis siųsdavo tekstus žurnalams, šie jų dar nespausdino. O vakarais, prieš pasibalnodamas nosį akiniais apvaliais stiklais, valydavo juos juodo šilko įmaute, tokio pat kaip audinio kvadratas išorinėje kairiojoje balto švarko kišenėje, kurio keturi kampai buvo rūpestingai nutaikyti į lubas nelyginant strėlės, nukreiptos į virš galvos kabančius balionėlius. Jo nuomone, gerai apsirengęs žmogus atrodo protingas ir šio jaunuolio atveju tai buvo tiesa. Jam buvo šešiolika, jo vardas buvo Trumanas Capote, o viskas vyko štai čia: 3 East 53rd Street.

– Mažylės, jūs esate mano gulbės.

– Kodėl vadini mus gulbėm? – paklausė Gloria, išpūsdama cigaretės dūmus jam į veidą.

– Na, pirmiausia esate baltos, – gniauždamas kosulį atsakė Capote, – be to, labai elegantiškos, ilgais grakščiais kaklais...

– Gal ir smailiais oranžiniais snapais?

– Taip, Gloria, tavo snapas labai smailus, kas vakarą mums tai įrodai. Tik jis raudonas, nes ant jo ir ant dantų ištepei visą lūpdažių tūbelę.

– O kur mūsų sparnai? – paklausė Oona.

Trumanas Capote nenuleido savo (žydrų) akių nuo padavėjo, jauno antiliečio retais dantimis, panašaus į Yannick'ą Noah dar gerokai prieš gimstant Yannick'ui Noah.

– Jaunuoli, labai prašau, malonėkite mums atnešti keturis *vodka-martinius*, kad galėčiau būti tikras, jog greitai vėl jus pamatysiu.

Trumanas nusišypsojo gražiausiai iš trijulės.

– Oona *darling*, nukirpau sparnus, kai miegojot, kad sutrukdyčiau nuskristi toli nuo manęs, – pasakė jis. – Įkalinsiu jus dar dešimtmečiui. Nesijaudinkit, jis netruks prabėgti.

– Trumanai, – tarė Gloria, – jei mes tavo gulbės, tuomet tu esi... mūsų mažasis paršelis?

Visi sugriaudė juoku. Šiuos piktus žodžius Gloria ištarė taip, lyg tai būtų galutinis sprendimas. Trumanas visas išraudo – kiaulienos gaminių mėgėjas išties būtų sunkiai pajėgęs atsispirti paršelio žavesiui. Tačiau šviesios Trumano akys klastingai žaižaravo, o kalba buvo lengva ir linksma – tai jį ir skyrė nuo kiaulienos patiekalo. Tame pat bare, kitame salės gale, į šeštu numeriu pažymėtą staliuką tylomis žiūrėjo metro devyniasdešimties ūgio žmogėnas, kuris niekada nekalbėdavo. Šiaip ar taip, visi *Stork Club* bare esančių žvilgsniai buvo nukreipti į šeštąjį staliuką galiniame L formos salės kampe. 1940-aisiais Jerome'ui Davidui Salingeriui buvo dvidešimt vieni. Jis vis dar gyveno su tėvais, ties 1133 Parko aveniu ir 91-osios gatvės kampu. Kadangi buvo aukštas, gražus ir gerai apsirengęs, į *Stork Club,* uždariausią barą Niujorke, jį kartais įleisdavo vieną. Jo tėvas buvo žydas, prasigyvenęs iš prekybos košeriniu sūriu ir rūkyta mėsa. Kol kas Jerry neturėjo jokių priežasčių galvoti apie amžiną paauglystę kreditan.

Kol kas jis labai drovus, atsainiai kaip Humphrey'us Bogartas prisidegantis cigaretę, – šiam nepriekaištingam mostui atlikti jam teko daug savaičių treniruotis vonioje prieš veidrodį. Trumanas Capote daug didesnis snobas už Jerry, bet jautresnis ir smagesnis, nors ir savimyla. Fiziškai jis yra Salingerio priešingybė: tiek pat žemas, kiek anas aukštas, mėlynakis, o ano akys juodos ir skvarbios, šviesiaplaukis, o ano ševeliūra tamsiai ruda (tikra Alabamos vaikio marmūžė prieš Niujorko intelektualus mėgdžiojantį išstypėlį). Norėdami atrodyti labiau suaugę, visi traukė cigaretę po cigaretės: žinojo, kad jiems suteikta didelė privilegija gerti alkoholį tokioje išskirtinėje vietoje. Ši akimirka jų gyvenime bus paskutinė, kai jie elgsis kaip suaugę. Capote jau pasižymi viską, ką mato, ir kartoja viską, ką girdi. Jis puikiai

žino, kad be savo trijų gulbių niekada nebūtų įleistas į šį klubą. Jos yra jo visraktis: joms visur nutiesiamas raudonas kilimas, jų nuotraukos puikuojasi *Harper's Bazaar* ir *Vogue* žurnaluose. Jos yra buvusios flaperės* ir būsimosios feministės: puotaudamos, rūkydamos ir vilkėdamos lengvais šilkiniais drabužiais, tilindžiuodamos karoliais jos, pačios to nežinodamos, lėtai žengė trečiajame dešimtmetyje pradėtos emancipacijos – kuri toli gražu dar nebuvo pasiekta – keliu. Trumanas tiesiog linksmino tas porcelianines sufražistes ir sekė jų veiksmus. Po trisdešimt penkerių metų jis viską tūžmingai aprašys (romane „Išgirstos maldos"), draugai nuo jo nusisuks ir jis mirs iš sielvarto, prisigėręs alkoholio, kvaišalų ir raminamųjų. Tačiau kol kas Trumano veidelis buvo toks pat susirūpinęs kaip ir visų tėvų paliktų vaikų, kurie labai anksti suprato privalantys kaupti atsiminimus savo vienatvei užpildyti. Kūrėjui pramogos niekada nebūna tuščios. Baruose vakarojantys rašytojai niekada nesilinksmina atsipalaidavę – jie dirba. Jums atrodo, kad jie tauškia nesąmones, bet jie tuo metu ieško žodžių, kuriais pateisintų rytojaus pagirias. Jei pjūtis gera, keletas sakinių po korektūros bus įterpti į kurią nors pastraipą. Jei vakarėlis nevykęs – nebus ko sandėliuoti: nei metaforos, nei juoko, nei kalambūro, nei gando. Deja, kai neįmanoma surinkti trupinių, rašytojai neprisipažįsta nugalėti: pralaimėjimas jiems yra tik pretekstas dar labiau smagintis, dar daugiau gerti, jie – tarsi aukso ieškotojai, atkakliai puolantys jau išsekusią gyslą.

J. D. Salingeris priėjo prie jų staliuko. Jis visada kiek kūprinosi, nenorėdamas per daug iškilti viršum kitų: buvo tarp jų ne tik

* Jaunos 1920–1930 m. merginos, maištavusios prieš nusistovėjusias socialines normas ir grožio idealus. Skiriamasis jų ženklas – paaugliška figūra, įžūli apranga, berniukiška šukuosena, ryškus makiažas, laisvas gyvenimo būdas, nuolatiniai vakarėliai ir pramogos. Termino atsiradimas siejamas su 1920 m. Amerikoje pasirodžiusiu nebyliojo kino filmu „The Flapper". (*Vert. past.*)

aukščiausias, bet ir vyriausias. Capote's kojos po kėde spurdėjo lyg susijaudinusio šuns uodega. Jis prabilo pirmas.

– Panelės, ar galėtumėt pasakyti, kas tas didelis paukštis juodom plunksnom? Garnys, flamingas?

– Sveiki visi. Mano vardas Salingeris. Jerry Salingeris, labai malonu. Mano mėgstamiausias paukštis būtų... – jis galvoja truputį per ilgai, – amerikietė mergina apsimovusi šortus.

Puikus būdas sukelti arogantiškiausių Niujorko merginų šypseną. Trumanas tai suprato ir žiūrėjo kaip didysis išstypėlis, bučiuodamas trijulei rankas, pakreipia nosį: jeigu jau jis paukštis, tuomet – gandras, kuris šiame klube jaučiasi lyg namie (*stork* išvertus yra „gandras", *got it*?). Oona buvo droviausia iš trijų. Ir romiausia, nors su pečius apnuoginančia juoda suknele. Jerry'o juodos neperregimos akys kiauriai vėrė jos tylėjimą ir lėlišką skruostų raudonį: ji priminė Jeano-Baptiste'o Greuze'o tapytus nekaltų moterų portretus iš *Wallace Collection* Londone. Atrodė, lyg nesuprastų esanti graži, nors visi – išskyrus jos tėvą – nuo gimimo jai tai kartojo. Nevikrumas, nepasitikėjimas savim, mikčiojimas teikė žavesio kiekvienam jos mostui, tas įprotis spausti prie savęs taurę, maišyti ledukus smilium, o paskui apčiulpti jį, lyg kraujuotų, nuolat atsiprašinėti, jog yra čia, lyg nežinotų, kad ji reikalinga klubui, jei šis nori išlikti madingas. Būdvardis *clumsy* atrodė sukurtas nusakyti jos baisų nerangumą. Tą pamestą kačiuką norėjosi globoti. Gloria buvo rafinuočiausia, Carol – šviesiausių plaukų, ji nukopijavo Jean Harlow garbanų bangas ir ranka nupieštus antakius. Tokia buvo jų draugystės paslaptis: jos buvo daugiau nei trio, jos buvo grupė, iš kurios kiekvienas galėjo pasirinkti pagal savo skonį, ir kur nė viena nekonkuravo su kita. Mėgstantys rafinuotas moteris, fatališkas viliotojas, galėjo rinktis milijardierę Gloria. Labiau linkstantys prie jausmingų ar isteriškų moterų, bijantys

nuobodybės ar norintys būti išbarti, rinkosi Carol. O tie, kurių netraukė nei pinigai, nei ekstravagancija... ieškantys autistiškos asmenybės, kurią galėtų ginti, angelo, kurį reikia gelbėti... dažniausiai puldavo į Oonos pinkles.

Oonos rimtumas kėlė pagarbą. Toje grupėje ji buvo mažiausiai ekspansyvi, bet ne mažiausiai žavi. Kai šypsodavosi, skruostuose atsirasdavo dvi duobutės, ir gyvenimas jai atrodė beveik pakenčiamas – svarbiausia, kad akys nesiliautų blizgėjusios. Nuo tada, kai Oonai sukako penkiolika, motina ja beveik nesirūpino, ji gyveno pas Carol, 420 Parko aveniu. Nuo tada, kai jai sukako penkiolika, durininkas mėlyna uniforma įleisdavo Ooną į *Stork* kaskart jai panorėjus, nes savininkas ėjo iš proto dėl jos pavardės. Shermanas Billingsley'us ją prižiūrėjo, vadino *my most beautiful baby*, sodindavo prie geriausio *Cub Room* (skirto VIP) staliuko ir vaišindavo gėrimais. Jis buvo toks pat snobas kaip *Waldorf Astoria* viešbučio pasiuntinukas ir savo verslą suko taip: būrys gražių merginų, nors ir nepilnamečių – ypač nepilnamečių – sukuria nuotaiką, o dar jei jų garsios pavardės, viliojančios fotografus ir turtingus vyrus...

– Nagi, mergaitės, pasispauskit, padarykit vietos Jerry'ui! Jerry, pristatau jums savo gulbes, – tarė Trumanas.

– Nesakyčiau, kad ši panelė panaši į gulbę, – paprieštaravo Jerry. – Labiau į sužeistą balandę. Mielas iš lizdo iškritęs paukšteli, kuo jūs vardu?

– Hmm... juoksitės... – sudvejojo Oona.

– Vis tiek sakykit.

– Oona. Goidelų kalba.

– Oona, gražus vardas. Ir jis reiškia...

– ... regis, vienintelė.

– Teisybė, na aš ir paikas, juk skamba: Oona – *One*.

Capote prapliupo spigiu juoku.

– Keltų legendose yra tokia laumė Una, – pasakė. – Laumių karalienė.

– Hmm... Jūs mokate kerėti? – paklausė Jerry.

Tą minutę jaunasis padavėjas atnešė gėrimus. Užmiršau pasakyti, kad tą pat akimirką Vokietija užėmė Prancūziją. Paryžiuje, turint galvoje laiko skirtumą, vokiečių pulkai žygiavo Eliziejaus laukais.

– Be abejo, pats matot, – atsakė Trumanas. – Oona pasirūpina, kad ant stalo netrūktų *vodkos*!

– Dar moku pradanginti pelenines... – pridūrė Oona.

– Toji kleptomanė kolekcionuoja vogtas pelenines, – pasišaipė Gloria.

– Lieka tik stebėtis, kur žiūri policija, – pridūrė Carol.

Kaip tik tada Oona tą vakarą antrąkart nusišypsojo. Kai ji šypsodavosi, šurmulys liaudavosi. Lyg kas būtų užsukęs pasaulio garsą. Šiaip ar taip, kaip tik taip pasijuto Jerry: Oonos burna – tas kontrastas tarp jos lūpų raudonio ir baltų dantų, iškilūs skruostikauliai, raudoni su violetiniu atspalviu nagai, priderinti prie vyšninių lūpų – ši tokia tobula aukštuomenės mergina jį visiškai pribloškė. Kas gi toji brunetė? Kodėl jam taip spaudžia širdį dėl mergaitės, kurią pažinojo vos penkias minutes? Ar kas nors galėtų uždrausti tą prasikaltusio vaiko veido išraišką? Jis irgi būtų norėjęs pakviesti policiją. Valdžia turėtų uždrausti moterims taip puikiai plastėti blakstienomis. Jerry sumurmėjo sau po nosimi:

– Įstatymas prieš Ooną...

– Atsiprašau? Ką pasakėt?

– Jis niurna!

– Cha cha cha! Dar viena Oonos auka! – nusijuokė Trumanas. – Drauge su Orsonu galėtumėt įkurti klubą!

Trumanas pasuko galvą į kitame L formos patalpos gale stovintį staliuką, nuo kurio pro panašios į Dolores del Rio mer-

ginos petį – nors ten sėdėjo Errolo Flynno žmona, prancūzų aktorė Lili Damita, kurios vyras buvo išvykęs filmuotis – į juos vogčiomis dirsčiojo Orsonas Wellesas. (Joks nepažįstamasis negalėjo prisėsti prie staliuko kitame L formos salės gale.) Orsonas Wellesas nesiliovė slapta žvilgčioti į merginas, ypač Ooną, bet vos pajutęs, kad meilužė gali jį užklupti, nusukdavo akis. Garsusis dvidešimt penkerių metų radijo laidų vedėjas bandė vaidinti visiškai abejingą. Tačiau su droviomis merginomis toks būdas yra neveiksmingas: su jomis, priešingai, reikia elgtis šiurkščiai. Jei nekreipsite dėmesio į trokštančią būti pastebėta – pats rizikuojate būti pastebėtas. Bet atrodydamas abejingas padarysit drovuolei paslaugą ir niekada su ja nesusipažinsite. Ypač jei esat garsus, kitaip tariant, bauginat dvigubai labiau už paprastą žmogų. Orsonas Wellesas vėl sutelkė dėmesį į Lili Damitą, kuri priešais jį valgė „Siuzetės lietinį“. Jerry Salingeris veikė kitaip: kalbėjo labai tyliai, monotonišku balsu, tikėdamasis, kad kiti sėdintys prie stalo jo neišgirs. Jis kreipėsi į Ooną, tarsi pasaulyje jie būtų vienui vieni, ir tą vakarą jie kone buvo tokie.

– Oona O'Neill, jūsų vardas yra aliteracija... Manau, tėvas jums išrinko šį vardą todėl, kad jis panašus į jo pavardę. Savimyla.

– Nežinau, nuo tada, kai vienam žurnalui pasakiau esanti „sugedusi airė“, jis su manim nesikalba. Sako, blogai baigsiu. Nors kol kas blogai yra jam, nuo tada, kai liovėsi gerti. Kai buvau jį sutikusi pastarąjį kartą, jo rankos drebėjo.

Sėdintys prie stalo nugirdo paskutinius žodžius.

– Oona baigs gerai, nes ji blogai pradėjo, – tarė Gloria. – Kaip ir mes!

– Aš niekada nepažinau savo tėvo, o jos tėvas mirė, kai jai buvo pusantrų, – pasakė Carol, besdama pirštu į Gloria.

– Motina mane paliko, kai buvau dvejų, – įsiterpė Trumanas.

– O mano tėvas pabėgo, kai aš buvau dvejų, – tarė Oona.

– Tostas už Auksinių našlaičių klubą! – šūktelėjo Gloria, pakeldama taurę.

Trys merginos susidaužė su Trumanu ir Jerry'u, kuris kone jautė gėdą, kad jo tėvai vis dar gyvena susituokę. Susiliesdamos jų taurės dzingtelėjo, išgaudamos tokį pat garsą kaip trikampis George'o Gershwino koncerto fortepijonui F-dur trečiojoje dalyje.

– Prašyčiau pagarbiau, – tarė Trumanas, – ar žinot, kad kalbatės su būsimąja *Stork Club Glamour Girl*?

– Pasigailėkit, gal liausitės ir vėl apie tai... – suirzo Oona.

– Pakelkim taures už naująją Zeldą!

Oona vėl išraudo, šįsyk iš įtūžio. Ją siutino, kad taip raudonuoja kaskart jiems kartojant tą kvailą istoriją. *Stork Club* lankytojai kasmet rinkdavo *Glamour Girl* ir ji buvo finalininkių sąraše. Ji nesiprašė įrašoma, o tėvas nebesikalbėjo su ja dar ir dėl šios kvailystės. Argi garbė būti išrinktai „Madingo naktinio baro Miss“? Ne. Ar reikėtų atsisakyti to apdovanojimo, lyg jis būtų nors kiek reikšmingas? Irgi ne. Štai kokias dilemas auksinis Niujorko jaunimas sprendė 1940-aisiais, kai virš Eifelio bokšto plevėsavo raudona ir balta vėliava su svastika.

– Zelda Fitzgerald – ne įžeidimas, bet kur kas įdomiau jos vyro knygos, – pasakė Oona.

– Keliu taurę už Francis „Skoč“ Fitzgeraldą! – sušuko Trumanas.

– Jerry, jūs rašote? Jūsų veidas panašus į rašytojo, – pareiškė Carol. – Atpažįstu juos dešimties mylių spinduliu. Jie yra bjaurūs egocentrikai, siaubingai protingi ir jų reikia vengti kaip maro.

– Jis jums panašus į intelektualą? – paklausė Gloria. – Moka tylėti, ką?

Jerry'ui dar niekada neteko girdėti tokio vardo. Oona. Jis skambėjo lyg malonumo dejonė. Ooo... o po jos – išsilaisvinimo

šūksnis: aaaa! O tarp dviejų balsių – mėnulį primenantis priebalsis: *(m)oona*... Tas vardas hipnotizavo lygiai kaip ir juo pavadintas asmuo. Jerry galvojo, kad vyrams nebaisu parkristi, kol bus tokių moterų kaip ji, kurios galėtų juos pakelti.

– Aš... man neteko matyti jūsų tėvo pjesių, bet žinau, kad jis – mūsų geriausias dramaturgas, – pasakė.

– Ne geriausias, o vienintelis! – įsiterpė Trumanas. – Pirmasis, kuris pavaizdavo vargšus. Tik nežinau, ar tai gerai, visi tie į depresiją varantys jūreiviai, geraširdės prostitutės, į savižudybę linkusios padugnės... Klaikiai niūru!

– Po to, kai buvo apdovanotas Nobelio premija, jis yra nacionalinė vertybė, – pataisė Jerry.

Gindamas tėvą jis norėjo padaryti malonumą jo dukrai. Be to, nemėgo nepagrįsto visuomenės grietinėlės agresyvumo. Jam labiau patiko juokinti neapkalbant kitų žmonių, todėl retai kada ką nors prajuokindavo.

– Svarbiausia tai, kad jis yra blogas tėvas, – užbaigė Oona ir išpūtė dūmus į lubas, lyg gulėtų ant kušetės psichoanalitiko kabinete.

– Visi airiai girtuokliai, – pasakė Trumanas. – Raskit negeriantį airį!

– Rašydamas turi teisę gerti, tik verčiau to nedaryti auklėjant vaikus, – tarė Carol.

– Nesu susipažinęs su jo kūryba. Matot, panele O'Neill, bėda ta, kad teatre man nejauku: visada pačiu netinkamiausiu momentu sukyla kosulys, be to, vis dingojasi, kad atsisėdau į visoje salėje labiausiai girgždantį krėslą... – sutrikęs vėl prabilo Jerry. – Kažkodėl niekaip nepajėgiu užmiršti, kad žiūriu į žmones, už sakomus dialogus gaunančius atlyginimą, o aktoriai perduoda man savo baimę. Tai kvaila... bet baiminuosi, kad jie užmirš savo tekstą!

– O dar jie taškosi seilėm, – pridūrė Trumanas. – Teatre verčiau nesėsti į pirmąsias eiles, nebent turi gerą skėtį.

– Prašyčiau atleisti, – tarė Jerry, – spėju... jums jau įkyrėjo kalbos apie jūsų tėvą.

– Nelengva turėti jo pavardę, – pasakė Oona. – Jaučiuosi labiau našlaitė nei „duktė“. Keista būti gyvo garsaus žmogaus našlaite. Visi man apie jį kalba taip, lyg mes būtume artimi, nors per dešimt pastarųjų metų mačiau jį vos tris kartus.

Paskui Oona nutilo, sutrikusi, kad nepažįstamam žmogui išpažino tokius asmeninius dalykus. Pajutusi draugės sąmyšį, Gloria suskubo jai į pagalbą, užtraukdama „Hai di hai di hai di ho“. Orkestras kiek per šaižiai grojo aukštas *Minnie the Moocher* gaidas. Kontraboso vibracijos drebino raudonmedžiu dengtas sienas. Šioje dainoje pasakojama apie kokainu besikvaišinančio narkomano išlaikomą prostitutę. Puikus pjesės siužetas ponui O'Neill tėvui. Visada linksma girdėti, kaip pasiturintys buržua traukia brutalius šios dainos žodžius. Per gerų šeimų pietus, kuriuose būna ir mažamečių vaikų, šypsausi girdėdamas visus niūniuojant Lou Reedo *Walk on the Wild Side* ir tū tū dū tū dū tū tū dū dū (istorija apie prostitucija besiverčiantį transvestitą).

– Žinot, džiaugiuosi paveldėjusi šeimos turtus, bet puikiausiai apsieičiau be visų kitų priedų: nuotraukų, gandų, meilužių, sukčių... *What a mess!* – šūktelėjo Gloria Vanderbilt. – Trumanai, mielasis, pasigailėk, užsakyk visiems dar po vieną *vodkos-martinio*.

Glorios šeima pastatė pusę Niujorko ir sumovė jos vaikystę. Mostelėjęs metrdoteliui, Trumanas pakeitė pokalbio temą. Vos iškildavo grėsmė patirti ką nors skausmingo, Capote stengdavosi nuo to pabėgti. Išlikimo klausimas. Būtent tai ir darė jį labiausiai gundančiu Niujorko paaugliu.

– Juk kas nors turi pasirūpinti šiomis tėvų netekusiomis mergaitėmis, – tarė jis Jerry'ui. – Jos pabėgo iš Parko aveniu studijuoti dramos meno. Visos merginos iš Aukštutinio Ist Saido mokosi vaidinti, nes nori būti mylimos, o visi tie, kurie turėtų jas mylėti, savaitgaliui išvyko į Hamptoną.

– Mano tėvas Paryžiuje, o motina Los Andžele, – pasakė Oona.

– Tik pažiūrėkit į Orsoną, štai ten, – tarė Carol. – Viešpatie, koks paniurėlis! Ar jis niekada nevaidino O'Neillo pjesėse? O turėtų! Taip ir matau, kaip trinkteli savo žmonai tuščiu buteliu.

– Man jis atrodo beveik gražus, – pasakė Gloria. – Dievinau, kai per radiją įtikino visus, kad marsiečiai užpuolė Brodvėjų.

– Anokia čia sensacija, – pertarė Trumanas. – Marsiečiai kas vakarą puola Brodvėjų.

Po aštuntos valandos vakaro Gloria Vanderbilt sveikindavosi su visais gražiais pro šalį einančiais vyriškiais. Jeigu jie jai nusišypsodavo, ji pakildavo nuo staliuko, prieidavo prie baro, paskui grįždavo su vizitinėm kortelėm ir paleisdavo jas per rankas, o vėliau užmiršdavo baltoj peleninėj. Buvo didelė garbė matyti, kaip jaunoji įpėdinė sėdi ant raudono minkštasuolio triukšmingų draugų būryje. Carol nuėjo šokti su Trumanu. Juodu buvo tokie šviesiaplaukiai... Jei kas būtų norėjęs rasti juos šokėjų būry, tereikėjo ieškoti dviejų liepsnelių šokių aikštelės viduryje lyg dviejų pelkių žaltvykslių.

Jei norit sugundyti labai geidžiamą merginą, privalote ją įtikinti, kad turit begalę laiko... kai jo visai neturite. Nepulkite ant jos kaip kiti, o parodykite savo susidomėjimą. Tai – subtilus, prieštaravimų kupinas žaidimas. Turite dvi minutes perteikti šias dvi žinias: man nusispjaut, bet nenusispjaut. Išties, jei mergina lieka su jumis ilgiau nei dvi minutes, vadinasi, ji jus pasirinko. Tuomet nutilkit.

Oona vogčiomis dirstelėjo į Jerry, kramtantį nagus. Suprato jį irgi svarstant, kodėl jis čia. Jie tylėdami vertino vienas kitą. Veidrodis virš baro turėjo dvejopą paskirtį: galėjai sekti kitus ir pasitikrinti šukuoseną. Retkarčiais vienas kuris iš jų praverdavo burną, kad prabiltų, bet taip ir neištardavo nė žodžio. Tada kitas bandydavo padaryti tą patį, bet nepavykdavo išgauti nieko daugiau kaip tik kelis Česterfildo cigarečių dūmus. Jie ieškojo nebanalių dalykų, kuriuos galėtų vienas kitam pasakyti. Jautė, jog privalo būti verti vienas kito. Jog reikia nusipelnyti kalbėtis. O kol kas pramaišiui gurgėjo čia vieno, čia kito pilvas, bet iš esmės visą tą laiką, kiek truko jų pirmasis susitikimas (šiaip ar taip, gerą pusvalandį), jie praleido mažais gurkšneliais gurkšnodami *vodkatinį*, įsmeigę akis kiekvienas į savo taurės dugną, lyg ieškodami ten lobio, alyvuogės ar pasparos.

– ...

– Eee...

– Aš...

– ...

– Hmm...

– Karšta...

– Taip...

– ...

– Šita daina...

– *Smoke Gets in Your Eyes*?

– Galbūt...

– Mm...

– ...

– ...

– Gražus pavadinimas...

– Taip...

– Čia dūmai nuolat graužia akis...

– Gražiausiai ją atliko Fredas Astaire'as... jis šoka lyg čiuoždamas ...

– Lyg čiuožėjas su kurpaitėm...

– Mm... Žinot, jūs truputį į jį panašus...

– A?

– ...

– Taip sakot todėl, kad mano pailgas veidas.

– (drovi šypsena)

– (gailus atodūsis)

– Ar galėtumėt paduoti peleninę...

– Prašau...

– Teisybė, mano veidas žemės riešuto formos.

– Ne, Fredas Astaire'as labai gražus.

– Atleiskit, kad klausiu, bet... kiek jums metų?

– Penkiolika, kodėl klausiat?

– ...

– ...

– ... šiaip...

– O jums?..

– Dvidešimt vieni...

– ...

– ...

– Žinot...

– Ką?

– Aš tyliu, bet... nenuobodžiauju.

– Aš irgi.

– Man patinka su jumis tylėti.

– ...

– ...

Gal čia jau liausiuosi užrašinėti dviejų karpių pokalbį, nes

skaitytojas pamanys, kad man moka už eilutę (tai tiesa) arba kad už savo sumokėtus pinigus jis tegauna prastą knygą (tai netiesa). Nes čia parašytas tikslus pirmo Oonos O'Neill ir Jerome'o Davido Salingerio nepokalbio užrašas. Tuodu baisiai girti jaunuoliai sėdėjo greta, veidu į salę, nedrįsdami nė dirstelėti vienas į kitą. Jie stebėjo padavėjų baletą ir klausėsi po balionėlių vėriniu plyšojančio orkestro. Oona draskė servetėlę, Jerry uostė savo taurę, lyg nusimanytų apie martinius, kita ranka mėšlungiškai įsikibęs į krėslo ranktūrį, kaip baimės sukaustytas žmogus kylant lėktuvui. Retkarčiais jis kilstelėdavo vieną ar abu antakius. Visi žino, kas yra *small talk**, bet tą vakarą Oona ir Jerry atrado *silent talk***. Daug pasakanti tyla, aliuzijų pritvinkusi tuštuma. Likę bendrastaliai kėlė triukšmą dėl mažiausio niekniekio, o jų smalsumas buvo nebylus. Erzino tiek daug netikėtos gelmės lengvabūdiškame Niujorke. Tuodu savim taip nepasitikintys jaunuoliai gal pajuto palengvėjimą pagaliau galėdami unisonu patylėti. Kiti sugrįžo prie staliuko, išvarginti vilionių ir šokių. Trumanas, švelniai sužiuręs į Jerry, pasakė:

– Regis, Orsonas susuko filmą apie Hearstų šeimą. Nė vienas laikraštis nepristatys to filmo!

– *Darling*, liaukitės ryję vienas kitą akimis. Tai varžo, bent jau pasistenkite užsičiaupti.

– Ar matėt „Didįjį diktatorių"? Chaplinas labai linksmas, bet keista girdėti jo balsą. Maniau, jis sodresnis.

– Dievinu, kaip jis mėgdžioja vokiečių kalbą, – tarė Carol. – *Und Destretz Hedeflüten sagt den Flüten und destrutz Zett und sagt der Gefuhten!!*

– Ką tai reiškia?

---

* Lengvas, tuščias pokalbis (*vert. past.*).

** Begarsis pokalbis (*vert. past.*).

– Čia pramanyta vokiečių kalba. Išgėrusi išties daraisi dvikalbė.

– Jei jau taip, tikrasis Hitleris irgi kalbėjo virtuvine vokiečių kalba. Todėl žmonės ir netikėjo jo šnekomis.

Šviesiaplaukė Carol per daug garsiai kvatojo iš savo juokų, kad įkvėptų jiems gyvastį. Ji nemėgo Oonos pasisekimo. Nenorėjo ja dalytis, norėjo pasilaikyti sau, kaip mažąją sesutę, kurios niekada neturėjo. Ji buvo akivaizdžiai sudirgusi, nes nervingai išsitraukė pudrinę ir baksnojo veidą šepetėliu. Gloria džiaugėsi, kad prie šio stalo nėra vienintelė „kažkieno duktė". Toks jau garsenybių dukterų prakeiksmas: užuot nerūpestingai naudojęsi jų vardu (šiaip ar taip, juk jos nepasirinko savo tėvų), nuolat jautėsi sudarkytos savo pavardės nelyginant rankinės, subjaurotos ryškaus auksinio firmos ženklo. Tačiau trys draugės žinojo už ko laikytis: vyrus pirmiausia traukė jų išvaizda. Jų tėvų šlovė ir turtai tebuvo vyšnios (užnuodytos) ant dailių kūnelių pyrago. Visiems juokaujant, Jerry sėdėjo suraukęs antakius. Nereikia būti burtininku, kad įsivaizduotum jo mintis: „Kuo ta mergaitė geresnė už kitas? Kodėl jos veidelis taip įkvepia mane? Kodėl mane IŠKART pakerėjo jos antakiai ir liūdesys? Kodėl greta jos man taip gera ir jaučiuosi toks kvailys? Ko laukiu, kodėl nepaimu jos už rankos ir neišsivedu iš čia kuo toliau?"

– Dėl ko man labiausiai patinka Chaplinas – dėl Paulette Goddard, – pasakė Gloria. – Ji tokia elegantiška!

– Jis visada turėjo gerą skonį: pasirenka labai jaunas moteris, – pro siauras lūpas sumurmėjo Trumanas.

– Jo „Didysis diktatorius" manęs nė kiek neprajuokino. Europoje niekas nesijuokia iš Hitlerio, – neišlaikė Jerry ir iškart pasigailėjo, kad nemoka būti lengvabūdiškas. – Svarstau, ar jis matė šį filmą.

Po sekundės Jerry atsistojo, pasuko laukujų durų link, paskui staiga atsigręžė į Ooną tarytum *Royal Shakespeare Company* aktorius, kuriam rūpi gražiai palikti sceną.

– *It was nice not-talking with you, Miss O'Neill.**

– Ei! Dar ankstyvas metas! – šūktelėjo Trumanas.

– PRIVALAU TUOJAU PAT gauti „Siuzetės lietinį", kitaip MIRTIS, – pasakė Carol.

– *Nice not-to-meet-you too, Jerry,*** – tyliai pratarė Oona... (paskui pasisuko į drauges, slėpdama savo iškaitusius skruostus, o išstypėlis jau žingsniavo link drabužinės, kramtydamas kairiojo nykščio galą). – Tas ilgšis keistas... Kiek valandų?

– Per anksti eiti miegoti, – atsakė Capote.

– Reikia palaukti, kada paleis balionėlius, – pridūrė Carol.

– *There's a great day coming mañana,* – užtraukė orkestras.

Sekmadieniais *Stork Club* būdavo balionų naktis: sulig dvyliktuoju vidurnakčio dūžiu merginos siekdavo susprogdinti visus ant jų galvų krintančius balionėlius. Kai kuriuose iš jų buvo čekiai visokioms staigmenoms, papuošalams, dovanoms, suknelei ar skarelei... Juos laimėjusios imdavo dar garsiau rėkti, lyg per orgazmą, pralaimėjusios irgi rėkdavo, iš įtūžio ir pavydo, o paskui visi skandindavo savo jausmus viskio upėje. Reikėtų atgaivinti tuos „balionėlių-staigmenų" vakarėlius: mums trūksta pokšinčių naktų. Šimtai balionėlių sproginėdami keldavo tokį pat triukšmą kaip automatinio pistoleto MP 38 papliūpos, laikinai užgoždami rumbas. Iš tos trijulės Carol buvo labiausiai pasiutusi. Stovėdama ant stalo, ji galėjo sudraskyti ar įkąsti kiekvieną, kas išdrįstų pastoti jai kelią link Svarbiausiojo

* Buvo malonu su jumis nesikalbėti, panele O'Neill. (*Vert. past.*)

** Man taip pat buvo malonu su jumis nesusitikti, Jerry. (*Vert. past.*)

Balionėlio, jį susprogdindavo perrėžusi savo lyg skustuvas aštriais nagais*.

J. D. Salingeris pėsčias grįžo į savo tėvų namus netoli nuo tos vietos, kur po keturiasdešimt keturių vasarų buvau apsistojęs pas savo dėdę George'ą Harbeną, Riversaido kelyje. Jo atminty ir ant Parko aveniu pastatų buvo įsirėžusi liūdna Oonos šypsena. Vitrinose tyrinėjo savo pailgą veidą. Sumautas Fredas Astaire'as. *Stork Club* buvo pamiršęs skrybėlę ir jam šalo galva, bet gėdijosi viso būrio akivaizdoje grįžti jos pasiimti. Kitas kelias savaites jis praleido nagrinėdamas kiekvieną to vakarėlio akimirką. Kodėl Oona jam skyrė tiek daug laiko? Kodėl kalbėjo su juo tik onomatopėjom? Ką jam reikėjo pasakyti, kad nebūtų užmirštas? Prie savo namų ieškodamas kišenėje raktų, užčiuopė sunkų daikčiuką. Kažkas į jo švarko kišenę buvo įkišęs baltą *Stork Club* peleninę. Nors ir bedvasis, rūkančio cilindruoto gandro atvaizdas jam irgi nusišypsojo.

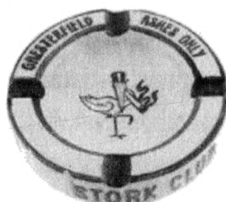

* Vėliau Carol išgarsėjo kaip velniška rakštis šikinėj. Tik paskutinis jos vyras (aktorius Walteris Matthau) pajėgė prieš ją atsilaikyti. Žinomas anekdotas: septintajame dešimtmetyje, per atšiaurią kelionę į Lenkiją, kurios metu jie aplankė ir garsiąją koncentracijos stovyklą, jai be perstojo skundžiantis dėl šalčio, Walteris Matthau galiausiai pasakė: *You ruined my trip to Auschwitz!** Iš tos trijulės Gloria Vanderbilt labiausiai mėgo šėlioti. Vos pusantrų metukų liko našlaitė. Buvo keturis kartus ištekėjusi, išleido erotinių poemų ir romanų ir pradėjo pirmųjų *designer jeans* verslą. Vėliau ji sukūrė *cougar*** sąvoką, o vieną iš jaunų savo meilužių pavadino „kunilingo Nižinskiu". (*Linksmo autoriaus pastaba.*)

* Sugadinai mano kelionę į Aušvicą! (*Vert. past.*)

** Cougar (puma) – moteris, palaikanti seksualinius santykius su daug jaunesniais vyrais. (*Vert. past.*)

II

Nobelio duktė

Gyvenimas – tai baimė. Ilga agonija nuo gimimo iki mirties! Gyvenimas yra mirtis!

Eugene O'Neill, „Lozoriaus juokas", 1927

Eugene'as O'Neillas Prancūzijoje kiek primirštas. Niekas nesidomi paniurusiu ūsuotu dramaturgu, kuris šiauriečių realizmą perkėlė į Jungtines Valstijas. Teikiama pirmenybė originalams, ne kopijoms: tą šeiminio gyvenimo scenų ir metafizinių galvos skausmų teatrą sukūrė Ibsenas (norvegas) ir Strindbergas (švedas). „Lėlių namuose" ar „Freken Julijoje" durys trankomos kaip ir Feydeau pjesėse, tačiau juokiamasi nepalyginti mažiau. Eugene'as O'Neillas įdėmiai jas perskaitė ir nuo 1917 metų rašė širdį draskančias dramas, natūralistinio prieskonio dėlei pripildęs jas alkoholio, kvaišalų ir kekšių. Jis rūpestingai parinkdavo aplinką: veiksmas vyksta tolimosios Šiaurės ledynų sukaustytame banginių medžiotojų laive, purviname jūrininkų bare, tuberkuliozės sanatorijoje ar minų lauke... Tas isteriškas folkloras, grupinė psichoanalizė, irzlūs monologai šiandien atrodo nemadingi ir apgailėtini. Tačiau be Eugene'o O'Neillo nebūtų Tennessee'io Williamso. Taigi, nei Marlono Brando. Taigi, nei Johnny'o Deppo, nei Seano Penno, nei Ryano Goslingo. Mano jaunieji skaitytojai, matote, praeitis kažkam pravarti.

Eugeneʼo O'Neillo gyvenimas buvo tragedija. Jo menas akivaizdžiai panašus į jį. Jei išvardytume visas jo patirtas nelaimes, tikrai atleistume nekalbų būdą. O'Neillas gimė Niujorke 1888-aisiais, iškart po savo vyresniojo brolio (Edmundo) mirties dėl netikusiai gydytų tymų. Jo motina Ella O'Neill po šios netekties taip niekada ir neatsigavo, o gimus Eugene'ui tapo priklausoma nuo morfino – anuomet gydytojai jaunoms motinoms lengva ranka skirdavo stiprių vaistų, kad šios užmirštų gimdymo skausmus. Jo tėvas – airių teatro aktorius – gėrė siekdamas užmiršti savo pirmagimio sūnaus mirtį ir visą gyvenimą praleido gastrolėse, vaidindamas vieną ir tą patį vaidmenį (Edmondą Dantesą „Grafe Montekriste"). „Ilgos dienos kelionėje į naktį" Eugene'as O'Neillas aprašo savo nuo kvaišalų apsvaigusią motiną, klaidžiojančią po namus su nuotakos suknia ir apverkiančią gražius praėjusius laikus. Vaikystėje jis dažnai matydavo tokią sceną. Eugene'as jautėsi kaltas dėl motinos priklausomybės nuo kvaišalų: vaikystėje tėvas nuolat kartojo, kad motina pradėjo kvaišintis jau kitą dieną jam gimus. 1912 metais, būdamas dvidešimt keturių, Eugene'as O'Neillas bandė nusižudyti. Jo broliui Jamie'ui pavyko tai padaryti 1923 metų lapkritį. Eugene'as pradėjo gerti viskį kaip ir jo tėvas. Paskui vieną 1917 metų vakarą Niujorke, 6-ojo aveniu ir 4-osios gatvės kampe buvusio baro, pavadinto *Hell Hole*, pragaro skylė, gilumoje pamatė šią moterį:

Agnes Boulton, kaip ir jis, norėjo tapti rašytoja. Tačiau kol kas ji rašė straipsnius žurnalams, o retkarčiais – kokį „bulvarinį skaitalą". Eugene'ą pradėjo krėsti nervinis drebulys. Jis sėdėjo baro kampe ir liūdnai žiūrėjo į ją it koks beviltiškas ligonis. Juos supažindino bendras draugas: „Pristatau Gene'ą O'Neillą, dramaturgą."

Jis nesiliovė į ją spoksoti, visą vakarą nepratarė nė žodžio ir įniko pasiutusiai gerti, bato galu braižydamas koncentrinius apskritimus ant grindų pabertose pjuvenose. Kai Agnes išėjo iš baro, Eugene'as pasisiūlė pėsčiomis palydėti ją į viešbutį *Brevoort* Grenič Vilidže, kur ši buvo apsistojusi. Ji sutiko, sudominta jo mutizmo. Jie tylėdami žingsniavo per naktį. Prie *Brevoort* viešbučio Agnes turbūt pasakė kažką panašaus į: „Na, gerai, tuomet labos nakties."

Ji niekada neužmirš žodžių, kuriuos tuomet ištarė Eugene'as O'Neillas. Žiūrėdamas jai tiesiai į akis, jis pasakė: „Nuo šios akimirkos noriu praleisti su jumis kiekvieną savo gyvenimo naktį. Kalbu nuoširdžiai. Kiekvieną savo gyvenimo naktį."

Agnes juo patikėjo. Tais metais jie susituokė. Įsiminkite šiuos žodžius: jie veikia jaunas romantiškas merginas, literates arba pamišėles. Neverta laukti, kad išsakytumėt joms savo aistrą. Toms beprotėms reikia nedelsiant išreikšti savo troškimą, kitaip tapsite belyčiu draugu, o tada – baigta visiems laikams.

Eugene'as O'Neillas to nežinojo, bet – gal dėl savo vaikystės – jis buvo alergiškas tėvystei. Sužinojęs, kad Agnes laukiasi, pradėjo gerti ir neišsiblaivė per visą jos nėštumą. Jų duktė Oona O'Neill gimė 1925 metų gegužės 14 dieną Bermuduose. Ji paveldėjo tiesią motinos nosį ir juodas tėvo akis. Eugene'ui ji buvo labai graži, tačiau netrukus jis pastebėjo, kad dukters riksmai trukdo rašyti. Gene'ui O'Neillui vaikai – kliūtis kūrybai. Jie buvo kūriniai, trukdantys kurti. Nėščia Agnes tapo konkurente, nes ir

ji turėjo pagimdyti savo kūrinį. „Kam reikia nešioti vaikus? Kodėl gimdyti mirtį?" – rašo jis pjesėje „Didysis Dievas Braunas". Ir toks monologas pjesėje „Pirmasis žmogus": „Velniop vaikus!... Neapykanta! Taip, neapykanta! Kodėl reikėtų ją neigti? Privalau kam nors ją išsakyti... Nekenčiu jo, to vaiko! (...) Kodėl nori į mūsų gyvenimą įterpti tą naują dalyką?" Žinoma, čia kalba pjesių veikėjai, kurie niekuo neįpareigoja asmeninės autoriaus nuomonės. Tai – savaime suprantama.

Kiti du Eugeneo O'Neillo sūnūs (Eugeneas jaunesnysis, alkoholikas kaip ir tėvas, ir Shaneas, kuris kvaišinosi heroinu kaip jo senelė) vėliau nusižudys. Eugeneas buvo laimingas tol, kol Agnes rūpinosi tik juo. Gimus vaikams, jis troško tik vieno – pabėgti. Eugeneas, vaikystėje apleistas namie niekada nebūnančio tėvo ir nuo tikrovės atitrūkusios motinos, su savo vaikais elgėsi lygiai taip pat. Nežinia, ar psichoanalizė gydo neurozes, tačiau tai yra akivaizdus įrodymas, kad dramos menas nepadeda nuo jų pasveikti.

Sveiki atvykę į Oonos šeimą. Priešais *Brevoort* viešbutį duotas Eugeneo pažadas tesėtas neilgai. Eugeneas O'Neillas nematė savo vaikų nuo tada, kai paliko Agnes dėl aktorės. Tuo metu Oonai buvo dveji. 1928 metais jis išvažiuoja gyventi į Paryžių ir dar kartą veda. Bet ir toliau rašo Oonai, kad nesijaustų kaltas ją palikęs. Eugeneo laiškai ir nuotraukos, siųsti jai iš Anglijos, Prancūzijos ar Kinijos, kuriuose jis meldžia dukrytę jo neužmiršti, galėtų būti moderni epistolinė Tantalo kančių versija. Per savo vaikystę ir paauglystę Oona O'Neill vos tris kartus buvo susitikusi su tėvu. Ji taip jį mylėjo, kad apsiverkdavo kaskart pamačiusi jo nuotraukas laikraščiuose.

Garsiausia Eugeneo O'Neillo pjesė „Ilgos dienos kelionė į naktį" tokia autobiografinė, kad jo valia turėjo būti išleista tik praėjus dvidešimt penkeriems metams po mirties. Tačiau rašytojo

našlė Carlotta, apsvaigusi nuo migdomųjų, taip ilgai nelaukė: pjesė buvo pastatyta po dvejų metų, 1956-aisiais. Joje O'Neillas pavaizdavo savo šeiminį košmarą: tėvas – senstantis girtuoklis aktorius, motina – toksikomanė, sūnus – nevykęs aktorius, kitas sūnus – tuberkulioze sergantis jūrininkas. Jis niekur neužsiminė apie dukterį. „Vienas pats su savim kitame pasaulyje... Lyg eičiau jūros dugnu. Lyg būčiau seniai paskendęs. Su rūku susiliejęs vaiduoklis..." Akivaizdu, kad Eugene'as nesugebėjo džiaugtis. Kitoje jo pjesėje, „Virvė" (1918), pasakojama istorija apie tėvą, kuris ant sijos kluone kabina virvę su kilpa, tikėdamasis, kad jo sūnus pasikars.

Visi žmonės iš kažkur ateina: Oonai O'Neill vienintelis pažįstamas vyriškis buvo įtarus, praeities, tylos, paslapčių ir dvasių persekiojamas tėvas. Vyras, kuris labiausiai mėgo draskyti savo žaizdas: *Life is a lie**, sakydavo. „Gyvenimas yra vienutė veidrodinėm sienom." Išraiškingas įvaizdis, bet pasekmės siaubingos: Eugene'as O'Neillas buvo gyvas užmūrytas savo kūryboje. Vieną akimirką jis galėjo būti malonus ir geranoriškas, o jau kitą – piktas, šiurkštus, žiaurus. Jis mito savo paties neviltim. Ko gero, išnykimo malonumą atrado ne J. D. Salingeris, o Eugene'as O'Neillas, sekdamas Emily Dickinson. Jis – vienas pirmųjų pasaulio rašytojų, aprašiusių suirusią šeimą, jau kitame amžiuje tapusią vakarietiška norma. Jis matė artėjančią pabaigą tos struktūros, kurią krikščioniška visuomenė laikė nepajudinama. Nerimas, alkoholis, vienatvė, traumos – svarūs koziriai suformuoti rašytoją, bet jie yra ir didžiausios kliūtys būti šeimos tėvu. Gal depresyviems rašytojams reikėtų uždrausti daryti vaikus.

Logiška, kad šiauriečiais rašytojais sekančiam Eugene'ui O'Neillui švedai skyrė apdovanojimą. Garsusis šiuolaikinis dra-

* Gyvenimas yra melas. (*Vert. past.*)

maturgas, kuris buvo jau triskart gavęs savo šalies Pulitzerio premiją už pjeses „Už horizonto“, „Ana Kristi“ ir „Keista intermedija“ (o vėliau, po mirties, pelnė dar vieną Pulitzerio premiją už pjesę „Ilgos dienos kelionė į naktį“), 1936 metais apdovanotas Nobelio literatūros premija.

Per vieną iš retų apsilankymų Niujorke Eugene'as O'Neillas pakvietė Ooną papietauti drauge su savo naująja žmona. Po pietų jis dideliu kadilaku nuvežė savo vaikus į Centrinį parką. Oonai buvo šešeri. Naujutėlaičiame automobilyje ji apvėmė savo tėvą ir pamotę. Visą ketvirtąjį dešimtmetį ji bandys užmegzti ryšį su savo genialiuoju tėvu, apie kurį visi jai kalbėjo, bet kuris niekada jai nepratarė nė žodžio. Daugybė jos prašymų susitikti, apsilankyti, pranešti naujienas liko neišgirsti: pamotė atsakydavo, kad dabar netinkamas metas, jos tėvas privalo susikaupti, kad namuose svečiai arba, kai jie apsigyveno prie San Fransisko, kad „klimato pasikeitimas kenkia sveikatai“, kad „kaimiška aplinka, kurioje jie gyvena, ne itin smagi vaikams“. Kartą pats Eugene'as O'Neillas jai parašė: „Mes taip ilgai nesimatėm.“

Tuomet Oonai buvo keturiolika: iš tiesų, ji aštuonerius metus nebuvo mačiusi tėvo. Pakviesta pietauti į *Tao House*, naujuosius tėvo namus, Oona prie stalo nualpo. Tiesa yra tokia: po skyrybų jis jos beveik nematė. Tą dieną, kai Oona sutiko kitą vyrą, tokį pat garsų kaip ir jos tėvas, kuris su ja kalbėjosi ir norėjo būti jos išklausytas, ji akimirksniu apsisprendė viską dėl jo paaukoti. Būti laimingam labai paprasta: reikia nebūti nelaimingam.

Bet iki to dar ilgas kelias. Kol kas Oonai tik sukaks šešiolika, 1941 metų vasarą ji leidžia su broliu ir motina Naujajame Džersyje, Point Plezanto paplūdimyje, į pietus nuo Niujorko. Čia jos senelis (motinos tėvas) nupirko seną dviaukštį namą Herbertsvilio kelio ir Holo aveniu sankirtoje, pušyne, ties Manaskvano upės atšaka. Jame po skyrybų apsigyveno jos motina. Ooną čia

supo prabangi melancholija. Jos motina dažnai verkdavo klausydamasi Lenos Horne. Ji šluostydavosi akis nusisukusi, kad Oona nematytų. Būtent čia Salingeris vėl susitiks Ooną.

III

Sudaužytos istorijos širdis

Aktorės yra daugiau nei moterys,
o aktoriai – mažiau nei vyrai.

Truman Capote

Mėnulis yra apvalus ir geltonas kaip citrinos griežinėlis, o gyvenimas yra kokteilis. Atlanto bangos nepailsdamos dūžta į smėlį, pratisai alsuodamos, o tas takus riaumojimas slopina Jerry'o ir Oonos žingsnius medinio tako lentomis link *Martell's Tiki Bar*. Jūros pakrantėje tyla ne tokia nepatogi.

Jums leidus, išversiu į prancūzų kalbą šia kalba neišleisto apsakymo „Sudaužytos istorijos širdis", 1941 metų rugsėjį išspausdinto žurnale *Esquire*, ištrauką. Manau, J. D. Salingeris jame aprašė tai, ką galvojo apie Ooną O'Neill pirmąkart ją pamatęs. Tai – pirmasis tekstas, kuriame pasigirsta tonas, po dešimties metų suskambėsiantis romane „Rugiuose prie bedugnės".

Širlė skaitė ant autobuso galo buvusią kosmetikos reklamą, o kai Širlė skaitydavo, jai kiek atvipdavo žandikaulis. Ir tą akimirką, kai jos burna prasiverdavo, o lūpos prasiskirdavo, Širlė, ko gero, buvo pati fatališkiausia moteris visame Manhatane. Horgenšlagas išvydo joje vaistą nuo tos siaubingos vienatvės, kuri laikė suspau-

dusi širdį nuo pat atvykimo į Niujorką. Ak, toji kančia! Kančia stovėti greta Širlės ir negalėti palinkti prie jos pravirų lūpų, kad jas pabučiuotum! Neapsakoma kančia!

Žodžio „kančia" pakartojimas gali būti vaikiška pagarba žodžiui „siaubas" Conrado romano „Tamsos širdis" pabaigoje.

Apsakyme „Sudaužytos istorijos širdis" įsivaizduojamos įvairios neįvykusio susitikimo versijos, žodžiai, kurių nepajėgia ištarti įsimylėjęs vyras. *Jei nori parašyti gražią istoriją, kurioje koks nors-berniukas-susitinka-kokią nors-mergaitę, pageidautina, kad tas berniukas susitiktų tą mergaitę.* Viskas baigiasi tuo, kad Džastinas Horgenšlagas pavagia Širlės rankinę, tikėdamasis vėl su ja susitikti, jį suima ir įkalina, jis iš kalėjimo rašo jai aistringus laiškus, bet miršta nušautas sargybinio per kalinių maištą. Tokia yra Jerry'o meilės vizija, kai jam buvo dvidešimt vieni ir jis naktimis sapnuodavo Ooną: meilė yra gražesnė, jei ji neįmanoma, absoliuti meilė visada yra be atsako. Tačiau meilė iš pirmo žvilgsnio egzistuoja, ji nutinka kasdien, kiekvienoje autobusų stotelėje, ir ją patiria žmonės, kurie nedrįsta ištarti vienas kitam nė žodžio. Labiausiai vienas kitą myli tie žmonės, kurie niekada nesimylės.

Panele Lester, svarbiausia yra jus mylėti. Panele Lester, kai kurie žmonės mano, kad meilė – tai seksas, santuoka, šeštos valandos bučiniai ir vaikai – gal taip išties ir yra. Bet žinot, ką aš manau? Manau, kad meilė yra lytėjimas ir vis dėlto nelytėjimas.

Šį paskutinį sakinį sunku išversti. Salingeris rašė: *Love is a touch and yet not a touch*, nežinau, kaip šį sakinį perteikti prancūziškai. *Meilė yra suprasti ir nesuprasti*? *Paliesti ir nepaliesti*? *Pažinti ir nepažinti? Meilė yra prisiliesti nepaliečiant*? Tačiau viena yra tikra: gal tai – tobuliausia užgimstančios meilės apibrėžtis ir an-

gliškai ji skamba gražiau. Primena Hemingway'aus romano pavadinimą: *To Have and Have Not**.
Būtent apsakyme „Sudaužytos istorijos širdis" Salingeris sukuria tą švelnios savišaipos stilių, sutrikusio, romantiško ir apgailėtino jaunuolio personažą, kuris šeštajame dešimtmetyje pakerės viso pasaulio skaitytojus. Salingeris dar iki karo galvoja apie dideliame mieste paliktą individą, amžiną paauglį, sutrikusį ir pasimetusį, egocentrišką ir įžvalgų, neturtingą ir laisvą, sužvarbusį ir visiškai nusivylusį įsimylėjėlį, kuris yra absoliuti XXI amžiaus Vakarų žmogaus būsenos klišė. (Salingeris labai didžiavosi tuo, kad Arnoldas Gingrichas išspausdino jo apsakymą žurnale *Esquire* – prieš penkerius metus jame buvo išspausdinti ir trys autobiografiniai Scotto Fitzgeraldo tekstai, dabar žinomi pavadinimu „Atotrūkis".) Mes gyvename selindžeriškoje išdidaus neryžtingumo, skurdžios prabangos, nostalgiškos dabarties, pasyvaus prasiskolinusio maišto epochoje. Jaučiame begalinį malonumo, laimės, meilės, pripažinimo, švelnumo troškulį. Ir to troškulio niekada nenumaldys paprastas konsumerizmas, nepalengvins religija. Džastinas Horgenšlagas gražiai prisipažįsta mylintis Širlę Lester, bet prieš tai pavagia jos rankinę! Iš kalėjimo išsiunčia jai laišką. Ši į jį neatsako. (Apsakyme ji mandagiai jam atsako, tačiau pabaigoje sužinom, kad jos laiškas tik menamas.)

Pasaulis nuo šiol apgyventas siaubingai nepriklausomų, kompleksuotų, nepatenkintų žmonių, nesugebančių mylėti įsimylėjėlių, avinų, kurie nenori būti avinais, bet vis tiek rupšnoja žolę, svajodami nuošaly nuo bandos, trumpai tariant, puikių Freudo, Budos, *Fashion TV* ir *Facebook* klientų.

Jerry Salingeris negali numatyti visos tos būsimos sumaišties,

* „Turėti ir neturėti". (*Vert. past.*)

bet jis miglotai nujaučia, jog tą akimirką, kai 1941 metų vasarą aplanko Oonos O'Neill motinos draugę, Elizabeth Murray, su kurios broliu susipažino mokykloje, kažkas atsitiks. Jis trokšta vėl pamatyti Ooną, jos angelišką veidelį, iškilius skruostikaulius, maištingas duobutes skruostuose, pabaidytos stirnos akis. Jis kiek suirzęs dėl jos *people* šlovės: Oona išties buvo išrinkta *Stork Club Glamour Girl*, jos nuotrauka kostiumuotų senių apsupty išspausdinta šeštame *New York Post* puslapyje – ar galėtų kas būti dar vulgariau? Palyginkime – lyg šiais laikais ji būtų pasirodžiusi televizijos realybės šou. Paskui *Debutante of the Year* pozavo reklamai, kurioje pasinaudojo savo tėvo šlove: „Dėl stebuklingai veikiančio *Woodbury* kremo Oonos O'Neill oda išlieka skaisti ir gaivi".

Dalyvavimas spaudos konferencijoje *Stork* bare buvo viena didžiausių Oonos gyvenimo klaidų. Pačiame karo įkarštyje ji pozavo su milžiniška raudonų rožių puokšte rankose. Shermanas Billingsley, *Stork* savininkas, įdavė jai pieno stiklinę, kad neturėtų rūpesčių su policija. Ne itin išsilavinęs žurnalistas paklausė Oonos, kuo užsiima jos tėvas... Ji nesutrikusi atsakė: „Rašo."

Kitas žurnalistas:

– Kaip jis reagavo, kai jus išrinko „Metų debiutante"?

Oona O'Neill:

– Nežinau ir nesiruošiu jo klausti.

Dar vienas žurnalistas:

– Kokia jūsų nuomonė apie tai, kas vyksta pasaulyje?

Oona O'Neill:

– Kai vyksta pasaulinis karas, manau, man nederėtų išsakyti savo nuomonės naktiniame bare.

Tėvas, pamatęs jos nuotrauką *Post*, viešai teištarė: „Dieve, išvaduok mane nuo mano vaikų!" Paskui jis parašė laišką savo advokatui (tam, kuris tvarkė alimentų mokėjimą Agnes O'Neill): „Oona yra ne genijus, o tik bjaurus, išlepintas, tingus

ir lengvabūdis vaikas, kuris iki šiol neįrodė nieko, išskyrus tai, kad yra kur kas kvailesnė ir blogiau išauklėta už daugumą savo amžiaus mergaičių", ir labai žiaurų laišką Oonai: „Visa ta tavo šlovė labai prasto skonio, nebent siektum tapti antrarūše kino aktore, tokia, kurios nuotrauka dvejus metus puikuojasi laikraščiuose, o paskui ji sugrįžta į savo kvailo netalentingo gyvenimo nežinią."

Toks nešlovingas įvaizdis nesutrukdo Jerry'ui vėl netekti žado, kai Point Plezanto paplūdimyje jis pamato Ooną. Jerry žino, kad ji skaitė Fitzgeraldo kūrinius, o kas galėtų išvengti jaunos šešiolikmetės brunetės plonomis kulkšnimis ir plonais riešais, kuri skaitė Fitzgeraldą, keliamą pavojų? Ji ir vėl apsivilkusi juodai, tik šįkart – kelnes ir *baby doll* nertinį, tai patvirtina, jog ji nesvarsto tris valandas, ką apsirengti vakarui. Toji mergaitė jam gniaužia kvapą. Jie prisėda pajūrio bare, su Elizabeth ir Agnes, Oonos motina. Jos vaikiškas grakštumas, lieknas kūnas, kaip iš pieno plaukusi veido oda verčia jį sukąsti dantis. Jis pastebėjo, kad kaskart kam nors pajutęs švelnumą, nesvarbu, žmogui ar kačiukui, labai stipriai sukanda dantis lyg koks sadistas. Pradžia – visiškas fiasko. Įsivaizduokit, kad jūs esate *it-girl* iš Niujorko, o jūsų motina pristato jums liesą, šnopuojantį ilgšį sukąstais dantimis. „Mes jau buvome susitikę, jūs manęs neatsimenat?" Ne, ji neatsimena jų pirmojo susitikimo *Stork Club*. Klausimas, kurio nederėtų užduoti kas vakarą kur nors besilinksminantiems žmonėms: „Atsimeni mane?" Bukaproti, akivaizdu, jie tavęs neatsimena, kiekvieną vakarą jie susitinka tris šimtus žmonių! Jerry jaučiasi įžeistas. Damos užsisako arbatos, o jis ima pasakoti apie žurnalo *Story* vyriausiojo redaktoriaus Whito Burnetto kūrybinio rašymo paskaitas Kolumbijos universitete.

– Ir kaipgi garsusis Whitas dėsto savo studentams? – klausia Oona.

– Jis ateina į paskaitą pavėlavęs, garsiai perskaito kurį nors Faulknerio apsakymą ir išeina gerokai prieš baigiantis paskaitai, – atsako Jerry.

Jis laimi tašką, nes Whitas Burnettas yra Oonos tėvo draugas. Ji pyksta ant savo tėvo dėl to, kad šis ja nesirūpino, bet negali suvaldyti perdėto smalsumo viskam, kas su juo susiję. Jerry'ui sunku prisipažinti: taip, Oona jį traukia dar IR TODĖL, kad yra garsiausio gyvo amerikiečių rašytojo duktė. Tai ne itin garbinga, tačiau kodėl turėtų tai neigti? Jis susijaudinęs, aistringas, baiminasi drovios pirmojo susitikimo tylos, bando padaryti jai įspūdį kalbėdamas apie Burnettą, kuris savo žurnale išspausdino pirmąjį jo apsakymą „Jaunuoliai".

– Iš pradžių jis jį atmetė, o paskui staiga sumokėjo man dvidešimt penkis dolerius. Pirmąkart uždirbau iš rašymo!

– Jei kas nors jums sumoka už tai, ką parašėte, – arba jis beprotis, arba jūs tikrai rašytojas, – atlaidžiai pasakė Oona lyg mokytoja, girianti gerą mokinį. – Ypač jei jis vardu Whitas Burnettas.

Per tuos *Stork Club* ir Point Plezanto paplūdimį skyrusius mėnesius Jerry turėjo laiko pašalinti savo atsilikimo spragas: jis perskaitė visą Eugene'ą O'Neillą. Pasako Oonai netaktišką komplimentą apie jos „praskirtas kojas", turėdamas omeny „praskirtus dantis", o galiausiai Oona palieja savo alų ant *Tiki Bar* staliuko. Jis prapliumpa juoktis ir nuvalo balutę marškinių rankove. Ji pirmąkart nusileidžia nuo savo Mėnulio. Jie yra lyg du spyruokliniai ateiviai: jos spyruoklė laisva, jo įtempta. Oonos motina su drauge baigė gerti šaltą arbatą, jos ruošiasi eiti, pagaliau jie galės dviese ramiai išgerti Benny'o Goodmano muzikos iš traškančio radijo fone. Ji žiūri į jo rankas ilgais laibais pirštais. Norėtų paliesti vieną iš didelių ant stalo padėtų jo plaštakų: delnai atrodo švelnūs, ji norėtų tai patikrinti. Kai tau šešiolika, padėti savo ranką ant vaikino rankos niekuo neįpareigoja. Kai

tau keturiasdešimt – viskas daug blogiau. Jau ruošiasi tai daryti, bet jo veidas staiga įgauna smerkiamą išraišką.

– Atleisk, kad aš vėl apie tai, bet... ką reiškia visa ta „Metų debiutantės“ istorija? Ar tu sutikai, kad *Stork Club* pasinaudotų tavimi savo reklamai?

– Ehhh... Ne, teisingiau, taip, viską suorganizavo draugai... Žinau, tai kvaila... Dėl viso to maskarado mano tėvas dabar kaltina mane, kad naudojuosi jo vardu norėdama linksmintis ir būti visur kviečiama... tai visiška tiesa! Jo niekada nebūna su manim, tai bent iš jo vardo šiokia tokia nauda, tiesa? Šiaip ar taip, jis niekada gyvenime su manim nesikalbėjo, tad jei ir toliau niekada nebesikalbės – nebus jokio skirtumo. Štai, žiūrėk, kokį parašė laišką.

Oona ištraukia iš rankinės voką su žodžiais, užrašytais griežtu braižu, – tokia rašysena siekiama parodyti savo svarbą vien priebalsių ir balsių forma. Tokį voką dažniausiai bijome atplėšti manydami, kad jis iš mokesčių inspekcijos arba jame rasime kvietimą į teismą. Ji garsiai perskaito laišką: „Nenoriu matyti tokios dukters, kokia jau metai esi. Vienintelės naujienos apie tave pasiekia mane iš *people* spaudos.“ Jos lūpų kampučiai nusvyra. Ji pakelia galvą ir klausia:

– Ar taip rašytum dukrai, jei ją turėtum?

– Nežinau, gal jis nori tave supurtyti, kad netaptum viena iš pramogų pasaulio kekšyčių. Tai įrodymas, jog, priešingai nei manai, jam rūpi tavo gyvenimas.

– Nieko panašaus, jis galvoja tik apie save, o aš suteršiau O’Neillo pavardę, jam nusispjaut į mane, jis bijo, kad elito gyvenimo kronikos nepakenktų jo, rašytojo, geram vardui. Tu negali suprasti, kad aš jam nerūpiu, nes tavo tėvai turbūt vis dar kartu...

– Jei tave tai nudžiugins – galiu paprašyti, kad išsiskirtų.

Oona gūžteli pečiais. Jerry vilki pilką apsiaustą aksomine apy-

kakle, *Chesterfield* firmos – kaip cigaretės ar sofos. Jis per siauras, o rankovės per trumpos: apsiaustas kiek išaugtas. Tačiau Jerry dabar labiau pasitiki savim, spaudoje pasirodę pirmieji jo tekstai jam teikia drąsos. Jis laiko save romano herojum. Ryšis? Jis pasiryžta:

– Oona, užbaik savo alų, užsisakyk *vodka-martinį* ir pasakyk man svarbiausią dalyką. Nenoriu tuščių kalbų, bandau tave pažinti. Po paraliais, kas atsitiko? Kodėl jis tave pametė? Kai paliekama motina, nereiškia, kad reikia palikti ir dukrą. Pasakysiu, ką apie tai galvoju: manau, jog tavo tėvas yra didis tragikas, taip pat ir šeiminiame gyvenime. Jis nebeskiria savo gyvenimo nuo meno. Tai akivaizdu iš naujausios jo pjesės: jis kalba apie save, naudojasi savo nelaime – taigi, ir tavąja, – kad kurtų savo teatrą. Trumpai tariant, jis yra didis rašytojas ir menkas žmogus.

Oona šokiruota. Paprastai visi jos tėvą jai tik liaupsino. Ji jaučia akyse besitvenkiančias ašaras, kilsteli ranką prie burnos, atsistoja ir išbėga iš baro (ne tam, kad pabėgtų nuo Jerry'o, o norėdama nuslėpti raudą). Jerry apmoka sąskaitą ir išeina jai pavymui. Sugriebia ją už rankos, ji atsigręžia ir... jis pamato, kad ji verkia.

– Atleisk, – sako. – Nenorėjau tavęs įskaudinti... nors jei atvirai – taip, norėjau tave paspausti.

– Ne... nieko baisaus, sakei tiesą, tiesiog jau įkyrėjo, kad man visą laiką apie jį kalba.

– Pati pradėjai apie jį kalbėti. Nepyk, kad domiuosi Gene'u. Aš... aš domiuosi tavim. Tai ne nuodėmė, supranti? Prisipažinsiu, tu man patinki. Jei nori, dabar pat pasišalinsiu ir jau niekada manęs nebepamatysi. Tik tark žodį ir aš pradingsiu.

– Kokį žodį?

– Viso labo.

– Tai du žodžiai. Pasilik.

Ji supranta vėl susidūrusi su verksmingu dūsautoju. Ooną jie vargina, tai – blogiausia kabintojų rūšis. Tačiau jie vieninteliai yra malonūs. Kitos gundytojų rūšys būtų: blyškus prievartautojas su polinkiu į savižudybę, baisusis Don Žuanas, veidmainis, besigiriantis savo ankstesniais laimėjimais, agresyvus dykūnas, kuris įžeidžia tave, kad priverstų jį atstumti, nors kaip tik to ir baiminasi, juokingas antiherojus ir, žinoma, savimyla iškrypėlis – šita rūšis skaudžiausia, kartu su užsislėpusiu homoseksualu. Tačiau verksmingas dūsautojas vargina labiausiai. „Kaip ji gražiai šypsosi išsiverkusi!“ – galvoja Jerry. Trokšta iki kraujo įkąsti jai liežuvį. Trokšta sugrūsti savo pirštus į jos nekaltą burną. Trokšta iki galo pažinti tą pakvaišėlę iš geros šeimos. Jos balsas švelnus, kimus, gilus, melancholiškas. Ji – iš tų merginų, kurios kalba žiūrėdamos į jūrą. Žuvėdros loja, nejuokauju, jos tikrai amsi „au au“ lyg virš paplūdimio pažemiais skraidantys šunys. Įdėmiau paklausykim, ką prie jūros kalba Oona.

– Gene'as, žodžiu... mano tėvas, aš jo nepažįstu. Patikėk, dažniau matydavau jo nuotrauką nei jį patį. Neskaičiau jo pjesių. Kai visi man kalba apie jį, apsimetu, lyg žinočiau, apie ką jie kalba, nors iš tiesų nenutuokiu, kas yra tas gyvybę man davęs tipas. Turiu garsų nepažįstamojo vardą, jis pozuoja laikraščiams, bet priekaištauja man, kad darau tą patį. Kai jis išvyko iš Bermudų, man buvo dveji. Pradingo repetuoti pjesę pavadinimu „Keista intermedija“... Tik pamanykit! Geriau būtų pavadinęs „Amžina intermedija“! Visada jaučiau, kad aš jam trukdau. Jis niekada negalėjo pakęsti savo vaikų, mes jam buvome lažas. Jei dabar susitiktume gatvėje, nežinau, ar jis mane atpažintų... Velnias.

Ji žiūri į Jerry, nuleidžia akis, o jos smakras pradeda nevaldomai virpėti. Pyksta ant savęs, kad negali kalbėti apie tėvą nesuskysdama.

– Dabar supranti, kodėl vengiu apie tai kalbėti? – klausia. – Tai kvaila, po tiek laiko turėčiau mokėti valdyti jausmus, velnias, jis tikrai sumovė mano gyvenimą!

– Nebežinau, ar tu man labiau patinki, kai verki ar kai šypsaisi, – sako Jerry.

– Visgi tikiuosi, tau labiau patinka mane prajuokinti, kitaip nesutarsim.

– Tu nori, kad mes sutartume?

– Didysis Jerry, liaukis nerimauti, žinoma, kad mes šįvakar mylėsimės, tau palengvės ir galėsi pereiti prie kitos.

Ji vėl šypsosi, žiauriai. Jos viršus. Jerry nutyla. Kokia ji stipri! Įkalinta saldžioje visuomenės grietinėlės paauglės vienatvėje, didžiuojasi savo sielvartu ir savo pasauliu. Ji švytuoja tarp švelnumo ir cinizmo taip, kad neįmanoma prieš ją atsilaikyti. Ar daro tai tyčia? Merginą galima atverti ir užverti – svarbiausia žinoti slaptažodį. Kuo jos gražesnės, garsesnės ir labiau išlepintos, tuo sunkiau iššifruoti durelių kodą. Kad jas suviliotum, reikia subtilios žvalgo patirties, o Jerry ją įgis tik po dvejų metų, 1943-iaisiais, tarnaudamas 4-osios pėstininkų divizijos 12-ojo pulko specialiosiose tarnybose.

Jie eina paplūdimiu link molo. Garso fonas – netylantis Atlanto vandenyno griausmas, itin tinkamas užpildyti tylą tarp žodžių. Žuvėdros klykauja, lyg šaipytųsi iš tokios nedarnios poros – aukšto rudaplaukio ir mažosios elfės. Vėjas pusto smėlį, jis nusėda jų plaukuose ir ant blakstienų. Filme galėtume ilgai sekti juos iš nugaros. Stilistinė figūra, kurią taip mėgsta naudoti Woody Allenas, vadinama *walk and talk**. Laimė, Oona pagaliau vėl prabyla, nes ilgai eiti nepratariant nė žodžio būtų panašiau į Bergmaną.

---

* Kalbėtis einant (*vert. past.*).

– Klausyk, – sako Oona, – melavau, kad neatsimenu mūsų pirmo susitikimo. Žinau, kas tu: esi paslaptingasis milžinas iš *Stork Club*. Našlaičių trijulė dažnai tave prisimindavo. Trumanas tave pavadino „Tas, kuris išeina prieš atnešant sąskaitą".

– Ei, maniau, vaišina savininkas!

– Žinoma! Erzinu... Capote'i patinka bjauriai kalbėti apie žmones, kuriuos jis myli, toks jo būdas išreikšti savo meilę. Skaičiau žurnale *Story* išspausdintą tavo apsakymą „Jaunuoliai". Pamaniau, kad per mūsų vakarėlį užsirašinėjai!

– Per mūsų vakarėlį užsirašinėjau.

– Galiu su tavim kalbėti atvirai?

– Eee... Visada kiek neramu, kai žmonės to klausia.

– Tai, ką rašai, smagu, bet neaišku, ko sieki. Panašu į kurčnebylių pokalbį, vaikinas ir mergina sukasi vienas apie kitą, bet taip ir nesusitinka, tiesa? Kokia to prasmė? Viena – kad tyčiojiesi iš auksinio jaunimo ir aiškini, jog aptekę pinigais jaunuoliai yra kretinai, kurie nieko daugiau neveikia, tik girtuokliauja ir kabina merginas...

– Taigi, būtent! Puikiai supratai, ką norėjau pasakyti.

– OK, tokiu atveju Fitzgeraldas tai padarė anksčiau už tave ir daug geriau.

– Aš tik pradedu...

Jerry'ui nesiseka nuslėpti, kad jaučiasi pažemintas. Jis atsidūsta, perbraukia plaukus plaštaka praskirtais pirštais, bylodamas „esu aukščiau nei visa tai", tačiau Oona tuos žodžius iššifruoja taip: „ir ką ta kekšytė apie save galvoja?" Point Plezanto burėse siaučiantis vėjas užgožia skraidančių šunų riksmus.

– Gerai, – tęsia ji, – tu jau imi kandžiotis. Tik nereikia tokios minos, nuostabu jau vien tai, kad tokių metų tave spausdina. Klausyk, Trumanas pažaliavo sužinojęs, jog tavo kūrinys

pasirodė anksčiau už jo, pamaniau, pasigavo hepatitą. Žinai, ką jis pasakė? „Svarbu ne tai, kad tave spausdina, svarbu, kad tave spausdina *The New Yorker**."

– Capote panašus į embrioną.

– (Kvatodama) Negražu kritikuoti mažus žmones!

– Tai buvo ne kritika, o konstatavimas: tas žmogus dar nesusiformavęs, nebent jis yra trolis. Ir kaip trolis jis yra tobulas.

– Liaukis apkalbinėjęs mano geriausią draugą, pone „Išeinu prieš atnešant sąskaitą"!

Jie toliau kalbėjosi eidami ir ėjo kalbėdamiesi. Jerry iš kiosko atnešė alaus ir maišelį spragintų kukurūzų. Oona garsiai juokėsi, gerdama tiesiai iš butelio, kaip ir Jerry'o motina – turėjusi airiško kraujo, – gal tai ir buvo viena iš sąmoningai nesuvoktų jos patrauklumo priežasčių. Airės turi kai ką daugiau. Jos tokios pat seksualios kaip anglės, bet gyvesnės, mažesnės snobės, tikresnės, ne tokios pasipūtusios. Jos juokiasi garsiau, yra didesnių krūtų ir su daugiau strazdanų ant skruostų. Ir daugiau geria. Greta jų užgroja ryla.

– Gelbėkit! – šūkteli Oona. – Nepakenčiu automatų muzikos.

Jie pasitraukia nuo aparato su rankenėle – techno pirmtako – ir prisiartina prie žibintais apjuostos šokių aikštelės, kurioje svinguoja džiazo grupė.

– Per karšta šokti, – sako Oona.

– Išleisk savo kuodą.

– Jeigu jį išleisiu, tapsiu per daug graži. O šįvakar sau to leisti negaliu.

– Kodėl?

---

* Pirmasis Trumano Capote's apsakymas *My Side of the Matter* išspausdintas 1945 metais *Story*, tame pat žurnale penkeriais metais anksčiau, 1940 metais, išspausdintas ir pirmasis J. D. Salingerio apsakymas *The Young Folks*. (*Autoriaus pastaba*).

– Nes visi užsigeis su manim mylėtis. Tai sugadins mums vakarą.

Jerry nelabai mokėjo šokti, todėl jie šoko prastai, bet ilgai. Po žibintais džiazavo sekstetas, pakaitomis grodamas solo numerius. Po spalvotom lemputėm spindėjo auksiniai ir sidabriniai muzikos instrumentai. Oona įsikišo į plaukus gėlės žiedą. Jerry'o plaukai buvo sulipę nuo prakaito. Jis nusivilko švarką ir jų kūnai susipynė. Anuomet šokis buvo vienintelis teisėtas būdas su kuo nors suartėti. Orkestras riaumojo garsiau už vandenyną. Šokant Oonos plaukai išsidraikė. Jos kuodas išsileido ir plaukai užkrito ant pečių. Gėlė nukrito ant žemės ir jie negailestingai trypė ją, dainuodami *I can't dance, got ants in my pants*, tai reiškia „negaliu šokti, mano kelnėse bėgioja skruzdėlytės“ (bijodamas pataisų, likusius dainos žodžius paliksiu neverstus:

Let's have a party,
Let's have some fun,
I'll bring the hot dog
You'll bring the bun).

Pavargusi, linksma, kad savo drovumą išliejo prakaitu, pora grįžo prie dviejų butelių jau sušilusio alaus, kurio gurkštelėję abu pasipuošė gražiais baltais ūsiukais.

– Nemėgsti patikti? – paklausė Jerry.

– Ne. Būtent tai ir patinka, – atsakė Oona.

Ji juokėsi iš savo pačios juokų, bet ne iš pasitenkinimo savim, o labiau dėl to, kad baiminosi esanti nejuokinga. Jerry taip niekada ir nesuprato, kada Oona juokauja, o kada kalba nuoširdžiai.

– Tu šoki beveik lygiai blogai kaip aš, bet Dievas mato – tą daryti nepaprastai sunku, – tarė ji.

– Aš noriu tave pabučiuoti, todėl deduosi nemokantis šokti, kad mes kuo greičiau vėl atsisėstume.

Oona apsimetė neišgirdusi, bet jau po kelių akimirkų jie sto-

vėjo greta vienas kito, apsikabinę per liemenį. Oona prigludo prie jo savo plaukais ir apgaubė savo aromatu.

– Tu tik ir rezgi, kaip sugundyti šimtus merginų, – pasakė.

– Ar tekėsi už manęs? – paklausė Jerry.

– Niekada gyvenime! Tu man per jaunas!

– Žiūrėk, ką turiu kišenėj. Manau, jog tai priklauso tau.

Jerry įkišo ranką į savo apsiausto kišenę ir ištraukė *Stork Club* peleninę. Atpažinusi ją, Oona užsikvatojo dar garsiau ir pirmąkart tą vakarą išraudo. Jerry suraukė antakius lyg policininkas:

– Panele O'Neill, jūs kaltinama naktį pavogusi šią peleninę.

– Ei! Iš tiesų tai ne aš ją pavogiau, o tu išėjai iš *Stork* su šiuo porcelianiniu daikčiuku kišenėje.

– Tuomet aš esu slaptas vogtų daiktų saugotojas. Dėkoju už dovaną. Nesijaudink, jei policija būtų mane sulaikiusi, nebūčiau tavęs išdavęs. Vienas keliaučiau į Singsingą. Kaip manai, ar jie man paliktų rašomąją mašinėlę?

– Jei pavaišinsi mane cigarete – galėsim nukratyti į ją pelenus.

– Gera mintis.

Trakšteli degtukas: sutemose dviem raudonais žiburėliais daugiau. Jerry mato, kad ji neįtraukia dūmų. Tyla tarp jų kaskart vis trumpesnė. Oras šiltas, naktis užgula smėlį, žibintai prie tako žiebiasi vienas po kito tarsi girlianda. Jie praeina pro paplūdimio kiną, jame rodo „Vėjo nublokšti".

– Klausyk, – sako Oona, – o jei nueitume į kiną?

– Tą filmą aš jau mačiau, – atsako Jerry.

– Girdėjau, jis geresnis už knygą.

– Na... Nežinau, kodėl turėčiau trims valandoms užsidaryti tamsoje, kai galiu gėrėtis tavim. Tu geresnė už Vivien Leigh. O tau tereikia užsimerkti ir įsivaizduoti, kad aš esu Clarkas Gable'as ir ką tik padovanojau tau juokingą prancūzišką kepuraitę.

– Ar žinai, kad Scottas Fitzgeraldas dirbo prie šio filmo scenarijaus?

– Matyt, iš jo kūrybos jie nedaug ką išsaugojo. Vargšas senis, man taip liūdna, kad jis mirė.

– Jerry, klausyk, manau, noriu, kad mane pabučiuotum, bet su viena sąlyga: tai turi likti be pasekmių.

– Sakyk, ar aš panašus į tokį, kuris atsakingas už savo veiksmų pasekmes?

Jis palinko prie jos, bet neišdrįso eiti iki galo. Tada ji pasistiebė, kad užbaigtų trajektoriją. Ir staiga pasijuto ore tikrąja ir perkeltine prasme. Jie bučiavosi, ji sklendė, o jis ją nešė. Svaigulys nebuvo numatytas. Pirmasis bučinys galėjo būti šalto tabako skonio, bet Jerry'o nosis kvėpė Oonos plaukų aromatą, ir tas bučinys visiems laikams jam liko jų saldaus skonio, o ji uodė cinamono kvapo muilą ant jo kaklo. Kai susiliečia du liežuviai, kartais nieko neįvyksta. Bet kartais įvyksta kažkas... Dievaži, įvyksta kažkas, dėl ko norisi ištirpti ar subyrėti, tarsi užsimerkęs įeitum į kitą ir jo viduje viską sujauktum. Jis spaudė ją prie savo lūpų sulaikęs kvapą. Kai vėl pastatė ant medinio tako, ji troško tik vieno: vėl pakilti.

– Viskas visiškai normalu.

– Taip, visiškai. Gal turėtume pakartoti?

Pakartojimas irgi buvo labai malonus. Jie kartojo daug sykių. Kaskart, kai bučiavosi, jai atrodė lyg skristų, o jam – lyg griūtų ant žemės. Stebuklas, kad jie vis dar laikėsi ant kojų.

– Gerai, gerai. O jeigu vietoj naujo secesijos karo eitume pas tave ir klausydamiesi 78 apsukų Cole'o Porterio pabaigtume *vodkos* butelius? Gražiai ir garbingai. Liktume svetainėje. Tavo mama nueitų miegoti, o mes šoktume pagal *Moonlight Serenade* muziką.

– Visų pirma *Moonlight Serenade* yra ne Cole'o Porterio, o

Glenno Millerio. Antra, mano namuose nėra *vodkos*, turim tik baltojo vyno. Trečia, melavau sakydama, kad su tavim mylėsiuos.

– Žinau, Mieloji negyvėle nuo šeštojo staliuko.

– Ei? Ką čia paistai?

– *The Lovely Dead Girl at Table Six**, taip vadinasi apsakymas, kurį dabar rašau. Tikiuosi, kad *The New Yorker* jį išspausdins.

– Tu beprotis.

– Žinau ir tai. Alkana?

– Niekada.

– Kodėl aš?

– Atsiprašau?

– Kodėl pasirinkai mane? Prie tavo kojų visas Niujorkas.

– Aš tavęs nepasirinkau, tik leidau tau pasirinkti mane, o tai visai kas kita. Ir nereikia nutaisyti tokio veido. Dar sykį pabučiuok mane, kol neapsigalvojau.

Dėl visa ko primenu – šis intarpas yra savotiškai svarbus, – kad tą patį vakarą Churchillis meldė Rooseveltą stoti į karą ir apsupti į Rusiją įsiveržusį Hitlerį.

Senojo namo Point Plezanto svetainėje Jerry ir Oona sugalvojo žaidimą: paklusti dainoms. Tarkim, jie klausėsi *Night and Day... Only you beneath the moon and under the stars* po žvaigždėtu dangum su mėnuliu, *Smoke Gets in Your Eyes* pūsdami cigarečių dūmus vienas kitam į akis, *Cheek to Cheek* sulipę skruostas prie skruosto, ir taip toliau. Laimė, Oona neturėjo plokštelės su daina *Stormy Weather*.

Oonos motina Agnes Boulton O'Neill buvo labai laisvų pažiūrų, visiškai pasitikėjo dukra, o ir šiaip neturėjo jokios valdžios. Kaip daugelis išsiskyrusių motinų anuomet – tai buvo didelė retenybė – ji jautėsi tokia kalta dėl savo santuokos žlugimo, kad

* Miela negyvėlė prie šešto staliuko. (*Vert. past.*)

dukrai atleisdavo viską. Jerry negalėjo patikėti, kad jis čia, toje tamsių spalvų svetainėje, leidžia valandų valandas su garsiąja Oona O'Neill. Vienas su gražiausia Niujorko paaugle, kuri savo baltoje rankoje laiko taurę, kuri žiūri į jį, klausosi jo, atsakinėja į jo klausimus. Jis žinojo, kad tokia proga nepaprastai reta ir gal jau niekada nebepasikartos (tam tikra prasme jis buvo teisus, nes tas vakaras niekada nepasikartojo).

– Kodėl man nepaskambinai? – paklausė Oona.

Jerry negalėjo prisipažinti, kad jo studentiškam kambary nebuvo telefono.

– Norėjau parašyti tau tokį laišką, jog iškart mane įsimylėtum, – pasakė Jerry.

– Liaukis iš manęs šaipytis.

Kartais jam pasidingodavo, kad vis geriau supranta ją, išties jai patinka, tik staiga – šast! – ji užsiverdavo pusvalandžiui, atsisakydama bučiuotis, nekalbėdama nieko kito, išskyrus „žmogaus kūnas man bjaurus" ar „šiaip ar taip, esi toks pat kaip kiti", arba „domiesi manim tik dėl mano tėvo" (į tai jis atkirsdavo, kad vienintelis Eugeneo O'Neillo šedevras yra jo duktė). Tos išbandymo akimirkos buvo siaubingos. Jam norėjosi atsistoti ir eiti namo, vienam, lygiai kaip iš *Stork Club*, jautėsi esąs Didelis Išstypęs Mėšlius. Ne tas, „kuris išeina prieš atnešant sąskaitą", o labiau „vyras, kuriam įgriso, kad mažoji koketė jį kvailina". Kaskart pajutusi, kad perlenkė lazdą, Oona vėl tapdavo švelni, maloni ir dėmesinga. Ko gero, škotiškas dušas buvo išrastas Airijoje.

– Jerry, suprask, nenoriu, kad mano gyvenime viskas būtų iš anksto suplanuota. Manau, žmonių gyvenimas... Jei tik įmanoma, aš to išvengsiu, noriu visai ko kito. Jei gyvenimas yra toks, tuomet... to negana.

– Ko tu nori?

– Noriu būti laimingiausia mergina pasaulyje.

Oona ištarė šiuos žodžius lyg sakytų „visiems pasmerktiems myriop bus nukirstos galvos“. Neapskundžiamas nuosprendis.

– Žinai, aš ruošiuosi vaidinti, – tęsė. – Mane pastebėjo Cheryl Crawford, *Maplewood* teatro režisierė. Dėl to ir „Debiutantė“, ir *Glamour Girl*... leidausi įtraukiama, kaip ir tavo bučinių. Žinau, kvaila, bet geriau tai, nei toliau mokytis kvailysčių, kurių man niekada neprireiks.

– Iš esmės esi tik kino žvaigždutė...

– O, Nelemtas Poete, liaukis! Ne, aš tik bijau to ilgo gyvenimo, kuris mūsų laukia, gyvenimo, su kuriuo nežinau, ką daryti. Jaučiuosi lyg ant bedugnės krašto. Ar tu tiksliai žinai, ką gyvenime nori daryti?

Ji stovėjo atsirėmusi alkūnėm į baliustradą, žvelgdama į priešais šėlstantį vandenyną, lyg žiūrėtų į savo beribę ateitį, lyg vandenynas būtų prieš ją griaudžianti ateitis, sukylanti piktomis bangomis, kurios sudūžta putų puokštėm.

– Taip, žinau, noriu parašyti Didįjį Amerikiečių Romaną, – atsakė Jerry. – Nieko daugiau. Noriu sulieti Fitzgeraldo jausmus, Hemingway'aus glaustumą, tavo tėvo smurtą, Sinclair Lewiso tikslumą, Dorothy Parker cinizmą...

– Išties nemanai esąs niekam tikęs.

– Žinai, jei esi kuklus, verčiau rinktis kitą profesiją, ne rašytojo.

– Pamiršai paminėti geriausią.

– Ką?

– Willą Cather.

– O, taip. Esu arogantiškas, tačiau ne tiek! Ji ir seserys Brontë nepralenkiamos.

– Sukursi man vaidmenų?

– Taip. Mažos suirzusios mergaitės, kuri nežino, ko nori iš gyvenimo. Nesistebiu, kad pasirinkai teatrą, tu visą laiką vaidini.

– Tikrai?

– Taip. Apsimeti naivi, nors visai nesi tokia.

– Idiotas! Tiesiog nemėgstu raukytis kaip tu.

– Tavo liūdesys... jis vis tiek prasiveržia, visada randa kelią. Kaip tik dėl to ir esi žavi: tu visą laiką šypsaisi, bet tavo akys šaukiasi pagalbos.

Oona pakeitė temą. Toji mergaitė buvo lyg karo mašina. Kai pagalvoji, siaubinga neteisybė, kad šešiolikmetės mergaitės visada yra brandesnės už jaunuolius, kuriems dvidešimt vieni.

– Kad galėtum rašyti, turi apsigyventi kokioje nors ramioje vietoje, ne mieste, – vėl prabilo Oona. – Mano tėvas rašo trobelėje savo kiemo gale.

– Tikrai?

– Žinoma. Jis nekenčia žurnalistų ir niekada niekur neina. Rašytojas nesisukioja tarp žmonių, jis užsidaro namelyje, kad galėtų dirbti, kitaip jis būtų ne rašytojas, o juokdarys. Junginys „rašytojas niujorkietis“ sudėtas iš vienas kitam prieštaraujančių žodžių.

Ji be paliovos jį vertino. Visada būna tokia akimirka, kai įsimylėjęs vyras jaučiasi nelyginant bedarbis per darbo pokalbį. Sulig kiekvienu sakiniu jis bando pelnyti taškus. Kai Oona šypsojosi, jis jautėsi lyg būtų laimėjęs loterijoje. Turėjo valdytis, kad nesušuktų „yess!“. Ji numetė savo nuorūką į sodą, ir po kelių akimirkų nebegalėjai jos atskirti nuo daugybės žolėje švytinčių jonvabalių, kurie pavertė pievą galaktika.

– Normalu, kad svarstai apie ateitį, – vėl prabilo Jerry. – Man tokia prabanga neprieinama. Tu užmiršai karą. Mūsų šalis siunčia į Europą pinigus ir ginklus, bet to negana, netrukus teks siųsti ir vyrus, ir aš žūsiu.

– Tu eisi kariauti? Ginti laisvės? Man nusispjauti į laisvę. Laisvė manęs nedomina. Aš esu už vergovę.

– Liaukis taukšti nesąmones, gal tu girta?

– O'Neillų giminės atstovas niekada nepasigeria, – pasakė ji, iškėlusi dešinės rankos smilių ir kairę ranką su buteliu. – Na, gerai, gal truputį. Atkimškim kitą butelį... kad pagerbtume kovotojus už laisvę.

– Nesiruošiu slapstytis tėvų namuose, kai vyksta karas, tai jau tikrai.

– Tu esi mano didvyris. Palydėsiu tave į laivą ir nuo krantinės mosiu tau nėriniuota nosinaite.

Šįkart ji švelniai priglaudė savo galvą prie Jerry'o krūtinės. Jis stengėsi atrodyti tvirtas, nors jautėsi toks pat trapus, kaip ir toji šešiolikmetė nimfa, neatsakytų klausimų prikimšta galva. Kaskart, kai apglėbdavo ją per juosmenį šokiui, tarsi paspausdavo mygtuką: jam uždėjus ranką ant juodos vilnos drabužio, Oonos lūpos automatiškai prasiverdavo, o kuo stipriau jis spausdavo jos klubus, tuo plačiau jos verdavosi. Labai praktiškas būdas. Lauke kvepėjo dešrainiais, bulvytėm, jūros jodu, šeštadienio vakaru. Kokie juodu mieli, dievinu įsivaizduodamas juos seno namo terasoje Naujajame Džersyje, kai toli vandenyne atsispindi mėnulis... o aš rašau sėdėdamas kitame to paties vandenyno krante, Bjarice. Mes – vienas prieš kitą, ir aš galvoju apie juos: nepaisant septyniasdešimties metų, skiriančių mane nuo to 1941-ųjų vasaros vakaro, nepaisant Atlanto, nepaisant jų mirties, matau juos sukantis vienas apie kitą ir bučiuojantis, lyg triaukštų prinokusius, trykštančius syvais vaisius... Bučiuotis ir kivirčytis – štai kur laimės paslaptis. *Love is a touch and yet not a touch.*

Meilė yra turėti ir neturėti. Kai Verteris atsitiktinai paliečia Šarlotės koją, padaro tai netyčia: tai yra svarbu ir drauge nesvarbu. Meilė gimsta iš nevalingos glamonės, nekontroliuojamo nukrypimo nuo kurso. Panašiai, kaip kalbant su kuo nors telefonu: asmuo yra čia, nors jo čia nėra.

Meilė – kai apsimeti, kad tau nusispjauti, nors iš tiesų visai nenusispjaut. Kai ieškai vienas kito ir nerandi. Tai žaidimas, kuris tinkamai žaidžiamas gali užpildyti visą gyvenimą.

Jie šoko lėtą šokį. Retai kada du šokėjai, šokantys lėtą šokį, nori to paties, paprastai vienas iš dviejų nori mylėtis su kitu, o tuo tarpu kitas, pasukęs galvą, mandagiai laukia dainos pabaigos...

Tuomet atsitiko keistas dalykas. Kai taip įsivaizdavau Jerry Salingerį ir Ooną O'Neill Point Plezanto pakrantėje, nutaręs padaryti pertraukėlę, įjungiau televizorių ir... pamačiau nusiaubtą Point Plezanto paplūdimį. Pro tą vietą buvo ką tik praūžęs uraganas *Sandy.* Tako, ant kurio Jerry pakėlė Ooną ant rankų, lentos buvo nuskriejusios tarsi šiaudinės lėlės ir sukritusios viena ant kitos lyg pagaliukai „Mikado" žaidime, kotedžų baseinus buvo užpylęs smėlis, velnio ratas gulėjo nuvirtęs ant žemės, laivai nublokšti ant namų stogų ir soduose, greta žydrų rogučių ir išrautų medžių, automobiliai, nešami dviejų metrų aukščio vandens srauto, pro langus buvo sulėkę į svetaines, o gatvės virtusios ežerais. Fortepijonas atsidūrė žiedinės sankryžos vidury, apverstas prekių konteineris gulėjo skersai kelio. Visi automobiliai virto povandeniniais laivais, elektros stulpai lūžo nelyginant degtukai. Keistas atsitiktinumas: tą pat akimirką, kai nutariau papasakoti apie meilę iš pirmo žvilgsnio Point Plezanto paplūdimyje, tą vietą užpuolė ciklonas. 2012-ųjų spalį joje neliko nieko, kas buvo ten 1941-ųjų vasarą.

Po kelių valandų, dviejų butelių baltojo vyno ir pakelio cigarečių Jerry su Oona buvo apsvaigę. Įsimylėjus pirmąkart gyvenime, tokios pasekmės dažnas reiškinys. Mums taip gera, kad jaučiamės išsekę, ir staiga išsigąstam, jog neišlaikysim išbandymo: tą akimirką reikėtų išeiti. Oona prabyla, vėl iškilmingai iškėlusi smilių.

– Kareivi Salingeri, man dar niekada neteko taip ko nors bijoti, – pasakė Oona. – Tu primeni žudiką.

– Tavo tiesa: noriu tave pasmaugti, kad paskui galėčiau gailėtis... ir nuobodžiauti. Man patinka nuobodžiauti, tai mano mėgstamas užsiėmimas. Taip prabėgo mano vaikystė. Kai buvau mažas berniukas, niekas manęs neminėjo geru žodžiu, išskyrus „jis yra energingas".

– Teisybė, tu esi energingas. Ar galėtume nuobodžiauti dviese?

– Žinoma. Sveika atvykusi į „Nuobodžiautojų klubą".

Po jos marmurine oda plastėjo organai ir susiraizgiusios žarnelės, pritvinkusios kraujo, tulžies, rūgščių, jos veide virpėjo raumenys, nervai ir kaulai. Jis geidė nulupti ją kaip kriaušę, kad pamatytų venas, norėjo subjauroti tą angelą, kad nebebūtų jo kalinys, sukramtyti ją kaip iš žmogaus kūno padarytą kramtomąją gumą. Nenuginčijama, jei nebūtų ėmęs rašyti, Jerry būtų galėjęs pradėti puikią žudiko maniako karjerą. (Kai ką jis yra tam įkvėpęs.)

– Aš irgi mėgstu nuobodžiauti, – pasakė Oona sukiodama rankose taurę. – Kai išvyksi kariauti, nuobodžiausiu vilkėdama vakarinę suknelę. Būsiu be galo liūdna, panarinusi galvą, ir visi mane guos. Mano žvilgsnis smigs į mėlynus tolius, o daktaras paskirs man natrio hidrokarbonato. Bjaurus niekše, kaip aš skubu tapti tavo našle!

Visiškai girti jie atranda tą abiem būdingą niūrumą. Anuomet niekas neturėjo juodojo humoro jausmo: Kurtas Cobainas ir Marilyn Mansonas (du būsimieji Jerry'o skaitytojai) dar nebuvo gimę. Oona mokėjo likti tobulai nejudri kalbėdama keistus dalykus. Vis dėlto, gal ji neklydo norėdama tapti aktore.

– Per tavo laidotuves pasakysiu jaudinamą kalbą, – sako Oona. – Būsi apdovanotas po mirties. Mano pasiaukojimas sulauks pagyrimo. Man spaus ranką, manęs gailėsis. Jerry, negaliu sulaukti, kada verksiu prie tavo kapo. Paskui ištekėsiu už turtingo brazilo, o mainais už man suteiktą prabangą atiduosiu jam

savo jaunystę ir Nobelio dukters intelektą.......... (Šių dešimties daugtaškių nepakanka išreikšti po to apėmusio sutrikimo.)

– Tu išties bjauri kekšė. Kaip geidžiu tavęs atsikratyti. Kas vakarą svajoju apie nuostabų pasaulį, kuriame nebūtų tavęs. Nuo tada, kai tave sutikau, kiekviena mano gyvenimo akimirka virto pragaru.

– Ačiū. Tegyvuoja karas!

– Pakelkim taures už karą!

Jie gėrė nežinodami, kad jų makabriški lūkesčiai netrukus su kaupu išsipildys. Paskui Oona pastatė savo taurę ir ėmė abiem rankom jį tarsi smaugti, nemirksėdama įsmeigusi žvilgsnį jam į akis lyg kankinama alkio.

– Gerai, aš jau pakankamai girta, kad galėčiau atvirai su tavim pasikalbėti. Nagi... sakyk... žinau, nori man pasakyti kažką, ką jau daug mėnesių slepi... nagi... padėsiu tau ištarti... kartok paskui mane... *I love you Oona*... pirmyn, aš pratusi... tau palengvės... tik keturi žodžiai... *I, love, you, Oona.*

– Oona, aš tave myliu. Visas mano gyvenimas žlugęs. Oona, mylėti tave yra savižudybė. Aš žuvęs, galutinai pražuvęs. Dar niekada nebuvau toks laimingas ir toks vargšas. Tu esi niekšiškai skirta man. Verčiau neturėčiau abiejų kojų, nei savo kelyje būčiau sutikęs tave.

– Na, štaaaiiii. Gerai... pagaliau tau palengvėjo... dabar atidžiai manęs paklausyk. Priimu tavo meilę... labai rūpestingai ją saugau... žiūrėk tiesiai man į akis... aš nemoku mylėti, bet leidžiu tau mylėti mane, tik tau vienam, ir pasakysiu kodėl: todėl, kad toks pakerėtas klausaisi mano kvailiausių paistalų.

– Aš irgi galėčiau būti aktorius! Sutarta. Vieną dieną parašysiu gražiausią dvidešimto amžiaus romaną. O iki tol leisk man viskuo pasirūpinti, mažoji Oona. Lengva tave mylėti. Taip jau yra, nieko nepadarysi. Tai netgi turėtų būti privaloma.

Ji perdėtai jausmingai bučiuoja jį, užsimerkusi, prisispaudusi prie jo. Manau, profesionalus romanistas čia aprašytų juos supantį gamtovaizdį su vandenynu, vėju, debesimis, rasotomis pievomis, bet aš to nedarysiu dėl dviejų priežasčių. Pirma, Oonai ir Jerry'ui į gamtovaizdį visiškai nusispjaut. Antra, jie nieko nematė, nes diena dar nebuvo išaušusi.

– Keista... Kai tu mane bučiuoji, man svaigsta galva kaip kylant liftu į *Empire State Building* viršų...

– Brangioji, tai todėl, kad tu girta. Ar žinai, kad jei iš *Empire State Building* viršaus mestum penso monetą, nulėkusi iki apačios ji svertų 200 kilogramų, tik įsivaizduok, pensas galėtų užmušti praeivį – sunku tuo patikėti, ar ne?

– Viešpatie, man svaigsta galva, atrodo, tuoj nualpsiu...

Ooną staiga supykino ir, riktelėjusi „o Dieve!", ji puolė namo, šokdama per keturias pakopas užbėgo laiptais delnu užspaudusi burną ir užsidarė pirmo aukšto vonios kambaryje. Vodkos-alaus-vyno mišinys pirmą vakarą visada draudžiamas, bet jaunimas ne visada tai žino, net jei yra airiškos kilmės. Jerry girdėjo iš viršaus sklindantį nelabai romantišką žagsulį. Jis įėjo į namą ir atsidūrė vienas tamsioje apatinio aukšto svetainėje. Paglostė prancūziškus romanus knygų lentynoje priekaištaudamas sau, kad papasakojo tą kvailą istoriją apie pensą. Išeiti? Pasilikti? Nežinojo, kaip padėti Oonai, kad nepasirodytų netaktiškas. Išgirdo ją plūstantis: „Mano tėvas yra *Empire State Building*!" Jos motina pabudo ir nuėjo pas ją į vonios kambarį. Jis girdėjo jas kalbantis.

– Oona? – iš laiptų papėdės riktelėjo Jerry. – Gal norėtum, kad tau išvalyčiau dantis?

Po labai ilgos akimirkos, per kurią medžiuose sučiulbo strazdai, Agnes, Oonos motina, nulipo pas jį.

– Oona prastai jaučiasi, manau, jums reikėtų išeiti, ji nenori, kad ją matytumėt tokios būklės.

Jerry atsidūrė už uždarytų durų, neturėjęs laiko pasakyti nieko daugiau, išskyrus „apgailestauju, palinkėkite jai labos nakties, pagarba, ponia". Prieš uždarydama duris, buvusi ponia O'Neill (ji irgi dvelkė alkoholiu) nepiktai pridūrė:

– Daviau jai sodos. Žinote, ji tinka viskam – balina dantis, padeda virškinti, o aš net naudoju ją veido kaukėms. *You know*, Oona dar vaikas. Apsimeta vakarėlių liūte, bet iš tiesų yra tik kūdikis, su kuriuo reikia būti labai atsargiam. Ar mes dėl to sutarėm?

– Žinoma, bet aš...

Sulig tuo vapėjimu durys užsitrenkė.

Lyg jis būtų kaltas, kad Oona įveikdavo savo drovumą tik mirtinai girta. Jis manė, kad airės atsparesnės alkoholiui. Oonai pavyko priversti jį užmiršti, jog jai dar tik šešiolika. Jerry pastebėjo, kad jau aušta. Vasaromis Naujojo Džersio paplūdimiuose naktys trumpos. Saulė nusileidžia, o po kelių taurių vėl pakyla. Kas nors, panašus į Sylvią Plath, čia pridurtų šviesai jautrią frazę, tarkim: „Ryto saulė, tokia tyra, spindėjo pro žalius mažojo vitražo lapus, o gėlių raštai ant kartūnu apmušto minkštasuolio ryto šviesoje atrodė rausvai naivūs." Mėgstu tokius stabtelėjimus, jie duoda skaitytojui laiko atsikvėpti, atsigerti ar nueiti nusilengvinti. Ak, jei tik mokėčiau taip rašyti! Aš tik pasakysiu, kad suspindo pirmas saulės spindulys, ir tai buvo velniškai gražu.

Žingsniuodamas Bradšo Bičo pajūrio taku pro jau uždarytą kino teatrą, priešais putotas griaudžiančias bangas, Jerry galvojo, kad jau niekada nebus toks laimingas kaip tąnakt. Kiek kartų gyvenime pasimatymas būna absoliučiai pavykęs? Vienąkart. Tik vieną kartą, ir jūs tai žinote taip pat gerai kaip aš.

Jerry pasikasė galvą ir garsiai pakartojo tą patį klausimą: „Dievaži, į ką aš įsivėliau?“ Jis tankiai kvėpavo ir tuo pat metu raukė antakius. Pergalė – pabučiuoti mergaitę, kurią dievini labiausiai pasaulyje, bet jei iškart po to toji mergaitė apsivemia – kaip tai reikėtų suprasti? Tai gali būti įrodymas, kad jis ją sukrėtė. Tikrąja to žodžio prasme užgavo jai širdį. Arba ją supykino, ir nuo tos dienos Jerry'o Salingerio vardas bus šleikštulio sinonimas. Jis nežinojo, ko derėtų tikėtis: kad ji viską atsimins, ar kad jau rytoj viską užmirš. Įsimylėti – tai įgyti dar vieną spręstiną problemą. Paskambinti jai ar parašyti laišką? Kaip vėl su ja susitikti, nepasirodant prielipa? Kaip pasiekti, kad tas išlepintas vaikas, kuriuo žavisi visas Niujorkas, žavėtųsi vien tik juo? Jerry stojo į karą nepalyginamai anksčiau už savo šalį.

IV

*The toast of cafe society**

*Sako, atėmus iš žmogaus pirmąją meilę,
galima jį nužudyti. Tai netektis, kuri pakeičia
jūsų vidinę chemiją.*

Carol Marcus Matthau

* Nuolatinių kavinių, naktinių klubų lankytojų numylėtinė. (*Vert. past.*)

Sugrįžusi į Niujorką, Oona visko neužmiršo, bet apsimetė neatsimenanti, kaip baigėsi tas vakarėlis Point Plezante. Jerry niekada jai to nepriminė. Jie praleido 1941-ųjų rudenį ir žiemą flirtuodami, niekada neužsimindami apie tą vakarą sutrikusį jos skrandį. Ir vienas, ir kitas pirmąkart laikė save pora, tačiau draugų kompanijoje jie nesilaikydavo už rankų.

Pirmoji meilė retai būna sėkmingiausia ar tobuliausia, tačiau ji visada liks... pirmoji. Tai – neginčijamas faktas: nė vienas iš jų niekada neužmirš jos pradžios. Jerry ateidavo pasitikti Oonos prie *Brearley* mokyklos, jie vaikštinėdavo po Centrinį parką, drauge leisdavo laiką milžiniškame Carol Marcus bute Parko aveniu ir 55-osios gatvės sankirtoje, kavinėse, žaislų parduotuvėse ar kine. Jie turėjo šeštą staliuką *Stork Club*, savo suoliuką Vašingtono skvere, savo mėgstamą knygyną (*Strand*, 4-ajame aveniu), kur kniaukdavo naudotas knygas ir garsiai skaitydavo kitų skaitytojų pabrauktus sakinius. Susiglaudę jie maitindavo voveraites, truputį bučiuodavosi ar skaitydavo kino žurnalus. Tikrai reikia būti labai įsimylėjusiam, kad dviese skaitytum vie-

ną žurnalą. Panašiai kaip pora, XXI amžiuje žiūrinti televizorių ir nesirūpinanti, kuris iš jųdviejų laiko nuotolinio valdymo pultelį. Išėję iš *Bendel* parduotuvės su pilnom kišenėm nudžiautų daikčiukų, jie pirkdavo tūtas skrudintų kaštonų. Tikroji meilė yra tarp šešiolikos ir dvidešimt dvejų. Toji meilė absoliuti, be menkiausios dvejonės, mažiausio svyravimo. Kaip tik taip Oona ir Jerry mylėjo vienas kitą: nemąstydami, plačiai atmerktomis akimis. Retkarčiais jo ranka įslysdavo jai po suknele, kad per liemenėlę glostytų prasikalusias krūtis tol, kol ji pradėdavo maldauti liautis ir užsimerkusi bučiuodavo jį taip stipriai apglėbusi, lyg norėdama, kad jis nesiliautų.

– Iki tavęs nieko nesu mylėjęs, – sakydavo jis.

– Nekalbėk, ko neišmanai, – atsakydavo ji.

Jis skaitydavo jai savo pirmuosius apsakymus: „Susitik su Edžiu“, „Sudaužytos istorijos širdis“, „Ilgas Lois Taggett debiutas“. Ji pasakodavo jam apie naivią pjesės „Pal Joey“ veikėją, kurią ruošėsi vaidinti – tai buvo muzikinė komedija, kuri po karo, 1957-aisiais, tapo filmu („Blondinė ar rusvaplaukė“, su Franku Sinatra, Rita Hayworth ir Kim Novak). Jie kalbėdavosi apie bet ką, pasakodavo vienas kitam apie savo seseris ir brolius, skųsdavosi savo tėvais (jis – kad jie per daug juo rūpinasi, ji – kad jie per daug ją apleido). Jie nesimylėdavo, bet miegodami kartu, stipriai prisispausdavo vienas prie kito, kol suprakaituodavo, nors likdavo su pižama ir naktiniais. Oona nenusimaudavo kelnaičių, o Jerry pasitenkindavo į savo trumpikes, stengdamasis neinkšti. Jis gerbė jos nekaltybę. Ji visą laiką kartojo: „Vaikas negali sau leisti pastoti.“

Tačiau ilgas valandas jausdamas prie savo kūno virpantį jos kūną, jos alsavimą sau į kaklą, jis nepajėgė susilaikyti jos neapglėbęs, neįterpęs liežuvio tarp jos raudonų lūpų, neperbraukęs ranka per šilkinius plaukus, nepakasęs jos nuogos nugaros, iš-

skleistais pirštais lyg voras neperėjęs išilgai stuburo. Kokia prabanga! Nors skaistūs, Jerry ir Oona buvo labai jausmingi. Sunku tai suprasti XXI amžiuje, kai žmonės įsiskverbia vienas į kitą tiesiog pasisveikindami, bet jiems pakako tų baikščių glamonių. Jų niekas neskubino. Ji buvo dar per jauna tekėti, o jis apsimesdavo abejingas, kad jos neuždusintų. Glamonėjama ji dūsaudavo pravėrusi lūpas, o jis žiūrėdavo į ją miegančią, skaičiuodamas apgamus ant jos nugaros ir baltų rankų. Stebėti jos apgamus jam buvo lyg žiūrėti į žvaigždes danguje – tai buvo nusižeminimas prieš aukštesniąją paslaptį. Jerry buvo gražus vaikinas, jis būtų galėjęs linksmintis su ne tokiomis baugščiomis mergaitėmis, tačiau jis troško lepinti tą vaikišką kino žvaigždutę. Tai, kaip ji atsispirdavo jo vilionėms, buvo šimtąkart erotiškiau nei naktis su kokia nors didžiakrūte kekše, vardu Samanta.

Kokią informaciją apie seksą galėjai gauti Niujorke 1940-aisiais? Atsakymas paprastas: jokios. Nei erotiškų vaizdų, nei pornografinių nuotraukų, nei „karštų“ filmų, nei seksualių romanų. Jokio būdo daugiau sužinoti net apie menkiausius kūniškus santykius. Toks būtų esminis pokytis, jei palygintume 1940-ųjų Niujorką su šiandieniniu, kur paaugliai gali neribotai ir nemokamai žiūrėti viso pasaulio pornografiją. Nors Jerry su Oona traukė vienas kitą, jie buvo sukaustyti to baisaus beprotiškos meilės stabdžio. Būdamas per daug pagarbus, Jerry nedrįso jos spausti, Oona gi buvo per daug drovi, kad jį paskatintų (ir labai įbauginta minties, jog gali pastoti).

Jie negalėjo susitikinėti Oonos namuose – ji gyveno su savo motina Madisono aveniu, buvusiame *Hotel Weylin*, todėl retkarčiais susitikdavo Jerry'o nuomojamame kambaryje, bet dažniausiai Carol namuose. Reikėjo stengtis netriukšmauti. Jis išeidavo iš buto ant pirštų galų, vidury nakties, tyliai uždarydavo duris ir pėsčias žingsniuodavo namo, su šypsena lūpose ir frustracija

kelnėse. Tai, kad nepasitenkindavo, jam teikė didžiulį džiaugsmą, kaip ir kai kuriems vienuoliams, kurių ekstazės užlieti veidai yra puiki skaistybės reklama. Niekas nedraudė jam sukelti sau žaibišką orgazmą savo lovoje, galvojant apie neįvykusias sueitis su Oona, jos stangrią, pieno baltumo odą, kūdikišką kvapą, primerktas akis, baltas mergaitiškas kelnaites, lenktas pėdutes, apgamus ant krūtų, raudonas lūpas, atodūsius jam į ausį, jos saldų kaip vaisiai liežuvį, *oooh yyeeess*.

Oona kartais ateidavo pas jį po vakarėlių su savo draugais vidury nakties nakvoti – ji siaubingai nemėgo miegoti viena. Nuo jos dvelkdavo alkoholiu ir rūkalais, bet jis būdavo laimingas galėdamas priimti ją savo nuomojamame Prakeikto Poeto kambarėlyje. Ji norėdavo išsikalbėti, būti lepinama, apipilta tyrais bučiniais, nuraminta jo mylinčių rankų. Ji visą laiką kartojo, kad nekenčia savo kūno, jaučiasi žema ir kresna, ir, nepaisydama jo prieštaravimų, prašydavo išjungti šviesą. Paskui užmigdavo keisčiausiose padėtyse, knarkdama ar įsikandusi pagalvės užvalkalo kampą. Arba elgdavosi lyg aikštinga princesė: „Nurenk mane, *please*... Prašau, išvalyk man dantis, aš tokia pavargusi... Galėtum atnešti stiklinę vandens?..“ Jerry'ui nerūpėjo, kad ji elgėsi su juo kaip su tarnu – jis džiaugėsi matydamas jos dailias pėdutes. Kartą jis gėrė šampaną iš jos batelio. Viešpatie, toji balta pėdutė, kuri grakščiai lenkta išnyra iš kurpaitės... Kurpaitės odą lytėję lakuoti nagučiai išsilaisvindavo išraudę... Tai kvaila, bet kai jums dvidešimt dveji – didžiuojatės, kad tokia gražuolė pasirinko jus, net jei tik tam, kad užmigtų jūsų lovoje, murkdama kaip kačiukas, kai kasote jai galvą, o jūs tuo metu svaigstate nuo jos alkoholio ir rūkalų kvapo. Jai išėjus, jis gailėdavosi nebuvęs reiklesnis. Ar įtarė, kad jo meilumas, švelnumas, nugaros kasymas bus niekada neatsipirksiančios investicijos?

Dar buvo šokiai *Stork Club*. Kai šokama skambant džiazui, linksminamasi kiek kitaip. Orkestras ne tik suartina kūnus – jis duoda temą pokalbiui.

– Paklausyk klarneto, – sakydavo Jerry. – Pamatysi, tas vyrukas tikras pūtimo poetas.

– Ne, gitaristas geresnis, jis kalba pirštais, – atsakydavo Oona.

– Nesutinku, gal tu kurčia? Tik paklausyk būgnų solo, tas vyrukas nesveikas: jis glosto odą su savaja *washboard* *, lyg liestų negrės sėdmenis.

– Stuobry, ar nors akimirkai nutilsi ir pasidžiaugsi trimitu?! Tas tipas išpučia gaidas, kurios jį žudo visiems matant.

Woody Allenas teisus: rokenrolas viską pakeitė. Niekas nelaukia, kad kiekvienas grupės muzikantas atliktų savo numerį (nebent jei grupė vadinasi *Led Zeppelin*). Prieš išrandant diskotekas, muzikos iš tiesų būdavo *klausomasi*, ji niekada nesikartodavo, ji nebuvo triukšmas fone, įrašytas tuštumai pridengti.

– Moki šokti čarlstoną? – šūktelėjo Oona.

– Tą senių šokį?

– Nagi, pabandyk: judini rankas ir kilnoji prieš save kojas, bet ne abi iškart, nes susigurinsi nosį!

Ji turėjo tik vieną trūkumą: buvo tobula. Išskyrus tai, ji buvo tobula – taip apie Ooną O'Neill, savo vaikystės draugę, vėliau rašys Trumanas Capote, 54-ojoje Studijoje naikinantis save, šaukštais šniaukščiantis kokainą, aštuntajame dešimtmetyje žiūrėdamas, kaip šokių aikštelėje laižosi nuostabaus grožio jaunuoliai. Visiška tiesa: Oonos bėda buvo jos tobulybė. Nuolat slepianti nerimą po perdėto mandagumo kauke, ji rizikavo vieną dieną sprogti (tai nutiko jai sulaukus penkiasdešimt dvejų). Jerry nebuvo

* Skalbimo lenta (*vert. past.*).

tobulas: jis buvo bjauraus būdo ir turėjo nepagrįstų ambicijų. Buvo savininkiškas, megalomanas, dirglus. Jų absoliutaus ir tyro džiaugsmo akimirkos truko vos kelias savaites, tol, kol Oona pasijuto persisotinusi savo paslaugiu, išskirtiniu riteriu, o jis nepastebėjo (anksčiau už ją), kad jai su juo nuobodu ir jų skoniai, siekiai, gyvenimo būdai niekaip nesuderinami. Jis negalėjo apsispręsti, tačiau nebuvo aklas ir iš esmės žinojo, kad tėvo pamesta Oona niekada nieko nemylės, apie ką be galo mandagiai buvo jį įspėjusi tąkart, ant medinio tako pajūryje, kai dar buvo mergaitė iš Džersio.

– Ką veiki su tom bukagalvėm? – nebesuvaldydamas susierzinimo vieną vakarą paklausė Jerry. – Tavo draugės neišprususios. Jos negalvoja apie nieką daugiau, tik kaip nusigerti ir ištekėti už milijonieriaus. Nejau nematai, kad jų galvose švilpauja vėjai?

– Jų draugija mane ramina, – pasakė Oona, – Man patinka, kad mano *Poor Little Rich Girls* visąlaik apsimeta geros nuotaikos. Noriu prasiblaškyti.

– Aš irgi, bet tam turėčiau liautis jas matyti!

Miego stoka išvagojo Oonos veidą. Carol namuose be paliovos linksmintasi, tėvai buvo ištremti į viršutinį aukštą, tarnai baltais švarkais samčiais pilstydavo punšą, prieš tai suvynioję svetainės kilimą. Kai vėlai naktį Oona ateidavo pas jį, jos paakiai būdavo su mėlynais ratilais, veidas papilkėjęs, dantys pamėlę nuo raudonojo vyno, plaukai dvokė dūmais. Štai kuo ji virs, jeigu ją vesiu, galvodavo Jerry. Reikia jos netekti, kad mano atminty išliktų nekalta. Jerry norėjo būti ciniškas, tačiau jam nesisekė: jis degė meile prieš savo valią.

– Man jau nusibodo žiūrėti, kaip tu save naikini, – pasakė Jerry.

– Jei nori, kad liaučiausi susitikinėti su draugais, reikia nukirpti mano telefono laidą, – atkirto Oona. – Turi žirkles?

– Neprivalai bėgti, vos tik jie tau paskambina.

– Įsivaizduok, kas būtų, jei visi turėtų kišeninius telefonus? Siaubas, o ne gyvenimas. Kas nors mus nuolat trukdytų.

– Liaukis keisti pokalbio temą! Puikiai žinai, tokios bjaurasties niekada nebus, visada reikės laido, kuris sujungtų žmones.

Vėlesnis romanistas šiuo klausimu gali paprieštarauti savo garsiajam veikėjui.

– Ar su tavim įmanoma ramiai gyventi? – paklausė Oona. – Norėjau pasakyti taip, kad mes visąlaik nesibartume.

– Aš ramesnis už tave. Tai tu švaistai savo laiką – o kartu ir manąjį – su ta lengvabūdžių vištakių banda.

– Tu per daug rimtas. Dievinu jaustis pavargusi. Vėlai keltis. Nieko negalvoti. Gera daug miegoti. Problemos pasitraukia... Jie yra mano draugai, jie mane myli, yra linksmi. Mes smaginamės, nejau tai blogai?

– Tu nesismagini, tik pažiūrėk į save! Jie naudojasi tavo mandagumu, kad įtrauktų į savo girtuoklystes ir tauškalus. Tiesa ta, kad tu nepajėgi būti viena. Bijai likti akis į akį su savimi. Bėgi nuo savęs lyg nuo maro!

– Bambekli, liaukis! Jei nori būti rašytojas – atsipalaiduok. Ar žinai, kiek Fitzgeraldas išgerdavo šampano per naktį? Pakankamai, kad įsigeistų perpjauti barmeną pusiau ir pažvelgti į jo vidų.

– Barmenas tam neprieštaraudavo? Pasakysiu tau vieną dalyką: tas barmenas esu aš, aišku? Ir nesutinku, kad perpjautum pusiau mano sielą. Lik sveika!

Jerry išeidavo, bet visada sugrįždavo, ir Oona tai žinojo. Jis galėjo atsispirti daugumai pagundų, bet ne tai begalinei kančiai, kurią jam primesdavo Miss Oona O'Neill. „Ak, kokia kančia! Kančia stovėti prie Oonos ir negalėti pasilenkus pabučiuoti jos pravertų lūpų! Neapsakoma kančia!“ Tačiau tąkart ji visgi sugriebė jį už rankos.

– Turėtum daryti kaip aš, – tarė. – Lengvabūdiškai taukšti, o esminius dalykus palikti savo knygoms. Rašytojui svarbiausia tai, ką jis rašo, o ne kaip gyvena.

– Atsisakau gaišti laiką, – atsakė Jerry.

– Kalbi kaip mano tėvas, o jis yra pats niūriausias žmogus, kokį man kada nors teko sutikti.

– Žinau. Viename interviu jis pasakė: *Writing is my vacation from living* („Rašymas man yra atostogos nuo gyvenimo.“).

Kai draugių trijulė pietaudavo *Plaza* viešbučio restorano *Oak Room*, tarp palmių vazonų ir ryškių paauksavimų, jas išties galėjai palaikyti *Andrews Sisters*. Beje, Trumanas Capote jas vadino „Romas ir kokakola“, o Jerry pridurdavo: *Working for a yankee dollar**, o tai buvo tas pat, kaip pavadinti jas kekšėm. Jerry'ui įgriso leisti laiką su tuo girtaujančių paauglių būriu, tačiau jam tai buvo vienintelė galimybė pamatyti Ooną. Ji vis dažniau nakvodavo pas Carol Marcus, didžiuliame bute Parko aveniu, kur aštuoniolika tarnų aptarnaudavo ją nelyginant karalienę. Ji niekada nesiskirdavo su savo „įdukrintomis seserimis“ Carol ir Gloria. Žmonės dažnai jų klausdavo:

– Jūs seserys? Trynukės?

– Ne, tik antrininkės, bet jau nebežinom, kuri kurią imituojam.

– Kiekviena atskirai mes esame siaubingos, o kartu – tikra nelaimė!

Nuo tada, kai jai sukako penkiolika, Oona motinos leidimu galėjo nenakvoti namie – tai palikdavo jai laiko rašyti ir slapta nuo dukters susitikinėti su naujuoju meilužiu. Tas tylus susitarimas tenkino jas abi, ypač nuo tada, kai Shane'as (penkeriais metais vyresnis už Ooną) pabėgo į Bermudus rūkyti hašišo.

---

* Dirbantis už jankio dolerį. (*Vert. past.*)

– Mano motina gundo vyrus ir depresuoja, tėvas gyvena San Fransiske ir neatrašo į mano atvirukus... Bet pažvelkim į viską iš gerosios pusės: dėl to esu laisviausia Niujorko mergina!

Tos jaunos madingos mergaitės – Oona, Gloria ir Carol – kurios drauge rengėsi, dažėsi, pietavo, vakarieniavo, šoko, gėrė ir miegojo, žavėjo visą miestą. Visos trys žaižaravo dažytom akim ir tėvų sąskaitom bankuose. Jerry greitai suprato, kad nedera terptis tarp jų. Jis neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik it šunelis sekioti joms iš paskos.

Jų mėgstamas sportas – vaikštinėti pirmyn atgal Penktuoju aveniu ir imituoti Mae West nosinę kalbėseną.

Gloria: *When I'm good, I'm very good. But when I'm bad, I'm better.*

Carol: *I'll try everything once, twice if I like it, three times to make sure.*

Trumanas: *Good girls go to heaven, bad girls go everywhere.*

Oona (užspaudusi pirštais nosį): *I used to be Snow White, but I drifted.*

Trumanas: *Ten men waiting for me at the door? Send one of them home, I'm tired.*

Išversti legendinės Mae West juokelius nelengvas darbas, bet savo prancūzakalbių draugų spaudžiamas privalau pabandyti:

„Kai esu gera, esu labai gera. Bet kai esu bloga, esu geresnė."

„Viską išbandau vienąkart, jei patinka – dukart, o triskart, kad tuo įsitikinčiau."

„Geroms mergaitėms dangus, blogoms viskas."

„Anksčiau buvau Snieguolė, bet paklydau."

„Už durų manęs laukia dešimt vyrukų? Tegul vienas jų eina namo, aš pavargusi."

Jerry nemokėjo Mae West citatų, tad papasakojo sceną iš filmo, kur apsiverkęs įsimylėjėlis seka paskui ją iki pat grimo kam-

bario. Pakėlusi akis į dangų, ji atsidūsta, o vargšelis maldauja: „Jūs varote mane iš proto nuo tos akimirkos, kai jus pamačiau, pamečiau dėl jūsų galvą, jei taip ir toliau – jums teks uždaryti mane į beprotnamį!“ Mae gailestingai nužvelgia jį ir ramiai taria: „Pirmiausia iškviesiu jums taksi“.

Jerry'o istorija labai prajuokino mergaites. Cituoti šią aktorę nebuvo nekaltas užsiėmimas: Oona ją dievino, nes ji buvo pirmoji fatališka moteris, nesivaržydama kritikavusi veikėjus vyrus. Buvo geras tonas pirmiausia meiliai pamirksėti blakstienom. Su Mae West gimė sąvoka vyras-daiktas (šiandien sakoma *toy boy*). Mae West apvertė moters padėtį visuomenėje taip pat, kaip ir Simone de Beauvoir. Nuo Mae West laikų jaunuoliai nebedrįsta sakyti mergaitėms „aš tave myliu“, kad nepasirodytų juokingi ar nemadingi.

Jerry neturėjo pinigų, bet kaip seniausias iš būrio dažnai apmokėdavo sąskaitas – vis niūresniu veidu, širsdamas dėl tos piktadarių gaujos lengvabūdiškumo. Bėgo savaitės, Oona atsisakydavo su juo miegoti ir vis dažniau prasimanydavo priežasčių nesusitikti. Tarkim, ji kuo naiviausiai jam pasakodavo visą naktį prašokusi basa Vanderbiltų sode, klausydamasi *Moonlight Serenade,* ir kaip toji daina jai priminusi jį... o jis dusdavo iš įtūžio. Štai drama: sekiodamas paskui ją it šunytis, jos akyse jis tokiu ir virto. Žinoma, kuo labiau Oona jo vengė, tuo labiau jis jos geidė. Ir kuo daugiau ji linksmindavosi, gerdavo, raudonuodavo, *Stork Club* su seniais lošdavo *gin-rummy* ir kvatodavo rodydama savo baltus dantis, tuo labiau Jerry niuro savo kampe, rūškanas ir tylus lyg didelis mazutu išsitepliojęs gandras.

– Tu lunatikas, – kalbėjo Oona. – Čia būni linksmas, čia staiga apsiniauki. Po šešiasdešimties metų žmonės sakys, kad sergi bipoliniu sutrikimu. Tačiau kol kas esi tiesiog nenuspėjamas, kaip ir mano tėvas.

– Tu varai mane į depresiją, – atsakė Jerry. – Nesuprantu, ką aš tavyje radau. Negali skelbtis esanti sugedusi airė ir tuo pat metu spjauti į tai, kas vyksta Europoje.

– Na, dabar jau baigta. Jis vėl pradės apie karą. Dėmesio, mus aprėks.

– Nori linksmintis, lyg nebūtų jokio karo? Visos flaperės šiandien yra arba benamės, arba ištekėjusios, ir tavo tėvas tai suprato. Jo pjesės tokios niūrios todėl, kad visi tie, kurie tuomet siautulingai linksminosi, 1930-aisiais nusižudė. Dabar ne laikas juoktis, dabar žygiuoja neviltis, dabar parduodama baimė.

– Taip, labai apgailestauju gimusi 1925-aisiais. Primink, kad pakeisčiau savo gimimo datą.

– Šventė baigėsi, kai tau buvo ketveri.

– O karas prasidėjo, kai man sukako keturiolika. Nuostabu. Dėkoju už aritmetikos pamoką. Tačiau aš vis tiek neleisiu Adolfui Hitleriui sumauti mano jaunystės!

Jerry mąstė: „Turiu dirbti, kad liaučiausi būti nematomas. Noriu, kad ta mano nekenčiama mergaitė mane mylėtų. Savo raštuose turiu būti dar baisesnis už ją. Meilė? Prašau, nereikia nešvankių žodžių, juk mes džentelmenai. Iš pradžių jiems abiem buvo smalsu. Ar tas žmogus gali mane nuskriausti? Meilė yra dviejų vienišų egoistų, norinčių padėti vienas kitam, kad jų prakeiksmas taptų pakenčiamas, utopija. Meilė yra ateistinė religija. Ar verta jaudintis, jeigu tai laikina? Galų gale gyvenimas irgi laikinas. O Dieve, kaip nekenčiu jos, kai ją pamatau, bet dar blogiau, kai jos nematau..." Norint realiai įsivaizduoti, kas dėjosi Jerry'o galvoje, reikia be paliovos skaityti šitą pastraipą.

Paskui Oona žiūrėdavo į jį šypsodamasi ir jis liaudavosi mąstęs, grožėdamasis jos skruostų ovaluose įspaustomis duobutėmis. Retkarčiais ji suvokdavo savo galią, nes jis nebepajėgdavo

nuslėpti, kad ji nugalėjo. Jis skubėjo į kitą karą, bėgdamas nuo to, kurį kas vakarą pralaimėdavo.

Galiausiai Oona liovėsi atsakinėti į jo bučinius. Jis bandydavo įterpti savo liežuvį tarp jos suspaustų lūpų. Labiausiai skaudino jos mandagumas. Kartais Oona visą naktį gulėdavo lovoje greta jo, apsirengusi, nejudėdama, tyli ir sugniuždyta, o nenorėdama jo liūdinti, sustingusi leisdavo glostyti savo krūtis. Nemylinti, statula virtusi graži mergina, ko gero, yra didžiausias pažeminimas, kokį tik gali patirti vyras.

Štai kas įvyko 1941-ųjų žiemą:

15 vėlyvų pusryčių *Plaza* viešbučio *Oak Room*, pakartojant išvakarėse Trumano išsakytus siaubus;

23 kartus pasigerta *Stork Club*, *La Martinique*, *Rainbow Room*, *Delmonico* ir *Copacabana*;

4 bandymai gražiai pačiuožinėti Centriniame parke;

13 raudonojo vyno dėmių ant dryžuotų *El Morocco* minkštasuolių ir 22 žvakių vaško dėmės ant baltų *21 Club* staltiesių;

rodant solidarumą su *Résistance* (Pasipriešinimo sąjūdžiu), apeiti prancūziški bistro – *Cafe Pierre*, *Versailles* ir *Coq Rouge*;

18 pjesės „Pal Joey" spektaklių *Maplewood* teatre, kur žavingoji basakojė Oona turėjo mažą vaidmenį;

12 popietinių apsipirkimų *Bloomingdale's*, *Bergdorf & Goodman*, *Macy's*;

2 pokyliai *Waldorf Astoria*, vienas *Roseland Ballroom* + kaukių balius *St. Regis* viešbučio *Iridium Room;*

1941 metų gruodžio septintąją 360 japonų naikintuvų sunaikino 188 amerikiečių lėktuvus ir paskandino 7 laivus Havajų

Oahu salos Perlų uoste (*Pearl Harbor*), kuris taip pavadintas todėl, kad ten buvo auginamos perlinės austrės. Aukų skaičius (2 335) buvo beveik toks pat, kaip ir po šešiasdešimties metų, per 2011 metų rugsėjo 11 dienos išpuolį prieš *World Trade Center* (2 606). Tai pastūmėjo Jungtines Amerikos Valstijas stoti į karą.

V

Karo laukimas

Anuomet vaikai kvėpavo tuo tyro dangaus,
kuriame spindėjo šlovė, kur švytėjo tiek plieno, oru.
Jie gerai žinojo, kad jų likimas – masinės žudynės (...)
Netgi jei tektų mirti, ar tai jau būtų viskas?
Pati mirtis savo rūkstančiame purpure tuomet atrodė
tokia didi, tokia nuostabi!

Alfred De Musset „Amžiaus sūnaus išpažintis“, 1836

Artėjant karui, galimos tik dvi protingos reakcijos:

kol dar yra laiko – linksmintis kiek tik įmanoma;

prisiglausti saugioje vietoje.

Jerome'as Salingeris pasirinko trečiąją galimybę. Pašauktas į kariuomenę – prezidentas Rooseveltas grąžino privalomąją karo tarnybą – jis galėjo bandyti išvengti karinės prievolės dėl sveikatos problemų: per medicininę apžiūrą kariuomenės daktaras jam diagnozavo širdies nepakankamumą. Tačiau užuot pasinaudojęs galimybe būti atleistas nuo karinės tarnybos, Jerry veržėsi į kariuomenę ir prisistatė savanoriu į naujokų šaukimo skyrių. Seržantas mėgino jį atkalbėti:

– Norit žudyti nacius? Tuomet pirmiausia teks pasimokyti.

Jis siekė įstoti į kariuomenę, nenorėdamas perimti tėvo verslo. Jerry nė kiek netroško rūpintis griujero sūrio importu ir tikėjosi, jog karas jam pateiks romano temą: juk Fitzgeraldas savo pirmąją knygą parašė kariuomenėje. „Verčiau karas nei sūrio krautuvė!“ – galvojo jis, lygiai taip pat, kaip kiti tokio pat amžiaus svajojo būti Chateaubriand'u arba niekuo. Perėjimas iš Parko

aveniu į US Army slaptąsias tarnybas buvo ne nevilties išraiška, o bandymas įgyvendinti Fitzgeraldo svajonę.*

Dar Jerry norėjo įrodyti savo drąsą, kad atgautų autoritetą Oonos akyse. Išėjęs mokslus karo akademijose, jis netapo puikiu Harvardo diplomantu, tačiau išmanė amerikiečių kariuomenės papročius ir tradicijas: žinojo, kad gyvenimas kareivinėse palieka daug laisvo laiko rašyti. Kaip ir visus, jį baugino karas, o ne kareivio amatas. Be to, tikėjosi netrukus būti paaukštintas į karininkus, o tada jam grėstų mažesnis pavojus nei eiliniam kareiviui. Kariuomenėje jis jautėsi patogiau nei *Plaza* viešbutyje su kostiumu ir kaklaryšiu, garsiųjų našlaičių draugijoje, be to, tikėjosi, jog nutolęs nuo Oonos O'Neill, jos akyse taps slėpiningesnis. Įsivaizdavo gražų uniformuotą vyruką, kuris atsisveikina su prieplaukoje raudančia sužadėtine, ir garlaivis dūmydamas nutolsta link pietinių Anglijos krantų. Oonai liks tik pasiduoti prieš tokį vyriškumo ir šaunumo įrodymą, lygiai kaip viduramžių princesei, kuri, išlydėdama narsųjį riterį į kryžiaus žygius, įsprausdavo jam į ranką savo skaistybės diržo raktą... Tačiau viskas įvyko kitaip, nei jis buvo suplanavęs. Oona neatėjo su juo atsisveikinti. Paskutinį drauge praleistą vakarą ji pranešė išvažiuojanti gyventi į Los Andželą.

– Tu vyksti į Rytus, o aš – į Vakarus, – pasakė ji. – Tai vadinama šiuolaikine pora. Važiuoju pas mamą į Kaliforniją, ten

---

* F. Scottas Fitzgeraldas visą gyvenimą apgailestavo nekariavęs 1914–1918 metų kare kaip Hemingway ar Dos Passos. Baigęs mokslus Prinstone, būsimasis „Didžiojo Getsbio" autorius 1917 metais įstojo į karininkų mokymo stovyklą, vėliau tapo Alabamos 67-ojo pėstininkų pulko leitenantu, kur tarnavo generolo adjutantu ir niekada nedalyvavo Pirmojo pasaulinio karo mūšiuose Europoje. Šiandien mums sunku patikėti, kad pirmojoje XX amžiaus pusėje jauni amerikiečiai vienas per kitą veržėsi po kulkom. (Pasislėpusio autoriaus pastaba – jis, dėkui Dievui, perėjo mokymus taikos metu, 1987-ųjų žiemą, 120-ajame ryšių pulke.)

palankesnė aplinka mano, aktorės, karjerai. Mokysiuos dramos meno. Prašau, nepyk. Žaviuosi tavo pareigos jausmu, bet juk ir man reikia tobulėti.

Ką jai atsakyti? Oonos motina persikraustė gyventi į Holivudą, kur tikėjosi parduoti savo istorijas kino studijoms. Agnes Boulton O'Neill rašė romaną, pavadintą *Tourist Strip*, o dėl karo metų sunkumų sukeltų gyvenamojo ploto apribojimų gyveno namelyje ant ratų... Gloria ir Carol irgi iškeliavo į Vakarus. Oonos išvykimas į Los Andželą buvo nuspėjamas... bet karo apakintas Jerry nepastebėjo, kaip jis artinasi.

– Bet... tu manęs lauksi?

– Olialia, liaukis inkšti lyg kokia Skarlet O'Hara!

– Tu manęs nebemyli?

– Juk įspėjau tave, kad esu jausmų invalidė. Liaukis klausinėti, tai nevyriška. Juk ne pasaulio pabaiga, mes galėsim vienas kitam rašyti...

– Taip, tai pasaulio pabaiga. Nejaugi nematai? Kaip tik tai dabar ir vyksta: pasaulio pabaiga. Jei šitas karas – ne pasaulio pabaiga, ko tau dar reikia?

– Per daug lengva taip kalbėti. Atsisakau klausytis tavo įprastų išvedžiojimų.

– Tokia yra tiesa. Viskas baigta, tai siaubinga, mūsų šalis ką tik paskelbė karą pusei Žemės rutulio, o tu prie to priduri ir mūsų išsiskyrimą, lyg nepakaktų pasaulinės tragedijos. Man nusispjaut, aš ten numirsiu, ir taip tu manęs atsikratysi.

– Ei, tik nereikia manęs kaltinti, pats įstojai į kariuomenę, aš nieko neprašiau. Kaip drįsti mane palikti? Nejau nenori pamatyti filmo pabaigos?

– *Miss Glamour*, prašau, nekalbėk apie kiną. Tu man ką tik atvėrei akis: visada buvai tik eilinė aktorė, tavo tėvo tiesa, svajoji apie tą patį kaip ir visos tavo metų naivios kvaišelės, nori

būti garsi, bravo, sveika atvykusi į nesuskaičiuojamų Saulėlydžio Bulvaro sutrauktų jonvabalių būrį... Eikš, paskutinįkart pasibučiuokim, noriu pamatyti, kaip vaidini atsisveikinimo sceną... Kamera? Jungiam? Veiksmas!

– Skaityk man iš lūpų: EIK VELNIOP. Aišku?

– Būtent tai šiems metams ir esu suplanavęs.

Jų paskutinis bučinys buvo panašus į bučinius filmuose, kai aktoriai užsimerkia ir bučiuojasi lūpų kampučiais, apsimesdami įsimylėję, laukdami, kol kas nors ištars *Stop*. Tačiau vienas iš jų neapsimetinėjo.

1942 balandžio 27

Brangioji Oona,
rašau tau vilkėdamas puošnią ir gundančią uniformą, ir prašau man atleisti. Kai paskutinįkart matėmės, buvau šiurkštus. Man gėda dėl savo sentimentalumo. Matyt, tą melodramos pomėgį paveldėjau iš motinos.

Airė turėtų gebėti atleisti šią juokingą maniją. Įstojau į kariuomenę Fort Dix*, Naujajame Džersyje, mano matrikulos numeris 32325200. Karinė tarnyba labai įdomi su viena sąlyga: reikia nemąstyti. Klausimus užduodantys kareiviai yra seržantų siaubas. G. I.** turi negalvoti. Kareivis yra ne žmogus, o numeris, kuris, seržantui įsakius „Gerbt ginklu!“, pakelia šautuvą. Likusį laiką jis yra burna, kurią reikia maitinti, blogai sukrauta kuprinė, purvina spintelė, kurią reikia iškraustyti ant žemės, ir vėl viskas iš pra-

* JAV kariuomenės postas (*vert. past.*).

** Žargoninis JAV kareivių pavadinimas (*vert. past.*).

džių: tikrinama, kaip nušveisti batai, reikia išrinkt ir surinkt automatą, šaudyti į taikinį, žygiuoti su tonos kuprine ant nugaros, išmokti iškelti palapinę įšalusioje skylėje. Geras kareivis vakare iškart užmiega, nes nebemoka neužsimerkti. Mano asmeninė bėda: galvoju apie visus tuos dalykus, kurių nedarėme drauge Point Plezanto paplūdimyje ar mano lovoje Niujorke. Atsimenu mudu toje arbatinėje senoms damoms, kur išleisdavau visus mėnesio pinigus, kad pavaišinčiau tave arbata ir dviem pyragaičiais, man gėda atsiminus save sėdintį po medžiu Centriniame parke, kai tu padėdavai galvą man ant kelių, verčiantį tave klausytis, kaip pretenzingai skaitau savo apsakymus, kurie niekada nebus išspausdinti, ir kaip tik šią akimirką spaudžiu prie krūtinės *Stork Club* peleninę... Ji – mano talismanas, jis visur su manim. Kai draugas klausia, kodėl kareiviškoje kuprinėje tampau porcelianinę peleninę, o ne apelsinus ar viskio butelį, pakeliu akis į dangų ir atsakau: „Kad galėčiau smagiau mirti iš nuobodulio." Tada jis dažniausiai gūžteli pečiais ir užspaudžia savo nuorūkas į gandrą. Tuomet norėčiau jam trenkti, bet to nedarau, nes 1) esu kareivis pacifistas ir 2) jis labai pečiuitas.

Turėdamas minutę laisvo laiko, užsirašau savo mintis ant dangaus žydrumo laiškų popieriaus. Atleisk, jei mano laiškas padrikas, jis seka (nesamą) mano minčių giją. Tau tereikia kartkartėm padėti šią keverzonę į šalį ir nueiti į svetainę *vodkatinio*. Nenoriu tavęs trukdyti, bet, žinok, mūsų išsiskyrimas padarė tave pusiau deive, kuri it kinų galvosūkis neapleidžia manosios sielos. Kai negalvoju apie tavo, sugedusios airės, šypseną, be galo nuobodžiauju. Mokytis žudyti vokiečius trunka ilgai ir yra sunku, bet, patikėk, nėmaž neskubu ten vykti! Tačiau čia kankinamės neturėdami ką daugiau veikti, kaip tik naršyti po malonius atsiminimus, pasakoti lengvabūdiškus anekdotus, vaizdelius, kurie–verčia–liūdnai–šypsotis–vakarais–kai–kiti–vyrukai–smaukosi–

po–lipniom–paklodėm... Vaikinai kalba apie savo drauges, o aš tyliu. Nežinau, ar ją turiu. Ar aš turiu mylimąją? Na, štai ir vėl, koks aš nerangus, nerangus, NERANGUS! Atsiuntei man bučinį lūpdažiu ant balto lapo, o aš išliejau ant jo kavą. Bet vis tiek saugau. Lyg tavo burna būtų gėrusi tą bjaurų kojinių nuovirą! Apgailestauju dėl savo KVAILO SENTIMENTALUMO, bet man patinka dalytis su tavim tuo siaubingu gėralu. Kaip pasisekė toji ne tavo tėvo pjesė? Esu tikras, jog „Pal Joey“ jam nepatiks, istorija per daug paprasta. Brangusis Joey svyruoja tarp turtingos ir vargšės. Akivaizdu, kad jis pasirinks vargšę, nors būtų turėjęs pasilikti abi! Suerzinti tėvą – neabejoju, būtent tokio rezultato siekei. Jis laiko tave neverta dukra, bet tu nesi neverta, priešingai, esi tokia pat užsispyrėlė, nepaklusni, laisva ir nepakenčiama kaip ir jis, ir iš esmės jis turėtų suprasti: tai, kas jį tavyje šiurpina, yra jis pats.

Kaip sekasi Parko aveniu trijulei? Ar panelės Carol Marcus ir Gloria Vanderbilt Holivude tokios pat elegantiškos? Nusišnekėjau, juk tai tu išrinkta praėjusių metų debiutante! Viešpatie. Jei pasakyčiau tai dvyliktojo pulko draugams, jie mane pribaigtų. Ką tik praėjo pulkininkas. Jį galima pažinti iš eisenos: jo laikysena tiesi, rankos visada sudėtos už nugaros, ir jis niekada nekalba, norėdamas atrodyti svarbus. Rėkti – seržanto pareiga, tad pulkininkas pasitenkina tyliai baugindamas. Tokią sistemą vadina kariuomene. Ji taip seniai egzistuoja, kad niekas nė nemano jos keisti: vienas vyrukas greitai žingsniuoja, kad įbaugintų kitą, žemesnio rango vyruką, kuris visą laiką rėkia, kad įbaugintų kitą, dar žemesnio rango vyruką, kuris deda į kelnes ir kelia savo kuprinę, kurią aukštesnio rango vyrukas įmetė į purvą, ir vakarais verkia nuo minties, kad yra toli nuo namų ir nežino, kada vėl pamatys savo ūkį Kentukyje ar Alabamoje... Po paraliais, Oona, kai pagalvoji, viskas labai keista. Reikia žygiuoti į taktą, nežinau,

ar tu įsivaizduoji mane žengiantį koja kojon, bet tai siaubingai juokinga. *Left, left, left right left*, dainuojame šalies himną ar debiliškas karines dainas, ant kojų pūslės, o žinai, ką aš dainuoju mintyse? *When they begin the beguine** – taip, žinau, kaip tai atrodo užrašyta: ir vėl KVAILAS SENTIMENTALUMAS. *When they begin the beguine, it brings back the sound of music***... – ir žygiuoju galvodamas apie Švento Patriko šventę, apie tą beprotišką airių vakarėlį *Stork Club*, kuriame drauge sukomės po *Jameson* viskio srautais. Ak, jei tik amerikiečių kariuomenė būtų užsakiusi žygio dainas Cole'ui Porteriui... Mažoji Oona, daug kartų per dieną tu man išgelbėji gyvybę, o nieko apie tai NEŽINAI.

Tavasis US Army didvyris bučiuoja tave į skruostą, į dešinę akį, į kairę ausį, paskui nuslysta prie kaklo... toks aistringai leipus.

Jerry

P. S. Išsiunčiau savo rašomąją mašinėlę į valyklą.

---

* „Kai jie pradeda šokti beginą", Cole'o Porterio daina, sukurta 1934 metais. (*Vert. past.*)

** „Kai jie pradeda šokti beginą, vėl suskamba muzika." (*Vert. past.*)

1942 gegužės 8

Brangioji Oona,
mane perkėlė į Fort Monmouth*, taip pat Naujajame Džersyje, kur dešimt savaičių mokysiuos transliacijos. Neklausk, ką tai reiškia – neturiu nė menkiausio supratimo. Įtariu, kad į pirmąsias linijas išsiveržę kareiviai turi perduoti informaciją dykinėjantiems užnugaryje. Mane mokys rėkti į radijo mikrofoną, tiesti telefono liniją, siųsti šifruotus pranešimus. Gal kitas mano laiškas bus parašytas nesuprantamu šifru. Tai nė kiek nepakeis nei mano garsiojo hermetinio stiliaus, nei to, kad tu man neatrašai. Kodėl tyli? Žinau, per daug tau rašau, bet ne iš dyko buvimo. Daug galvoju apie tavo gražų veidelį. Tikiuosi, nebijai karo: pasirūpinsiu, kad nei vokiečiai, nei japonai neužpultų Los Andželo. Neleisiu jiems tavęs skriausti. Pasakyk Trijulei, jog esu pasiryžęs mirti už *Stork Club*!

---

* JAV kariuomenės postas (*vert. past.*).

Mane įpareigojo mokyti naujuosius šauktinius, taigi turiu kelis tuzinus vergų, bet prieš juos nesmurtauju. Taikinyje visada matau tavo veidą. Ar pakenti Los Andželą? Niujorkas niekada neatsigaus po tokios netekties. Jaučiu, greitai nebūsiu vienintelis, tamsoje regintis tavo didingą veidą. Ar dalyvauji atrankose vaidmenims filmuose? Ar ta, kuri gimė būti žvaigžde, nesijaučia pažeminta? Atsiprašau už visus mūsų barnius, mano kiaulišką būdą, apsėdimą dėl karo tuomet, kai drauge turėjome būti laimingi. Juk mums buvo gera kartu, o gal aš viską sugadinau? Mano atmintis pagražina praeitį, beprotybė yra sumauti gražias akimirkas, kad paskui gailėtumeisi. Nuo tada, kai vilkiu karišką uniformą ir esu apsuptas vieningų sugėrovų strazdanotais ir spuoguotais veidais, nelemtai linkstu tave idealizuoti. Myliu juos ir tikiuosi neišversti kailio. Koridoriuje sutikau tokį liesą vaikiną, jis verkė užpultas šunsnukių gaujos. Kitas jį užstojo ir pats gavo į nosį. Žinai, panašūs malonūs dalykai vyksta kasdien, tačiau, nepaisant visko, stiprina pasitikėjimą. Paprašiau būti pakeltas į karininkus, mat buvau kandidatas. Žiūrėsim, nors, pripažįstu, sakau tai tik norėdamas pasipuikuoti. Toliau rašau savo trumpas istorijas, rašau jas taip pat ir tau, mano apsakymai irgi yra laiškai Oonai, įslaptinti, užmaskuoti, jie gal pasieks tave, jei nusipirksi *Esquire* ar naujausią *Story* numerį. Taigi, yra asmeniniai laiškai ir šitie – atviri – laiškai. Meldžiu, atleisk už tokią gausybę korespondencijos, nuo tada, kai su tavim susipažinau, elgiuosi grobuoniškai. Aš esu tavo Hitleris, o tu esi manoji Prancūzija. Nesijaudink, neprašau nieko mainais už užgrobtą tavo dvasinę teritoriją. Pasitenkink tuo, jog mane įkvepi, tu dėl to nekalta, tiesiog taip atsitiko, gerai žinau, kad nesam sukurti vienas kitam, kad mūsų nuotykis buvo pasmerktas iš pat pradžių. Pasinaudojau tavim, kad geriau rašyčiau, o dabar dėka tavo esamos nebūties, tavo šelmiško tylėjimo, kurį kvailai, atkakliai bandau

pralaužti, rašymas vis labiau mane užvaldo. Eisiu kautis – atleisk už šią pompastiką – ne už savo šalį, ne už laisvę, Gėrį ar visus tuos niekus, o už tavo rausvus skruostelius, už duobutes juose, tavo didelius kandžius, tavo švelnius pečius, šilkinius lyg persiko odelė. Toks bus mano karas: aš rašysiu tau laiškus, o tu man į juos neatsakysi. Nenoriu, kad man rašytum – per daug rizikuotum pasakyti, jog manęs nebemyli. Visą gyvenimą rašysiu tau laiškus, paskui, kai išleis mano knygas, visi manys, jog tai – romanai, nes ant viršelio bus parašyta „romanas“, bet tu žinosi, kad tos knygos yra laiškai, skirti tau vienai.

Neužmiršk savo narsaus didvyrio ir jo būsimos invalidumo pensijos, kuri tau užtikrins prabangų gyvenimą.

Jerry

VI

Ilgas Oonos O'Neill debiutas

Nekenčiu filmų kaip nuodų.

J. D. Salinger

Tarnaudamas kariuomenėje Jerry nesiliovė siuntęs savo apsakymus literatūriniams žurnalams. „Ilgas Lois Taggett debiutas“, išspausdintas *Story* 1942-ųjų rugsėjo numeryje, kaip ir apsakymas „Jaunuoliai“, buvo satyra apie lengvabūdišką ir arogantišką Niujorko jaunimą. Tačiau šįkart apie apsakymą galėtume kalbėti paslaptingai: Lois Taggett paveikslas atrodo įkvėptas Oonos O'Neill ir jos draugių Carol ir Glorios. Salingeris siunčia joms į dantis „literatūrinį Pearl Harbor“, analogišką bombardavimui, kurį Capote privers jas patirti 1975-aisiais su knyga „Išgirstos maldos“. Salingeris dar sykį aplenkė savo varžovą.

Lois vilkėjo baltą suknelę su prie krūtinės prisegta orchidėja ir gan žaviai šypsojosi, sutrikusi. Vyresni vyrai sakydavo „žavingoji Taggett.“ Vyresnės moterys sakydavo „kokia miela mergaitė.“ Merginos sakydavo „Ei, pažiūrėk į Lois. Neblogai. Ką ji padarė savo plaukams?“ Vaikinai sakydavo „Kur alkoholis?“ Tą žiemą Lois iš visų jėgų pasistengė visame Manhatane pasikalbėti su labiausiai

fotogeniškais viskio ir sodos vandens gėrėjais iš Stork Club *būrio* Dievas ir Walteris Winchellis*.

Ji buvo daili, rengėsi skoningai, vilkėjo brangius drabužius ir ją laikė protinga. Tai buvo pirmasis sezonas, kai protas tapo madingas.

Jerry vis labiau niršo ant išlepintų Parko aveniu panelių, kurios nesiliauja galvojusios apie savo gražius apdarus, nors Europa ir Azija dega ir skęsta kraujyje: *Tai buvo pirmieji metai, kai debiutantės privalėjo Ką Nors Padaryti. Sally Walker kas vakarą dainavo* Alberti's. *Phyll Mercer kūrė drabužius ar kažką panašaus. Allie Tumbleston rengėsi dalyvauti kino bandymuose.* Salingeris kasdien trempia purvą, sliuogia virve, šliaužia po spygliuota viela ir – žmogiška – sunkiai ištveria, kad jo buvusi mergina nesiliauja su savo niujorkietėmis *gossip girls* kas vakarą linksmintis Los Andželo klubuose. Tiesa, manau, tai nėra vienintelė jo atšiaurumo Oonai priežastis. Jis nujaučia, kad ji slysta jam iš rankų. Ir bando iš anksto ja pasibjaurėti, tarsi užbėgti už akių, aplenkti neišvengiamą išsiskyrimą. „Mažoji Oona beviltiškai įsimylėjusi mažąją Ooną", – išpažino jis draugui *(Little Oona hopelessly in love with little Oona*). Pernelyg jautrūs vyrai dažnai taip elgiasi: verčiau sunaikinti mylimą žmogų, nei kęsti jo jungą. Galima pamanyti, jog tai – būdas išbandyti savo jausmų tvirtumą, nors pirmiausia tai yra labai veiksmingas būdas viską sumauti.

Apsakyme „Ilgas Lois Taggett debiutas" Lois išteka už gražaus vyruko, kuris užgesina cigaretę jai į ranką ir golfo lazda sulaužo

* Walteris Winchellis, toks penktojo dešimtmečio amerikietiškas Alainas Pacadisas, buvo garsus reporteris, kurio specializacija – apkalbos ir paskalos. Oona buvo nuolat minima jo *New York Daily Mirror* kronikoje, kur ji vadinta *the toast of cafe society*. (*Autoriaus pastaba.*)

koją. Paskui Lois Taggett nusiperka šunį, kurį po kelių savaičių pameta gatvėje, nes jis pasisioja lifte.

Ooną mylintis Salingeris rašo, kad reikia sunaikinti kitą anksčiau, nei šis sunaikins tave. Mylėti per daug pavojinga. Jerry verčiau pasirinko karą, kol dar nesusigundė priversti kentėti Ooną ar pats dėl jos kankintis. Jis teisingai įtarė, kad Oona jo nelauks, bet tai jam nesutrukdė pasijusti sudaužyta širdim, kai buvo iškeistas į kitą.

Nederėtų nuvertinti ir sūrį importuojančio žydo sūnaus socialinio komplekso, įsimylėjus vieno garsiausių jo šalies rašytojų dukrą. Be abejo, jis atsisako pripažinti, kad jaučiasi prastesnis, lygiai kaip Džastinas Horgenšlagas prieš Širlę apsakyme „Sudaužytos istorijos širdis" ar Bilis prieš Lois „Ilgame Lois Taggett debiute". Žaviuosi šios pastraipos pabaigoje Salingerio pateiktu prabangos apibrėžimu: *Lois užsisakė viskio su sodos vandeniu, išgėrė stiklą vienu mauku, kaip ir dar keturis paskui. Išėjusi iš* Stork Club *ji jautėsi pakenčiamai girta. Ji ėjo, ėjo ir ėjo. Pagaliau prisėdo ant suoliuko zoologijos sode priešais zebrų narvą. Liko ten sėdėti, kol prasiblaivė ir liovėsi drebėti keliai. Paskui sugrįžo namo. Jos namai buvo vieta su tėvais, radijo naujienomis ir iškrakmolytomis tarnaitėmis, kurios visada prieidavo iš kairės, kad pastatytų prieš jus šaltų pomidorų sulčių stiklinę.*

Ilgainiui didieji jausmai neatsilaiko prieš klasių kovą. Pavydas, saugumo stoka, panieka – visi šie jausmai susijungė pakiliai vienpusiškos meilės aistrai. Toji neįmanoma, nepagrįsta istorija augo tol, kol tęsėsi karas. Tai – meilės istorija, garbinanti nebuvimą: jaunas rašytojas įsimyli juo labiau, kuo labiau karas atitolina nuo jo sužadėtinę, kurią jis (klaidingai) laiko neatsakinga ir lengvabūde.

Šioje norinčio apsivalyti karjeristo ir naivios *cafe society* mergaitės idilėje yra kažkas iš Getsbio ir Deizės. Kuris iš jųdviejų ty-

resnis? Kuris labiau kankinasi? Kareivis Salingeris mano galintis mokyti doros prabangių kvartalų *glamour girl* tik todėl, kad ruošiasi kariauti. Jis meluoja pats sau, atsisako pripažinti, kad yra toks pat kaip Trumanas Capote, pakerėtas blizgučių, turtų ir šlovės pasaulio. Dvidešimt trejų metų Salingeris yra amerikietiškas *Bel-Ami*, niujorkietiškas Rastinjakas. Tačiau dėl Oonos jis klysta: ji draugauja su vargšėm turtingom mergaitėm, tačiau pati nėra tokia. Jos motina gyvena Los Andželo „namukų ant ratų parke", o tėvas seniai nutraukė su ja visus ryšius. Vienintelis dalykas, kurio Oonai būtų reikėję – paguosti ją, pasirūpinti ja, priglausti, o ne pamokslauti dėl lengvabūdiškų jos linksmybių. Tas vienišas Niujorko vaikas ieškojo globėjo, žmogaus, kuris ją įdukrintų – lyg kačiukas, kuris apsimeta nepriklausomas, bet tam tikromis valandomis reikalauja savo dubenėlio pieno. Jai netiko karingas jaunuolis, tėvynę palikęs pėstininkas, nepatiklus rašytojas, o juo labiau – traumuotas veteranas... Tačiau kad tai suprastum, reikėjo būti bent dvidešimčia metų vyresniam.

Jerry'ui išvykus kariauti, Oona O'Neill sėdo į traukinį ir išvažiavo pas savo motiną į Holivudą. Geriausia jos draugė Carol susižadėjo su rašytoju Williamu Saroyanu (jai buvo septyniolika, jam – trisdešimt treji), o septyniolikmetė Gloria 1941-ųjų gruodį išteka už spaudos atašė, trisdešimt dvejų Pato DiCicco, kuris rūpinosi Howardo Hugheso viešaisiais ryšiais, mėgo lošti ir gerti. Iš Auksinių našlaičių trijulės Oona liko vienintelė netekėjusi. Dvi jos draugės ištekėjo už vyresnių ir garsesnių vyrų nei jos pačios. Jos visos vienu metu persikraustė į vakarinę pakrantę. Jų atvykimas į Los Andželą sukėlė sensaciją: Glorios Vanderbilt vestuvės tapo vienu iš aukštuomenės grietinėlės metų įvykių, kitas toks turėjo būti Carol Marcus vestuvės Sakramente. Išlipusi iš traukinio – kuriame į karą vykstantys kareiviai nugirdė ją alumi – mažoji Oona O'Neill buvo pakviesta vakarienės į

Earl Carroll: jaunas dvidešimt šešerių metų vyras, vardu Orsonas Wellesas, norėjo (kaip sakė) pasikalbėti apie būsimą filmą „Nuostabieji Ambersonai". Jis buvo dukart aukštesnis už ją. Po komercinės savo pirmojo filmo „Pilietis Keinas" nesėkmės Wellesas buvo ką tik išsiskyręs su Dolores del Rio. Oonai patiko jo žemas balsas, tačiau ji nekentė jo nosies: jų romanas truko trumpai. Negali įsimylėti to, kurio nosis tau nepatinka, nes nuolat regi ją pačiam veido vidury, o ji su laiku atrodo vis didesnė ir bjauresnė. Orsonas Wellesas atsigaus po šio nusivylimo, kai kitąmet ves Ritą Hayworth, kuriai bus neištikimas su Gloria Vanderbilt DiCicco (Beverli Hilsas labai mažas).

Per Oonos ir Orsono Welleso susitikimą atsitiko vienas labai keistas dalykas. Baigiantis vakarienei, Wellesas paklausė Oonos, ar negalėtų pažvelgti į jos delną. Oona ištiesė delną, Wellesas įdėmiai žiūrėjo, o paskui pranešė, kad jos meilės linija rodo susitikimą su vyresniu vyru.

– Nelabai originalu, – pasakė Oona.

– Bet aš žinau, kas jis, – atsakė Wellesas.

– Manau, jūs pats?

– Visiškai ne. Juk sakiau, kad jūs su juo susitiksite, o ne kad dabar su juo vakarieniaujate. Tai Charlie Chaplinas, netrukus su juo susipažinsite. Ir už jo ištekėsite.

Oona pratrūko juoktis, nekreipdama nė menkiausio dėmesio į tuos girtus tauškalus*. Nieko stebėtino, kad Wellesas paminėjo Chapliną – jie buvo artimi draugai. 1941-aisiais Wellesas pasiūlė Chaplinui pagrindinį vaidmenį filme, kurį norėjo sukurti apie moterų žudiką Landru. Toji mintis Chaplinui taip patiko, kad jis ją nupirko ir 1947-aisiais susuko filmą „Ponas Verdù".

---

* Šią istoriją patvirtino anglų teatro kritikas Kennethas Tynanas, o Orsonas Wellesas ją papasakojo per televizijos interviu su Davidu Frostu. (*Autoriaus pastaba.*)

Benas Hechtas taip apibrėžia kino žvaigždutę: „Tai – kiekviena jauna Holivudo moteris, kuriai dar nėra dvidešimties ir kuri oficialiai nedirba viešnamyje.“ Už tai, kad niekada netapo žvaigždute, Oona turėtų būti dėkinga tėvui. Per Glorios Vanderbilt vestuves ji susipažino su gera agente Minna Wallis, kuri prieš dešimt metų padėjo išgarsėti Clarkui Gable'ui. Graži mergaitė garsia pavarde netrukus susitiko su visomis Los Andželo įžymybėmis: anuomet tai buvo lengviau nei šiandien. Turėdama garsų tėvą ir nuolat šmėžuodama spaudos nuotraukose, Oona O'Neill turėjo daugiau galimybių pakilti kino pramonės laiptais nei tuo atveju, jei būtų buvusi padavėja kokiame nors Saulėlydžio bulvaro bare. Ji skaitė Jerry'o laiškus, bet į juos neatsakydavo. Žinojo, kad tarp jų viskas baigta, o jis apsėstas šios istorijos tik todėl, kad šiuo metu gyvena kareivinėse.

O dabar pabandykime atlikti pašėlusiai modernų eksperimentą. Brangus skaitytojau, mes drauge sukursime *YouTube* romaną. Paaiškinsiu, ką reikia daryti: paimkite savo kompiuterį, *iPadą* ar kokį kitą kvailą skaitmeninį ekraną. Įsijunkite *YouTube.com* ir įrašykite „Oona O'Neill“. Paieškos programa jums pasiūlys nespalvotą Oonos atvaizdą su skarele ant galvos, štai tokį:

Galite atgaivinti Ooną O'Neill paspaudę *play*. Oonai čia septyniolika ir ji ką tik atvykusi į Holivudą. 1942 metai. Lobis, kurį pamatysite, yra pirmas ir paskutinis Oonos O'Neill aktorinis bandymas. Tai – Eugene'o Frenke's nufilmuota atranka filmui *Girl from Leningrad* – projektas, kuriam buvo davusi sutikimą Greta Garbo. Oona būtų turėjusi vaidinti Tamarą, jauną rusę, štai kodėl jos plaukai apgobti skarele, o ji atrodo lyg kaimiete iš Kaukazo persirengusi princesė. Dabar privalote gėrėtis šiuo dokumentu, vėliau jums apie jį papasakosiu. Po tokio kiberskyriaus te niekas daugiau nedrįsta manęs kaltinti alergija technikos pažangai.

Na štai, pamatėte, kaip atrodė septyniolikmetė Oona. Pripažinkite, ji tiesiogine žodžio reikšme prikausto žvilgsnį. Kamera įsimylėjusi jos vaikiškus bruožus, režisierius jai kužda. Jis kreipiasi į ją lyg kalbėdamas su našlaite nuo Volgos krantų. Prašo pasukti galvą, kad pamatytų jos žavų profilį iš abiejų pusių. Ji juokiasi – sutrikusiu, droviu, maištingu ir mielu juoku. Jos trapumas traukia, nepaisant tos kvailos skarelės, gobiančios kaštoninę fatališkos moters šukuoseną. Įsiklausykite į jos krištolinį balsą, kai ji mandagiai tarytum karalienė klausia: *Shall I turn over here?* *Drįstanti jai įsakinėti filmavimo grupė staiga pasirodo netašytų stuobrių gauja. Jie suvokia, kokia garbė kvėpuoti tuo pačiu studijos oru kaip ir tas švytintis santūrus angelas. Kai Oona akimirką pažvelgia tiesiai į objektyvą, link kino juostos plūsta šimtai jausmų: ji žino, kad padėtis yra nemaloni, ji bijo suklysti, mano esanti apgailėtina, norėtų būti kitur, jaučiasi suvaržyta, nerangi, tačiau kartu ji smaginasi, jos nejaukumas virsta išdaiga, katinišku žavesiu, tyrumu, švytėjimu, toji akimirka gal kiek nemaloni, bet ne tokia ir baisi. Per dalį sekundės į kameros

* Ar man taip pasisukti? (*Vert. past.*)

objektyvą ji pasiunčia dvidešimt prieštaringų emocijų: pažeidžiamumą, eleganciją, baimę, kuklumą, mandagumą, nuovargį, drovumą, švelnumą, meilumą, pasitikėjimą, neviltį, vienatvę ir t. t. Jos veidas labai judrus, gal per daug nervingas, jai nepavyksta nuspėti, kokios išraiškos iš jos tikisi tie kretinai. Ji atrodo lyg nuolat atsiprašinėtų čia esanti ir sutrikusi klausosi komplimentų. Kai nutaiso protestuojančią veido išraišką ir šūkteli „Nežinau, ką pasakyti..." – galantiškai, kaip maža mergaitė iš geros šeimos, kurią guvernantė užklupo nusikaltimo vietoje, – supranti visų tuo metu ją sutikusių vyrų kančias: norisi, tiesiog privalu ją globoti, kitaip gyvenimas nieko vertas. O kai šio stebuklingo vaizdo įrašo pabaigoje ji pakelia akis į dangų – atrodo neįtikėtinai, dieviškai – nėra kito žodžio. Ji pakelia akis, kad pažvelgtų į dangų, iš kurio nusileido, kuriame dabar jau gyvena. Prieš tokį apsireiškimą nelieka nieko kito, tik pasiduoti. Savo labai retose nuotraukose Oona O'Neill toli pralenkia Audrey Hepburn pabaidytos elnės, Natalie Portman trapaus fauno, Isabelle Adjani nuoširdaus jausmingumo, Paulette Goddard keisto liūdesio, Louise Brooks puolusio angelo, Gretos Garbo nepaprastos apatijos, Marlene Dietrich nuodingo abejingumo išraiškas, nes ji yra natūralesnė ir paprastesnė. Jos rafinuotumas nevalingas, atsiradęs be darbo ir pastangų, priešingai, ji tarsi nuolat stengiasi nepatraukti dėmesio – o tai žavi labiausiai. Ji būtų galėjusi padaryti milžinišką karjerą, tapti žvaigžde, pasauline nemirtinga ikona. Oona yra ne moteris, ji yra esmė. Jos grožis ultramodernus. Trumanas Capote klysta: ji ne tobula, ji – daugiau nei tobula. Kas gi nutiko? Čia susiduriame su Oonos paslaptimi, kuri ir yra jos didybė: prabėgus kelioms savaitėms po šių nuostabių kino bandymų ji galutinai atsisako bet kokių kinematografinių ambicijų.

Jos bandymai su Eugene'u Frenke dar nebuvo įvertinti, tačiau Minna Wallis savo namuose surengia vakarienę, kad pristatytų Ooną didžiausiam pasaulinės kinematografijos genijui, ieškančiam jaunos aktorės pagrindinės veikėjos Bridžet vaidmeniui filme *Shadow and Substance*. Charlie Chaplinas atvyko į Minnos namus anksčiau sutarto laiko. Oona viena sėdėjo ant grindų, žiūrėdama į židinio liepsnas. Ji vilkėjo juodus marškinėlius didele iškirpte, kontrastingai atrodžiusius prie ilgo santūraus sijono, akivaizdžiai buvusio jos motinos. Kerintis Oonos įspūdis – raudonos lūpos, juodi plaukai, švytinčios iš tėvo paveldėtos akys, tiesi iš motinos paveldėta nosis – sukėlė įprastą įspūdį. Štai ką Chaplinas rašo savo atsiminimuose: „Niekada neteko sutikti Eugene'o O'Neillo, bet, remdamasis jo pjesių rimtimi, įsivaizdavau jo dukrą sepijos spalvos. (...) Laukdamas Miss Wallis prisistačiau tardamas, kad ji turbūt yra Miss O'Neill. Ji nusišypsojo. Priešingai nei baiminausi, pamačiau švytintį grožį, slėpiningą žavesį ir nuostabiai gundantį švelnumą." Jis iškart suprato, jog ši mergina jo gyvenime suvaidins svarbų vaidmenį.

Mačiusi jį tik nespalvotuose filmuose, Oona nustebo išvydusi žydras Charlot akis. Jis buvo subtilus, dėmesingas, neaukštas kaip ir ji (metras šešiasdešimt septyni), žilaplaukis, jo veidas atrodė taip pat įsimintinai kaip ir filmuose, tik dabar jis buvo be ūsiukų. Jo eisena buvo labai keista – vaikščiojo lyg šokdamas. Vilkėjo trijų dalių tamsiai pilką eilutę ir ryšėjo žydrą kaklaryšį, dar labiau paryškinantį akių spalvą. Jam buvo penkiasdešimt ketveri. Panašus į Charlot „valkatą", tik virtusį turtingu buržua. Kiek aktorių tapo milijonieriais vaidindami benamius valkatas? Nesu tikras, ar tai šiandien vis dar įmanoma. Gal tai pavyko Jameliui Debouze'ui: jis susikrovė turtus, vaidindamas neįgalų personažą iš vargingiausių Paryžiaus priemiesčių. Savo talentu komiškiems triukams ir mimikos bei šokio įkvėptais gestais, Jamelis galėtų būti vienas iš nedaugelio pripažintų dvasinių Chaplino sūnų. Kaip ir visi profesionalūs komikai, Chaplinas atrodė labai rimtas, netgi niūrus, tačiau pabandė pralaužti ledus:

– Jūs jau seniai Los Andžele?

– Kelios savaitės. Viena mano draugė ką tik ištekėjo, čia gyvena ir mano motina.

– Minna minėjo, kad Niujorke esate vaidinusi teatre.

– Ak, tik mažytis vaidmuo miuzikle... Nieko ypatingo... Praėjusią vasarą *Maplewood* teatre vaidinau eilinę merginą pjesėje „Blondinė ir rusvaplaukė"...

– Nebloga pjesė. Kodėl norite būti aktore?

Oona galvoja. Ji išrausta, nes žino, kad klausimas svarbus. Charlie jaučia jos nerimą. Jie įbauginti – ir vienas, ir kitas. Tačiau Charlie yra gundytojas (tiesą pasakius, jis praleido gyvenimą su įkyruolėm, kurioms reikėjo tik jo pinigų ar kurios naudojosi juo, kad gautų vaidmenis filmuose). Gali būti, kad Oonos drovumas užkrečiamas: kai ji susitinka su naujais žmonėmis, visada stoja tyla. Su tuo reiškiniu ji jau seniai apsiprato ir tikėjo esanti dėl to

kalta: draugijoje ji meistriškai sukurdavo nejaukią atmosferą.

– Neprivalote atsakyti... – tarė Chaplinas. – Uždaviau netaktišką klausimą?

– O, ne, klausimas nesunkus, sunkiau į jį atsakyti. Noriu būti aktorė, nes esu neįdomi, nes nežinau, kas esu, nes jaučiuosi neapibrėžta, tuščia, išskobta, nes jei manęs prašytų likti savimi, nežinočiau, ką tai reiškia, kadangi man visada reikia, kad kas nors pašnibždėtų, ką turiu sakyti. Noriu būti aktorė, kad man visi plotų ir mylėtų mane, tačiau tai – antrinis dalykas lyginant su tuo, ką jums ką tik išpažinau. Taigi. Ar atsakiau į jūsų klausimą, pone Valkata?

Jaunosios moters skruostai degė, bet jos akys buvo drėgnos, o žvilgsnis skvarbus, metantis iššūkį. Susidūrusios Oonos ir Charlie'o akys tuo pat metu pavandenijo. Todėl nebūtų tikslu sakyti, kad juos trenkė žaibas – greičiau užliejo potvynis. Jei būčiau Borisas Vianas, čia parašyčiau tai, ką jis knygoje „Dienų puta" rašė apie Koleno ir Chlojės susitikimą: „Aplinkui stojo visiška tyla ir didžioji likusio pasaulio dalis liovėsi egzistuoti." Laimė, tą akimirką į kambarį įėjo Minna Wallis, kitaip tas dvigubas skendimas būtų tapęs išties keistas. Jei ši knyga būtų parašyta angliškai, reikėtų vartoti būdvardį *awkward*, o tai tuo pat metu reiškia „keistas" ir „nepatogus".

– Atsiprašau, vėluoju, bet, prisipažinsiu, tyčia užgaišau, kad leisčiau jums susipažinti. Ką pasiūlyti išgerti? – paklausė Minna.

– Prašyčiau džino su toniku, – atsakė Chaplinas.

– To paties, ačiū, – pasakė Oona. – Kaip alkoholiko duktė noriu pabrėžti, jog be problemų galiu gerti džiną.

– Oona, – vėl prabilo Charlie, – ar galėčiau jums užduoti dar vieną netaktišką klausimą, o tada, pažadu, liausiuos?

– Taip.

– Kiek jums metų?

– Septyniolika.

– Viešpatie, man triskart daugiau! – šūktelėjo Charlie. – Paprastai galėčiau būti savo aktorių tėvas, tačiau dabar – pirmas kartas, kai galėčiau būti jų senelis.

– Nieko baisaus. Aš už jus daug brandesnė.

– Tiesa, jūs neavit sudriskusių batų, neturit lazdelės, nevilkit per plačių kelnių ir esat be katiliuko.

– Jūs irgi, išskyrus darbo valandas.

Charlie nusijuokė, o jis retai juokdavosi iš kitų pasakytų pokštų. Toks sutarimas su viena didžiausių to meto žvaigždžių buvo įmanomas tik tokiu atveju, jei mergina visiškai girta arba viskuo persisotinusi. Arba ateivė. Chaplinas buvo sužavėtas: jau trisdešimt metų jis turtingai gyveno Los Andžele, bet dar niekada nebuvo sutikęs ateivės, gal nebent savo žmoną Paulette Goddard, su kuria ilgiausiai gyveno ir kuri buvo iš visų protingiausia. Kiekvienas, skaitęs *Hollywood Babylon*, žino, kad Chaplinas mylėjo jaunas moteris ir toji trauka jam kėlė daugybę rūpesčių: bylos, skandalai, paskalos. Chaplinas kartą gyrėsi, kad iki penkiasdešimties metų pergulėjo su 2000 moterų. Antroji jo žmona buvo Lillita McMurray, kuri dvylikos metų filme *The Kid* vaidino angelą. Ji nuo jo pastojo būdama penkiolikos, o jų slaptų vestuvių Meksikoje dieną jai buvo šešiolika, jam – trisdešimt penkeri. Tuomet amerikiečių spauda jį užsipuolė, todėl jis labai saugodavosi, kai kokia nors jauna moteris jį sujaudindavo. Tačiau Oonos rimtis jį nuramino: neatrodė, kad ta mergaitė bandytų save parduoti ar jam įsiteikti plastėdama blakstienomis it Betty Boop. Ji buvo gerai išauklėta, kukli, o kaip tik to jis ir troško po trisdešimties santuokinių nemalonumų metų: trupučio nuoširdumo. Ne dar vienos gundytojos, kuri jį įkaitintų, o nekaltos didžiadvasės, geranoriškos, nelaikančios jo priešu ar plevėsa, kurį reikia sutramdyti, ar sąskaita banke, kurią reikia pasiglemžti, ar

režisierium, kurį reikia palenkti, ar būsimų savo vaikų tėvu, bent jau pirmąjį vakarą.

– Ar aš savo ruožtu galėčiau jums užduoti netaktišką klausimą? – paklausė Oona.

– Taip, jei tik jūs ne žurnalistė.

Oonos skruostuose šypsena išskobė duobutes – nuostabias, ypač vasarą.

– Įdomu, ar Hitleris matė „Didįjį diktatorių"?

– Na, to niekas nežino! Tik žinoma, jog jis uždraudė rodyti filmą ir Vokietijoje, ir Prancūzijoje. Be abejo, kuo nuoširdžiausiai tikiuosi, kad jis jį matė. Juolab nudžiovęs manuosius ūsus!

Šiuos žodžius Chaplinas pasakė visiškai natūraliai. Lyg pareikšdamas, kad dukart du yra keturi.

– Tikrai? – nustebo Oona.

– Tą stačiakampį kuokštą virš viršutinės lūpos jis užsiaugino trečiajame dešimtmetyje, o aš tai darau nuo 1914-ųjų. Jis visus kopijuoja. Tarkim, žodį *Führer* nukniaukė iš Mussolini'o, kuris liepė save vadinti *il Duce*. Taip, neabejoju, kad jis nudžiovė mano ūsus! Juokingiausia tai, jog manieji stačiakampiai ūsiukai yra mano veikėjo tuštybės simbolis, lygiai kaip katiliukas ir lazdelė.

– Tik tiek, kad jo ūsai tikri.

– Taip, manieji visada buvo dirbtiniai, iš kur jūs žinot?

– Jūs pats pasakėt tai *Los Angeles Sunday Times*. Kodėl neužsiauginate tikrų? Gal jūs alergiškas kailiui?

Jos drąsa privertė Charlie nusišypsoti. Ta mažoji išdykėlė buvo gera atgaiva nuo *Polo Lounge* subinlaižių. Kuo daugiau jie kalbėjosi, tuo labiau jam atrodė, kad jų amžiaus skirtumas tirpsta.

– Noriu turėti galimybę juos nusiplėšti, vos tik nužengiu nuo scenos. Nusivožiu per mažą katiliuką, nusitraukiu per plačias kelnes, nusiaunu keturiasdešimt devinto numerio batus, padedu bambukinę lazdelę... ir Adolfo ūsiukus!

– Jūs man neatsakėt: manote, kad Hitleris matė „Didįjį diktatorių“?

Toks jaunosios moters primygtinumas prajuokino Chapliną.

– Charlie, juk sakiau, mažylė su charakteriu! – šūktelėjo Minna.

– Kas žino... Manau, kad Goebbelsas galėjo surengti jam asmeninę „Didžiojo diktatoriaus“ peržiūrą Berlyne. Hitleris žavisi kinu, visi jo vieši pasirodymai puikiai apmąstyti, surežisuoti, iškadruoti ir sumontuoti tarytum kino epizodai. Regis, jis laiko save „geriausiu Europos aktorium“, bet aš su tuo nesutinku – jis perdeda. Vizualiai jį labai veikia jo tėvynainiai Langas ar Murnau. Tai toks „Metropolio“ ir „Saulėtekio“ mišinys! Ar pastebėjote labai plačių ir labai suspaustų planų kaitą „Valios triumfe“? Ji suteikia galios, svaigulio, karštinės įspūdį. Prieš pradėdamas filmuoti „Didįjį diktatorių“, peržiūrėjau visus propagandinius jo filmus. Gal jis ir pasiskolino mano ūsus, tačiau aš pavogiau visas jo megalomaniškas perspektyvas ir mimiką: pakeltą smakrą, nervingus rankų mostus, karingas kalbas. Puikiai pasismaginau, nors jis manęs ir nejuokina.

– Pripažinkite, būtų juokinga, jei jis būtų matęs jūsų filmą, – tarė Oona. – Kaip norėčiau virsti vokiška pelyte, kad pamatyčiau tą sceną... Hitlerio galvą jūsų žemės rutuliu žongliruojančio Hynkelio fone.

– Manau, jau po kelių minučių jis išlėkė iš salės rėkdamas „Juden!“, „Išsigimęs menas!“, – nors aš nei žydas, nei išsigimęs.

– Jei toks kino seansas įvyko, matyt, visi jį surengę paskui buvo pakarti, – pasakė Minna.

– Teisybė, Hitleris nelabai garsėja savišaipa, – pritarė Oona.

– Štai kodėl manau, kad jis to filmo nematė. Šiaip ar taip, abejoju, ar tas filmas būtų galėjęs jį kaip nors sujaudinti. Prieš rašydamas „Didžiojo diktatoriaus“ scenarijų, perskaičiau jo knygą

„Mein Kampf". Jis nedvejoja. Jis nesvarsto apie save, neturi tam laiko. Jis paskelbia karą visam pasauliui, taškas. Jo sunertų rankų kumščiai išduoda nepasitikėjimą savimi. Esu tikras, Goeringas jį ramina. Štai kodėl filme greta jo atsirado storulis: Hitleris ir Goeringas – kaip Laurelis ir Hardy!

– Ar tiesa, kad jūs gimėte tą pačią dieną?

– Ne, aš ketvertu dienų vyresnis!

– Ketvertu dienų, įdomu... Tam tikra prasme jis yra jūsų antrininkas. Pragaištingasis brolis dvynys. Be abejo, žinot, jis toks pat žydraakis kaip ir jūs.

– Ir mes daugmaž tokio pat ūgio.

Charlie skersai išilgai žingsniavo po svetainę nelyginant Adolfas. Paskui pamėgdžiojo jį prasimanyta vokiečių kalba, pabrėždamas „r".

– *Und ich meflünzet dass ich gefünt mein Kartoffeln!*

Oona su Minna vos neišprunkštė pro nosis savo gėrimų. Oona žavėjosi Chaplinu nuo filmo *City Lights,* kitaip tariant, nuo savo gimimo. Kaip ir visi vaikai, išvydę šį pasaulį trečiajame dešimtmetyje, ji augo žiūrėdama jo filmus kino teatruose ar pas draugus, privačiose peržiūrose. Labiausiai jai patiko „Aukso karštligė", bet mėgo ir *The Kid*, ir „Modernius laikus" – dėl visuomeninės jėgos, įtūžio, panašaus į tą, kuris buvo persmelkęs jos tėvo kūrybą. Iš esmės Chaplinas buvo komiškasis Eugene'as O'Neillas. Visi jo filmų siužetai tragiški: badas Klondaike, našlaičiai, skurdas, darbininkų padėtis, totalitarizmas. Ir visuose filmuose jam pavykdavo didžiausias tragedijas paversti juoku. Ji pradėjo suvokti, kur esanti ir kas čia vyksta: neįtikėtinas dalykas, koks dar niekada gyvenime jai nebuvo nutikęs. Ji kalbėjosi su vyru, kurio „lyrinėm kojom" žavėjosi Scottas Fitzgeraldas. Jis buvo Somerseto Maughamo, Eisensteino ir George'o Bernardo Shaw draugas. Jau dvidešimt metų buvo parduodamos Chaplino

figūrėlės, jis vadovavo *United Artists* (vienai iš svarbiausių kino studijų, kurią 1919-aisiais įkūrė drauge su Douglasu Fairbanksu, Mary Pickford ir D. W. Griffithu). 1942-aisiais susitikti su Chaplinu buvo tas pats, kaip šiandien susitikti su tokia garsenybe kaip Rihanna arba su tokiu įtakingu žmogumi Holivude kaip Stevenas Spielbergas. Tačiau nepaisant visame pasaulyje tris dešimtmečius trukusios čaplinomanijos, žydros Charlie'o akys išliko spindinčios, gyvos, dėmesingos ir švelnios. Jis nieko nedarydavo iš išskaičiavimo, buvo paprastas ir nuoširdus. Nejau gali būti taip lengva bendrauti su tokiu garsiu kūrėju? O gal jis prieš ją vaidina savo įprastą aktoriaus gundytojo vaidmenį, dėdamasis apsimestinai kuklus? Nė neįtardama Minna Wallis atsakė į Oonos klausimus.

– Charlie, pirmąkart matau jus tokį. Tiesiog švytite, – tarė ji.

– Žinau, ką norėtumėt sužinoti: tai dėl jūsų ar dėl Oonos. Ką gi, atsisakau pakliūti į šias vulgarias žabangas, todėl nepasakysiu, kad tai dėl Oonos.

Chaplinas žiūrėjo į ją. Oona apšvietė svetainę labiau už šviestuvą. Ji buvo mažytė kaip ir jis, jis puikiai matė, kad ji neturi koketės kūno (anuomet sakyta *cover girl* ar *pin–up*), tačiau Charlie, kaip ir visi kino profesionalai, domėjosi tik veidais. Ekrane nesimatydavo kūno, bent 1942-aisiais. Bet veidai... jie prikaustydavo žvilgsnius.

Po vakarienės Minnos Wallis namuose, Oona nesusitarusi nuėjo į *Studios Chaplin* su juo pasimatyti. Ją norėta išprašyti lyg kokią eilinę gerbėją. Charlie baiminosi naujo skandalo. Tada Minna pristojo prie Chaplino, kad šis pasiūlytų jai sutartį vaidinti būsimajame filme. Chaplinas pakvietė Ooną kino pamokoms į savo namus, esančius Samito kelyje. Oona puikiai sutarė su Charlie'o vaikais, kurie buvo jos amžiaus (Charlie'u Jr. ir Sydney). Tačiau jos akys krypo tik į jų tėvą...

Žinia apie Charlie'o Chaplino ryšį su nepilnamete Eugene'o O'Neillo dukra visoje šalyje sukėlė skandalą. Holivudo paskalų laikraščiai labai domėjosi audringu Chaplino gyvenimu. Joan Barry jam buvo iškėlusi bylą dėl tėvystės pripažinimo. 1940-ųjų pabaigoje pasirodžiusio „Didžiojo diktatoriaus" sėkmė nenudžiugino Amerikos vyriausybės, siekusios laimėti laiko ir šitame kare išlikti neutralia. Daug Amerikos piliečių palaikė Hitlerį (Henry Fordas ar Charlesas Lindberghas), po 1917-ųjų nuostolių pritarė nesikišimo politikai, ar buvo tiesiog pacifistai. Amerikiečiai nėmaž netroško ir vėl kariauti. Po operacijos *Barbarossa* dauguma jų galvojo, kad reikia leisti naciams ir komunistams išžudyti vieniems kitus. Taigi daugelis buvo nusiteikę prieš Chapliną. Tokia priešiškumo atmosfera paspartino jo meilės įsipareigojimus Oonai O'Neill – tai, kas draudžiama, kaitina aistras. O iš jos pusės viską paspartino neįtikėtinai žiauri tėvo reakcija: jie atsidūrė tokioje pat padėtyje kaip Romeo Monteki ir Džuljeta Kapuleti. Paskelbus apie jų sužieduotuves, Eugene'as O'Neillas galutinai nutraukė ryšius su savo dukra ir mirė po dešimties metų, daugiau jos taip ir nepamatęs. Jo žmona, nevykusi aktorė Carlotta Monterey, nekentė Chaplino, taip ir nepakvietusio jos filmuotis. Tačiau O'Neillą labiausiai užrūstino mintis, kad duktė pasirinko kitą tėvą. Charlie Chaplinas ir Oona O'Neill buvo du žmonės be tėvų: savojo jis irgi nepažinojo. Du Oonos broliai vėliau nusižudys (Eugene'as O'Neillas Jr., triskart išsiskyręs, alkoholikas ir bedarbis, 1950-aisiais persipjovė venas savo namų vonioje, o Shane'as, heroinomanas, 1977-aisiais Niujorke iššoko iš ketvirto aukšto), bet Oona išsigelbėjo, nes Charlie padarė ją laimingą. Oonai dėl savo laimės teko pakovoti. Nors atrodė, kad tai neįmanoma, tačiau laimė atėjo: tądien pamestas vaikas sutiko savo globėją, tarytum Holė Golaitli savo senąjį brazilą milijonierių. Tarp įmanomo ir neįmanomo ji nedvejojo nė akimirkos.

(Laiškas ant restorano *Musso & Frank*, 6667 Holivudo bulvaras, Holivudas, Kalifornija, firminio blanko)
1942 gegužės 20

Brangus Jerry,
pabandysiu nors kartą kalbėti ne pernelyg sudėtingai. Juk žinai, kaip man sunku balsu išreikšti tai, kas glūdi širdyje. Gal raštu bus kiek lengviau. Pirmą kartą skaitomas šis laiškas tau gali pasirodyti žiaurus, dėl to be galo apgailestauju. Perskaityk mano laišką tiek kartų, kiek reikės, kiekvienas žodis jame yra taip apmąstytas, kad jau moku jį mintinai.

Atleisk, jei mano jausmai nėra tokie pat kaip tavieji.

Dabar gyvenu Los Andžele su savo motina.

Negaliu pasakyti, kad sulaukusi septyniolikos pradėjau naują gyvenimą, tačiau beveik.

Tiesiog gyvenu, ir mano gyvenimas prasideda po ketvirčio valandos.

Jaučiu, tu susitelkei į mane, nes esi toli, bijai (aš irgi bijau), kad mes nesusikalbam.

Tarp mūsų kažkas nutrūko.

Juk žinai, žaviuosi tavim, tavo originalumas mane labai jaudina ir nesigailiu nė vienos su tavim praleistos akimirkos, net kai trukdydavai man miegoti valandų valandas balsu skaitydamas savo rašinius!

Tu pats, tikiuosi, irgi jauti, kad tarp mūsų viskas baigta. Tai yra taip *obvious*. Jei to nepastebi, tai tik sąmoningai norėdamas likti aklas, arba apsimeti esąs ne toks protingas, koks esi iš tikrųjų.

Nekenčiu turėdama tai rašyti amerikiečių kariuomenės didvyriui. Besiartinantis karas turėtų paskatinti mane tau meluoti. Tačiau nebegaliu ilgiau to daryti. Ne tau ir ne dabar. Juk žinai, iš mano pusės tai būtų siaubinga. Nebegaliu gyventi, palikdama tau mažiausią viltį dabar, kai skubi sunaikinti Hitlerį.

Jerry, tarp mūsų viskas *over*: nors literatūriškai prastas, šis sakinys išreiškia tiesą.

Tu visada būsi mano praeities dalis, bet mano ateityje tavęs nebebus.

Mes turime labai brangią, neišreiškiamą bendrą praeitį. Puikiai žinai, ji visada teisi, ponia Willa Cather. Pagaliau supratau, ką ji norėjo tuo pasakyti: tai, ką patyrėme, niekada neišnyks. Tai visada liks, ir aš to niekada neužmiršiu. Mūsų susitikimas, mūsų šokiai, mūsų dainos, mūsų skaitymai ir mūsų atsiminimai niekada neišnyks.

Šitas pasiaiškinimas yra siaubingas dalykas.

Nenoriu, kad dėl *Pearl Harbor* įvykęs išsiskyrimas suteiktų tau kančių.

Tačiau nenoriu ir kad man rašytum, lyg būčiau tavo sužadėtinė ar būsimoji žmona.

Apgailestauju. Esu bjauri, kvaila ir gal net... įsimylėjusi kitą. Atsikratyk manęs, užmiršk mažąją Centrinio parko graciją, bjauriąją „Metų debiutantę“. Esu neverta tavo drąsos. Šitas laiš-

kas yra pirmoji narsos išraiška per visą mano trumpą Antisemitės airės gyvenimą. (Juokauju.)

Atsistoju „ramiai“ ir sakau tau „laisvai, galite augti“.

Saugok save, nemirk, be reikalo nerizikuok. Turi gyventi, kad taptum didžiu amerikiečių rašytoju kaip mano tėvas.

Forgive and forget

Oona

P. S. *Mocambo* (L. A.) ne taip linksma kaip *Stork Club* (Niujorkas). Tas pats mėšlas, tik papūgos *Mocambo* gyvos! Patikėk, nieko neprarandi.

1942 liepa

Brangioji Oona,
iš laikraščių sužinojau apie tave gerą ir blogą naujieną.

Gera naujiena ta, kad pagaliau susidomėjai tuo, kas dedasi už *Plaza* sienų. Esi labai fotogeniška toje nuotraukoje *Life* žurnale, kur matyti, kaip *Lafayette Hotel* suki tvarsčius karui Rusijoje. Dar mačiau tave šampūno reklamoje, besimaudančią putotoje vonioje, ir su maudymosi kostiumėliu prie baseino, pakibusią vaikinui ant pečių. Gražus būdas demonstruoti savo patriotizmą. Šiaip ar taip, tos nuotraukos nuspalvino mano kareivinių pilkumą. Trumpai apie tai, ką išmokau per pastaruosius mėnesius: kare mėtomi ne konfeti, o granatos. Kaip matai, mano gyvenimas nedaug skiriasi nuo tavojo. Svarbu išmokti sviesti daiktus ir vengti atsidurti ten, kur jie krenta.

Bloga naujiena – tai gandas apie tavo santykius su Charlie'u Chaplinu. Dulkiniesi su senu anglu, kuris turi prostatos problemų ir geria kantaridino piliules, bandydamas atgaivinti savo

vargšą susidėvėjusį įnagį. Nežinau, ar tokios šlykštybės akivaizdoje reikėtų griausmingai kvatoti ar skęsti ašarose.

Verčiau būčiau pasmaugęs tave mūsų pirmojo susitikimo vakarą. Delsiau tai padaryti, buvau tingus. Norėjau žūti kare, dabar nebenoriu, nes iš to nebus jokios naudos: tu manęs net neapverksi. Atsimeni mūsų girtas kalbas ant to šėtoniško Point Plezanto lentinio tako? Sakei būsianti graži našlė, bet kaip gali būti mano našlė, jei išteki už kito? Jei mirsiu – tu to nesužinosi ir nieko neatsiminsi. Ne, tai ne pasipiršimas, o trumpa maišto akimirka prieš tavo abejingumą. Cituoji Willą, bet užmiršai svarbiausia – „brangi, neperleidžiama praeitis“ išnyksta amžiams žmogui mirus, o atsiminimai išnyksta kartu su žmonėmis. Kiekviena mirtis – tai daug ištrintų dalykų. Dabar esu atsakingas už karininkų mokymus Oro pajėgų aviacijos mokykloje Beinbridže, Džordžijos valstijoje. Kad ir kaip būtų keista, man patinka aiškinti jaunuoliams, kaip reikia žudyti nacius, bendraudamas su šauktiniais esu dosnus ir malonus. Galų gale tapsiu mokytoju, taisysiu kontrolinius darbus, rūkysiu pypkę ir nešiosiu pensnė. Labai miela būti atsakingam už kitus, prie to galima prijunkti. Bandau juos nuraminti, žadėdamas opijų. Manau, nepajėgčiau palikti mokyklos, man patinka jos aplinka, patinka jaustis ne tokiam vienišam, o kartu galėti viską mesti ir eiti pasivaikščioti laukais. Neklydau nepasitikėdamas tavim, nors verčiau reikėjo nepasitikėti savim.

Baigiu, nes eiliniai kareiviai žiebtuvėliais padegė savo bezdalus ir vienas jų žiauriai nusvilo pasturgalį. Kaip matai, karas labai pavojingas.

Oficialiai atsisveikinu su sugedusia aire iš Beverli Hilso. Tu buvai mano laudanumas. Tas nujunkymas nelyginant amputacija.

Jerry

1943 sausio 18

Tolimoji Oona,
sėsdamas į Anglijon plaukiantį *Queen Mary* vėl pagalvojau apie tave. Buvai prisiekusi ateiti į prieplauką pamoti man balta nosinaite, atmeni? Mano motina pabandė tave pakeisti, bet ji per daug raudojo, tikra gėda. Tikiuosi, tavo nėštumas klostosi gerai. Plaukiu per Atlantą su 12-uoju pulku ir 4-ąja pėstininkų divizija. Treniruosimės Anglijos pietuose. Velnias, negaliu to nepasakyti, reikia, kad tu žinotum, reikia, kad kas nors žinotų, jog tavo vyras slapstosi. Chaplinui pavyko išvengti dviejų karų, nes jis yra bailys. Mes kausimės, o jis to niekada nedarė. Ar tavęs netrikdo, kad ištekėjai už bekiaušio? Vyro, kuris rengiasi valkatos drabužiais, nes taip ir nesugebėjo apsirengti kario uniformos?

Saugau *Stork* peleninę, nuolat priberiu į ją pelenų ir primetu sukramtytos gumos. Gražiausia tavo dovana man pavogta iš naktinio klubo – turėjau įtarti anksčiau. Niekada nepadovanojai man nieko, kas tikrai buvo tavo. Neturėjai ką duoti, buvai tuščia.

Meilė nieko nesužlugdo, tokiais dalykais nereikia tikėti. Mūsų neistorija jau išsitrynusi, tą pragaištį puikiai supratau ir suvirškinau. Tu manęs nesunaikinai, tu mane tik pasendinai. Tačiau nesitikėk, kad tave užmirščiau. Tu mane visko išmokei: dėl tavo žiaurumo nebepasitikiu moterimis, pagreitintai subrendau, kaip gėlės, kurias fotografuoja kartą per dieną ir kai nuotraukos suklijuotos greta viena kitos, matai jas nuvystant per dvidešimt sekundžių. Kažkada tavęs bijojau, bet jei dabar žinotum, ką galvoju apie tave, išsigąstum. Dėkoju už sutaupytą laiką: kiekvieną su tavim praleistą savaitę pasendavau dešimčia metų. Tavo dėka šįvakar esu dviejų šimtų trisdešimties, o vaikinai, susipešę mano miegamajame dėl kažkokios pokerio apgaulės, nė neįtaria miegantys greta savo proproprosenelio... Rašau tai susikūprinęs ant pagalvės, susisukęs lyg senis ant savo amarais nusėto čiužinio: ačiū, Oona, ačiū už tavo šaltumą, kuris mane taip užgrūdino. Gal karas užbaigs šį tavo pradėtą ugdymą. Linkiu tau ilgo ir laimingo gyvenimo su tavo besislapstančia žvaigžde.

Pasirašyta: Tas, kurį kažkada vadinai „ak, Jerry Jerry“, kai jis dar buvo nesuvaržytas ir švytintis. Siaubinga niekuo nebesižavėti. Persisotinau tavim. Greitai būsiu fiziškai panašus į Frankliną Delano Rooseveltą.

Saugokis plaukti garlaiviu, girdėjau kalbas, kad vokiečių povandeniniai laivai torpeduoja juos iki pat Manhatano įlankos.

(laiškas nepasirašytas)

Samito kelias, Beverli Hilsas, 1943 birželis

Brangus Jerry,
pastarasis tavo laiškas bjaurus. Esi toks neteisingas, kad neturėčiau tau atrašyti. Ko iš manęs tikėjaisi? Kai tave sutikau, man buvo penkiolika. Buvau (ir vis dar esu, kaip ir tu) per daug jauna ir paika žinoti, kas tai yra meilė. Mes trumpai paflirtavom, tai buvo žavu, paskui gyvenimas mus išskyrė, kaip kasdien išskiria milijonus tokių pat nuoširdžių įsimylėjėlių kaip mes. Nori, kad jausčiausi apgailėtina, atgrasi ir sudegčiau pragare dėl to, kad, kaip ir visi Niujorko viliokliai, vieną dieną turėjome išsiskirti? Vienintelė priežastis, dėl kurios nutariau tau atsakyti – tavo dabartinė padėtis. Meldžiu parklupusi ant kelių, būk atsargus, nesistenk elgtis didvyriškai ir sugrįžk sveikas. Net jei tau norisi manęs nepaklausyti ir net jeigu mes niekada nebepasimatysime, tavo labui geriau, kad nebūtum suluošintas, jei nori parašyti savo didįjį romaną. Verčiau susitelk į jį, o ne į vargšę kekšytę, ištekėjusią už garsaus senio. Nutariau nepaisyti, ką rašei apie Charlie

ir tą neteisingą šmeižtą priskirti tavo nusivylimui. Amžinai būsi mano draugas, visada tavimi žavėsiuos, gerbsiu ir prisiminsiu tave. Rašyk ir išgyvenk, tik to tavęs prašau. Labai didžiuosiuos tavim, po šito siaubingo karo skaitydama tavo knygas. Viską, ką pamatysi, užsirašyk į tas užrašų knygeles, kurias tau padovanojau. Žinok, Beverli Hilsas žino, ką tau tenka iškentėti, ir net čia, po Holivudo kalvų palmėm, visi (o ypač aš) meldžiasi už tave, netgi netikintys Dievo. Šitas laiškas yra mano paskutinis, bet visa širdimi trokštu, kad jis padarytų tik gera, nes niekada tau nelinkėjau nieko kito. Atsisakau ant tavęs pykti, nesugebėčiau to, mano smerkiantys žodžiai būtų netikri. Apgailestauju turėdama tau pranešti, kad negaliu apie tave visiškai nieko blogo pasakyti. Liaukis primygtinai reikalauti! Tau nepavyks sumenkinti mano pasididžiavimo, kad tave pažinau, ir tu visada liksi – miglotai, absurdiškai, švelniai – mano atsiminimų dalis. Esi mano vienintelė proga išlikti istorijoje kitaip nei kino žvaigždės žmona! Prašau, niekam nerodyk šio laiško. Jis labai nudžiugintų spaudą, tokią godžią skandalams! Žinau, nepadarysi to, nes esi, netgi savo triukšmingame ir bemiegiame miegamajame, toks pat elegantiškas jaunuolis, kokį pažinau Grenič Vilidže, kuris šaipėsi iš gandų apie mus – Trumaną, Gloria ir Carol, – ir visą laiką tempė mane į filmus, kurių pabaigoje visi nusižudo. Atsimeni? Tie lengvi epilogai man nepatiko. Jie žeidžia mūsų vaizduotę. Visada galima rasti geresnį sprendimą už mirtį.

Tavo bjauri mergiūkštė bučiuoja tave nepaisant visko, vos tik jos vyras nusisuka (į blykstes!), Oona O'Neill Chaplin.

VII

Per jaunas tau

Hitleriškas pasisveikinimas ištiesta ranka
delnu į dangų man sukelia norą
padėti ant jos padėklą su nešvariais indais.

Charlie Chaplin

Štai ką J. D. Salingeris parašė laiške, kuris paviešintas teismo byloje, iškeltoje jo pirmajam biografui Ianui Hamiltonui: *Įsivaizduoju juos vakarais namuose. Chaplinas, papilkėjęs ir nuogas, tupi ant šifonjerės, sukdamas savo skydliaukę aplink bambukinę lazdelę it padvėsusią žiurkę. Oona žydrai žalsva suknele beprotiškai ploja iš vonios kambario. Agnes su* Jantzen *maudymosi kostiumėliu nešioja jiems kokteilius. Juokauju, bet man labai gaila. Gaila Oonos, tokios jaunos ir žavios.* (Salingeris prieš leidyklą *Random House*, Jungtinių Valstijų apeliacinis teismas, 2-oji apygarda, Nr. 86-7957, 1987 m. sausio 29 d.)

Jis prikiša Chaplinui tai, ką pats darys visą savo likusį gyvenimą. Tai – paskutinis sykis, kai Jerry įsimyli savo amžiaus moterį.

Atsiminimų knygoje „Mano gyvenimo istorija“ Charlie Chaplinas rašo apie savo trauką jaunoms moterims: *Labai jauna moteris yra mažosios motinos ir pirmosios meilės derinys. Sendama jauna mergina tampa meiluže arba dama. Jaunoje merginoje suderinta tai, kas yra gražiausia ir geriausia.*

Nesuprantu, kodėl kai kuriuos žmones šokiruoja jaunais kūnais susižavėję brandūs vyrai. Juk tai – ideali pora, Platono išgirta jo „Puotoje". Manoma, kad gašlius senius traukia stangrios krūtys ar ištekintos šlaunys, nors iš tiesų juos jaudina jų gerumas (kas nėra nesuderinama su stangriomis krūtimis ir ištekintomis šlaunimis). Meilumas yra iškrypusių senelių kvaišalai. Kaip ir mintis išsiugdyti moterį. Nuo tada, kai ji išsilaisvino nuo vyro, šis trokšta jaustis svarbus.

Pasismaginau parengęs garsių porų su dideliu amžiaus skirtumu sąrašą:

Hughas Hefneris ir Crystal Harris (skirtumas 60 metų);

Johannas Wolfgangas von Goethe ir Ulrike von Levetzow (skirtumas 55 metai);

J. D. Salingeris ir Colleen O'Neill, Oonos bendrapavardė sesele, su kuria jis susituoks 1988-aisiais (skirtumas 50 metų);

Georges Clemenceau ir Marguerite Baldensperger (skirtumas 42 metai);

Liberace ir jo vairuotojas Scottas Thorsonas (skirtumas 40 metų);

Pablo Picasso ir Françoise Gilot (skirtumas 40 metų);

Jorge Luis Borges ir Maria Kodama (skirtumas 38 metai);

Mahometas ir jo trečioji žmona Aïcha (pasak istorikų, skirtumas 30–40 metų; kai jie pirmąkart susitinka, ji dar žaidžia su lėlėmis);

dailininkas Rubensas ir Helene Fourment (skirtumas 37 metai; kai jie susituokė 1630-aisiais, jai buvo šešiolika, jam – penkiasdešimt treji);

Charlie Chaplinas ir Oona O'Neill (skirtumas 36 metai);

Woody Allenas ir Soon–Yi Previn (skirtumas 34 metai);

Johnas Casablancas ir Aline Wermelinger (skirtumas 34 metai);

Billis Murray ir Scarlett Johansson filme *Lost in translation* (skirtumas 34 metai);
Romanas Polanskis ir Emmanuelle Seigner (skirtumas 33 metai);
Johhny Hallyday ir Læticia Boudou (skirtumas 32 metai);
Witoldas Gombrowiczius ir Rita (skirtumas 31 metai);
Colette ir Bertrandas de Jouvenelis (skirtumas 30 metų);
Frankas Sinatra ir Mia Farrow (skirtumas 30 metų);
Nicholas Ray ir Natalie Wood (skirtumas 27 metai);
Paulis Nizonas ir Odile (skirtumas 26 metai);
Humprey Bogartas ir Lauren Bacall (skirtumas 25 metai);
Charlesas Bukowskis ir Linda Lee (skirtumas 25 metai);
Humbert Humbert ir Dolorés Haze, vadinama „Lolita“ (skirtumas 25 metai);
Romainas Gary ir Jean Seberg (skirtumas 24 metai);
Adolfas Hitleris ir Eva Braun (skirtumas 23 metai);
Bretas Eastonas Ellis ir Toddas Shultzas (skirtumas 23 metai);
Alfredas Stieglitzas ir Georgia O'Keeffe (skirtumas 23 metai);
Johnny Deppas ir Amber Heard (skirtumas 23 metai);
Pierre'as Abélardas ir Héloïse (skirtumas 22 metai);
Peteris Bogdanovichius ir Dorothy Stratten (skirtumas 21 metai);
Guy Schoeller ir Françoise Sagan (skirtumas 20 metų);
Serge'as Gainsbourgas ir Jane Birkin (skirtumas 18 metų).

Kai Paulo Nizono paklausiau, kodėl mus traukia jaunesni žmonės, prieš man atsakydamas, jis susimąstė:

– Yra dvi priežastys, – tarė. – Oda ir atsinaujinimas.

Amerikos spauda audringai užsipuolė Charlie Chapliną, išvadinusi jį Mėlynbarzdžiu. Pirmo pokarinio jo filmo „Ponas Verdù“ (1947) darbinis pavadinimas kaip tik ir buvo „Mėlyn-

barzdis". Tas filmas patyrė siaubingą nesėkmę – ir žiūrovų, ir kritikos vertinimu.

Šiandien visi į šeštą dešimtį įkopę aktoriai vedę „nepilnametes".

Dažniausiai girdimi argumentai prieš didesnį nei dvidešimties metų amžiaus skirtumą:

jis / ji labiau mėgsta mažą užpakaliuką, o ne didelį I.Q.;

jaunuolis / jaunuolė yra kekšė, kuri paliks jį / ją dėl kito(s), turtingesnio(ės);

jis / ji nemėgsta kai jam / jai prieštaraujama, jis / ji nori vaidinti pigmalioną, išugdyti asmenį pagal savo poreikius.

Jei sutinkate, drauge atmeskime šiuos tris argumentus:

galima turėti mažą užpakaliuką ir didelį I.Q., lygiai kaip galima būti senu(a) ir kvailu(a);

netiesa, jei jaunasis asmuo jau yra turtingas ir fiziškai patrauklus (tuomet jis yra nepalyginamai galingesnis už vadinamąjį savo geradarį);

trečiasis argumentas nepaneigiamas, juo paremta visa šio keblaus klausimo rizika.

Oona O'Neill Chaplin, duodama interviu *Daily Herald*, išsisuko nuo tiesaus atsakymo: „Mano saugumą ir pusiausvyrą būnant su Charlie'u lemia ne jo turtai, o būtent mūsų amžiaus skirtumas. Tik už brandžių vyrų ištekėjusios jaunos moterys supranta, ką noriu tuo pasakyti. (...) *Charlie made me mature and I keep him young.*"*

Norėčiau paklausti tų *jaunų moterų, kurios ištekėjo už brandžių vyrų*: atmetus materialinį komfortą, ar senių rimtis ir ramybė išties jas ramina? O gal ramybę joms teikia tai, kad jie šioje žemėje jau atliko savo profesionalų vaidmenį, jau pergu-

* „Charlie man padėjo subręsti, o aš palaikau jo jaunystę." (*Vert. past.*)

lėjo su visomis moterimis, jau numaldė savo troškulį? Brandus vyras bus išmintingas budistas, ištikimas, persisotinęs ir raminantis?

Bullshit. Viskas daug paprasčiau: brandus vyras pasirenka jauną moterį, mat iki pat mirties regėdamas ją išeinant iš vonios kambario, kaskart netenka amo. O jauna mergina laiminga, kai ja taip žavimasi, ypač jei turėjo nesklandumų su tėvu. XXI amžiuje nesuskaičiuojami pulkai mergaičių, užaugusių be tėvo, yra ta saugykla, po kurią gali naršyti visi atgrasūs seniai. Nereikia toli ieškoti šių merginų paslaptingos traukos brandiems vyrams paaiškinimo – kai kurioms jaunoms moterims meilė yra tiesiog rasti vyrą, kuris pakeistų tėtį. Jauni vyrukai nepakankamai žavisi jaunomis merginomis. Dvidešimtmečiam vyrui dar reikia daug nuveikti, jis neturi laiko moteriai. Oona įsimylėjo Chapliną, nes šis jau buvo viską pasiekęs. Chaplinas įsimylėjo Ooną, nes jai prieš akis dar buvo visas gyvenimas. Beje, nuo jų susitikimo dienos jis kūrė tik prastus filmus – toks buvo laimingas. Tiesą pasakius, jam nepavyko pereiti prie garsinio kino: vaidindamas filmuose „Karalius Niujorke“, „Rampos šviesa“ ir „Ponas Verdù“ jis perdeda, žeria monologus, sako ilgas verksmingas kalbas, tyčia pabrėždamas savo anglišką tartį, kad erzintų amerikiečių ausis. Kai Chaplinas debiutavo 1910-aisiais, kinas buvo komiška pramoga, panašiai kaip mago pasirodymas ar cirko numeris. Per trisdešimt metų jis puikiai įvaldė galingiausią visų laikų meną. Iš klouno tapo žvaigžde, ir trečiajame bei ketvirtajame dešimtmečiuose jam tai neabejotinai apsuko galvą, tačiau dabar jis nusileido ant žemės. Senėjimas nuramina visus, ypač arogantiškus žmones, nes artėjanti mirtis padaro juos kuklius – jie susiduria su stipresniu už save.

Knygoje *Graziella* Lamartine'as vienu kartu viską nusako: *Ak, jauni vyrai nemoka mylėti! Jie nemoka vertinti! Jie nepažįsta tikrosios pralaimėjimo laimės! Jaunuose miško augaluose daugiau šėlstančių syvų ir plevėsuojančių šešėlių, bet seno ąžuolo šerdis kaitresnė. Tikra meilė – sunokęs gyvenimo vaisius. Būdami aštuoniolikos jos nepažįstam, tik ją įsivaizduojam. Augalų prigimtis – subrendus vaisiams nukrenta lapai. Gal tokia yra ir žmogaus prigimtis.*

VIII

Patys ilgiausi metai (1944 birželis–1945 balandis)

Tu jausies kaip žmogus, miegantis plačioje jūroje.

Patarlių knyga, XXIII, 34

Jutos paplūdimys, Normandija, 1944 metų birželio 6-oji, 6 val. 44 min.

Naktį iš birželio 5-osios į 6-ąją Jerry'o pulke niekas nesumerkė akių. Jis išsilaipino tame paplūdimyje prieš šešiasdešimt šešerius metus iš vieno tų keturių tūkstančių laivų, virš kurių skrido vienuolika tūkstančių lėktuvų. Laimė, pakrantėje nebuvo tokio skardžio kaip Omahos paplūdimyje. Atrodė, lyg operacija *Overlord* dvoktų vėmalais: baržose visi sirgo jūros liga, o ja nesirgusieji vėmė iš baimės. Kaimynas išvemia ant Jerry'o karinės uniformos vos apvirškintą kumpio gabalą ir kavą. Visuose laivuose kunigai kalba maldas. Atlantas kyla ir leidžiasi tarsi amerikietiški kalniukai. Patikėkite *stand-up paddle** mėgėjo iš Getario paplūdimio, žodžiu: metro penkiasdešimties aukščio bangos suvimdo ir be jokio karo. Laimė, Jerry nebuvo pirmose gretose. Eidamas per *screen smoke* (Amerikos kariuomenės paleista dūminių raketų uždanga laivams paslėpti), jis žengė per pirmųjų kankinių kūnus,

* Irklentės (*vert. past.*).

jau išpampusius plūduriuojančius lavonus. Išsilaipinimo paslaptis – neišlipti pirmam. Pirmųjų išsilaipinančiųjų vaidmuo – mirti dėl kitų. Birželio 6-osios išvakarėse amerikiečių karininkai paskelbė kareiviams: „Nesijaudinkite dėl žuvusiųjų pirmose gretose, ženkite per jų lavonus." Kai kurie amerikiečių lakūnai ant savo lėktuvų užrašė Romos gladiatorių šūkį: *Morituri te salutant* („Mirsiantis tave sveikina"). Kai kurie kariai išsidažė veidus indėnų karo spalvomis ar nusiskuto galvas. Taigi, pirmąsias gretas formuojantis kariuomenės vadas puikiai žino, kad siunčia jas myriop. Kai pirmosios vokiečių baterijos iškepė ugniasvaidžių ugnyje, kurią šaudė benzedrino ar metedrino (amfetaminų, tariamai skirtų gydyti astmą, o iš tiesų „užvesti" G. I.) pripumpuoti jaunieji karo pamišėliai, pasidarė truputį geriau. Per lavonus einama greičiau, be to, negyvas kareivis bent jau nėra mina. Kai kurie G.I. šokinėjo lavonais lyg nuo akmens ant akmens šuoliuojančios ožkos. Kai kurie lavonai buvo nuogi – jų drabužius nuplėšė sprogimo banga. Kartais kūnai po juos trypiančiom kojom suvaitodavo: juo geriau, jiems padaryta paslauga, apie juos bus pranešta sanitarams. Visur mėtėsi tonos sugadintos įrangos, paskendę džipai ir tankai, apvirtę laivai, nugrimzdę sunkvežimiai su iškritusiu kroviniu: nepradėtos batų tepalo dėžutės, krūvos nebetinkamų artilerijos sviedinių, šautuvų, skustuvų, dantų šepetėlių, batų, biblijų, kelnių, radijų, cigarečių, tvarsčių paketų... ir daugybė ant bangų plūduriuojančių apelsinų. Viena mano motinos draugė gyveno netoli Sent Mari diu Mono, kaip ir daugelis smalsuolių, rytojaus dieną ji nuėjo į paplūdimį, kuriame išsilaipino Salingeris. Ji pasakojo mano motinai, kad jūra dar buvo raudona. Jerry Salingeris perėjo Raudonąją jūrą nelyginant Mozė.

Žingsniuoju šiuo paplūdimiu atoslūgio metu, po septynių dešimtmečių nuo tų kruvinų maudynių dienos. Netrukus eisiu į

kapines susikaupti priešais baltus kryžius. Amerikiečiai išsilaipino šiame krante irgi atoslūgio metu, ir tai nustebino vokiečius. Jiems teko nubėgti du šimtus metrų: šimtą vandeniu ir šimtą smėliu. Patys ilgiausi du šimtai metrų! Ištisos dvi minutės prieš kulkas, be jokios priedangos. Tame kare žmonės buvo it pliauskos, *casualties**. Tačiau tą birželio 6-ąją Jutos paplūdimyje žuvusiųjų buvo palyginti nedaug (196 kariai), ir taip atsitiko todėl, kad tą naktį veikė parašiutininkai – buvo veiksmingai bombarduoti blokhauzai, o ypač padėjo *Sherman* šarvuočių amfibijos su lyg didžiuliai juodi plūdurai išsipūtusiais guminiais sijonais (Omahos paplūdimyje jos paskendo dėl per didelio bangavimo). *Sherman* – drambliai, kurių straubliai spjaudosi skystu metalu, nuplaukė iki pat smėlio linijos ir išsprogdino betoninius pelėkautus, pilnus šviesiaplaukių šaulių, prisirijusių *Pervitin* ar *Isophan* užsigeriant šnapsu: dopingas, padėjęs įvykdyti *Blitzkrieg*. Tas karas taip pat buvo ir amfetaminų bei *speed* karas (rusų jūreiviai vartojo „Baltijos kokteilį“: taurelė *vodkos* su gramu gryno kokaino, kuris paversdavo juos niekada nepavargstančiais, nejautriais kulkoms, smurto ištroškusiais *army robots*). *Speed* slopino alkį ir miegą, tačiau didelėm dozėm tos kapsulės varė iš proto, kėlė paranoją, depresiją, netgi norą žudytis. Hitleris, ne tik vartojęs daktaro Theodoro Morellio kokainą kaip akių lašus, bet ir jo įsišvirkšdavęs, kai ką apie tai nusimanė. Miegantieji pralaimėdavo kovą, reikėjo išlikti budriam ilgiau už priešą ir smogti, vos tik šis užsnūs. Jerry netrukus supras, kad tame kare išgyvens tik kankinamas nemigos.

Tos akimirkos Salingeris laukė dvejus su puse metų, o dabar troško nukelti pasimatymą. „Atsiprašau, ar negalėtume perkelti dienos D?“ Visgi nuo 1942-ųjų sausio iki 1944-ųjų birželio jis

* Gyvosios jėgos nuostoliai (per karą) (*vert. past.*).

turėjo laiko tam pasiruošti. Viską buvo pakartojęs tūkstančius kartų: kaip gulėti ant žemės, kaip pridengti savo porą, kaip užsimaskuoti, kaip sviesti granatą, kaip priartėti prie blokhauzų, jis išmoko nuspėti, iš kur šaudo priešas, gelbėti sužeistuosius, visada išlaikyti reikiamą atstumą ir žiūrėti po kojom, kad išvengtų sviedinių išmuštų duobių ir minų. Taigi, po kulkosvaidžių ugnim kiekvienas kovoja už save! Vienam jaunuoliui perplėštas pilvas, kitas ieško savo dešinės rankos, dar kitas kvatoja it pamišėlis, nes jam pavyko išsisukti, bet jau po akimirkos susprogsta, kažkam į akį trenkia nurautas kažkieno nykštys, balsu nesimeldžia tik tie, kurie mirtinai girti, viena iš baržų užplaukia ant minos ir žmonės tuzinais lekia į orą (iš 60 buvusių laive 39 žuvo), vanduo raudonas, bangos raudonos, žuvys dvėsė šimtais, paplūdimyje tarp lavonų ir šviežio kraujo upelių pilna žuvų, pratisas triukšmas – švilpia raketos, automatų papliūpos, smėlis byra į akis, kurtinamai sprogsta 350 mm artilerijos sviedinys (reikia atsisegti šalmą, kitaip dėl žemės vibracijos gali būti pasmaugtas ar likti suskaldytu pakaušiu), MELDŽIU, ar kas nors galėtų nutildyti tą triukšmą? Iki pat mirties, po trisdešimties ar penkiasdešimties metų, kai kurie veteranai pabusdavo naktimis, apkurtę nuo įsivaizduojamo bombardavimo, rėkdami, melsdami liautis triukšmauti, o jų žmonos su suktukais plaukuose verkdavo lovose.

Tą pat akimirką už 9000 kilometrų Charlie Chaplinas ir Oona O'Neill drauge pietavo savo namuose adresu: 1085 Samito kelias.

Jų „rūmai" buvo milžiniški, kalvos viršūnėje, su dideliu baseinu ir teniso kortais. Oona sėdėjo krėsle, užsimetusi koją ant kojos. Šiltas popietės pabaigos vėjelis kedeno palmių lapus, angliškos pievelės pakrašty driekėsi Ramusis vandenynas.

– Žinau, tokia prabanga gali atrodyti nepadori, – mostelėjęs į medžiais apaugusias kalvas pasakė Chaplinas, – bet jei žinotum, kokiame skurde aš gimiau, neabejotinai atleistum tą polinkį į komfortą.

– Ak, žinau, kur tu gimei, mačiau *The Kid:* žiemą ledinė mansarda pastogėje, ten vaikas šildosi malkomis kūrenama krosnele ir miega apsirengęs... Juk tu to neprasimanei, tiesa?

– Oona, paklausyk. Nežinau, kiek dar metų gyvensiu, bet esu laimingas, galėdamas visus juos nugyventi su tavimi.

Jiems po kojom driekėsi Los Andželas (tiesiogine ir perkeltine prasme). Oona buvo tie vaistai, kurie pagydė Chapliną nuo jo beprotiško *womanizing.* Kitų moterų jis nebematė. Jam atrodė,

kad jis niekada neišvys jos senos. Žiūrėdamas į ją, jis nesiliovė stebėtis. Nors jau daug mėnesių kasdien matydavo ją, kaskart žvelgė su tokia pat nuostaba kaip žmogus, kuris, neišgėręs nė lašo, danguje išvydo skraidančią lėkštę. Vyrui yra laimė, kai moteris išlaisvina jį nuo visų kitų moterų: staiga jis pajunta tokį palengvėjimą, kad įsivaizduoja atostogaujantis. Vos tik Charlie pažvelgdavo į Ooną – pasijusdavo lengvesnis. Galbūt grožis skirtas atitolinti nelaimę. Kai kurie trumpalaikiai statiniai stovi labai ilgai (tarkim, Eiffelio bokštas, pastatytas Hitlerio ir Chaplino gimimo metais).

Iki Oonos jį valdė geismas, su ja geismas virto nuolat jaučiamos pilnatvės dalimi. Chaplinas seniai galvojo esąs sudužėlis, pamestas alkoholiko tėvo ir pamišėlės motinos, ištremtas iš gimtosios šalies, uždusintas apsimestinio gerbėjų susižavėjimo, priklausomas nuo šlovės ir sėkmės. Visi vyrai, o ypač tie, kurių profesija – dalytis jausmais, yra skenduoliai, laukiantys, kad juos atgaivintų burna į burną. Štai ką padarė Chaplinas, kad 1943-iaisiais vestų Ooną:

– Aš seniai nugyvenau pusę savo gyvenimo, – pranešė jis. – Georges Clemenceau kartą pasakė...

– Kas jis?

– Prancūzų politikas. Būdamas aštuoniasdešimt dvejų, tarė savo jaunai draugei: „Aš išmokysiu jus gyventi, o jūs išmokysite mane numirti.“

– Negali būti nė kalbos, – atsakė Oona. – Aš labai gerai gyvenu ir draudžiu tau numirti.

– Ar galiu užduoti tris labai svarbius klausimus?

– Taip.

– Tu myli mane dėl pinigų?

– Ne, nes jau rytoj galėčiau ištekėti už šimtąkart turtingesnio kretino.

– Tu myli mane dėl mano šlovės?

– Ne, nes savo gimimo dieną buvau tokia pat garsi kaip tu. Tačiau gal myliu tave dėl tavo filmų.

– Dėl to jokių problemų! Visa laimė, kad tas darbas duoda kokios nors naudos.

Staiga baseiną supusių objektų šešėliai labai išryškėja. Dangų perskrodžia lėktuvas.

– Koks būtų trečias klausimas?

– Ar tekėsi už manęs?

– Tu jau buvai triskart vedęs!

– Būtent. Nenoriu likti pralaimėjęs.

– Tuomet mano eilė užduoti tau klausimą. Kodėl nori mane vesti?

– Kad neištekėtum už Orsono Welleso!

– Liaukis, atsakyk rimtai.

– Matei save ir matei mane? Esu nukaršęs žilaplaukis senis ir man labai pasisekė! Tu esi mano atlygis. Aš tavęs nusipelniau... po visų ilgų klajonių. Nuo šiol jau niekas nelaikys manęs valkata. Turiu pakeisti kostiumą.

Tikra tiesa, susituokęs su Oona O'Neill, Charlie Chaplinas savo filmuose jau niekada neatrodė kaip benamis – jis vilkėdavo trijų dalių eilutę. Net kai ponas Verdù lipa ant ešafoto, jis daro tai labai elegantiškai apsirengęs.

Šerbūras, 1944-ųjų birželio 19

Brangi Oona,
mintyse rašiau tau laiškus, kurių neturėjau laiko surašyti popieriuje, taigi tu niekada jų neperskaitysi. Šis laiškas yra tik menka jų dalis, vos radau laiko išguldyti jį ant šios skiautės. Visi aplink mane tokie jauni! Devyniolikos, dvidešimties, dvidešimt vienų – o aš, būdamas dvidešimt penkerių, jau esu būrio senis.

Šįryt buvo pamaldos. Kapelionas dalijo Kristaus kūną tarp artilerijos sviedinių ir sužeistųjų. Jis meldėsi už mirusiuosius. Neįmanoma užduotis. Aš likau žaisti kauliukais su Mathiasu iš Pietų Dakotos ir sukti cigaretes su Owensu iš Naujojo Džersio. Jis man priminė tave. Kaip dabar atrodo Point Plezanto paplūdimys? Pagalvojau: juk iš esmės Normandija yra Naujojo Džersio atspindys. Galų gale lyg būčiau išsilaipinęs tavo vaikystės paplūdimy, tik lentinį taką pakeitė blokhauzai.

Lyjant lietui juodis iš mano būrio dainuoja bliuzus, varydamas visus į depresiją. Nesiliauju galvojęs: „Kokį velnią aš čia veikiu?“,

bet privalau kovoti su šiuo klausimu, be paliovos vyti jį šalin, neleisti jam pakirsti kojų. Tai – klausimas, kuris viską užmuša. Galėjau savęs to klausti ir Niujorke, *Stork Club* ar kitur: *What the fuck am I doin' here?* Kai taip galvoji, nieko negali daryti. Oona, aš verčiau galvoju apie tave. Tavo veidas yra mano tikėjimas. Aš ne budistas, aš – oonistas. Žinau, tai bergždžias reikalas, tu netrukus pagimdysi savo pirmąjį kūdikį, bet laikausi įsikibęs tos romantiškos kančios, kuri man padeda užmiršti fizinį skausmą ir panišką baimę. Nepasirenkame savo jausmų: jaučiam tai, ką galim jausti, širdis naudojasi savo turiniu, o manoji vis dar pilna tavęs. Tu man padedi. Ne tu, tavo idėja. Tas tyro kūdikio pradas tavyje, kūdikio, kuris viskuo skundžiasi ir nuo lentinio tako kitame Atlanto vandenyno krante siunčia sūrius bučinius, skambant netikusiai rylos melodijai. Tu buvai ne moteris, tu buvai idėja: neįmanoma, prarasta, iššvaistyta, be paliovos graudinanti meilė, sudaužiusi širdį. Tu mane taip įskaudinai, kad negaliu ant tavęs pykti, neįtikėtina, kokia vis dėlto esi stipri. Tavo veidas virto Dievo kauke. Esi jo dubleris, aukščiausios tobulybės pakaitinė, kūniškas kitos tiesos atspindys. Tavo išgaubta kakta, drėgnas žvilgsnis, švelnus balsas, tyra širdis numaldo mano šventumo troškulį po besilydančio metalo dangum.

Lioviausi tavęs nekęsti vos įžengęs į šį Prancūzijos paplūdimį. Reikia atidžiai žiūrėti, kur statai kojas. S–mina* trakšteli, paskui bum – ir tu jau be jų. Ką tik vienas vargšelis išgirdo trakštelint po batu ir nebegalėjo pajudėti, kūkčiojo suakmenėjęs, drebėdamas ant geležinės lėkštės lyg ant granatos ištrauktu žiedu, tik plokščios, laukdamas, kada jam nuraus kiaušus. Nuo tos akimirkos jis dar gyveno, bet jau galėjai kalbėti apie jį būtuoju laiku.

* Priešpėstinė skeveldrinė mina, kuri sprogsta iššviesta 0,5–1,5 m virš žemės paviršiaus. (*Vert. past.*)

Paskui nusigręžiau, o po sprogimo nebeliko nieko, tik du kareiviški batai lyg dvi odinės vazos, pilnos žarnų. Nežinau, kuo jis buvo vardu. Kitas siaubingas dalykas – kai tau prie kojų nukrenta granata. Reikia ją greit pačiupti ir sviesti tolyn. Kartais ranka nuskrieja drauge.

Sunku paaiškinti, ką tame jovale jaučia žmonės. Jie nedrįsta per daug dairytis. Bijo prisirišti prie vieno ar kito vyruko, o paskui jo neberasti. Keista taip gyventi panarinus galvą, susikūprinus – ne tam, kad išvengtum šūvių, o kad nematytum, kas vyksta. Vingiuojančių stručių pulkas – štai kas yra išsilaipinimas. Tūkstančiai vyrų šlapiom kojinėm beviltiškai rangosi, kad tik netaptų taikiniu. Niekada nesakiau sau: kad tik pasirinktų kaimyną. Niekada. Veikiau kalbėjau: užmirškit mane, neverta į mane taikytis, nežiūrėkit į mane, aš neįdomus, nenoriu nieko žudyti. Nešaudykite į mane, o aš nešaudysiu į jus. Vokiškai „Palik mane ramybėje“ sakoma *Lass mich allein.*

Bėgdamas nuo kraterio prie kraterio per miego arterijų geizerius, kurie raudonai nudažė mano uniformą, galiausiai pradėjau melstis. Mintis, kad galima atsitiktinai numirti ar išgyventi nusišypsojus sėkmei per daug žemina, malda suteikia tvarką chaosui. Mūšis dažnai virsta tiesiog grumtynėmis šalmais apkasuose. Vos tik į pistoletą patenka smiltis – patikėk, paplūdimy jų tikrai netrūksta – grįžtama prie senų gerų muštynių tarsi Niujorko ar Berlyno smuklėse: smūgiai kumščiais, šautuvo buožėm, spyriai koja į gulinčio vyro galvą, akmenimis traiškomi kiaušai, durtuvo ar durklo dūriai į pilvą... Kartais kokie nors psichopatai viską dar labiau paaštrina (nupjausto liežuvius, nosis ar ausis, šaukštu išskobia akis ir t. t.). Kam leisti tiek milijardų logistikai ir amunicijos transportui, jei vis tiek viskas baigiasi kaip per girtuoklių peštynes Taimso aikštėje: sulaužytos kraujuojančios nosys, išluptos akys, lenta ar šautuvo vamzdžiu išmušti dantys?

Tai – kuklumo pamoka mūsų didiesiems generolams ir jų generalinio štabo žemėlapiams. Ar jie žino, kad kai kurie tiltai, kaimai, keliai buvo užimti tiesiog plikom rankom, pakišus bošų galvas po vandeniu, kol tie liausis maskatuoti? Modernus karas netrunka grįžti į viduramžius, reikėjo palikti mums kardus kaip japonams. To grumtynių karo nuopelnas yra žmogaus mastelis: matai dobiamo vyruko galvą, ji per dešimt centimetrų nuo tavosios, įžeidinėja tave Goethe's kalba, niekada to neužmirši, ypač kai jam aštuoniolika ir jis šaukiasi savo *Mutti*. Tai – lyg šokis, vyrai tyso vienas ant kito ir rėkia pasidrąsindami, lyg gladiatorių kova antikiniame cirke, pavadintame „Šerbūro kišenė". Toje kovoje kūnas prieš kūną prancūzams, užgrūdintiems regbio, sekėsi geriau. Jie buvo pratę sukišti pirštus priešininkams į akiduobes, laužyti jiems blauzdikaulius ar alkūnes. Susidūrę su regbininku iš šalies pietvakarių, priešai lieka neįgalūs, sulaužytom kojom ir rankom, virsta dejuojančiais suluošintais kūnais, kuriuos tenka išgabenti neštuvais. Švarus darbas, be negyvėlio ir neišeikvojus nė vieno šovinio. Nebent išluptas iš mūriuko ir iš visų jėgų sviestas didokas akmuo, kuriuo perskelta ant žemės parkritusio vokiečio kaukolė, laikytinas granitiniu šaudmeniu.

Po dviejų dienų jau žygiavom per išgriautus kaimus, mūsų lėktuvų ir tankų nušluotus miestus, o likę be namų prancūzai dėkojo mums, nepaisydami lankose kritusių karvių musėtomis akimis, pūvančių arklių ir išsipūtusių lavonų dvoko. Vėl pradėjom valgyti žemę. Tai – ne vaizdingas posakis: Normandijos giraitėse *panzerių** sviediniai tiesiogine žodžio prasme pakeldavo žemę, o jai byrant įkvėpdavai ją, kramtydavai ir rydavai kaip žemės kepsnį. Surijau geroką Normandijos dalį. Prancūzijos skonis kaip pelenų ir dulkių, su lengvu karvių mėšlo ir grūsto tit-

* Tankai (iš vok. k.) (*vert. past.*).

nago prieskoniu (sviediniai daužo akmenis ir padvelkia skalda, mums į nugaras pasipila akmenų lietus, mus uždaužo akmenimis!). Nebent lytų, tuomet Prancūzija kvepia šaltu purvu, karas tampa šlapias, pavandenijusios geležies lietus ir ištirpęs dangus išverčia mums ant nugarų metalo vandenyną. Su bombom paprasčiau: išgirdus švilpiant, reikia nerti ir laukti sprogimo. Jei nevirtai koše, svarbiausia išgirdus bum nepakelti galvos: dar kokias dvi sekundes aplinkui lakso skeveldros. Esu pavargęs, bet jei nori likti gyvas, čia negali užsimerkti. Užmiegi – ir tu miręs.

Galimybė, kad man pavyks išgyventi, kasdien vis menkesnė. Turėtum loterijoje statyti už mano gimimo dieną: kol kas esu gimęs po laiminga žvaigžde.

Tavo gerbėjas Jerry

TAI, KO PRANCŪZAMS NESAKOMA APIE IŠSILAIPINIMĄ (nei koledže, nei licėjuje, nei „Ilgiausioje dienoje“, nei „Gelbstint eilinį Rajaną“):

dauguma kareivių buvo apkvaišę arba girti (kaip ir 1914-aisiais);

daugelis iš baimės prisišlapino ir prikrovė į kelnes, todėl tvyrojo baisi smarvė;

išvaduotuose kaimuose buvo daug prievartos atvejų, amerikiečių kariuomenė (kaip ir vokiečių kariuomenė) savo kareiviams buvo sakiusi, kad Prancūzija yra Europos viešnamis. Lytiškai plintančiomis ligomis sergantys kareiviai dulkino vietines seseles. Tarp 1944-ųjų ir 1945-ųjų birželio paskubomis buvo nuteisti ir sušaudyti 29 amerikiečių kareiviai (iš jų 25 juodaodžiai G. I. – ir prancūzų, ir amerikiečių rasistinių išpuolių aukos, skaityti toliau);

vokiečių kareivių žmonos šaudė į amerikiečių pulkus;

dėl to amerikiečių kareiviai sulaikydavo ir kartais sušaudydavo prancūzų civilius, palaikę juos snaiperiais;

daug jaunų prancūzių parsiduodavo už gabalėlį duonos ar

muilo, pakelį *Lucky Strike* cigarečių, *Hershey* šokolado plytelę ar net kramtomąją gumą;

šimtai vokiečių kareivių buvo nužudyti, kai ėjo iš bunkerių pakeltomis rankomis; kiti mainais už kapituliaciją buvo vaišinami cigaretėmis ar šokoladu;

kai kurie kareiviai apiplėšinėjo lavonus, pavyzdžiui, durtuvais išlupdavo auksinius dantis. Kartais bošas, kuriam pjaudavo dantenas, dar būdavo gyvas;

vokiečiai neimdavo karo belaisvių (tarkim, nusileidusiems sužeistiems parašiutininkams perrėždavo gerkles). Kai kurie fanatikai mojuodavo balta vėliava ir apsimesdavo pasiduodantys, o paskui netikėtai iššaudavo surikę *Heil Hitler* ir būdavo supjaustomi riekelėm. Daug jų nusižudė bunkeriuose kaip ir japonai;

pirmosiomis savaitėmis po išsilaipinimo vokiečių kariuomenės pastiprinimą sudarė verkiantys trylikos–septyniolikos metų paaugliai: kartais prancūzai mirtinai juos uždaužydavo;

dezertyrų buvo reta, nes Vermachte pabėgusiam iš kariuomenės kariui grėsė mirties bausmė. Jungtinių Valstijų armijoje buvo sušaudytas tik vienas dezertyravęs kareivis (Eddie Slovikas, atsisakęs kautis Hiurtgeno miške), todėl dezertyrų čia buvo daug daugiau;

didžiąją amerikiečių kariuomenės dalį sudarė juodaodžiai kariai (apie 50 000). Pravardžiuojami *segregated*, jie neturėjo teisės žygiuoti Eliziejaus laukais, kad būtų „išbalintas“ amerikiečių kariuomenės įvaizdis. Šiame kare prieš rasizmą amerikiečių generolai pasielgė kaip Kukluksklano nariai. *Negroes* kaltinti visom piktadarystėm, o karo teismas juos baudė griežčiau nei baltuosius (96 mirties nuosprendžiai už žmogžudystes ar išprievartavimus). Amerikiečių reikalavimu 2-oji generolo Leclerc'o šarvuočių divizija irgi buvo „išbalinta“ – tarp Paryžiaus išvaduotojų

jie nenorėjo matyti nė vieno juodaodžio (De Gaulle'is nusileis: nė vienam mūšiuose dalyvavusiam kariui afrikiečiui 1944 metų rugpjūčio 25-ąją neleista įžygiuoti į sostinę);

Prancūzijoje buvo 200 koncentracijos stovyklų. Kodėl kalbama tik apie Dransį, kai jų buvo ir Sen Deni, Kompjenėje, Mulene, Romenvilyje, Frene, Viši... (sąjungininkai Prancūzijos teritorijoje išlaisvino dešimtis tūkstančių išbadėjusių belaisvių). 600 000 žmonių laikyti internavimo stovyklose: žydai, rezistentai, čigonai, ispanų pabėgėliai, „visuomenės priešai", komunistai... Išskyrus Štuthofą (vienintelę nacių stovyklą), visose kitose „tvarkėsi" prancūzai. Dešimtys tūkstančių prancūzų dirbo stovyklų, kareivinių, pilių, sanatorijų ar belaisvių pastatytų barakų prižiūrėtojais. Kalinimo sąlygos buvo labai sunkios: žiemą šaltis, vasarą karštis, bendros lauko išvietės, žiurkės, utėlės, tarakonai, blusos, visokiausios epidemijos, smurtas ir badas. Kaliniai kovojo dėl bulvių lupenų ar kopūstų kotų. Vaikų maistas kartais būdavo pilnas kibiras vištos kauliukų;

1942 metais Jano Karski'o įspėtas apie žydų naikinimą (kaip ir apie žurnale *Life* išspausdintas nuotraukas iš Varšuvos geto) prezidentas Rooseveltas rimtai svarstė apie galimybę išsilaipinti 1943 metų pavasarį. Tai padaręs po metų ir trijų mėnesių, jis nesutrukdė nacių mirties mašinai toliau suktis visu pajėgumu iki pat 1945 metų balandžio. Pasak Raulio Hilbergo, per tą laiką (1943–1945 pavasaris) buvo nužudyta milijonas trys šimtai tūkstančių žydų;

nuo 1943 metų rudens, taikydamiesi į ginklų gamyklas, tiltus, geležinkelius ir uostus, netaiklūs amerikiečių bombonešiai B–17 ir B–24 niokojo Normandiją. Išgriautų miestų ir kaimų sąrašas būtų per ilgas čia pateikti. Pasak istorikų, nužudytų civilių prancūzų skaičius svyruoja tarp 20 000 ir 50 000, arba du tris kartus

daugiau, nei buvo aukų per Londono *Blitz** (kuris truko aštuonis mėnesius). Per Antrąjį pasaulinį karą 65 procentai Prancūzijos sugriauta išlaisvinant šalį (1944-ųjų birželis–rugpjūtis), ir tik 20 procentų – kovojant už Prancūziją (1940-ųjų gegužė–birželis). Per pirmąsias dvi išsilaipinimo dienas žuvo 3000 prancūzų civilių – tiek pat, kiek ir amerikiečių karių. Vienas pavyzdys iš daugelio: Kanas bombarduotas nuo 1944 metų birželio 6-osios iki liepos 19-osios, sugriauta 75 procentai miesto, žuvo tarp 3000 ir 15 000 žmonių. O Maxas Hastingsas knygoje *Overlord* rašo, jog Kano bombardavimas „šiame kare buvo vienas nereikšmingiausių oro antpuolių“. Ši tema Prancūzijoje virto tabu, nes tie šalutiniai nuostoliai buvo vienas principinių nacių ir višistų propagandos prieš „amerikiečių invaziją“ argumentų.

Kai karys išvaduotojas ateina į tavo namus su ginklu rankoje, net jeigu jis taikiai nusiteikęs ir sutinkamas šventiškai, su šypsena, yra apkabinamas – jis turi absoliučią valdžią, taigi, rizikuoja absoliučiai ja piktnaudžiauti. Amerikiečių kariuomenei įžengus į Prancūzijos miestą, ketverius metus buvusį užimtą vokiečių, niekas nepajėgė jos suvaldyti, nebeliko įstatymų. Net jei kariai neša laisvę ir demokratiją, jie kartu „užgrobia“ šalį (amerikiečių generolų vartotas terminas), kurią – teisingai – laiko sugadinta nacių ideologijos, šalį, kuri pralaimėjo karą; skurdo, juodosios rinkos, prostitucijos ir kolaboravimo vietą... Dauguma vagysčių, muštynių, nelaimingų atsitikimų, prievartavimų, netgi žmogžudysčių liko neišaiškintos, o jų autoriai nenubausti. Po septyniasdešimties metų begalinis dėkingumas, nekintamas ir amžinas, kurį mano šalis yra skolinga pasiaukojusiems sąjungininkų pulkams, jau nebedraudžia kalbėti apie Išsilaipinimo perviršius:

---

* Antrojo pasaulinio karo periodas, kai nacistinė Vokietija bombardavo Londoną. (*Vert. past.*)

imkit du milijonus vyrų ir įmeskit juos į pažemintą, purviną, skurdžią, susigėdusią šalį. Neįmanoma, kad tokia operacija įvyktų be jokių nukrypimų.

Tas, kuris nebuvo apmokytas šaudyti, niekada nesupras karo. Visi, gavę į rankas ginklą, pasikeičia. Diena, kai gyvenime jaučiausi stipriausias, buvo toji, kai 120-ajame ryšių pulke mano šaudydamo į taikinį iš 50 metrų su FAMAS šautuvu rezultatas buvo pats geriausias. Tiksliai atsimenu tą šaudymo jėgą sulaikius kvėpavimą, gulint, į petį įremtą šautuvo buožę, prie taikiklio prispaustus akinius. Virtau kraugerišku ir šaltakrauju snaiperiu. Dabar įsivaizduokite ne vieną tokį tipelį kaip aš, kuris įsivaizduoja esąs žudikas, o tūkstantį, dešimt tūkstančių, du milijonus supermenų, kurių pirštai svaido ugnį. Pradedate matyti karo džiaugsmą. Žmones keičia ir uniforma. Filmuodamas „Didįjį diktatorių“, kariškai apsirengęs Charlie Chaplinas virsdavo piktu, smurtaujančiu tironu. Vos atvirsdavo Charlot – vėl tapdavo švelnus, malonus, dėmesingas. Pabandykit tiems superžmonėms paaiškinti, kad jie čia atėjo ginti žmogaus teisių ir protestantiškos moralės. Vienintelis jų galvose skambantis žodis yra *freedom. Freedom to eat, drink, fuck, rape, steal, have fun, dance, kill and kill again until you explode.*

Amerikiečių kareiviai šaipėsi iš prancūzų.

– Tie *Frenchies* galingi. Kur jie buvo, kai reikėjo mirti už tėvynę? Manai, prancūzai važiuotų mirti už Arkanzasą? Ar įsivaizduoji juos, išsilaipinančius Majamyje, kad išvaduotų Floridą?

Jerry gynė Prancūziją.

– Prancūzai yra Europos Gandhi'ai. Pripažinę pralaimėjimą, jie išgelbėjo šalies gyventojus. Žmogau, jei niekas nekariauja – niekas nežūsta. Pagalvok apie tai. Jei niekas nešaudo – klausimas išspręstas.

Oona guli šezlonge su vientisu maudymosi kostiumėliu, pamerkusi kojas į baseiną, jos nagai lakuoti, juodi plaukai pridengti derančia juoda skrybėlaite. Jerry slegia sužeistų gyvūnų riksmai: perskrostų arklių žvengimas, karvių išplėštais pilvais mykimas... jam palengvėja išgirdus caktelint gailestingo kovos draugo paleistą kulką, kuri juos nutildo. Pilkoje svetainėje Oona sukasi valso žingsniu su savo motina: Agnes romanas *The Road is Before Us* (kuris turėjo būti pavadintas *Tourist Strip)* sulaukė palankių atsiliepimų *The New York Times* ir *The New Yorker*. Kuprinės prislėgtas Jerry šliaužia po spygliuotom vielom. Oona ir Charlie įeina į *Musso* & *Frank*, metrdotelis palydi juos prie jų staliuko, galvos linktelėjimu jie sveikinasi su prie gretimų staliukų sėdinčiom žvaigždėm. Jerry miega žygiuodamas, padėjęs ranką ant priešais einančio G. I. peties. Savo teniso kortuose Charlie moko Ooną, kaip geriau iš viršaus paduoti kamuoliuką. Jerry žiūri į parašiutininkus, kurie leidžiasi iš dangaus lyg žali lempos gaubtai (kai kurie iš jų mirė prieš pasiekdami žemę). Oona klausosi radijo žinių ir baigia valgyti pyragaitį. Permirkusio, išsekusio, sloguojančio Jerry'o kojos nusėtos pūslėmis. Kartą vakare Niujorke, kabarete *La Vie parisienne*, Marlene'ai Dietrich paprašius, orkestras prancūzų Rezistencijos garbei groja „Marselietę"; Oona ir Charlie atsistoja ramiai.

IX

Ritz *viešbutis, 1944 gruodžio 26*

Ir dar vienas dalykas. Neapgaudinėk savęs, jog kada nors ką nors mylėjai. Dalykas paprastas – daugeliui žmonių visai nelemta to patirti. Tu nebuvai iki šiol to patyręs, o dabar žinai, kas tai yra. Tai, kas yra tarp judviejų su Marija, nesvarbu, ar tai truks tik šiandien ir dalį rytdienos, ar visą ilgą gyvenimą – tai didžiausias dalykas, koks gali nutikti žmogui. Visada bus žmonių, kurie sakys, jog to nėra, nes jiems nelemta to patirti. Bet aš sakau tau, jog tai tiesa, ir tu esi tai patyręs, ir tu esi laimingas, netgi jei rytoj mirtum.

Ernest Hemingway, „Kam skambina varpai“, 1940

Jerry jau dvidešimt penkerių, jis – seržantas. Iš 12-ajame pėstininkų pulke buvusių 3080 vyrų, drauge su juo išsilaipinusių Normandijoje, du trečdaliai jau žuvę. „Iškalbingas" skaičius: iš 155 karininkų 118 žuvo tarp 1944 metų birželio 6-osios ir 30-osios. Jo pulkas rugpjūčio 25-ąją pirmasis pro Italijos vartus įžengė į Paryžių. Džiūgaujanti minia apsupa jį, apmėto gėlėmis. Raymono Puankarė prospekte jauna mergina padovanoja Jerry'ui ketverius metus saugotą butelį raudonojo vyno. Tolėliau moteris tiesia jam savo kūdikį, kad jį pabučiuotų... paskui pastumia link jo to kūdikio prosenelę! Jis apipilamas bučiniais ir ašaromis.

Salingeris negalėjo įsivaizduoti, kuo jis virs šiame kare. Kaip kontržvalgybos karininkui, jam teko studijuoti aeronuotraukas, klausytis telefoninių pokalbių įrašų, versti radijo pranešimus į vokiečių kalbą, apklausti sulaikytus belaisvius. Karo metu kontržvalgybos karininkas yra ne Džeimsas Bondas, o tyrėjas, privalantis apibendrinti visus duomenis, kad galėtų kuo greičiau įspėti pulkus, kas jų laukia rytoj: kur stovi kulkosvaidžiai, kur yra silpni priešo taškai, kokie jo planai ir panašiai. Jerry

kalba prancūziškai ir vokiškai, todėl yra nepakeičiamas. Jo būrys, žygiuodamas per Paryžių, ištraukia iš slėptuvės nacių kolaborantą, tačiau minia pagriebia jį ir jo akyse mirtinai uždaužo. Prancūzas „tarsi sudužęs gėlių vazonas" suskaldyta kaukole – panaši scena yra ir romane „Kam skambina varpai". Jerry žavisi Hemingway'um. Iš esmės, jis išėjo kariauti, norėdamas tapti Hemingway'um.

Salingeris išgirdo, jog garsiausias amerikiečių karo korespondentas apsistojęs *Ritz* viešbutyje. Kaip jaunas romanistas jis nori žūtbūt susitikti su savo mokytoju. Kadangi mobilieji telefonai dar neišrasti, leidžiasi į viešbutį nesusitaręs. Pasiskolinęs džipą, lekia į *Ritz* Vandomo aikštėje, įpuola vidun ir klausia pono Ernesto Hemingway'aus. Išvestas iš kantrybės administratorius jam atsako, kad misteris Hemingway'us yra prie baro! Tas pasipūtęs ūsočius, apsuptas kareivių, su bordo vyno taure rankoje. Jis tvirtina išvadavęs šį viešbutį.*

Kai Jerry Salingeris mikčiodamas prisistato *my name is Salinger, Jerome Salinger*, jo didžiai nuostabai Hemingway'us pasisveikina lyg su senu draugu ir pakviečia prie savo staliuko bare, kuris vėliau bus pavadintas jo vardu. Vienmarškinis, purvinom uniforminėm kelnėm, lydimas jauno amerikiečio ir rezistento, pravarde Marceau, Hemingway'us jau yra keturiasdešimt penkerių, su ūsais, žilstelėjusiais trumpai kirptais plaukais ir pradėjusiu augti pilvuku. Kas mėnesį jis parašo straipsnį žurnalui *Collier's*, kurio 1941-ųjų liepos numeryje išspausdintas Salingerio apsakymas *The Hang of It*. Hemingway'us atpažįsta Salingerį iš nuotraukos *Esquire* ir atsimena jo apsakymą „Sudaužytos is-

---

* Tiesa yra kiek kitokia. Kai Ernestas Hemingway'us atvyko į *Ritz* fojė, vokiečiai jau buvo iš jo išsikraustę. Jį priėmė direktorius, šaukdamas: „Mes išgelbėjom *Cheval Blanc!*", į tai šis sugriaudė: „Puiku, atneškit!", o paskui pradėjo metodiškai jį gerti. (*Autoriaus pastaba.*)

torijos širdis". „Ar turite parašęs kažką naujo, ką galėčiau paskaityti?" Salingeris ištraukia naują *Saturday Evening Post* numerį su savo apsakymu „Paskutinė paskutinių kareiviškų atostogų diena". Hemingway'us jį perskaito ir ploja. Du rašytojai geria vieną taurę po kitos ir dvi valandas kalbasi.

– Ar bent žinot, ką norite čia atrasti?

– Ne, bet žinau, ko netekau.

Iš pradžių jie saugo savo kaukes: garsus rašytojas pagyrūnas, jaunas pataikaujantis kareivis... Toks keliaklupsčiavimas yra literatūrinio gyvenimo klasika.

Apsakymas *Last Day of the Last Furlough* („Paskutinė paskutinių kareiviškų atostogų diena") išspausdintas 1944-ųjų liepą laikraštyje *Saturday Evening Post*. Parašytas Anglijoje iki Išsilaipinimo, jis pasakoja apie seržantą Džoną F. Gladvalerį Jaunesnįjį, kuris privalo vykti į karą, nors jam labiau patinka skaityti „Aną Kareniną" ir „Didįjį Getsbį". Jį aplanko kareivis didelėmis ausimis Vincentas Kolfildas, dvidešimt devynerių, kurio jaunesnysis brolis Holdenas pradingo. Žiema, Niujorko apylinkės, sninga, Džonas važinėja rogutėm su savo sesute Matilda ir galvoja: *Dar niekada nebuvau toks laimingas. Ponai japonų snaiperiai, galit šaudyti, man nusišvilpt.* Vincentas Kolfildas pasiperša dešimtmetei Matildai. *Nebegaliu matyti civilių. Jie nežino to, ką žinome mes...* Sulig kiekvienu išspausdintu tekstu Jerry'o stilius vis niūresnis, jis atranda savo originalumą ir pamišimą.

Pamažėle taurės padaro savo darbą. Jerry, kuris slapta labiau mėgo Fitzgeraldą, maloniai nustemba, matydamas skirtumą tarp viešo ir privataus Hemingway'aus. Ir Hemingway'us turi silnybių. Apie šį susitikimą su Hemingway'um Jerry rašo savo mentoriui Whitui Burnettui, žurnalo *Story* vyriausiajam redaktoriui, 1944-ųjų rugsėjo 4-osios dienos laiške: „Jis mielesnis už

savo prozą, jo kalba ne tokia grubi kaip raštai“, ir netgi pavadina jį „droviu ir dosniu“. Hemingway'us, skirtingai nei Fitzgeraldas, išgėręs netapdavo agresyvus ir nuoširdžiai domėjosi šiuo jaunu būsimuoju autorium.

– Tikiuosi, karas įkvėps mane knygai, tačiau dabar nenoriu apie jį kalbėti, – pasakė Jerry.

– Būdamas jūsų metų sakiau tą patį. Tačiau išgyvenusieji karą visada kalbės apie jį, net apie jį nekalbėdami. Jis jau įsigėręs į visus jūsų apsakymus, kurie išspausdinti laikraščiuose, – tarė Ernestas.

– Sugrįžusieji iš Pirmojo pasaulinio karo nesiliovė pasakoję apie jį savo vaikams, kad paaiškintų, kaip tai buvo baisu, tačiau jis padarė juos vyrais, iš pragaro sugrįžusiais didvyriais, ir panašias nesąmones. Rezultatas: vaikai užsigeidė to paties. Todėl aš prisiekiau niekada niekam to nepasakoti. Visi, kurie kariauja šį naują karą, turėtų tylėti. Karas bus... mūsų ledkalnis, tiesa?

Hemingway'us nusišypsojo. Jam patiko kalbėtis su kolega, galėjo atsipalaiduoti. Retkarčiais jis lygino savo kūrybą su virš vandens iškilusiu ledkalniu ir buvo patenkintas, kad jaunasis geltonsnapis tai įsidėmėjo. Neįsivaizduojama, kiek rašytojo gyvenime reta tikslių pastabų – netgi interviu, kritikoje ar pokalbiuose su kolegom. Jaunas debiutantas, atidžiai stebintis jūsų darbo metodą – tokia anomalija per rašytojo gyvenimą nutinka keturis ar penkis kartus, ne daugiau.

– Karas – povandeninė jo dalis, – tęsė Jerry, – tai, kas parašyta, yra aštuntadalis to, ką matome, tiesa?

– Rašyti nereiškia viską papasakoti, – atsakė Ernestas. – Reikia pasirinkti detales, kurios užmuša.

– Bandau, bet vos tesužeidžiu.

– Visada sužeidžiam nepakankamai, – žiūrėdamas į savo cigarą pastebi Hemingway'us. – Skaitėte Bibliją? Senąją, Karaliaus

Džeimso versiją. Paskaitykite „Kronikas“, jos – pasakojimo pavyzdys. Viską nuo jų nukopijavau, absoliutus stiliaus glaustumas....

– Romane „Kam skambina varpai“, – tęsė Jerry, savo užrašų knygelėje pasižymėjęs „Karaliaus Džeimso Biblija: kronikos“, – yra lyg gėlių vazonas – sudaužytos kaukolės įvaizdis. Mačiau keletą sutraiškytų kaukolių, bet jos man labiau priminė sprogusius melionus, nuluptus arbūzus, rausvai violetinius aštuonkojus, žiedinių kopūstų burbuliukus... tarkim, plaukų kuokštas lyg apverstas kupstas, apipiltas aviečių uogiene ir kiaušinio baltymu. Keistai jautiesi, kai tipas su visa ta išvirtusia galvos mėsa vis dar gyvas, drebėdamas ir išsproginęs akis šaukiasi tavo pagalbos... *Ah, fuck it*, atsiprašau.

Jerry vienu ypu išmaukė savo taurę, kad nesusivemtų. Hemingway’us atsikando sūrio. Jo rankos drebėjo kaip ir Eugene’o O’Neillo, nors šis nekariavo (1917-aisiais buvo atleistas nuo karinės tarnybos dėl silpnos sveikatos). Jerry ištraukė iš kuprinės baltą peleninę ir ištiesė Hemingway’ui. Šis užsikvatojo ją atpažinęs, paskui sumaigė savo cigarą į peleninės dugne nupieštą arogantišką gandrą.

– O taip, *Stork Club*, jame geriausias patiekalas – krabai, dažnai prisimindavau juos Ispanijoje, kai vakarienei gaudavau tik skystos sriubos ir apelsiną. Dar neprasidėjus žiemai ten sugrįšime, bent jau tikiuosi... Žiema Vokietijoje per daug atšiauri. Reikia juos nušluoti anksčiau. Apie ką mes kalbėjomės?

– Apie kaukolę, panašią į sudaužytą gėlių vazoną.

– A, taip, gėlių vazono įvaizdis. Anuomet Ispanijoje tas lavonas buvo kelių dienų senumo. Galva greičiausiai suskaldyta šautuvo buože jam mirus. Ji buvo visiškai plika. Beplaukis pakaušis atsivėręs lyg kiaušinis, gal dėl irimo ar purvo pasidaręs ochros, raudono deginto molio spalvos. Atrodė lyg gatvėj nukritęs ir su-

dužęs gėlių vazonas, žinai, kai eini šaligatviu ir pagalvoji „oho, jei taip prieš kelias minutes – būtų užkritęs man ant galvos".

– Cha cha cha! „Jei taip prieš kelias minutes..." Kartoju tai kiekvieną minutę nuo dienos D. Bėga laikas, o mes vis ko nors išvengiam. Ledkalnio viršūnė yra išgyvenusieji, o panirusi dalis – mirusieji, visi nugrimzdę lavonai.

– Tu man primeni Gertrude Stein. Vieną vakarą savo namuose ji man pasakė: „Svarbiausia – ne tai, ką tau davė Prancūzija, svarbiausia – tai, ko ji iš tavęs neatėmė." Ilgai galvojau, ką brangioji lesbietė norėjo tuo pasakyti.

Kaip ir tūkstančiai 1944 metais Prancūzijoje išsilaipinusių amerikiečių, jie apsimetinėjo išvengę pavojaus. Vienintelis būdas nepalūžti – alkoholis ir juodas humoras. Panašiai kaip greitosios pagalbos gydytojai ligoninės sunkių nudegimų skyriuje, kurie prisiverčia juokauti, kad neklyktų pargriuvę ant žemės, lygiai kaip ir ligoniai. Viešbutyje knibždėjo žmonių: demokratija staiga susigrąžino savo teises, vėl stojo chaosas. Baimė pakeitė stovyklą, vokiečiai pabėgo stogais, o kolaborantai sulindo į nuotekų kanalus. Buvo keista gatvėse rėkauti *Fuck Hitler,* nerizikuojant, kad į panages bus sukišti degtukai.

– Gėlių vazonas yra ir būdas išvengti palyginimo su gyvu daiktu. Jerry, suprask, jei nori lyginti mirusius su gyvūnais ar vaisiais, ar kraujuojančia mėsa – nusitaikai teisingai, bet tai sukrečia menkiau nei palyginimas su negyvu daiktu.

– Kuriate natiurmortą?

– Brangusis, juk aprašau mirtį. Albertai, malonėkit atkimšti dar vieną butelį, – Hemingway'us prancūziškai šūkteli padavėjui. – Kuo tikroviškesni norim būti, tuo labiau spjaunam į realizmą. Juk egzistuoja ne tik tiesa, bet ir skaitytojui padarytas įspūdis. Būtent to ir ieškojau: palyginimo, kuris sukrėstų. Bet aviečių uogienė – taikliai pastebėta.

– Saldus skonis. Jis ir yra staigmena!

Jie tuo pat metu užsikvatojo.

– Taip! *Sugar! More sweet!!*

– *With bubbles like* Coca-Cola!

Ritz direktorius, šveicaras, atnešė cukraus pudros, išmuštas iš vėžių tų dviejų girtuoklių, kurie atrodė lyg tėvas ir sūnus: jis dar nežinojo, kas yra *Coca-Cola*. Prieš kelias savaites tas pats vyras vykdė kapitono Ernsto Jüngerio, vakarieniavusio čia su Coco Chanel ir Sacha Guitry, vokiškai duodamus įsakymus, dabar gi jam teko skubiai išmokti anglų kalbą, kad aptarnautų amerikiečių karius. Penktojo dešimtmečio pradžioje gyvenimas Vandomo aikštėje nebuvo lengvas.

– Užvakar bošai dar buvo čia, reikalaudami kokaino ir merginų! – kalbėjo metrdotelis. – Pasakiau: „Ponai, jau būtų laikas išvažiuoti, atvyksta amerikonai, jie pratemps jus Rivoli gatve prikabinę už pautų prie automobilio buferio."

– Albertai, – pasakė Hemingway'us, – neškite viską, ką turite rūsyje, kitaip šitas vaikinas supakuos jus už bendrininkavimą su priešu.

– Veikiau sakoma „broliavimąsi su okupantu", – pataisė Jerry.

Kai Albertas išpiltas prakaito nuėjo, Jerry tęsė:

– Dar šįryt mačiau perskeltą galvą. Prancūzų minia lyg laukinių žvėrių gauja nulinčiavo kolaborantą. Dievai žino, ką tas vyrukas jiems padarė. Jie atvėrė jo plaukuotą kaukolę plaktuko smūgiais kaip... skaldydami kokoso riešutus. Keisčiausia – tas vyras visai nesipriešino, nerėkė esąs nekaltas ir nemaldavo pasigailėti, kaip paprastai būna. Lyg jam atrodytų normalu, kad jį žudo.

– Gal jis ketverius metus laukė savo bausmės, – tarė Hemingway'us. – Mačiau, kaip vienam vyrukui įkišo padangų pompos galą į užpakalį ir pripumpavo oro lyg pripučiamą ratą. Dar niekada negirdėjau taip rėkiančio vyro, jis meldė jį pribaigti.

– Negalėjot įsikišti?

– Buvo jau per vėlu. Be to, ką čia gali padaryti? Šaudyti į minią? Ilgus metus terorizuotą masę, taip ištroškusią keršto, kad ji pasiryžusi paversti žmogų oro balionu?

Jerry sėdėjo įsmeigęs akis į langą, lyg baimintųsi, kad bet kurią akimirką Cambon gatvėje gali pasirodyti eilinė linčiuotojų minia.

– Papasakokit apie Fitzgeraldą, – prašo Salingeris. – Jo mirtis mane labai sujaudino.

– Vargšas Francisas. Jį pražudė jo sėkmė. Jis nebuvo tvirtas, nekariavo kaip mes. Seni, rašykit, ką norit, bet saugokit save. Apsiginkluokit, nes kai išleisit savo pirmą romaną – kils audra, nesvarbu, ar jį lydės sėkmė, ar ne. Vargšas Fitzgeraldas, jį iškart ištiko sėkmė. Tai – baisiausi kvaišalai. Imi jų geisti vis labiau, nuolat, niekada nebūna gana. O kai sėkmė nusisuka... Ne Zelda pakirto Scottą, o „Getsbio“ nesėkmė.

– Jis buvo simpatiškas vyrukas?

– Žavingas. Žinot, skaitė prancūzų autorių kūrinius. Ar jūs skaitote prancūzų klasikus? Balzacą, Flaubert'ą, Musset? Jie – subtilaus skonio viršūnė. Žinot, kas mane liūdina? Pamatysite, po šio karo to nebeliks. Niekas nebeskaitys prancūzų rašytojų. Štai ką laimės Amerika. Visame pasaulyje visi skaitys mus, o mes skaitysime tik save. Viskas prasidėjo jau su Pirmuoju pasauliniu karu. Iki 1915-ųjų Brodvėjuje vaidintos vien svetimšalių autorių pjesės. O paskui apsiribojome savosiomis, vaidinome tik Dreiserį ir O'Neillą. Štai ką nužudo karai – mūsų smalsumą.

1945 metų rugsėjo 3 dienos laiške kritikui Malcolmui Cowley'ui, Hemingway'us pamini „vaikiną iš 4-osios divizijos, vardu Jerry Salingeris, kuris niekina karą ir galvoja vien apie rašymą“. Jis rašo, kad jam paliko didelį įspūdį tai, jog Salingerio šeima jam tebesiunčia *The New Yorker*.

Per visą karą abudu vyrai nesiliauja susirašinėję. Hemingway'us: „Jūs turit nepaprastą klausą ir mokat rašyti apie meilę švelniai, nesuskysdamas. Koks džiaugsmas skaityti Jūsų istorijas, dievaži, esat puikus rašytojas!“

– Prieš išvykdamas kariauti draugavau su Oona O'Neill, – pasakė Jerry.

– Dramaturgo dukra?

– Taip, ta pačia.

Jerry negalėjo susivaldyti neišraudęs iš pasididžiavimo.

– Graži mergaičiukė. Mačiau nuotrauką. Truputį vakarėlių liūtė, tiesa?

– Kaip tik tai jai ir prikiša tėvas, aš irgi.

– Hmmm... Man nusišypsojo laimė susilaukti trijų sūnų, bet svarstau, kas būtų buvę, jei turėčiau dukrą. Būtų dėl ko eiti iš proto. Esu tikras, nenorėčiau, kad mano dukra lakstytų po kabaretus ir pozuotų nuotraukoms...

– Ji padarė kai ką daug blogiau: 1942-aisiais, kai įstojau į kariuomenę, Oona mane paliko, kad ištekėtų už Charlie'o Chaplino.

– Charlie'o Chaplino? Ak, taip, juk visi apie tai rašė, skaičiau, koks aš kvailas! Jis bolševikas, tiesa? Kol nekalbėjo – žmonės jį dievino. Tačiau, kai įsivėlė į politiką, visi jį kritikuoja.

– Turėtų būti pamoka mums. Menininkui visada ne pro šalį patylėti.

– *Damn right*, Jerry. Atsimerkit. Oona pasirinko saugumą. Jums irgi reikėtų taip pasielgti. Atsižadėkit tos piktos meilės, ypač jei norit rašyti knygas. Kai buvau jūsų metų, man irgi teko tai padaryti.

– Skaitėte Lamartine'ą?

– Ne.

Salingeris jam papasakoja apie *Graziellą*.

– Trumpas meilės romanas, aptikau jį viename Normandijos ūkių. Aštuoniolikmetis Lamartine'as įsimyli italų žvejų dukrą, šešiolikmetę juodaplaukę, kurios akys *didelės, ovalo formos, o jų spalva mainosi nuo juodos iki jūros žydrumo.* Deja, tėvai priverčia vaikiną palikti Neapolį, kad apsaugotų nuo galimo mezalianso.

– Tačiau jie ir vėl susitinka?

– Ne, ji – tik atsiminimas, kurio jis niekada negali užmiršti. Po dvylikos metų Lamartine'as grįžta į Neapolį. Visur ieško Graziellos. Pagaliau randa jos kapą. Ji mirė iš sielvarto vos po kelių dienų nuo jo išvykimo. Sulaukęs šešiasdešimties, Lamartine'as parašė knygą...

Stoja nejauki tyla tarsi praskriejus angelui, kurio vardas, galima spėti, neapolietiškas.

– Visiems rašytojams vieną dieną turi būti sudaužyta širdis, – vėl prabilo Hemingway'us, – ir kuo anksčiau, tuo geriau, kitaip jis bus šarlatanas. Rašytoją išryškina originali, absoliučiai nelaiminga meilė. Paskui jis turi rasti mielą žmoną, kuri neleis jam pražūti.

– Lamartine'as nemylėjo Graziellos, kitaip nebūtų jos palikęs...

– Gal tikėjosi nuo jos išsivaduoti?

– O kai suprato savo klaidą – buvo jau per vėlu?

– Jerry, nesijaudinkit. Tai tik romanas, senas užmirštas prancūzų romanas...

Ernestas griausmingai nusikvatojo ir vėl pripylė taurę. Atgauta laisvė pavertė *Ritz* viešbutį atrakcionų parku.

– Žinot, – sako Jerry, – du mėnesius daug galvojau apie jūsų knygas. Jūs jau viską papasakojot apie karą. Dievinu „Atsisveikinimą su ginklais", nes jums pavyko parašyti meilės romaną, kuris tuo pat metu yra ir romanas apie karą. Perpinti juos abu – galinga.

– Pirmasis tai padarė Homeras.

– Vis dėlto leiskite jums pasakyti, kad vieno dalyko taip ir neišdrįsot aprašyti.

– Kokio gi?

– Karo grožio. Bombų su oranžiniais ir rausvai violetiniais debesimis, katastrofų gamtovaizdžių, sustingusių griuvėsių laukų – visos tos prašmatnios negandos, sugriautų kaimų, geltonai raudonų gaisrų ir galingų sprogimų tolumoje, horizonte, nelyginant didingi fejerverkai, mėnulio kraterių... puikiai žinau, tai nepriimtina, tačiau karas atrodo nuostabus. Tiesa?

– Aprašiau primenančius audrą artilerijos, purpurinių dūmų kalnus virš Italijos, bet sakai tiesą, sunkiai įžvelgiu estetiką kare. Nors vis tiek jis man turėjo būti gražus. Neprivalėjau į jį sugrįžti... Dievas mato, nekenčiu karo, o ir vėl esu čia. Čia visada kažkas vyksta, gyvenimas įtemptas, kareivis niekada nenuobodžiauja, per mūšius jis kenčia, šąla, miršta. Be atvangos. Poilsio akimirkomis jis geria, miega, atsimena ir verkia.

– Nežinau, kaip pavyks grįžti į normalų gyvenimą.

– Tai ir yra sunkiausia. Trukdo gyventi ne siaubas, toks mielas Kurcui*, o kasdienis gyvenimas be grėsmės ir pavojų. Tai – skausmas to, kuris liko gyvas, kuriuo niekas negali su juo pasidalyti. Žinai Teresę Avilietę?

– Ne.

– Ji gyveno šešioliktame amžiuje Ispanijos vienuolyne, tuo metu, kai buvo atrasta Amerika. Ji rašė „Pasaulis dega." Vaikine, turėtum sėsti prie romano. Imtis rimtų dalykų.

– O apsakymai – nerimta?

– Labai rimta, juos rašyti netgi sunkiau – tavieji puikūs, – bet čia kaip bokse: žmonės domisi tik sunkiasvoriais...

* Josepho Conrado romano „Tamsos širdis" veikėjas. (*Vert. past.*)

„Pasaulis dega". Šiuos žodžius Jerry kartos atrasdamas degančią Europą, kurios dūmai graužė akis. Eidamas iš *Ritz* viešbučio, jis ilgai žiūrėjo į *Stork Club* peleninę, pilną Hemingway'aus cigaro pelenų, ir nekentė purvino, papilkėjusio gandro, nesiliovusio puikuotis, nepaisant visko, ką jam teko patirti. O tai buvo tik pradžia.

Beverli Hilso gatvėse nepakenčiamai švaru. Mašinos slysta asfaltu, jų padangos niekada nečeža. Medžiai skleidžia malonų aromatą, šunys neloja, visi tų akacijomis apsodintų gatvių gyventojai šypsosi, jie neturi kito pasirinkimo: šypsena –vienintelis būdas išreikšti dėkingumą, kad yra čia, kai tuo metu jų bendrapiliečiai Gvadalkanale varpomi kulkų, ar Kotanteno pelkėse deginami iš liepsnosvaidžių. Kai kurie laikraščiai skelbė apie netrukus įvyksiantį įsiveržimą į Kaliforniją, bet tuo tikėta ne daugiau nei garsiuoju *Big One*, žemės drebėjimu, turėjusiu nušluoti Los Andželą į Ramųjį vandenyną. Karas yra kažkur toli, kino kronikose matyti amerikiečių lavonai, *Ciro* restorane tarp dviejų „grąžtų" („grąžtas" – kokteilis iš pusės džino ir pusės laimo sulčių, galėtume jį laikyti *caipirinhos* proseneliu) apie juos kalbama su pagaila.

Oona atranda naują gebėjimą – mylėti ne tik save, bet ir kitą žmogų. Jai tereikėjo sutikti tą, kuriam jos išties reikia. Pagaliau ji jaučiasi naudinga. Žino galinti padėti Charlie'ui Chaplinui susitelkti prie darbo, ji buvo išmokyta rūpintis namais, spręsti namų

ūkio problemas, rengti vakarėlius – jos tai nė kiek nebaugina. Ji rūpinasi sodu, virtuve, ir tai nėra nemalonus lažas – gana įsakinėti tarnams. Be to, ji žavisi savo senu mažuoju baltaplaukiu genijum mėlynomis akimis. Jis eina dėl jos iš proto, negali atsistebėti, kad tokia žavi mergina nėra nei šliundra, nei paleistuvė. Jo liūdname Holivudo kūrėjo gyvenime tai – visiška naujiena. Anksčiau visus savo jausmus jis skirdavo darbui, o vien tik apie jį galvojantys vyrai veda kvaišas arba pikčiurnas. Jie yra lengvas grobis, nes neturi laiko galvoti apie laimę.

Oona nieko nedaro iš išskaičiavimo.

Prieš vestuves dėl Oonos amžiaus jie buvo priversti slapstytis nuo paparacų. Negalėjo drauge rodytis restoranuose ar premjerose. Dažniausiai ji atvažiuodavo pas jį ir negrįždavo nakvoti į motinos namus. Buvo lengva, jis buvo paslaugus, įbaugintas amžiaus skirtumo ir nesiliaudavo kartoti, kad visa ši istorija juokinga, kad jis yra beviltiškas ir jos nevertas. Ji atsakydavo lygiai tokiais pat žodžiais. Jie gerdavo šampaną ir liaudavosi vienas kito atsiprašinėti tik gerokai apgirtę. Nė vienas iš jų nebuvo suplanavęs to pirmojo susitikimo. Niekas nebuvo dėl jo kaltas, tai buvo atsitiktinumas, ir jie kas vakarą valandų valandas iki menkiausių smulkmenų kalbėdavosi apie tą pirmąjį pasimatymą, prisimindami ponios Wallis nerangumą ir iš pradžių tokį nevykusį jųdviejų pokalbį – jis gėdydavosi atsiminęs savo niekingą pedofilišką meilinimąsi, ji jautėsi juokinga su savo naiviais klausimais apie „Didįjį diktatorių"... Jiems patiko tiksliai ir su visomis smulkmenomis atsiminti savo pirmąjį vakarą tęsiant pasakojimą tiek laiko, kiek iš tiesų truko pirmasis jų susitikimas, tarsi vėl jį išgyventų. Jų vestuvės įvyko slapta, Karpinterijoje (prie Santa Barbaros), vos tik Oonai sukako aštuoniolika.

Štai kokios aplinkybės turėjo susiklostyti, kad gimtų tokia moteris, kaip Geraldine Chaplin... Viskas vyko tokia eilės tvarka: ai-

rių emigracija į Ameriką, Charlie'o kelionė į Holivudą, Eugene'o susitikimas su Agnes, beprotiški nebylaus kino metai, didžiojo dramaturgo užsisklendimas savo vidiniame teatre, tyli skyrybų tragedija tuomet, kai skyrybos dar neegzistavo, trys nenusisekusios Charlie'o santuokos, kai jis kūrė populiarųjį kiną, 1929 metų krachas, pašėlusi Oonos vienatvė Manhatane, Pearl Harboras, Jerry'o išvykimas į karą... Tam reikėjo sutapimų ir atsitiktinumų sekos. Jie turėjo vieną galimybę iš milijardo, kad drauge padarytų Geraldine'ą Chaplin, kuri gimė Santa Monikoje 1944-ųjų liepos 31, kad po dvidešimties metų ji suvaidintų filme „Daktaras Živago“, o jos duktė Oona Castilla Chaplin leistųsi nėščia subadoma filme *Game of Thrones* („Sostų karai“).

4-oji divizija įžengia į Hiurtgeno mišką 1944 metų lapkričio 6-ąją, lygiai po penkių mėnesių nuo išsilaipinimo Jutos paplūdimyje. Ji ten lieka iki 1945 metų vasario. Palyginus su šia kova, Normandijos mūšis atrodo tik lengvas pasivaikščiojimas. Hiurtgeno miškas Belgijos ir Vokietijos pasienyje, piečiau nuo Eks la Šapelės, kareivių pramintas „mėsos fabriku" (*the meat factory*). Naujas ledinis Verdenas: tame pragare, baisesniame už Vietnamo džiungles, buvo siaubingai šalta. Kiekviename purviname metre slypėjo pavojai ir mirtis. Spygliuotos vielos, minos, į žemę įkasti kulkosvaidžiai, sprogstamosios žabangos, statūs kalvų šlaitai, tanki vešli augmenija, nesiliaujantis lietus ir sniegas, fosforinės bombos, kurios tūkstančius sudegino gyvus, jau nekalbant apie *friendly fire* (šimtai mirusiųjų per nelaimingą atsitiktinumą ar žmogiškąsias klaidas). Užmiršta skerdykla – vokiečiai kovėsi kaip šunys, kaip 1917-aisiais. Jie neturėjo pasirinkimo – atsitraukę būtų sušaudyti ne tik paaugliai kareiviai (kai kurie iš jų dvylikos ar trylikos metų), bet, kaip juos tikino, gestapas būtų išžudęs ir jų šeimas. Šūviai miške yra dukart žiauresni nei kitur,

nes medžių skeveldros rikošetu atšoka nuo kamienų lyg strėlės žudikės, jau nekalbant apie virstančius medžius. Visi sužeistieji greitai sušaldavo: ankstų rytą miškas būdavo nusėtas pamėlusiais nuo šalčio, sustingusiais lavonais. Jerry nemiega aštuonias naktis ir aštuonias dienas: jis dreba įsikasęs į vandens pilnas duobes, jo kojos virto ledukais. Vėliau jis visą gyvenimą liks alergiškas šalčiui. Ledinio vėjo nepavyksta užmiršti, neįmanoma galvoti apie ką nors kita. Vokiečių mortyra palaidoja G. I. gyvus, bet po žemėm, improvizuotuose apkasuose, šildomi savo pačių kraujo, jie jaučia kone palengvėjimą. Jie mėnesių mėnesiais nesimaudė po dušu, dėvėjo tas pačias kojines ir kelnaites, jau nekalbant apie iškruvintas uniformas, taip prisigėrusias purvo, kad būtų galėjusios stovėti stačios. Kai viskas permirkę ar sustirę nuo šalčio, švarai – galas. Nešvara tampa žieve, smarvė – šarvais. Amerikiečių sausumos kariuomenė tikėjosi nugalėti anksčiau ir nebuvo pasiruošusi jokios šiltos aprangos, kad pėstininkai galėtų deramai peržiemoti (batai be kailinio pamušalo, apsiaustai amžinai permirkę: kareiviai mušdavosi, kuriam atiteks nuo vokiečių lavonų nutrauktas baltas triušio kailio uniforminis švarkas). Tūkstančiai nušalusių kūno dalių, miške pamestų rankų ar kojų pirštų: įsivaizduokit mažąjį nykštuką, sėjantį pirštų sąnarius, kad rastų kelią atgal. Amerikiečių sanitarai stokojo visko – jie nebeturėjo nei tvarsčių, nei morfino. Ties kiekvienu minomis ir spygliuotomis vielomis apjuostu vokiečių bunkeriu dėl kelių metrų ruožo žūdavo šimtai. Hiurtgeno miške daugybė amerikiečių susižalodavo patys – šaudė sau į plaštakas ar rankas, – kad būtų evakuoti. Jerry matė, kaip vienas kareivis, priglaudęs koją prie medžio kamieno, prašė kito kareivio sulaužyti ją šautuvo buože. Sniege tysančių pėstininkų galvas, pečius ar šlaunis varpė kulkos. Pašautieji į šlaunis džiūgavo – jie važiuos namo. Gera naujiena būdavo ir netekti pėdos užlipus ant minos. Sušaudytas vienintelis

dezertyras (Eddie Slovikas, 1945 metų sausio 31-ąją), bet kiek jų pabėgo? Skaičiai skiriasi. Pasak istoriko Charleso Glasso, per Antrąjį pasaulinį karą apie 50 000 amerikiečių kareivių paliko savo postus, o tai sudarytų dešimt divizijų. Kai kuriuos teisė karo teismas, tačiau didžioji dalis tebesislapsto... arba jau seniai mirė.

Vokiečių generolas Freiherr von Gersdorffas pareikš, kad toji kova buvo baisiausia iš tų, kurias jam teko patirti rusų fronte. Tai – kova dėl Siegfriedo fronto linijos, mūšis, kurio prancūzams ir anglams nepavyko laimėti 1940-aisiais. Tas „keistas karas" buvo laukti, kad juos apeitų, taip išvengiant skerdynių. Pralaimėjimas 1940-aisiais pavėlino šį darbą ketveriais metais: mes leidome pasiaukoti jauniesiems amerikiečiams, perplaukusiems vandenyną, kad būtų nužudyti Vokietijos juodajame miške. Tūkstantis žuvusių per dieną – tokia pat statistika kaip Verdene. Iš 120 000 kareivių 33 000 žuvo. Hiurtgeno mūšis šiandien istorikų pripažįstamas kaip strateginė amerikiečių kariuomenės štabo klaida: nereikalingos mirtys, nes vokiečių kariuomenę buvo galima apeiti iš pietų, aplenkiant mišką žudiką. Už šias bergždžias skerdynes atsakingi generolas Omaras Bradley'us ir generolas Jamesas Hodgesas. Jie manė, kad norint persikelti per Reiną, reikia išvyti iš miško vokiečius. Sprendimas užimti mišką buvo „ne tik nusikalstamas, bet ir kvailas", rašė amerikiečių istorikas Stephenas E. Ambrose'as. Wernerio Kleemano, vieno iš Jerry'o kovos draugų, nuomone, tai buvo „savižudiška misija". O per šias užmirštas skerdynes Paryžius šventė Išvadavimą... (Iki pat septintojo dešimtmečio prancūzai kalbėjo apie „1939–1944 metų karą", jie savo darbą jau baigė.) Jei 1944-ųjų žiemą Jungtinės Valstijos būtų turėjusios branduolinę bombą – jos nedvejodamos būtų subombardavusios Berlyną.

Jerry'ui pasisekė Normandijoje, paskui Šerbūre, paskui Paryžiuje, paskui Vokietijoje. Tokia sėkmė jau nėra tik sėkmė. Jis iš-

gyveno tik todėl, kad kažkas kažkur taip nusprendė. Iš pradžių jis tai tik įtarė, dabar – tuo įtikėjo. Jis privalėjo išlikti, kad papasakotų kitiems, ką jam teko patirti. Jis nežinojo, jog niekada to nepadarys. Jerry nieko neliudijo – jis tylėjo. Karas Salingerio kūryboje yra visiškai nutylėtas. Tačiau jis žinojo ten, Hiurtgeno miške, likęs skolingas. Aplink jį gulėję sužeisti kareiviai, pamišę nuo skausmo, kartojo du prieštaringus sakinius:

– Nebežudykit mūsų, nebežudykit mūsų...

– Nužudyk mane, nužudyk mane...

Jerry nebepaliko miško. Vėliau jis apsigyvens kitame miške, Korniše. Kai 1944 metų gruodį Salingeris vėl susitinka su Hemingway'um Cveifale, jis jau nebe tas šaunus ir ambicingas jaunuolis, koks buvo rugpjūčio mėnesį Paryžiuje. Mažame mūriniame namelyje miško pakraštyje, ant kurio užrašytos trys raidės, „P. R. O." (*Public Realtions Office*), jie tylėdami geria šampaną iš alavinio puodelio.

– *Ritz* buvo geriau, – sako Jerry.

– *Hell, yes*, – sako Ernestas.

– Ar jūs čia rašėte?

– Straipsnį, keletą dialogų. Nieko daugiau. Toks mano metodas. Kuo mažiau rašau, tuo geriau jaučiuosi.

Hemingway'us smarkiai kosti. Jis to dar nežinojo, bet jau sirgo plaučių uždegimu. Šampanas buvo suledėjęs, jie šildė jį apglėbę delnais tarsi grogą.

– Veiksmus ir replikas, lyg kine.

– Tokia jūsų paslaptis. Retkarčiais koks gamtovaizdis, tiesa?

– Prabėgomis.

Tolumoje jie girdi sprogstant bombas, lyg griaustų. Jie mažiau pučia krūtines nei vasarą. Paskui visą gyvenimą kiekvienas griaustinis jiems primins mortyrų sviedinių sprogimus. Už lango snaigės atrodo lyg iš dangaus krintantys spraginti kukurūzai.

– Ar nesupyksit, jei paprašysiu iššauti man į ranką iš jūsų 45 kalibro kolto? – klausia Jerry.

– Niekas negali to padaryti geriau už jus, – atsako Ernestas ir ištiesia jam pistoletą, laikydamas jį už vamzdžio, nukreipto į patį save.

Nė vienas liudytojas nepatvirtino pasakojimo, kad Hemingway'us, išsitraukęs nacių „Lugerį“, suriko „Jėzau, koks jūs talentingas!“ ir nušovė vištą.

Vokietija kapituliavo po penkių mėnesių. Hemingway'us susidoros su savim po šešiolikos metų.

– Palikit jį ramybėj, – sako Ernestas kareiviams, nukreipusiems savo pistoletus į Jerry, kad išpildytų jo prašymą. – Jis žydas, daug linksmesnis už jus, nors ir daug mažiau juokiasi.

Jerry nemoka taikytis, šautuvas vis nukrypsta į šalį, jis nepataiko į taikinį iš dviejų metrų. Oona karpo baltas rožes sode raudonomis žirklėmis. Jerry kasa duobę purve, po lediniu lietum. Oona baltu sijonėliu sodo kortuose pralaimi teniso partiją 6:1. Jerry susiriečia ant akmens, kad valandėlę numigtų sausas. Oona vėl jaučia spyrius savo apvalėjančiame pilve. Jerry'ui sunku užtaisyti šautuvą suledėjusiais pirštais. Oona užsako pristatyti braškių ir aviečių, taip pat vanilinių ledų. Jerry patikrina, ar palaidinės kišenėje tebeturi morfino ampulę su poodine adata. Oona paplūdimyje žaidžia badmintoną. Jerry klausosi, kaip sprogsta bomba po bombos po bombos, manydamas, kad kita bus skirta jam. Oona per Kalifornijos radiją girdi, kad karas netrukus baigsis. Klausydamas *Lucky Strike Program* (Frankas Sinatra, Glennas Milleris), Jerry rašo „Rugiuose prie bedugnės". *Ciro* restorane Charlie užsisako inkstų. Jerry kartais trokšta numirti: būti mirusiu daug maloniau nei gyvu. Oona su Charlie'u vakarieniauja *Trocadero*, *Parisien*, *Allah's Garden*. Jerry dalijasi buteliu kalvadoso su trim draugais, du iš jų tą pačią dieną žus mūšyje. Oona

kvėpuoja eukaliptų aromatu. Jerry gauna savo motinos pašto siuntinį su jos megztom vilnonėm kojinėm. „Nuo tos akimirkos buvau vienintelis man žinomas kareivis sausom kojom.“

1945 metų balandžio 27-oji: išvaduojama Kauferingo IV koncentracijos stovykla prie Dachau. Iš pradžių Jerry galvoja, kad regi baltų medžių rietuves. Tačiau medžių šakos yra kojos, rankos ir pilkos galvos. Prisiartinęs suvokia, jog ten – žmonių kaulai. Ant žemės, prie barakų, grioviuose, visur aplink stūkso 4500 kūnų krūvos. Netikėtai po keturiais lavonų sluoksniais jis pastebi mirksinčias akis. Kai kurie stena, kad būtų pastebėti po dešimtimis negyvėlių. Krūva dar kruta.

Jerry, kontržvalgybos karininkas, vienas pirmųjų įžengia į *Krankenlager*. Kauferingas buvo Dachau filialas ligoniams, nors iš tiesų – mirties stovykla, nes nė vienas ligonis nešildomuose barakuose nebuvo nei gydomas, nei maitinamas. Amerikiečių atvykimo išvakarėse SS sargybiniai evakavo tris tūkstančius kalinių ir sušaudė juos iš kulkosvaidžio, o tuos, kurie buvo per silpni eiti, uždaužė štangom ar kirviais. Vienas barakas, pilnas ligonių, buvo užrakintas ir padegtas. Pirmieji G. I. atidaro angarą ir randa šimtus suanglėjusių kūnų. Jerry prieina prie spygliuotų vielų užtvaros ir mato saujelę išlikusiųjų, su ant kaulų karančia

oda, suaugusieji sveria gal trisdešimt kilogramų, jų kojos kaip pagaliukai, akys išsprogusios iš akiduobių. Veidai tokie liesi, kad skruostikauliai išsišovę lyg ragai. Jie nuolankiai panarina galvas, nedrįsta pažvelgti išvaduotojams į akis. Pasak daugelio liudininkų, kuriuos Shane'as Salerno cituoja knygoje *Salinger*, pirmieji ten atvykę kareiviai verkdami puolė ant žemės. Kai kurie iš jų apsivėmė, paskui ištiesė šautuvus išgyvenusiems, kad tie nušautų kelis sučiuptus sargybinius (kai kurie SS buvo persirengę belaisviais, bet juos iškart išdavė jų gera sveikata). Kai kurie kariai išsigandę traukėsi, kai išgyvenusieji bandydavo juos apkabinti ar paliesti. Keletas vaikštančių griaučių bandė ploti, bet kaulėtos bekūnės jų plaštakos daužėsi be menkiausio garso.

„Kol gyvensiu, sudegusių žmonių kūnų kvapas niekada neišsivadės man iš nosies", pasakys Jerry savo dukrai Margaret. Keptų lavonų kvapas yra aitrus, salsvas, šleikštus, jis prikimba prie šnervių, prasismelkia po oda, jo neįmanoma nuplauti. Jerry amžiams prisigers tos virtos žmonių mėsos ir kraujo smarvės, keptų vaikų aromato. Kalbėkim atvirai: mirties stovykla daugelio kilometrų spinduliu dvokia šūdu, krauju, puvėsiais, šlapimu, vėmalais, žmonių degėsiais. Gretimų kaimų gyventojai, tvirtinę nieko apie ją nežinoję, matyt, sirgo reta kolektyvinės anosmijos* forma.

* Uoslės praradimas (*vert. past.*).

Kauferingas, 1945 balandžio 30

Brangioji Oona,
visą gyvenimą jausiu gėdą, kad neatvykau į šią stovyklą anksčiau. Ir nors žinau, kad ne aš dėl to kaltas – niekada nepajėgsiu liautis ant savęs pykęs. Iš kalinių apklausos supratau: tarp vokiečių ir mūsų nėra jokio skirtumo. Susiklosčiusios aplinkybės atvedė prie šio neįtikėtino reginio, o aš esu viena to nuopuolio priežasčių, tegul ir tolima. Visi tuo metu gyvenę asmenys buvo tų istorinių priežasčių, dėl kurių žmonija atsidūrė pragare, bendrininkai, artimi ar tolimi, savanoriai ar prieš savo valią. Rašau tai norėdamas reabilituoti save, bergždžiai. Kaliniai prašė valgyti, mes atidavėm jiems savo koncentruotus davinius, ir dešimtys išgyvenusiųjų jau rytojaus dieną mirė. Galėjom subombarduoti geležinkelius, sargybos bokštelius, krosnis. Kodėl užtrukom trejus metus, kad čia ateitume? Raudonosios armijos telegrama mums pranešė apie Hitlerio savižudybę Berlyno bunkeryje. Atsisakau būti nekaltas dėl šio nusikaltimo, visi privalom sumokėti

už šią mūsų giminės anomaliją, ateis diena, kai mums teks atsakyti už viską, kas čia įvyko.

Juokais buvau užsiauginęs tokius pat ūselius kaip Hitleris ir Chaplinas, bet vakar juos nusiskutau.

Esu laimingas, kad tu saugi nuo viso to jovalo.

Jerome'as

2014-aisiais visą dieną per radiją skamba dainos apie didvyriškumą. College'o *A real Hero* (muzika iš filmo „Drive“), Chado Kroegerio *Hero* (filmo „Spiderman“ muzika), Megadeth *The World Needs a Hero*, Regine'os Spektor *Hero*, Beyonce *Save the Hero*, Mariah Carey *Hero*, Enrique Iglesias *Hero*, jau nekalbant apie klasiką: Bowie'o *Heroes*, The Beach Boys *Heroes and Villains*, Balavoine'o „Aš ne didvyris“... Paaugliai žavisi tik įspūdingais *Marvel* ar *DC Comics* sukurtais herojais: Supermenu, Batmenu, Spaidermenu, Aienmenu, Vačmenais, Iksmenais, Keršytojais, Kapitonu Amerika, Erniu, Halku ir t. t. Koks skirtumas tarp šio galios troškimo ir Nietzsche's susižavėjimo antžmogiu? Tarp plieno audrų ir *Man of Steel*? Tarp Richardo Wagnerio „Valkirijų“ ir Toro? Kai Amerikos kino pramonė nerodo šių superžmonių – ji išleidžia šimtus milijonų dolerių pasakojimams apie įvairiausias pasaulio pabaigas. Kitas jos mėgstamas siužetas – apokalipsė.

Kai kuriose šalyse tam tikru metu stoja tokia akimirka, kai žmonės tarytum laukia svarbaus ir tragiško įvykio, kuris padėtų

išspręsti visas problemas. Paprastai toks laikotarpis vadinamas prieškariu.

Pasaulis yra pasiruošęs kitam tokiam laikotarpiui. Naujas pasaulinis konfliktas ištrintų valstybių skolas, paskatintų ekonominį augimą, sumažintų gyventojų perteklių... Išlepinti ir praradę atmintį turtingų šalių vaikai nesąmoningai tikisi, kad naujas kataklizmas atlaisvins vietą išlikusiems. Jie nori palikti pėdsaką. Nepripažindami to, jie svajoja, kad Istorija nesibaigtų. Ieško naujos utopijos, naujų susiskaldymų. Jie geidžia naujo priešo, kurį galėtų sunaikinti. Jie labai norėtų, kad juos traumuotų kas kita, nei *Saw* epizodai *YouTube*. 2014 metų jaunimas gedi tragiškų pasirinkimų. Jam trūksta griovimo. Ankstesnės kartos paliko milžiniškas skolas, masinį nedarbą ir užterštą planetą. Tą siaubingą troškimą, vadinamą nihilizmu, maitina egzistencinis nuobodulys, tuštumos jausmas, visuotinė frustracija. Norą kam nors pasitarnauti, kautis dėl idealo, pasirinkti stovyklą, rizikuoti gyvybe, kad būtum didvyriu. Nenuostabu, jog kai kurie iš jų tampa teroristais: argi terorizmas nėra vienintelė antididvyrių galimybė taikos metu improvizuoti karą? Vakaruose tvyrantis ramybės laikotarpis ilgiausias istorijoje ir galbūt netrukus pasibaigs.

Bijau didvyrių, bet rašau knygą apie vieną jų.

1945-aisiais karas niekaip nesiliovė. Kaliforniją apniko paranoja. Šįkart neliko abejonių: japonai bombarduos Los Andželą. Jie turi milžiniškus dirižablius ir povandeninius laivus, pasislėpusius San Fransisko įlankoje. Kontržvalgyboje dirbęs draugas kalbėjo apie neišvengiamą Holivudo puolimą, parke reikia skubiai kasti slėptuves, Beverli Hilsas netrukus patirs baisesnį *Blitz* nei Londonas. Kai kurias milijardierių vilas Malibu saugo priešlėktuviniai kulkosvaidžiai. Oonai koktu klausytis tos nesibaigiančios propagandos: visur transparantai su užrašais „Lauk japonus", visi japonų kilmės amerikiečiai išgabenti į stovyklas dykumoje, tarp jų ir Chaplino vyresnysis liokajus Frankas Yonamoris. Paskui atėjo rugpjūčio 6-oji, Hirošimos diena. Išgirdusi naujieną, Oona sode išpurškė geriamą arbatą. Po trijų dienų buvo nušluotas Nagasakis. Kyotas išvengė teisingumo per atominę bombą, nes aukštas amerikiečių karininkas kadaise ten atostogavo. Kalifornijos gyventojai šoko gatvėse, šventė slaptojo ginklo, sunaikinusio Japonus, sprogimą. Tai buvo vasara, išgarinusi 200 000 civilių gyventojų. Amerikos vyriausybė dovanojo

savo piliečiams patriotinius grybo formos fejerverkus. Stambios antraštės laikraščiuose šlovino žudynes. Iki japonų kapituliacijos (rugsėjo 2 dieną) Charlie ir Oona nekėlė kojos iš namų. Jie nesuprato kaimynų džiūgavimo. Visą rugpjūtį Ooną pykino. Ji vėl buvo nėščia. Nuo tos 1945 metų vasaros praraja tarp Charlie'o Chaplino ir Holivudo vis gilėjo. Kino pasaulis atleido jam už tai, kad viešai ir demonstratyviai girtuokliavo Holivudo bulvare ir buvo sulaikytas, už žirgų lenktynes su Douglasu Fairbanksu priešais *Musso* & *Frank* (pralaimėjęs turėjo apmokėti vakarienę), emocinių ir lytinių santykių paklydimus, bet niekada neatleido už tai, kad karo metu palaikė SSRS, atsisakė švęsti Hirošimą ir Nagasakį, ar jo nesutramdomo brito imigranto būdo, kuris ir toliau rengiasi pas *Anderson* & *Sheppard* (Savilio gatvė, Londonas) ir nesibičiuliauja su amerikiečiais. Į savo sekmadieninių kokteilių vakarėlius Charlie Chaplinas kviesdavo Jeaną Renoirą, Evelyn Waugh, H. G.Wellsą, Albertą Einšteiną, Thomasą Manną ir Bertoldą Brechtą. Jo namuose Christopherį Isherwoodą ištiks alkoholinė koma ir jis apšlapins svetainės sofą. Mirtinai girtas Dylanas Thomasas su Shelley Winters važiuos mašina per sodą iki pat teniso kortų: laimė, kabrioleto žygį sustabdys tinklas. Chaplinas niekino Holivudą ir Holivudas privers jį už tai sumokėti: per keletą metų populiariausias Amerikos žmogus tapo jos didžiausiu priešu. Jį kaltino patriotizmo stoka, tuo, kad per susitikimą už „Antrąjį frontą" *Madison Square Garden* 1942 metų liepos 22-ąją, jis palaikė komunistus (pradėjęs kalbą kreipiniu „Draugai!", jis nenoromis privertė salę griausmingai kvatoti) ir atsisakė priimti Amerikos pilietybę. Net filmo „Didysis diktatorius" pabaigoje pasakyta kalba, tos šešios minutės, kai Chaplinas pirmąkart prabyla kine, idealistiškai liaupsindamas tarptautinį humanizmą, laikyta ultrakairiąja! Dar ir šiandien *United Artists* studijos, modernaus kino kūrėjas, Holivudo mito išradėjas

neturi savo rankos įspaudo priešais *Chinese Theatre*, kai Hugo Bossas, siuvęs SS, Hitlerjugendo ir Vermachto uniformas, turi savo *flagship store** Rodeo kelyje, kai Beverli Hilso gatvėmis puikuodamiesi važinėja BMW ir mersedesai, kurių variklius, padėjusius įvykdyti *Blitzkrieg*, sukonstravo žydai-vergai, deportuoti iš koncentracijos stovyklų. Klausiu garsiausio pasaulyje kino teatro durininko, kodėl ant šaligatvio prieš jį nėra Chaplino. Jis atsako: *Because he was a commie!*** Verčiau būti naciu?

---

* Pagrindinė, svarbiausia parduotuvė (*vert. past.*).

** Nes jis buvo komunistas! (*Vert. past.*)

X

Potrauminis kovotojų sindromas

Praleidau karą griūdamas į duobes. Išlipau iš jų tik
kai buldozeriai jau statė ant manęs oro uostą.

J. D. Salinger, laiškas Whitui Burnettui

Jerry nežino, kiek savaičių jau guli toje ligoninės lovoje. Atsimena nepavykusį bandymą nusižudyti vaistais. Todėl dabar jis geria vokiškos vištos sultinį, jį rūpestingai slaugo seselės iš Arkanzaso, o langai su grotomis.

Tyla jį ramina. Jis visą dieną kartoja vieną ir tą patį žodį: *Fubar*. Aš esu *Fubar*. Pirmosios sakinio *Fucked Up Beyond All Recognition** raidės.

Niurnbergo ligoninės Psichiatrijos skyrius, 1945 liepa

Brangioji Oona,
mėlyna piliulė 88 vimdo ištisą parą; man jų davė tris.

Karas sukuria keistą padėtį. Viena šalis netikėtai užpuola kitą. Ji triuškina ją liepsnosvaidžiais, grobia jos turtus ir apsigyvena jos namuose. Kita šalis atskuba jai į pagalbą. Tuomet susidaro štai tokia keista padėtis: Džimas nušauna Hansą, jis sudrasko

* Susimoviau nesulaukęs jokio pripažinimo. (*Vert. past.*)

Bobą, kuris paskerdžia Kurtą. Tie keturi jaunuoliai vienas kito nepažįsta. Galbūt jei kas nors būtų juos supažindinęs kokioje nors prabangioje svetainėje, jie būtų vienas kitam patikę ir drauge gėrę alų. Tačiau taip niekada nenutiks: jie sužaloti ir jau niekada nebepasveiks. Net jeigu išgyvens ir išsigydys fizines žaizdas – nebegalvos apie nieką daugiau, tik apie tą dieną. Ką ir kalbėti apie siaubingas pasekmes Džimo, Hanso, Bobo ir Kurto vaikams ir vaikaičiams.

Sunkiausia ištverti triukšmą. Eidamas tarp vienas po kito krintančių draugų, kad surinkčiau nuplėštas jų kojas, lyg mantrą kartojau vienintelius žodžius: „Užsičiaupk, nutilk, užčiaupk nasrus..." Karo tikslas – šaudyti iš patrankų. Nužudžiau nedaug žmonių, bet atsimenu vieną kareivį, į kurį taikiausi įdėmiai, ramiai, paskui lėtai paspaudžiau savo M1 gaiduką. Lyg sulėtintame filme mačiau, kaip mano kulkai pervėrus dešinį skruostą, jo galva skyla pusiau. Siaubingai ramino suvokimas, kad mirė jis, o ne aš. Karo tikslas – ne įvesti taiką, o turėti ramybę. Nupūsti, ištrinti, nuvalyti dūmus, jau trejus metus graužiančius man akis. *Smoke Gets in Your Eyes,* atsimeni? Pasinerti į šiltą vonią ir viską nuplauti, pritildyti garsą. Čia dešimt kartų per dieną maudausi po dušu. Vos tik išdžiūstu – vėl lendu po juo, bet niekada nebūnu švarus. Visur nesiliaujantis musių zvimbesys, tas iš proto varantis garsinis fonas. Pasigailėkit, daugiau jokio garso, jokio vaizdo. Jei reikėtų įsiminti vieną vienintelį karo garsą, tai būtų kulkų, varpančių žmones, kaip skustuvo ašmenys pjauna arbūzą, švilpesys. Keista, mūšio sukeltas adrenalino antplūdis sukelia isteriją, o paskui palieka visiškai bejėgius. Nemoku tau paaiškinti – baimė gali pargriauti ant žemės ir palikti nejudrų, lyg sustojus širdžiai, čia kai kas šią ligą vadina artilerijos sviedinio šoku. Alergija sviediniams! Lyg egzistuotų žmonės, kuriems patinka sviedinių draugija! Asmeniškai aš dar nesutikau artilerijos

sviedinių mėgėjų! Mūšyje niekada niekas nevyksta taip, kaip numatyta. Sako, vienas kareivis iš keturių yra neuropsichiatrinių sutrikimų auka. Mano nuomone, tokių visas 100 procentų, bet labiausiai trenkti tie trys ketvirčiai, kurie apsimeta, kad jaučiasi puikiai. Niekada negali suprasti, kas dedasi kovos lauke. Bergždžia žiūrėti į generalinio štabo žemėlapius, klausytis generolo instrukcijų, mokytis karinės taktikos – kovos lauke susiduri su visišku jovalu, kiekvienas žiūri tik savęs. Pattonas sako, kad visa paslaptis „tuo pat metu judėti ir šaudyti“. Jis užmiršo pasakyti, jog dar pravartu ir rėkti. Filmuose kareiviai tylūs it katinai. Tikrovėje visi staugia lyg vikingai.

Jerry

Jam sunku koridoriais nueiti iki tualeto. Jis nebepajėgia skaityti: raidės susideda ne į žodžius, o hieroglifus. Jis įsikimba pastraipos, tačiau smegenys atsisako suprasti ką nors daugiau, nei kepto žmogaus kvapą. Jis mato *flashbacks:* gana durų trinktelėjimo ar virdulio švilpesio, ir Jerry'o galvoje sprogsta bombos.

„Brangus *Poppa*,
rašau iš Niurnbergo ligoninės. Čia velniškai trūksta Katerinos Barkli*. Viskas gerai, išskyrus tai, kad esu nuolatinės priklausomybės būsenoje, todėl pagalvojau, jog man bus į nauda pasikalbėti su kuo nors sveiko proto. Jie klausinėjo manęs apie lytinį gyvenimą (labai gerai klojasi, ačiū!) ir apie mano vaikystę (normali)...

Visada mėgau kariuomenę... Mano sektoriuje liko tik suimti dar kelis. Įkalinti jaunesnius nei dešimties metų vaikus, jeigu jie

---

* Romano „Atsisveikinimas su ginklais“ veikėja – graži seselė, kurią įsimyli pasakotojas. (*Autoriaus pastaba.*)

kelia įtarimą. Reikia nusiųsti valdžiai keletą gerų senų anketų, kad ataskaita būtų labiau išpūsta.

...Parašiau dar du apsakymus apie kraujomaišą, kelis eilėraščius ir dalį pjesės. Jei vieną dieną paliksiu kariuomenę, gal pabaigsiu tą pjesę ir pakviesiu Margaret O'Brien vaidinti joje drauge su manim. Su savo pasišiaušusiais plaukais ir *Max Factor* makiažu galėčiau pats suvaidinti Holdeną Kolfildą. Kartą gana jausmingai vaidinau veikėją Reilį pjesėje *Journey's End*.

Kaip sekasi rašyti romaną? Tikiuosi, dirbate iš peties. Neparduokit jo kinui. Jūs turtingas. Kaip daugelio jūsų mėgėjų klubų pirmininkas, žinau kalbantis visų jų narių vardu, kai tariu „ne" Gary'ui Cooperiui.

Atiduočiau savo dešinę ranką, kad mane atleistų iš kariuomenės, bet ne su tokia psichiatro diagnoze: „tas vyras nesukurtas kariškam gyvenimui". Turiu minčių apie sukrečiantį romaną, todėl nenoriu, kad 1950-aisiais sakytų, kad jo autorius yra subingalvis. Esu kretinas, tačiau nenoriu, kad kas nors tai žinotų.

Taip norėtųsi sulaukti iš jūsų nors trumpo atsakymo, jei galėtumėt parašyti. Pasitraukęs iš viso to jovalo, dabar galit matyti aiškiau, tiesa? Kalbu apie jūsų darbą. Tame siaubingame jaukale mūsų pokalbiai buvo man vienintelės vilties akimirkos."

(Autentiškas J. D. Salingerio laiškas Ernestui Hemingway'ui, kurį Bradley'us R. McDuffie citavo 2011 metų pavasario *Hemingway Review*.)

Nusilpęs, susirietęs lovoje, rankomis apglėbęs gemalo pozoje sulenktas kojas, Jerry po karo be migdomųjų neužmigo šešis mėnesius. Kartais verkdavo iki aušros, negalėdamas liautis. Vokietijai kapituliavus, klausė savęs, ar jis išprotėjo galutinai, ar tik laikinai. Visos dienos buvo vienodos, o naktys, atrodė, trukdavo ištisą parą. Laikas nieko nepakeitė, jis tarsi sustojo. Jerry bandė

pabaigti savo dienas vienu kartu išgėręs viso ligoninės aukšto piliules. Jis nieko nevalgė, buvo tikras, kad jau niekada gyvenime nebesišypsos. Tapo panašus į tuos sulysusius kūnus, kuriuos pakėlė nuo žemės Dachau: oda apkibęs skeletas, juodi ratilai aplink akis, visko netekęs – kūno, sielos, tarsi sulaužyta marionetė, pabaisa, zombis. Gyvųjų negyvėlių mada atėjo karui jau seniai pasibaigus. Galima spėti, kas buvo amerikiečių kino kūrėjų įkvėpimo šaltinis. Naciai sukūrė pabaisas, kurios pagrindė jų rasizmą: nebesinorėjo jų matyti, jos sukeldavo nemigą. Zombiai išgelbėjo zombius, kuriuos sukūrė zombiai. Žmonijai ten nebeliko vietos. Pasenusi, diskredituota sąvoka, jau kitame amžiuje iškart pakeista postžmonija. Denacifikacija yra neįmanoma užduotis: naciai sudegino visus pėdsakus (autodafė buvo jų mėgstamas sportas, jie taikė jį ir savo pačių kūriniams). Kaip atskirti karo nusikaltėlius nuo tų vokiečių, kurie buvo tik Adolfo Hitlerio aukomis? Vadai bandė apsimesti antraeiliai, aiškino, kad visi vadai nusižudė, o jie padarė viską, kas įmanoma, kad padėtų žydams. Žudikai nutaisydavo nekaltus veidus. Juk neiššaudysim visos šalies... Reikėjo vokiečių, kurie atstatytų Vokietiją. *World War One* atvedė į *World War Two*. Svarbiausia, šiukštu, nebuvo galima vėl žeminti vokiečių, kad *World War Two* neatvestų į *World War Three*.

Žydas Jerry Salingeris pamatė tai, ko niekas neturėtų matyti. Jis kovojo, kad išgelbėtų išbadėjusius, kankinamus, šaldomus, dusinamus, deginamus žydus. Taip jau buvo, turėjo tai pripažinti: jis ką tik kariavo dėl tų šliaužiančių griaučių. Negalėjo to įsivaizduoti – šitas karas nieko neišvaduos. Žudynės per daug užsitęsė, amerikiečių kariuomenė atvyko pavėlavusi. Taika jau niekam nebereikalinga. Jis dažnai sapnuoja liesą it griaučiai moterį, rėkiančią ant jo: „Ačiū, ak, ačiū, bet kodėl jūs taip ilgai užtrukot? Išsilaipinot birželį, išvadavot Paryžių rugpjūtį, o mes

kasdien mirdavom, lapkritį netekau savo sesers, mes jūsų vis laukėme, mano tėvas buvo nužudytas vasarį, bet niekas nebombardavo nei geležinkelių, nei stovyklos, ką jūs veikėt, kur buvot? Jie išžudė visus vaikus, žudė juos kasdien, tūkstantį žmonių uždarė klojime ir jį padegė, jie daužė mums dantis ir lupo akis, kasdien, o jūs vis neatėjot, ir neatėjot, ir neatėjot!“ Jo sapne ji apsipildavo ašaromis, isteriškai šaukdama „Viešpatie, aš alkana, ar turite valgyti?“ Ir jis nežinojo, ką atsakyti, tiesė jai savo davinį. Niekas jų neįspėjo, jie negalėjo žinoti, kad negalima jiems duoti valgyti. Tos liguistos, sunkios mintys sukosi Jerry'o galvoje kaip vėliau budistų mantros ir zen refrenai, padėję jam gyventi Kornišе kaip atsiskyrėliui savanoriui. Niekas nėra pasiruošęs matyti tokį žiaurumą, ypač kai tau dvidešimt penkeri. Jis nenorėjo padėkų, jis troško užmiršti, miegoti, drebėjo lyg medžio lapai už jo miegamojo lango. Tačiau viskas vėl prasidėdavo ir tęsėsi be paliovos. Cheminė mirtis jam suteikdavo tik trumpą atokvėpį. Kai kariuomenės daktaras klausdavo, kaip jaučiasi, jis kaskart atsakydavo tais pačiais žodžiais: „Pasaulis dega.“

Vieną dieną jam pavyko išeiti į sodą. Visą popietę praleido sėdėdamas po medžiu. Leido musėms aptūpti akis. Be paliovos matė tai, ko daugiau nenorėjo matyti. Girdėjo *panzerių* urzgimą ir pikiruojančių *stukų*[*] gausmą, iššokančių skeveldrinių minų kliksėjimą po kojom ir vidurius skrodžiančių kulkų švilpesį. Jis pavydėjo musėms. Norėjo būti ant rankos nutūpusia muse, kuri prausėsi, vieną į kitą trynė kojeles, nuskrisdavo ir vėl nutūpdavo jam ant veido. Apgailestavo vaikystėj tiek jų nužudęs. Kas yra traumuotas kovotojas? Didelis pakvaišėlis, prašantis musės atleidimo.

---

* Stuka (*vok. Sturzkampfflugzeug*) – pikiruojantis bombonešis ir šturmo lėktuvas, plačiai naudotas Antrajame pasauliniame kare. (*Vert. past.*)

Tas fizinis pėstininko Jerry'o Salingerio išsekimas niekada nepraeis, nerimas niekur neišnyks. Nuo *Post-traumatic stress disorder** nepagyjama. Simoro Glaso savižudybė apsakyme „Nuostabi diena bananžuvėms gaudyti" tikrai yra jo paties savižudybė. Nuo 1945-ųjų gegužės Jerry, dabar jau pasivadinęs J. D., virto gyvu lavonu. Arba, kaip dažnai sako veterano sindromu sergantys kareiviai, jis nemirė, bet jau nebepriklausė gyvųjų pasauliui. Jo užsisklendimas prasideda čia. Jo atsiskyrimas yra ne dabitos pasirinkimas, o Prancūzijos ir Vokietijos vadavimo kampanijos jam padaryta šalutinė žala. 1940-aisiais Salingeris buvo romantikas, 1943-iaisiais – šnipas, 1945-aisiais – sergantis maniakine depresija, paskui, iki pat mirties – agorafobas ir gerontofobas.

1944 metų balandį, arba metai prieš bandymą nusižudyti, pasirodžiusiame apsakyme *Soft-Boiled Sergeant*, kuris Prancūzijoje neišleistas, Salingeris prikiša kinui, kad šis rodo džiugiai mirštančius kareivius: *Matome daug super gražių vyrukų, kurie leidžiasi pašaunami švariai, taip, kad nebūtų fiziškai subjauroti, o prieš pradėdami merdėti jie visada turi laiko pasakyti, kaip myli tėvynėje likusią sužadėtinę, su kuria filmo pradžioje rimtai kivirčijosi dėl to, kokią suknelę ji turėtų vilkėti Naujųjų metų sutikimo vakarėlyje. Arba iš lėto mirštantis vyrukas vis tiek spėja perduoti iš priešo generolo pavogtą dokumentą ir glaustai persakyti visą istoriją nuo pat pradžios. O tuo metu visi kiti super gražūs vyrukai, jo draugai, turi laiko žiūrėti, kaip miršta jų dar gražesnis kovos draugas. Paskui jau nieko nematome, tik girdime vaikiną su trimitu, kuris turi laiko išpūsti gaidas. Dar matome mirusio vyruko kaimą, su maždaug milijonu žmonių, kurio meras, mirusiojo šeima ir jo mergina, o galbūt ir pats Prezidentas, atsistoję prie jo*

---

* Potrauminio streso sindromas (*vert. past.*).

karsto, sako kalbas, su medaliais ir prabangesniais gedulo drabužiais, nei dauguma žmonių, apsirengia eidami į vakarėlį.

Iš tiesų gražias kalbas stambiu planu reikėtų pakeisti nepasitenkinimo riksmais fone, vienintelė kareivių paliekama žinia yra „mama, gelbėk", o visos tautos pagarba telpa tipiniame laiške, kurį adresatui į rankas perduoda uniformuotas karininkas laidotuvių biuro tarnautojo veidu. Traumą veteranui sukelia ne abejingumas ar pripažinimo stoka, o tai, kad gyvenimas tęsiasi. Sugrįžęs į Niujorką 1946-aisiais, Jerry palūžo, pamatęs savojo daugiabučio storąjį durininką kaip ir prieš karą kasdien vedžiojantį šunį. Kitaip tariant, žmonės ir toliau gyveno savo gyvenimą, valgė pusryčius, eidavo apsipirkti į gretimą maisto produktų parduotuvę ir vedžiodavo savo ciuciukus aplink kvartalą. Nesuderinamumas – štai kokia pagrindinė kareivio depresijos priežastis. Gyvenimas tekėjo savo vaga, dėl to gyvenimo jie kovojo, tačiau pamatęs senąjį nesutrikdomą *doorman*, Jerry didžiąją nakties dalį pratūnojo susirietęs automobilių stovėjimo aikštelėje, plaštakom suėmęs galvą, nenumaldomai žagsėdamas.

Apsakyme „Minkštai virtas seržantas" jaunas karininkas, vardu Burkas, nusiveda kareivį į kiną žiūrėti Charlie'o Chaplino filmo. Seržantas sužino, kad jo mergina ištekėjo už kito. Ir netikėtai – staigmena – salėje pamato savo gražiąją rudaplaukę sužadėtinę su nauju išrinktuoju. Prasideda seansas, tačiau seržantas per vidurį filmo atsistoja išeiti. Sako kareiviui:

– Tu žiūrėk, o aš palauksiu lauke.

Kai tas po filmo išeina, tarp jų vyksta trumpas pokalbis:

– Burkai, kas tave įgėlė? Nemėgsti Charlie'o Chaplino? Man net šonus paskaudo, tiek jis mane prijuokino.

Burkas atsako:

– Jis neblogas. Tik man nepatinka maži vyrukai keistais veidais, kuriuos vaikosi dideli vyrukai, kuriems niekada nesiseka su merginom. Galima sakyti, savisaugos instinktas.

Seržantas Burkas vėliau žus Pearl Harbore per japonų naikintuvų *Zero* antpuolį.

Įdomi, nors visiškai pakvaišusi hipotezė būtų, kad iš tiesų tai Charlie Chaplinas, pavogęs iš Jerry'o Ooną, sukūrė amžinąjį ir visų kankinamą paauglį. Salingeris tik perėmė „valkatos" modelį, o „Rugiuose prie bedugnės" yra „Miesto šviesų" pakaitalas, kur vietoje katiliuko matome kepuraitę su snapeliu. Tyri vaikai, sugedę suaugusieji – Chaplino filmuose tik apie tai ir pasakojama. Jis pradėjo šitą judėjimą. O gerokai anksčiau jiems pradžią davė Balzacas, Flaubertas ir Zola. Vienas amerikiečių romanas užbaigė jų darbą – 1922-aisiais pasirodęs Sinclairo Lewiso *Babbitt*. Tereikėjo suvokti romantiško ir depresuojančio paauglio personažą, sutinkamą jau Goethe's ir Musset kūriniuose. Holdenas Kolfildas yra Charlot ir Oktavo, veikėjo iš Musset romano „Amžiaus sūnaus išpažintis", junginys.

Po karo, tarp 1946-ųjų ir 1951-ųjų (kai pasirodė „Rugiuose prie bedugnės"), J. D. Salingeris klausysis Billie Holiday, Arto Tatumo ir Charlie'o Parkerio džiazo 52-ojoje gatvėje, tarp 6-ojo aveniu ir Brodvėjaus, tokiuose klubuose kaip *Blue Angel*. Retkarčiais jis sugrįžta į *Stork Club*. Vieną vakarą ten sutinka Humphrey'ų Bogartą su milžiniška pliušine panda, kurią šis visiems pristato kaip savo sužadėtinę. Kažkokia mergina pabando tą pandą pavogti, kyla triukšmas*. Gal ten Jerry vėl pamato Ooną, kuri retkarčiais pietauja *Stork Club* su Chaplinu, prie to paties staliuko kaip ir prieš karą. Nemanau, kad jie būtų kalbėjęsi, Chaplinas

* Lauren Bacall šią sceną pasakoja savo atsiminimuose *By Myself*, Balantine, 1984. (*Autoriaus pastaba.*)

buvo labai pavydus. Tačiau puikiai įsivaizduoju Jerry prie baro, gromuliuojantį savo praeitį ir vienatvę, besiklausantį muzikos ir juokų, pravira burna stebintį kivirčus ir glėbesčiavimąsi. Jerry pasislėpęs didžiojoje salėje, Oona su vyru – *Cub Room*, kiekvienam savo. *Stork Club* nenutraukė veiklos ir 1944-aisiais bei 1945-aisiais – ilgiausiais karo metais. Įsivaizduoju Salingerį per garsiai besijuokiantį, vienu mauku išgeriantį savo viskį ir kalbantį su savim, matau, kaip barmenas jo klausia, ar viskas gerai.

– Nagi, išgerk su manim, – sako Jerry. – Dėl Dievo meilės, aš nugalėjau Hitlerį.

– Ačiū, ne, – atsako barmenas.

– O taip, pasislėpėli, tu gersi!

Ir Jerry šliūkštelį savo stiklo turinį barmenui į veidą.

– Laižyk skruostus į mano sveikatą, niekše! Arba perpjausiu tave pusiau, kad pažiūrėčiau, kas tavo pilve.

Durininkai išneša Jerry lauk, jis išmestas iš *Stork Club*, primuštas, girtas kaip Žoakinas Feniksas *The Master* pradžioje.

– Šeštu numeriu pažymėtas staliukas buvo mano, ten buvo mano vieta, supratai, šmiki?!

Visa tai yra labai tikėtina. Salingeris paliko Niujorką todėl, kad jo niekur nebeįleido. Nuo 1919-ųjų Adolfas Hitleris jautė tokį pat traumuoto veterano apmaudą. Demobilizuotas ir sumuštas, sužlugdytas ir dykinėjantis, nugalėtas ir nevykėlis Jerry pabėgo, kad netaptų diktatorium.

Niujorkas, 1947 metų gruodis

Brangioji Oona,
džiaugiuosi dėl tavęs, vakar vakare prie šeštojo staliuko *Stork Club* visa švytėjai vilkėdama lyg geltonas šampanas auksu spindinčią suknelę, kuri kaskadomis krito nuo tavo marmurinių pečių. Tikėjausi galėsiąs sugrįžti į gimtinę ir vėl gyventi normalų gyvenimą, bet nepajėgiu. Jau nesu amerikietiškos svajonės dalis, nebegaliu integruotis į visuomenę ir žvaigždėto šurmulio fone užsisakinėti *crêpes Suzette*. Gerai jaučiuosi tik užsidaręs, atsiskyręs, mirtinai nuobodžiaudamas – atsimeni, tai buvo mūsų mėgstamas žodis?

Staiga ūžesys liaujasi ir viskas pasibaigia. Sunkiai pripranta prie tylos. Nežinau, kaip galima eiti apsipirkti nepargriūnant ant žemės, kad pasislėptum. Nemoku kalbėtis su žmonėmis, neištraukęs granatos žiedo, kad ištaškyčiau jų smegenis. Jie to nesupranta, o aš trikdau juos savo paklaikusiu žvilgsniu. Nemoku eiti gatve nekrūpčiodamas nuo menkiausio triukšmo ir nesislėpda-

mas už šiukšliadėžių. Civilinis gyvenimas yra asmeninis karas. Jaučiu, gerieji piliečiai pyksta ant manęs, nes nebepajėgiu būti lengvabūdis. Jie, lengvabūdžiai, skuba į savo darbus biuruose. Juk ir aš nenoriu nieko daugiau, mano svajonė – dirbti biure arba visą dieną klausytis džiazo, kad nieko neatsiminčiau. Galiu kalbėtis tik su labai jaunom mergaitėm arba su labai senais medžiais.

Kasnakt sapne ten sugrįžtu. Matau ištiestas kalinių rankas ir mus, duodančius jiems per daug maisto, matau jų pampstančius pilvus, akimirksniu išsipučiančias krūtinės ląstas. Lyja, bet jie neišspaudžia nė vienos ašaros. Tas nesuderinamumas baisus: jie verkė iš džiaugsmo, o mes verkėm iš siaubo. Kasryt džiaugiuosi pabudęs, o kas vakarą bijau užmigti, nes žinau, jog grįšiu ten ir vėl duosiu jiems per daug maisto, kol jų pilvai išsprogs. Niekas niekada nesupras, ir man niekada nepavyks perteikti nė vieno procento to, ką mačiau. Nuotraukos nieko neparodo, o žodžiai yra bejėgiai.

Viena yra tikra: aš visiškai nesijaučiu gerai, nė kiek, bet ne tu mane nužudei, o ne, tai padarei ne tu. Būk laiminga su Charlie'u, šis mano laiškas jau tikrai paskutinis.

*J'ai ri**.

---

* Tekste parašyta prancūziškai. (*Autoriaus pastaba.*)

Tuomet Jeromas Davidas Salingeris pradėjo įsivaizduoti savo personažą Holdeną Kolfildą, kuris jau buvo pasirodęs daugelyje jo išspausdintų apsakymų („Paskutinė paskutinių kareiviškų atostogų diena“, 1944 metų liepą, „Šitas sumuštinis be majonezo“, 1945 metų spalį, „Svetimšalis“, 1945 metų gruodį, „Aš pamišęs“, 1945 metų gruodį, „Mažasis maištas prie Madisono“, 1946 metų gruodį), ar tuose, kuriuos laikraščiai atmetė („Paskutinis ir geriausias Piteris Penas“, 1942, „Vandenynas pilnas boulingo kamuolių“, 1945). Taigi, jis įsivaizduoja Holdeną Kolfildą, gydomą psichiatrijos klinikoje dėl psichinių sutrikimų, kai šis pabėga į Niujorką ir užrašo šiuos garsius žodžius: „Jeigu jūs tikrai norite pasiklausyti mano pasakojimo, tai visų pirma turbūt norėsit sužinot, kur aš gimiau ir kaip praleidau savo sumautą vaikystę, ir ką veikė mano tėvai, kai manęs dar nebuvo, ir visą kitą koperfildišką šlamštą, bet supraskit, neturiu ūpo kapstytis po tuos niekus.“

1951-aisiais J. D. Salingeris išleidžia „Rugiuose prie bedugnės“. Tai – Antrojo pasaulinio karo veterano neviltis, perkelta į

niujorkiečio paauglio širdį. *New Yorker* ir leidėjas *Giroux* atmetė romaną (jie atmetė ir Kerouaco „Kelyje"). Galiausiai priimtas leidyklos *Little, Brown and Company*, jis pasirodė 1951 metų liepos 16 dieną, trys doleriai už knygą. Literatūros pasaulyje Salingeris gerbiamas už apsakymus, išspausdintus *New Yorker*: „Nuostabi diena bananžuvėms gaudyti" 1948, „Skiriu Ezmei – su meile ir neganda", 1950. Faulkneris ir Beckettas nedelsdami pasveikino „Rugiuose prie bedugnės". Jerry knygos visiškai „nereklamavo".

– Negaliu paaiškinti to, ką norėjau parašyti, – pasakė jis ir atmetė visus pasiūlymus duoti interviu.

Kokia šios knygos mintis? Tampate vidutinybe arba atsiduriate beprotnamyje. Nuo 1951 metų psichiatrinės ligoninės yra kapitalistinės sistemos laisvųjų sielų perspektyva.

Per tris mėnesius knyga pakilo į ketvirtąją *New York Times* perkamiausių knygų sąrašo vietą, nors laikraštis ją labai kritikavo. Jau šešiasdešimt metų kasmet jos parduodama milijonas egzempliorių. Knygos sėkmė ir visuomeninės pasekmės Prancūzijoje turi tik vieną atitikmenį: Françoise Sagan „Sveikas, liūdesy", kuri išleista trejais metais vėliau.

XI

1952–1953. Posūkis

Mūsų gyvenimai yra tik rūškanos intermedijos
didžiuosiuose Dievo Tėvo šviesų žaidimuose.

Eugene O'Neill, „Keista intermedija", 1928

Chaplino nepopuliarumas Jungtinėse Valstijose tapo kasdiene problema jo šeimai. Restorane žmonės atsistodavo, kad apšauktų jį „raudonuoju“ ar „bolševiku“. Visas Holivudas vengė Charlie'o ir Oonos. Kūčių vakarą jie išbaidydavo kitas žvaigždes. „Pono Verdù“ nesėkmė jiems buvo amžina kančia. Jie jautėsi vis labiau nekenčiami, ir ne tik respublikonų. Vieną dieną gatvėje Ooną kažkas apspjovė. Agresyvumas tapo apčiuopiamas. Charlie tris kartus atsisakė duoti parodymus Antiamerikietiškos veiklos tyrimo komisijai. Jausdamasis prislėgtas, pradėjo rašyti istoriją apie užmiršto aktoriaus ir jaunos šokėjos meilę, išgelbėjusią jį nuo savižudybės. Tai buvo *Limelight* („Rampos šviesos“) – jo paskutinis Amerikoje sukurtas filmas, saldi melodrama, iš kurios išgaravo visas Chaplino nebylaus kino grožis. Jis pats tai išpranašavo: „Kai prabilsiu – niekuo nebesiskirsiu nuo kitų aktorių.“ Trečiajame dešimtmetyje didysis Chaplino išradimas buvo sulėtintas burleskos ritmas, bet šis triukas veikė tik nebyliame kine. Žiūrovai prisirišdavo prie jo jaudinančio antiherojaus, girto gundytojo, kuris mus prajuokindavo ir pravirkdydavo pavogęs

iš vaiko saldainį ar spyriu permetęs cigaretę sau per petį. Nuo tos akimirkos, kai ima mums kalti ilgas pamokomas kalbas, jis praranda savo kerus ir paslaptį. („Rampos šviesose“ geriausia yra Claire Bloom, kuri vėliau ištekės už Philipo Rotho.)

Los Andžele siaučia pašėlusi raganų medžioklė, ir Chaplinas nutaria organizuoti „Rampos šviesų“ premjerą Londone, 1952 metų spalį. Juodu su Oona ir savo keturiais vaikais (Geraldine, Michaeliu, Josephine ir Victoria) sėda į laivą, kad perplauktų Atlantą. Tą akimirką J. Edgaras Hooveris, FTB direktorius, nutaria veikti. Į garlaivį *Queen Elizabeth* nusiunčiamas imigracijos tarnybos teleksas, įspėjantis, kad misteriui Chaplinui draudžiama viešėti Jungtinėse Valstijose ir jis negaus leidimo grįžti, jei Imigracijos departamento apklausos tarybai neatsakys į kaltinimus dėl „gėdingo moralinio ir politinio elgesio“. Tuo pat metu Jungtinių Valstijų teisingumo ministras paskelbia pradedantis tyrimą dėl Chaplino. (Dar ir šiandien visiems įvažiuojantiems į Jungtines Amerikos Valstijas užduodamas toks klausimas: „Ar esate komunistas?“ Atsakius taip, jūsų laukia ilgos apklausos valandos.) Visuose laikraščiuose puikuojasi stambios antraštės apie Charlie'o Chaplino išvarymą. Londone, o paskui Paryžiuje jis sutinkamas iškilmingai. Per spaudos konferenciją 1952 metų spalio 29-ąją *Ritz* viešbutyje Chaplinas pareiškia niekada negrįšiąs į Ameriką.

Kaip ir daugelis turtuolių, Oona su Charlie'u nutaria apsigyventi Šveicarijoje, Lemano ežero pakrantėje. Tačiau blogiausia, kad visi Chaplinų šeimos turtai liko Kalifornijoje! 1952 metų lapkričio 17-ąją Oona nusprendžia slapta atgauti pinigus. Ji skrenda iš Londono į Los Andželą tariamai dalyvauti *United Artists* administracijos tarybos posėdyje. Iš tiesų ji skuba į Samito kelią, kad atleistų visus darbuotojus ir parduotų namą, paskui lekia pas Charlie'o advokatą parduoti jo akcijas. Su vyro įgaliojimu

ji ištuština visus *Bank of America* seifus ir atgauna visų Charlot filmų originalus. Didžiąją dalį jų pinigų ji čekiais ir pavedimais perveda į sąskaitas Europoje, o likusius atsiima tūkstančio dolerių kupiūromis, kurias įsiūdina po savo audinių kailinių pamušalu. Tada sėda į lėktuvą, skrendantį į Londoną, kuriame gausiai prakaituoja nenusivilkdama kailinių su milijonais dolerių. Tą sceną neseniai pakartojo Scorcese filme „Volstryto vilkas". Ateinančiais metais Oona atsisakys JAV pilietybės ir taps Britanijos piliete. Chaplinas sugrįš į Los Andželą tik 1972-aisiais, su išimtine dviejų savaičių viza, atsiimti garbės Oskaro prieš ilgiausią *standing ovation* per visą šios ceremonijos istoriją. Abejoju, ar kas nors pajėgtų žiūrėti tuos kadrus, nesušniurkštęs krūvos nosinaičių.

1953 metų pradžia. Bostono *Sheraton* viešbutis primena visus to meto *Sheraton* viešbučius: rudas kilimas, sidabriniai šviestuvai, oranžinės lempos. Sienos dekoruotos geometrinėmis formomis, rombais, futuristiniais stačiakampiais. Registratorės šypsena tokia automatiška, kad net liūdna. *Sheraton* viešbučiuose nėra vietos abejonėms.

Gelsvai pilkame numeryje Eugene'as dreba gulėdamas rudoje lovoje, jis nebepajėgia rašyti. Pasveikina Jerry su ką tik pasirodžiusiu apsakymų rinkiniu.

– Paskambinau, norėdamas susitikti. Draugavot su mano dukterimi. Mirsiu jos nepamatęs. Nepajėgiu atleisti, negaliu, ji irgi negali. Nemokėjau ja rūpintis, nebuvau sutvertas būti tėvu. Jūsų knyga mane paskatino visa tai išsakyti jums. Žinau, iki Chaplino buvote jos sužadėtinis. Aš... Aš niekada nežinojau, kaip su ja kalbėti, nedrįsdavau net paliesti jos rankos. Mūsų šeimoje nesiglėbesčiuojama. Siaubinga, kai nebegali rašyti tuomet, kai nebemoki net kalbėti.

Eugene'as O'Neillas kalba lyg skaitytų iš nematomo suflerio,

su pradedančio aktoriaus dikcija, per daug artikuliuodamas, įsmeigęs žvilgsnį į lubas. Tarsi būtų ilgai rengęs šią kalbą. Jo ranka kvailai dreba, jis seilėjasi ir smirdi. Kartoja šią išpažintį pačiam sau, gal supainiojo Salingerį su kunigu ir tikisi nuodėmių atleidimo.

– Misteri O'Neillai, puikiai jus suprantu, – po ilgos tylos prabyla Jerry. – Pasijutot išduotas kaip ir aš, negalėjot pakęsti, kad ji išslydo jums iš rankų. Man ši istorija jau seniai baigėsi, bet jums dar nevėlu susitaikyti su savo dukra. Ar turite jos telefono numerį Šveicarijoje?

– Pažiūrėkit, ką ji man atsiuntė: anūkų nuotraukas. Jos paskutinis laiškas guli po mano pagalve, bet atsisakau jį atplėšti. Kas aš dabar Oonai? Niekšas, kuris netrukus mirs. Neabejotinai sudegsiu pragare ir jau niekada jos nebepamatysiu. Kai kurių nesėkmių negali atitaisyti, Jeromai, mes nepajėgiame susitaikyti, nes negalime pakeisti praeities. Jūsų knyga labai gera, nes šiuo klausimu itin griežta. Jūsų herojus nesukalbamas, jis nepakenčia veidmainystės, yra nemandagus, idealistas... Jis truputį primena jus, tiesa? Tuomet jūs žinot, nieko čia nebepadarysi. Mes taip ilgai buvome išsiskyrę, kad toks pavėluotas susitaikymas nieko nepakeistų.

– Nesuprantu, kodėl mane pasikvietėt. Kad visa tai išsakytumėt man? Meldžiu, duokit Oonai ženklą prieš... Kai kas nors jį apspjaudavo, Buda sakydavo: „Man jūsų įžeidimas nereikalingas, atsiimkite jį."

– Kur jūs gyvenate?

– Niujorke, kodėl klausiat?

– Palikit Niujorką, apsigyvenkit tykiame name, toli nuo pasaulietinio bruzdesio. Savo romane kalbate apie trobą miške – susiraskite tokią, paklausykit seno puskvailio patarimo, galėsite kurti tik pabėgęs nuo saloninių intrigų. Jumyse jaučiu panašų

pamišimą į manąjį... Tas „gaudytojas rugiuose“ – juk tai jūs pats kare, tiesa? Matėt, kaip žuvo daug kovos draugų?

– Pone, mačiau jų tiek, kad nepajėgiau nė suskaičiuoti. Reguliariai susitinku su išlikusiais. Niekada nesikalbam apie tuos, kurie negrįžo. Geriam ir kalbamės apie beisbolą. Ant mirusiesiems pastatytų antkapių išraižyti vardai niekada negrąžins tų jaunuolių. Vieni jų buvo tikri kvailiai, kiti – pokštininkai ar bailiai. Seselių gundytojai! Jūs atsisakot kalbėtis su Oona, aš nepajėgiu papasakoti, kas buvo tie nežinomi jaunuoliai, mirę Prancūzijoje ir Vokietijoje.

– Pamatysit, ateis diena, kai nebeturėsit pasirinkimo, vienaip ar kitaip jie turės iškeliauti iš jūsų galvos, ir tuomet pagaliau jų atsikratysit... O tuo tarpu palikit Niujorką. Patikėkit, tai geriausia, ką galite padaryti.

– Atėjau čia prašyti, kad paskambintumėt savo dukrai, o jūs norit išvaryti mane iš Manhatano?

– Visiškai teisingai. Tokia mano paskutinė valia. Juk nesiruošiat priešintis paskutinei mirštančio senio valiai?

Po kurio laiko nuo šio slapto susitikimo, 1953 metų lapkričio 27-ąją, viešbučio kambaryje Nr.104 Eugene'as O'Neillas išleido paskutinę dvasią, šnabždėdamas: „Gimęs viešbutyje, ir, dievaži, viešbutyje numiręs!“

Jerry persikrausto gyventi į Kornišą, o Chaplinai lieka Korsjė sur Vevė. Oficialiai Oona ir Jerry jau niekada nebepasimatys.

XII

Oyster Bar, *1980 metų pavasaris*

Tokie vyrai kaip aš niekada neturėtų sutikti
tokių moterų kaip jūs.

Guy de Maupassant, „Mūsų širdis“, 1890

Charlie Chaplinas mirė 1977 metų Kalėdų rytą, *Ban* dvare. Tarp po eglute padėtų kalėdinių dovanų vaikai rado projektorių *Super-8* ir kelis pirmuosius jo filmus iš XX amžiaus pirmojo dešimtmečio. Tuomet palūžusi Oona nusipirko dviejų aukštų butą Niujorke, Rytinė gatvė 72, kur dažnai atvažiuodavo, bėgdama nuo Vevė atsiminimų. Niujorke ji susitikinėjo su Trumanu Capote. Šis užvažiuodavo paimti jos į namus, ji laukdavo apsisiausiusi juoda pelerina, su didele plačiabryle skrybėle. Juodu vykdavo į Anoniminių alkoholikų susirinkimus, o paskui vakarodavo jo namuose, 870 U. N. *Plaza* (21-ame aukšte), klausydamiesi Xaviero Cugato plokštelių. Oona buvo vienintelė moteris pasaulyje, kuri po „Išgirstų maldų" skandalo vis dar su juo kalbėjosi. Oona nepajėgė gyventi be Chaplino. Sugedusi airė skandino savo gedulą alkoholyje nelyginant Jean Rhys romano herojė. Korsjė dvare ji slėpdavo butelius batų dėžėse, stalčiuose, po drabužiais, už knygų bibliotekoje, apsiaustų kišenėse ir netgi po lovos čiužiniu. Kai vaikai išsikraustė iš dvaro, ji pamažu tapo tokia pat mizantrope kaip ir J. D. Salingeris. Žinoma, reguliariai susi-

tikinėdavo su kitom dviem Auksinės trijulės narėm: Carol (kuri dabar buvo ištekėjusi už aktoriaus Walterio Matthau) ir Gloria (kuri po ketvirtos santuokos vadinosi Vanderbilt Cooper). Jos keletą savaičių praleido Malibu, linksmai prisimindamos *Stork Club* praleistas naktis – tas klubas jau nebeegzistavo (1966-aisiais pastatas buvo nugriautas). Retkarčiais Oona išsinuomodavo jachtą, kad pasiplaukiotų saulėje, ar susigalvojusi sėsdavo į konkordą. Sulaukusi 54-erių, ji šiek tiek flirtavo su jaunu mielu aktorium Ryanu O'Nealu – jam buvo 38-eri, – kuris buvo ką tik nusifilmavęs filme „Baris Lindonas". Kitais metais dailininkas Balthusas pakvietė ją į Rosinjerą, kad supažindintų su Davidu Bowie'u, atvykusiu į Montrė įrašyti savo paskutinio albumo. Po koncerto Sophia Loren atsivežė Michaelą Jacksoną į *Ban* dvarą. Oona perleido jam teises į dainą *Smile* (viename savo albumų jis sugadins ją), bet atsisakė parduoti dvarą. Kartą per vakarėlį Carol namuose Richardas Avedonas pasakė Oonai:

– Kalbama, kad jūs unikali, bet aš to nepastebiu.

– Jūsų tiesa, aš nesu tokia. Nes toks yra visas pasaulis.

– Ooo... Dabar pastebiu, – tarė Avedonas.

Didžiąją laiko dalį ji su niekuo nesusitikdavo. Pamažėle Lady Oona O'Neill Chaplin pelnė kvailokos našlės atsiskyrėlės reputaciją, maišė degtinę su antidepresantais, basomis važinėjo *Rolls-Royce* su vairuotoju, kol pagaliau vieną dieną, prie pyrago su šešiasdešimt gimtadienio žvakučių, pas ją, Niujorke, susirinkusių vaikų ir vaikaičių akivaizdoje, ji, sunkiai tardama žodžius, svirduliuodama pakėlė tostą:

– Jums visiems, mano brangioji šeima, per šį šešiasdešimtąjį gimtadienį galiu pagaliau pasakyti: nekenčiu savo tėvo Eugene'o O'Neillo!

Paskui susmuko ant sofos, kraujuojančia nosim.

Aštuntame dešimtmetyje Salingeris, per daug nesiviešindamas, kartais nuvažiuodavo į Niujorką, Londoną ar Paryžių. Vieną 1980 metų dieną į Oonos namus atnešė baltą popieriaus lapą su mėlynu rašalu kruopščiai išraitytais žodžiais: „Brangioji Oona, neklausk, iš kur gavau tavo amerikietišką adresą. Primenu, dirbau kontržvalgyboje. Aš – aukštas tipas žilais plaukais, būsiu pasislėpęs už padėklo su jūros gėrybėmis ir buteliu *Chardonnay* Centrinės stoties *Oyster Bar*, kitą pirmadienį, vidurdienį. Jerry". Ji užtruko, kol suprato, jog tai – ne Jerry Lewisas. Paskui pagalvojo apie Centrinę stotį ir susivokė, kas jai parašė, nes romane „Rugiuose prie bedugnės" Holdenas būtent šioje stotyje atiduoda savo lagaminus į saugojimo kamerą. Oona dažnai pietaudavo *Oyster Bar*, kur išgerdavo daug šampano, užsikąsdama austrėmis. Padavėjai ją mylėjo, nes Lady Chaplin dažnai palikdavo šimto dolerių arbatpinigius.

Vakare savo namuose Oona paklausė Trumano Capote's patarimo. Ar jai eiti į šį pasimatymą? Capote negalėjo pakęsti Salingerio: pasaulietinių linksmybių mėgėjai mizantropiją laiko arogancija.

– Taigi, ruošiesi vėl susitikti su buvusiu kareiviu, kuris rašo kaip kūdikis?

– Patylėk. Tau pasisekė, kad buvai per jaunas eiti kariauti. Nebūtum ištvėręs nė dešimties minučių.

– Aš? Tarp tūkstančio gražių uniformuotų vaikinų? Kalbi apie drėgniausias mano svajones!

– Nejuokinga. Vien pamatęs, kaip vykdoma mirties bausmė, likai traumuotas visam gyvenimui. Kare tokių mirties bausmių jis matydavo šimtus per dieną.

– Pfff... Žinau, tavo tiesa. Niekam nesu to sakęs, tačiau manau, jog parašiau „Šaltakraujiškai" tik norėdamas gauti atleidimą už tai, kad nekariavau. Brangioji, įpilk dar degtinės. Žinai, man kar-

tais vaidenasi, jog gatvėje atpažįstu Perry Smithą*. Žinau, kad tai jis. Jis seka paskui mane, o paskui išnyksta.

– Su manim panašiai. Kai pasigeriu, man atrodo, lyg Charlie būtų greta, pradedu su juo kalbėtis, sugalvoju ką nors, kas jį prajuokintų, paskui staiga atsimenu, kad jis miręs – ir jis išnyksta.

– Manai, mes geriam norėdami juos užmiršti?

Trumanas žiūri pro langą į Rytų upę, praskleidęs levandos mėlynumo taftos užuolaidas. Jo kostiumo iš indiško medvilninio dryžuoto audinio dryžių spalva dera prie užuolaidų. Toks išplėstomis akimis jis primena Peterį Lorre iš *M le Maudit*.

– Ne, – sako Oona. – Manau, mes geriam, norėdami vėl juos pamatyti.

– Žinai, esi mano vienintelė draugė. Visada ja buvai. Eik, susitik su savo gaudytoju, bet su viena sąlyga: paskui man viską papasakosi *Studio 54*!

– 54? Verčiau leisiu ištraukti danties nervą.

Vienoje savo atsiminimų knygoje Philippe'as Labro pasakoja sutikęs J. D. Salingerį Centrinėje stotyje. Priėjęs prie aukšto sukumpusio senolio, Labro paklausė: „Ar jūs misteris Salingeris?“ Tada tas pradėjo garsiai rėkti: „Aaaaaa!“ Nežinau, ar šitas pasakojimas tiesa, bet viena yra tikra – pasielgiau teisingai tais 2007-aisiais nepaskambinęs į jo duris. Man nebūtų patikę, jei Salingeris būtų mane pasiutusiai aprėkęs.

Kai Oona įėjo į restoraną, ji ne iš karto jį atpažino. Jie nesimatė keturiasdešimt metų, o Salingeris nebuvo iš tų, kurie pakelia ranką, kad jį pastebėtų. Paskui ji pamatė liesą žilaplaukį senolį,

---

* Clutter'ių šeimos žudikas, kuris buvo pakartas 1965 metų balandžio 14-ąją, Lansingo (Kanzaso valstija) kalėjimo sandėlyje Trumano Capote's akivaizdoje. Jo mirties bausmės atlikimą jis aprašo knygoje „Šaltu krauju“. (*Autoriaus pastaba.*)

įsistebeilijusį į ją juodomis akimis. Buvo visiškai pasikeitęs, tik tokios pat geranoriškos erelio akys. Gusas Van Santas teisingai numatė pakvietęs Seaną Connery vaidinti filme „Pažinti Foresterį“ – panašumas stulbinamas. Sakytum, Džeimsas Bondas pensijoje.

– Tu visai nepasikeitei, – tarė Jerry, – iškart tave pažinau. Iškilūs skruostai, veido skeletas – štai kur paslaptis, sandara stabili, raukšlės nieko nepakeičia. Be to, likai liekna.

– Nesąmonės, aš pagimdžiau aštuonis vaikus! Liaukis tyčiotis, šitas pasimatymas blogai prasidėjo. Padavėjau, prašyčiau *vodkos*. Ką tu geri?

Ji nervingai leido tarp pirštų perlų vėrinį. Jautėsi kvailai apsivilkusi *Chanel* kostiumėlį. Atrodė lyg sena drovi miesčionė. Oona susivokė pirmąkart po Charlie'o mirties susirūpinusi kito asmens nuomone dėl jos išvaizdos.

– Chaplinas buvo gudrus greitai užtaisyti tau aštuonis vaikus, – tarė Jerry. – O paskui įstrigai su juo toje šveicariškoje pilyje.

– Su tavim dar blogiau: būčiau uždaryta troboje miško vidury!

– Jis tave prarijo, privertė paaukoti aktorės karjerą.

– Jerry, mielai jos atsisakiau. Buvau laiminga, manęs negraužė ambicijos kaip tave.

– Būtum galėjusi tapti kino žvaigžde.

– Tai bent džiaugsmas! Šiandien būčiau buvusi kino žvaigždė.

– Gražiausius savo gyvenimo metus praleidai su sukriošėliu vežimėlyje. O jis gyveno su jauna gražuole! Jis dėl tavęs nesiaukojo!

– Ir aš nesiaukojau! Aš mylėjau. Vyrai šimtąkart gražesni penkiasdešimties nei dvidešimties. Nesiaukojau, ir tu tai puikiai žinai, nes savo apsakymuose rašei: gyvenime nėra nieko įdomiau už rūpinimąsi kitu. Buvau dosni iš gryno egoizmo. Be to, kai sergi depresija, sveika gimdyti vaikus... tik jų dėka nenusižudžiau kaip mano broliai.

Vėl ją pamatęs, Jerry atsiminė, kaip ją išvydus jam visada sutraukdavo skrandį. Kaip jis galėjo išvykti kariauti, o ne likti su ja? Anuomet dėl tos senos kumelės parausvintais skruostais ir atsikišusiais dantimis jis buvo pasiruošęs numirti. Nekentė savęs, kad nebejaučia to deginimo, kurį jautė būdamas dvidešimties, bet džiaugėsi vis dar kenčiantis. Oona visada skaudino jį, kai kurie žmonės tam sutverti, suteikiame jiems teisę kankinti mus visą mūsų gyvenimą. Jam buvo gaila ne to skausmo, o jos jaunystės. Pyko, kad ji paseno lygiai kaip ir jis pats. Jie – du buvę įsimylėjėliai, kiekvienas nuėjęs savo gyvenimo kelią, turintis savo vaikus, savo atsiminimus, du senoliai, prisėdę ant geležinių taburečių, prieš kuriuos buvo du dalykai: baltojo vyno butelis ledų kibirėlyje (jie nelietė jo) ir neišvengiama mirtis, jai – po dešimties metų, jam – po trisdešimties.

– Žinai, – vėl prabilo Jerry, – aš darau kaip Chaplinas. Sulaukęs penkiasdešimt ketverių, apsigyvenau su aštuoniolikmete mažyle. Truko metus. Laimė, nesulaukėme vaikų. Jos vardas Joyce Maynard.

– Taigi, pats supranti, tai nesusiję su amžium.

– Amžiaus skirtumas – tvirtų porų paslaptis. Supratau Chapliną, kai pagyvenau kaip jis. Jaunystė, nekaltybė, džiugesys ir tyrumas vienu kartu... Naujas kūnas ir patikli dvasia – viskas, ko reikia seniui.

– Prieš karą tu dar nebuvai vyras. O man reikėjo vyro.

– Norėjai pasakyti, tėvo.

– Mes buvom tokie jauni ir kvaili... Charlie mane juokino, o tu niekada nebuvai juokingas. Klausyk, šitas susitikimas, ko gero, buvo prasta mintis, gal pasilikime ten, kur...

Nebaigusi sakinio Oona nesivaržydama ištuštino taurę, tarsi norėtų nuplauti blogas mintis keturiasdešimties laipsnių stiprumo rusišku gėrimu. Mieli brendimo amžiaus skaitytojai, jei

atsekėte mane iki čia, žinokit, toks metodas yra neveiksmingas. Kai jos gerklė liovėsi degti, vėl prabilo, kiek garsiau, kad užgožtų barą aplipusių lankytojų keliamą šurmulį.

– Beje, turiu atsakymą į Holdeno klausimą dėl ančių Centriniame parke. Jos žiemoja ežere. Centrinio parko tvenkinys niekada visiškai neužšąla, visada yra vietų, kur jos gali panirti po vandeniu ir susirasti maisto. Jei jis užšaltų, jos išskristų į pietus, bet joms to nereikia. Jerry, Centrinio parko antys jame gyvena ištisus metus. Jos niekur iš ten nesitraukia. Žiemą joms nešalta. Jos panašios į tave, jos niekur nejuda. Kanadinės žąsys, gulbės, gervės, žuvėdros, kirai... irgi neišskrenda, tie paukščiai niekur neiškeliauja. Niekas nepalieka Niujorko. Jerry, tu visą gyvenimą prasimanydavai nesąmonių.

– Džiaugiuosi, maniau, neskaitei mano knygų.

– 1941-aisiais buvai nesugyvenamas kaip ir visi tavo amžiaus neklaužados. Be to, buvai per aukštas. Charlie bent jau atitiko mano ūgį. Mes tobulai derėjom.

– Liliputų šeima.

– Jerry, pasakysiu tau vieną dalyką apie Charlie. Jis buvo pavydus, šykštus, egocentrikas, maniakas, savimyla, megalomanas, nepakenčiamas, valdingas, snobas, mergišius, bet aš jį mylėjau, taip, aš jį mylėjau. Nepasirinkau jo iš meniu.

Salingeris prarijo austrę, išleisdamas tokį pat garsą kaip vanduo, ištekantis iš vonios.

– Be jokios abejonės Charlie Chaplinas buvo didžiausias visų laikų komikas, – pasakė servetėle nusišluostęs lūpas. – Ir būtent dėl tos priežasties visą savo gyvenimą negalėjau jo pakęsti.

– Man sunku susitaikyti, kad jo nebėra. Atvirai pasakysiu, tai siaubinga. Nepajėgiu, net ir turėdama aštuonis vaikus, kuriuos myliu. Gyventi be jo... Dabar esu prieš amžiaus skirtumą, nežinia ką atiduočiau už dar vieną akimirką su juo, net ir ligotu, iš-

lepintu, nukvakusiu ir kurčiu. Aš per daug kenčiu. Užsakyk dar vieną degtinės, grynos, man pačiai gėda.

Jerry pažvelgė į nepradėtą baltojo vyno butelį ir mostelėjo padavėjui.

– Jei jau kalbame atvirai, – vėl prabilo Oona, – visąlaik svarsčiau, kodėl tu niekada nebandei su manim mylėtis.

– Lovoje tu nejudėdavai, nieko nekalbėdavai, tik sukandusi dantis leisdavaisi glamonėjama. O tavo pėdos būdavo tokios šaltos... Tu buvai tokia uždara, tokia graži, dievaži, kokia koketė!

– Kvaily, aš buvau drovi! Laukiau, kad tu žengtum pirmą žingsnį...

– Teisybė, buvom jauni ir paiki. Kariuomenėje įsimylėjau tave, nes buvai toli. Nes mano draugai mirdavo tarsi loterijoje, išvirtusių vidurių loterijoje. Mylėjau tave, nes mes niekada nesimylėjom, o rytojaus dieną galėjau mirti. Atėjau čia, kad kai ką tau pasakyčiau apie tavo vyrą. Labai apgailestavau dėl to kvailo laiško, kurį parašiau po jūsų vestuvių. Chaplinas išvengė dviejų karų, bet jis davė daug daugiau naudos. Jis sukūrė „Didįjį diktatorių“. Jungtinės Valstijos delsė stoti į karą. Visuomenės nuomonė tam nebuvo palanki. 1918-aisiais žuvo per daug žmonių. Filmo sėkmė iš tiesų viską pakeitė. Kai pagalvoju, kad tie niekšai išvarė jus tik todėl, kad jis pasisakė už Antrąjį frontą... Jis neklydo: reikėjo ten vykti anksčiau. Štai, atnešiau tau dovaną.

Jerry pasilenkia, atsega savo kelioninį krepšį, ištraukia sulankstytą virtuvinę šluostę ir labai atsargiai padeda ją ant baro.

– Koks čia purvinos šluostės ryšulys? – klausia Oona.

– Tas daiktas priklauso tau. Ne itin geros būklės, bet su tvirtais klijais galima sutaisyti.

Oona atlenkia keturis šluostės kampus. Padeda prieš save penkias balto porceliano šukes, jos blizga lyg kiaušinio baltymas.

– Aštrūs kraštai, būk atsargi, neįsipjauk.

Švelniai, nepaprastai atsargiai Oona paima gabalėlius ir bando juos sudėti, lyg prie dėlionės susikaupęs vaikas. Jai pavyksta atstatyti rūkančio gandro su cilindru siluetą. Staiga ji keturiasdešimčia metų atjaunėja, o jos akys įsižiebia lyg mergaičiukės Kalėdų vakarą. Jerry atsistoja, jis stovi, kaip visada pasiruošęs per greitai išeiti – tokia jo manija.

– Atsargiai, joje yra pelenų. Gal Dachau sudegintų žmonių likučiai, o gal Ernesto Hemingway'aus cigaro pelenai. Nebeatsimenu, to daikto niekada neploviau, jis buvo karo metų lagamine. Duktė jį rado palėpėje, tvarkydama namus.

– Ir tu mane pasikvietei, kad ją grąžintum. Pokštininkas kaip visada.

– Džiaugiuosi vėl su tavim susitikęs. Visada tobulai tobula, Lady Chaplin.

– Ak, išties, peleninė gerokai apgadinta. *Stork Club*, Viešpatie... kaip seniai tai buvo.

– Aš miriau 1945-ųjų gegužę, bet tu buvai mirusi nuo pat pradžių, nuo tada, kai tave paliko tėvas.

Oona vengia jo žvilgsnio. Jos rankos dreba, bet Jerry susijaudinęs labiau už ją, štai kodėl nori išeiti pirmas, kad neapsijuoktų. Jie drauge žiūri į stiklines lubas.

– Ne, aš įveikiau savo tėvą. Aš gyvenau.

– Neturėčiau tau to sakyti... Prieš pat Gene'o mirtį buvau su juo susitikęs, Bostone. Tavo tėvas keistuolis. Kai buvo išleista knyga *Nine Stories*, jis man parašė keistą laišką, lyg pakvietimą, panašų į tą, kurį pasiunčiau tau. Ar žinai, kad jis saugojo tavo laiškus po pagalve? Vargšas senis. Manau, jūs panašūs. Tik jis buvo daug vienišesnis už tave. Iki greito, *Glamour Girl of the Year*, – drebančiu balsu pasakė Jerry. – Man jau metas, kitaip pavėluosiu į traukinį. Saugok save.

– Gali eiti, prakeiktas gaudytojau, grįžk į savo slėptuvę. Ačiū už gandrą.

– O tu važiuok į savo šveicarišką dvarą, čia neturi ką veikti. Grįžk namo ir daryk kaip aš – medituok. Nesusitik su niekuo, su kuo nėra išties būtina. Saugok save, visomis prasmėmis. Sudie, mažoji Oona. Kaip visada, palieku tau apmokėti sąskaitą!

Jerry bučiuoja jai ranka. Ji skubiai patraukia ją, kad jis nepastebėtų ant jos rudų dėmių. Oona pakelia taurę, jis nusilenkia lyg indas. Iš rankinės išsitraukia pluoštą dolerių. Matydama jo šypseną, suvokia, kad retai kada matė jį šypsantis. Palaukia, kol jis nutolsta kitame stoties gale, tada suskysta.

– Po perkūnais!..

Matydamas ją tokią palūžusią, atskubėjęs barmenas klausia, kas atsitiko. Jo gailestis suerzina Ooną. Ji susitvardo, nubraukia ašaras ką tik Jerry'o pabučiuota atbula ranka, ištuština savo taurę, paskui butelį. Išėjusi iš stoties, užsideda tamsius akinius, o gaivus vėjas nudžiovina skruostus. Paskui vėl pravirksta ant galinės kadilako sėdynės, pavažiavusi keletą metrų. Šaltakraujis vairuotojas neatsigręždamas ištiesia jai popierinių nosinaičių dėžutę. Tačiau galinio vaizdo veidrodėlyje mato, kaip Oona glosto porceliano šukes.

– 3 East 53rd Street,– paliepia.

Po ketvirčio valandos juodas limuzinas sustoja prie parko. Vairuotojas išlipa, atidaro Oonai dureles, ši oriai išlipa. Stabteli prie lentelės su užrašu *Paley Park*. Akimirką stovi sustingusi, lyg ieškotų išnykusio *Stork Club*, kuris virto mažyte žalia erdve, įsprausta tarp dviejų pastatų 53-iojoje gatvėje. Paskui pakrūmiais lėtai eina link sienos su vandens kaskada parko gale, kairiau, tada išsitraukia iš rankinės sudužusios peleninės šukes. Prie mūro, kamputyje, tiksliai ten, kur stovėjo šeštu numeriu pažymėtas staliukas, atsiklaupia ant žemės ir rausia ją rankomis,

kad gėlių lysvėje užkastų porcelianinės peleninės šukes. Skubantys praeiviai žiūri į ją, svarstydami, kodėl toji benamė vilki *Chanel* kostiumėlį. Sugrįžusi į kadilaką, Oona vėl verkia, o jos vairuotojas pagalvoja, kad šįkart Lady Chaplin jau tikrai visai prarado protą.

Helvetiškai pirėniškas epilogas

Gyvenime svarbiausia yra grožis.
Radote jį – jūs radote viską.

Charlie Chaplin

Apsistojau viešbutyje, kurį mėgo Nabokovas (*Montreux Palace*, liukso kambarys, numeris 60). Kai kurie tekstų komentatoriai sako, kad garsiausio jo personažo vardą įkvėpė Lillita Grey, antroji Chaplino žmona. Parke tarp pastato ir ežero stūkso bjauri sudribusio ant suklypusios kėdės, pilvoto rašytojo skulptūra. Liūdnas mažųjų nimfų viliotojo, pusiau skaidrių žodžių mago galas. Ir aš, išėjęs į pensiją, mielai leisčiau dienas šiame dramblių kapinyne kaip Vladimiras su Vera, Charlie su Oona, Jamesas Masonas, Paulas Morandas, Williamas Holdenas, Paulette Goddard ir Erichas Maria Remarque'as (Porto Ronko), Trumanas Capote (Verbjė), Audrey Hepburn (Tološena), Georges'as Simenonas (Epalenžas), Grahamas Greene'as (savo dukters namuose Corsó), Coco Chanel (Lozanoje), Greta Garbo (Klostersas, prie Davoso)... Visi šie fiskaliniai tremtiniai susitikinėdavo, kviesdavo vieni kitus pietų, svečiuodavosi vieni pas kitus. Lemano ežeras tviska nepaisant rūko: kai saulė prasklaido debesis, tai vadinama vainiku, spinduliai atšoka nuo bangelių, o vaivorykštiniam vandeny atsispindi kalnas. Nabokovas kalba apie „švie-

sos proskynas". Išties, šitai rašydamas iš savo balkono matau du kalnus: priešais – tikrąjį, skrodžiantį dangų lyg elektroencefalograma pilkame fone, ir kitą, apverstą jo atspindį ežere, nelyginant povandeninę piramidę. Autobiografijoje „Kalbėk, atmintie" Nabokovas rašo apie „arbatos gėrimo valandą laukių ir kuoduotųjų ančių juodai nusėtą ežerą". Į tokį sakinį galima reaguoti dvejopai. Arba palinguoti galvą tarsi nusimanytum (kitaip tariant, apsimesti supratus), arba žinoti, kad laukys yra juodas paukštis baltu snapu, o kuoduotosios anties plunksnos irgi juodos, tik snapas geltonas. Prisipažinsiu, esu iš tų, kurie ieško *Vikipedijoje*. Dar mačiau kukutį (paukštį plokščia galva su pankiška plunksnų skiautere), didžiąją antį (žalia galva) ir pilkąjį garnį. Senatvė – kai atsiranda laiko domėtis paukščių vardais.

Korsjė siur Vevė aplankiau Chaplinų namus, kurie netrukus taps muziejum. Galbūt *Ban* dvaras ateity pakeis vardą ir bus pervadintas *Chaplin's World*. Deja, baltasis namas lankytojams dar neprieinamas. Jį supa keturiolikos hektarų parkas, į kurį, jei esate drąsūs, lankstūs ar kino mylėtojai, galima įsibrauti perlipus spygliuotas vielas. Iškaba „Piktas šuo" nieko nebaugina (praėjus pusvalandžiui po įsilaužimo neišgirdau jokio lojimo). Sode, prisiglaudęs už geltonų skroblų ir sulinkusio milžiniško kedro, galvojau apie vilą Navaroje, kuri, mirus seneliams, virto griuvėsiais. Ar tame tuščiame dvare, kur Oona praleido visą savo gyvenimą, vaidenasi? Jos vaikai ir anūkai pasakoja, kad, Charlie'ui mirus, jų motina ir senelė atsitvėrė nebylia siena. Oona Chaplin mirė nuo kasos vėžio 1991 metų rugsėjo 27-ąją, šešiasdešimt šešerių, dvidešimt metų anksčiau už Jerry Salingerį. Vieni paskutinių jos žodžių buvo: „*What the fuck did I do with my life!*"*

---

* Kaip aš sumoviau savo gyvenimą. (*Vert. past.*)

Išėjęs iš jūsų namų, parymojau prie Jūsų kapo, Oona, parūkavusiose Korsjė kapinėse, kur baigėsi Jūsų gyvenimas. Nufotografavau tą gėlėmis apsodintą kapą, kurį laikau XX amžiaus kapais.

Saulė delsė nusileisti už didelių medžių, kurie pergyvens mus. Mano barzda priaugo stalaktitų. Ausinukuose klausiausi *Simon and Garfunkel* dainos *Scarborough Fair*. Tos viduramžių dainos žodžiai yra kurtuazinės meilės – riterio meilės damai, kurios jis niekada nematys, meilės per atstumą, nieko nesitikint mainais – apibrėžtis. Abipusė meilė yra laiminga, tačiau kasdieniška, kurtuazinė meilė – skaudi, bet tauri. Salingeris ir Oona – kurtuazinės meilės istorija. Chaplinas ir Oona – sėkmingiausia man žinoma santuoka. Tobulas gyvenimas – kaip Oonos, patiriant jas abi.

Manau, kurtuazinės meilės nereikėtų linkėti net pikčiausiam savo priešui. Tačiau taip pat manau, kad literatūra – ne gyve-

nimas, ir nėra nieko gražesnio – knygoje ir tik knygoje – už tokias nepatirtas istorijas. Jų nebuvo, jos nieko nedavė, jos truko trumpai, jos egzistavo (arba neegzistavo) tik tam, kad taptų romanu ar poema. Labai seniai juokingais kostiumais vilkintys trubadūrai suprato, kad kai kurios istorijos vertos gerokai daugiau, nei būti išgyventos: sudainavę savo odes žaviai nepasiekiamai damai, jie susipakuodavo savąsias mandolinas, sėsdavo ant baltų žirgų ir grįždavo namo, į savo žmonų glėbius. Jie išvykdavo iš namų, kad pasijustų nelaimingi. Praturtindavo gyvenimą nepatirtomis meilės istorijomis. Pagerbkim tuos neįvykusius pasimatymus, pripildančius mūsų vaizduotę – jie tokie pat svarbūs, kaip ir mūsų laimingos santuokos. Oonai pavyko iš savo gyvenimo išbraukti nelaimę – tarp septyniolikos ir Charlie'o mirties.

Kodėl rašoma ta, o ne kita knyga? Nežinau, nuoširdžiai sakau, nežinau. Ketverius metus, diena iš dienos, praleidau su žmonėmis, kuriems, jeigu jie tebebūtų gyvi, atitinkamai būtų aštuoniasdešimt devyneri (Oona O'Neill Chaplin), devyniasdešimt penkeri (Jeromas Davidas Salingeris) ir šimtas dvidešimt penkeri (Charlot). Tikėkit ar ne, bet mirusieji yra jaunesni už gyvuosius. Kokią turėjau teisę įsivaizduoti jų jaunystę? Ką tik tai supratau. Norėjau sužinoti, kuris nugalėjo, Jerry ar Charlie. Amžinas, nuo pasaulio atsiribojęs paauglys ar visas vaiko užgaidas tenkinantis senelis, rūpestingai mamytei užtaisantis vieną vaiką po kito? Atsiskyrėlis maištininkas ar suburžuazėjęs buvęs anarchistas? Miške gyvenantis mizantropas ar mėgėjas linksmintis fiskalinis tremtinys? Reikėjo pasirinkti tylenį karo veteraną ar savo turtais besipuikuojantį milijonierių? Tarp principingumo ir linksmybės rinkčiausi kaip ir Oona. Ji lyg pasakų princesė gyveno ilgai ir laimingai, ir susilaukė daug vaikų. Nors sykį šie žodžiai skamba tikroviškai.

Aš gimiau 1965-aisiais, arba dvidešimt penkeri metai po 1940-ųjų. Karas dar buvo toks artimas. Ketvirtis amžiaus yra niekai – vos pusė mano gyvenimo. Man laikas neatrodo tekantis viena kryptim. Sekundes, minutes, valandas ir dienas turėtume skaičiuoti ne tik kaip sudėtį, bet ir kaip atimtį, kuri priartina mus prie laiko, buvusio iki mums gimstant, tarsi metai po metų laikas palengvintų mūsų naštą. Kiekviena prabėganti minutė yra ir viena minute mažiau iki grįžimo į prieš mus buvusį pasaulį. Išties, man toks įspūdis, kad senstu dviem kryptim: judėdamas pirmyn į ateitį ir grįždamas atgal. Nuo tada, kai man sukako keturiasdešimt, jaučiu, kaip artinasi praeitis, rašydamas šią knygą kartais fiziškai jutau 1940-ųjų atsiminimus. Mano vaikystės Paryžius knibždėjo vaiduokliais, o aš to nežinojau. Niekas nieko man nepasakojo. Patikinu racionaliuosius savo skaitytojus: tai visai nesusiję su metempsichoze ar psichodelinėmis haliucinacijomis („oho, praėjusiame gyvenime buvau G. I. Joe, *man*“!), bet tikrai jaučiuosi vis mažiau nutolęs nuo tų man nepažįstamų dešimtmečių. Psichologai tokį reiškinį vadina „nostalgijos be atminties sindromu“. Tai, kas mūsų laukia po pabaigos, yra tai, kas buvo prieš pradžią. Pabandžiau atsiminti laikotarpį, buvusį prieš man gimstant. Karas vis dar toks artimas, nuo jo skiria tik vienas mirksnis: mane tikino, kad jis – istorija, tačiau karas yra mano dabarties dalis. Visame pasaulyje dešimtys milijonai žuvusių, luošių, bepročių. Kai prasidėjo mano gyvenimas, mano šalis buvo ką tik netekusi savojo. Mūsų seneliai negalėjo ar nenorėjo mums pasakoti apie savąjį karą. Lygiai kaip Jerry, jie pakeisdavo pokalbio temą, tausojo mus. Norėdami apsaugoti, seneliai mus pavertė amžinais vaikais. Tačiau ne jie dėl to kalti. Karas kaltas, kad mes niekada nesuaugsim, dėl to kaltas tik jis. Esame jo vaikaičiai, kurie niekada neužaugs. Privalome kalbėti apie jį vietoj savo senelių. Kas atlygins šią skolą? Prancūzija skolinga

2000 milijardų eurų, ji įsiskolino, kad pašalintų savo griuvėsius, pažeminimą pakeistų materialiniu komfortu. Visą antrąją XX amžiaus pusę socialinė sauga buvo prarastos karinės saugos tvarstis. Šiandien Prancūzijos vyriausybė bando sumažinti viešąsias išlaidas, siekdama atlyginti skolas, į kurias įklimpo, kad numaldytų pralaimėjusius. Man visą gyvenimą teks mokėti karo skolas. (Atsiminkim, Hitleris buvo iškeltas būtent dėl Vokietijos skolų).

Kitame ežero krante arkliai rupšnoja žolę. Virš kapinių du juodvarniai suka ratus. Šveicarijoje ruduo geltonas ir raudonas, o arkliai yra juodi, kad išsiskirtų nukritusių lapų fone. *Oona darling,* aš taip ilgai apie jus sukiojuosi. Visai praradau orumą. Prieš daugelį metų pamilau mirusią airę, kuri per daug šypsojosi slėpdama savo širdgėlą, tą nepakenčiamą išlepintą mergaitę iškiliais apvaliais skruostais, apsivilkusią geriausios draugės paskolintą vakarinę suknelę. Man irgi niekada nepavyko užmiršti Jūsų vaikiško veido, sudaužiusio daugybės gerbėjų širdis. Angelai egzistuoja, tik bėda, kad jie nuolat nuskrenda.

Rusvas ruduo, *Ban* dvaro parke palinkusi milžiniška sekvoja, kaštonai meta lapus... o Vevė mieste ant namų nupieštas Charlie'o Chaplino siluetas, aukštas kaip medžiai jo sode. Staiga supratau vieną dalyką: visų jo filmų pabaigoje matome link horizonto einantį valkatą su lazdele, per mažu katiliuku ir per dideliais batais... Taip iš tiesų Chaplinas eina Šveicarijos link!

Žiemą prie Vevė Lemano ežero antys įkyri gulbėms. Kertu lažybų, kai kurios jų atskrido iš Centrinio parko. Lapkričio mėnesio saulės spindulys atšoka nuo vandens ir sminga į akį. Jis man priminė kitą spindulį, nuskaidrinusį Verbjė tądien, kai sutikau Ooną Chaplin.

Buvau penkiolikos. 1980 metų gruodžio 31-ąją Kalėdų atostogas leidau Verbjė, Valė kantone, kur mano tėvas buvo nupirkęs medinį kalnų namelį. Naujųjų metų sutikimo vakarą man su broliu ir būriu draugų pavyko įeiti į *Farm Club* anksčiau už minią. Tai – diskoteka mediniame name, ji ten vyksta dar ir šiandien. Prieblandoje skendinčiame salės kampe labai elegantiška dama juodais, žilstelėjusiais, į kuodą sukeltais plaukais gurkšnojo šampaną drauge su buldogą primenančiu neaukštu vyriškiu raudono aksomo švarku, susisupusiu į milžinišką juodą peleriną, dėl kurios atrodė panašus į Zoro (ar labiau į Bernardo, nukniaukusį Zoro peleriną). Kol visas kaimas glėbesčiavosi centrinėje aikštėje, mes prasibrovėm į uždariausią vietos klubą ir, žinoma, elgėmės triukšmingai, buvome neišauklėti ir man dar šiandien labai dėl to gėda. Draugai juokaudami stumtelėjo mane link tos nuošaliai sėdėjusios poros. Užgriuvau ant jų staliuko, ten stovėjusios taurės nuvirto žemėn, sukeldamos siaubingą triukšmą. Giuseppe, vienas iš *Farm Club* savininkų – brolių dvynių italų – atsiprašė ponios Chaplin ir liepė man nešdintis. Tada buldogas

raudonu švarku stojo manęs ginti, jis kalbėjo prancūziškai su amerikietišku akcentu.

– Palikit vyruką ramybėj, nieko blogo neatsitiko. Jis dar jaunas, be to, Naujųjų metų išvakarės, juk tiems kvaišeliams reikia išsidūkti.

Jis kalbėjo sunkiai artikuliuodamas. Metrdotelis paleido mane ir nuėjo aprėkti mano draugų. Nuolankiai atsiprašinėdamas, rinkau nuo kilimo šukes.

– Ponai, nepaprastai apgailestauju, mane pastūmė draugai... Atleiskit, šeimininkas kreipėsi į jus ponia Chaplin... Jūs susijusi su Charlot šeima?

– Ak, šiek tiek... pone..?

– Beigbederis. Man labai nesmagu, kad sudaužiau jūsų taures.

– Prisipažinsiu, misteri *Big–Bidė*, kai it koks baisus nenaudėlis užgriuvot mūsų staliuką – priminėt pirmuosius mano velionio vyro filmus.

– Tik nebuvo toks juokkkkingas, – nosiniu balsu sumikčiojo raudonskruostis žilaplaukis jos draugas žydrais akiniais.

– Charlie dažnai vaidino svirduliuojančius girtuoklius, kurie praeidami viską išvarto. Sakydavo, jog pradėjus vaidinti teatre, tai buvo jo komizmo šaltinis: mirtinai girtas vyrukas visada prajuokina, visose šalyse, nesvarbu, kas žiūrėtų, – pasakė Oona.

Sutrikau ir susijaudinau. Anuomet paaugliai dar žinojo Chaplino kūrinius. Susitikti su jo našle man buvo neįtikėtinas įvykis. Ji jau nelabai priminė nuotrauką šios knygos pradžioje. Išsitiesęs pasakiau, kokį Charlot pokštą mėgstu labiausiai: filme „Miesto šviesos“ jis valgo į jo spagečių lėkštę nuo lubų nukarusius serpantinus.

– Charlie dažnai filmuodavo spagečius, – tarė ji. – Tarkim, filme „Aukso karštligė“, kur jis valgo savo virtą batą. Atmenat,

kaip vynioja ant šakutės batų raištelius? Tik įsivaizduokit, jį įkvėpė tikra istorija. Aukso ieškotojų būrys pasiklydo kalnuose. Išalkę jie suvalgė savo batus... o paskui ir vienas kitą.

Kalbėdama apie savo vyrą Oona šypsojosi tarsi jo didžiausia gerbėja. Ji prisidegė cigaretę ir išpūtė dūmus Trumanui Capote'i į akis – šis nė nemirktelėjo, per keturiasdešimt metų buvo prie to pripratęs. Sumikčiojo aukštu spigiu balsu.

– Spagečiai yra ir... ir filme *The Rink*, – spygtelėjo. – Pradžioje jis padavėjas restorane... ir skaičiuoja sąskaitą pagal dėmes ant storulio kliento marškinių! Štai, jis valgė sriubą... melioną, spagečius... viso keturi doleriai!

– Cha cha cha, taip! – nusikvatojo Oona. – Paskui jis jam patiekia gyvą katiną! Labai juokinga. Mano mėgstama išdaiga – kai įmerkia pirštus į dubenį ir juos nusišluosto į greta sėdinčio barzdą. Ir dar tokiu rimtu veidu! Cha cha cha!

Capote po mirksinčiom lemputėm juokėsi vis garsiau, aš irgi, paskui Oona apniuko. Su lengvu amerikietišku akcentu, kuris priminė mano senelę, mandagiai pavarė mane šalin.

– Prakeikimas, nebepajėgiu žiūrėti jo filmų, per daug sunku, – tarė. – Dėkui, jaunuoli, nemėgstu kalbėti apie Charlie, bet džiaugiuosi, kai kiti man kalba apie jį. Turiu daug vaikaičių, jie viską daužo lygiai kaip jūs. Bet jiems atleidžiu, nes juk jie mano vaikaičiai. Eikit pas savo pakvaišėlius draugus, o pakeliui paprašykite Giuseppe's atnešti mums dvi sveikas taures.

– *Happy New Year*, bjaurus berniūkšti, – valydamas akinius sumikčiojo Capote.

Salingeris nebuvo vienintelis, kuriam nepavyko suvilioti Oonos.

2012 metų kovo 4-ąją parašiau Chaplinų šeimos archyvų tvarkytojai Kate Guyonvarch, prašydamas leisti perskaityti J. D. Salingerio laiškus Oonai O'Neill.

Hello, my name is Frédéric Beigbeder. I am a French writer and Nathanaël Karmitz gave me your e-mail. I am fascinated by the life of Oona O'Neill and currently working on a new novel about World War Two. As you know Oona met Jerry Salinger when she was sixteen, in 1940, before he went to England, France and Germany during the war. They had a small affair in 1941 and then she fell in love with Charlie Chaplin in Los Angeles... and they lived happily ever after ! The reason why I am bothering you is that all biographers of Oona always mention long letters from Salinger to Oona during his training in the US army. As a big fan of American literature and an admirer of Salinger's and Chaplin's work, I am very curious to see those letters.

It's not for publication. The Salinger Estate is against any publishing and of course I respect that. But since Mr Salinger's passing

in 2010, I believe these documents are now part of the history of literature of the 20th century. They are treasures and it's sad that no one can even read them. It would be for me a tremendous honor to be able to spend even a few minutes studying these pages in Lady Chaplin's archives. I have a theory about them: it is possible that Salinger used his devotion for Oona as inspiration for the first version of The Catcher in the Rye. *Which would mean he started his masterpiece using Oona as a Muse, ten years before publishing his only novel! It would be also interesting to compare the Oona letters with his short stories published during the war in* Story, Esquire *and the* Saturday Evening Post, *to see if there are similarities. This would contribute greatly to understand the process of Salinger's writing about World War Two.*

Thank you for your time
With my deepest gratitude.
*Frederic Beigbeder**

---

* „Sveiki, aš esu Fredericas Beigbederis, prancūzų rašytojas, o Jūsų el. pašto adresą gavau iš Nathanaelio Karmitzo. Žaviuosi Oonos O'Neill gyvenimu ir dabar rašau naują romaną apie Antrąjį pasaulinį karą. Kaip žinote, Oona susipažino su Jerry'u Salingeriu būdama šešiolikos, 1940 metais, prieš jam išvykstant kariauti į Angliją, Prancūziją ir Vokietiją. 1941-aisiais tarp jų buvo trumpas romanas, paskui Los Andžele ji pamilo Charlie Chapliną... ir jie gyveno ilgai ir laimingai! Trukdau Jus dėl to, kad visi Oonos biografai visada mini ilgus Salingerio laiškus Oonai iš jo mokymų laikotarpio JAV kariuomenėje. Kaip didelis amerikiečių literatūros gerbėjas, besižavintis Salingerio ir Chaplino kūryba, labai norėčiau pamatyti tuos laiškus. Nesiruošiu jų publikuoti. *Salinger Estate* yra prieš bet kokią publikaciją ir aš, žinoma, gerbiu šią valią. Tačiau po pono Salingerio mirties 2010 metais, manau, jog šie dokumentai dabar yra XX amžiaus literatūros istorijos dalis. Jie yra lobis ir liūdna, kad niekas negali jų net perskaityti. Man būtų didžiulė garbė, jei nors kelias minutes galėčiau pastudijuoti šiuos laiškus Lady Chaplin archyvuose. Turiu apie juos savo teoriją: gali būti, kad Salingerio meilė Oonai buvo pirmosios romano „Rugiuose prie bedugnės" versijos įkvėpimo šaltinis. Tai reikštų, kad savo šedevrą – vienintelį romaną, kurio mūza buvo Oona, jis pradėjo rašyti prieš dešimt metų! Taip pat būtų įdomu palyginti Oonos laiškus su jo apsakymais, išspausdintais karo metu žurnaluose *Story*, *Esquire* ir *Saturday Evening*

Atsakymą iš *Chaplin Office* gavau labai greitai – po kelių valandų jis pasiekė mane el. paštu.

Dear Frederic,
Thank you very much for your email which I have passed on to the Chaplins for their consideration. As I told Nathanael, to date they have never authorised access to any writer to these letters, but you never know.

I have asked them for a reply for next Monday, so we'll write to you again next week. Kind regards

*Kate Guyonvarch**

Kovo dvyliktąją Chaplinų šeimos atsakymas kirto lyg giljotinos kirvis. Šįkart buvo parašyta prancūziškai:

„Laba diena, Fredericai,
apgailestauju turėdama Jums pranešti, kad didžioji Chaplinų šeimos dalis nenori Jums leisti skaityti savo motinos laiškų.

Sėkmės

Kate Guyonvarch."

Post, ir galbūt rasti panašumų. Tai labai padėtų suprasti Salingerio kūrybos apie Antrąjį pasaulinį karą procesą.
Dėkoju už Jūsų laiką.
Labai ačiū
Fredericas Beigbederis."

* „Mielas Fredericai,
esu labai dėkinga už Jūsų laišką, kurį persiunčiau Chaplinų šeimai apsvarstyti.
Kaip minėjau Nathanaeliui, iki šios dienos nė vienam rašytojui dar nepavyko jų pamatyti, bet negali žinoti.
Prašiau, kad atsakymą atsiųstų iki kito pirmadienio, tad kitą savaitę vėl Jums parašysiu.
Geriausi linkėjimai
Kate Guyonvarch."

Tuomet nusiunčiau melancholijos pritvinkusį laišką (irgi prancūziškai).

„Brangi Kate,
esu dėkingas už jūsų malonų laišką. Prisipažinsiu, tokio ir tikėjausi... Juo blogiau – o gal juo geriau. Taip garsieji Jerry'o laiškai Oonai išliks amžinai paslaptingi.
Linkėjimai
Frederic Beigbeder."

Mano stebėtinai ramus tonas buvo truputį veidmainiškas. Prisipažinsiu, negavęs leidimo pažvelgti į legendinį susirašinėjimą, pajutau palengvėjimą. Išties, jei būčiau galėjęs perskaityti tikruosius Jerry'o laiškus, nebūčiau pajėgęs jų įsivaizduoti.

Dabar norėčiau perteikti savo susitikimą su Lara Micheli taip tiksliai, kaip ir Amielis savo dienoraštyje yra aprašęs Pictet ir de Saussure'o vakarėlį 1861 metais: „Toji draugija, aukštuomenės grietinėlė, buvo geriausia Ženevoje, o tuzinas nuostabaus grožio būtybių, lyg rožės margino parterį, pilną elegantiškai ir dailiai apsirėdžiusių moterų."

Po pasivaikščiojimo po Montrė ir Vevė, buvau pakviestas į šiuolaikinio meno galeriją Ženevos senamiestyje pagroti plokštelių. Visada maniau – ir tebemanau, kad didžėjaus amatas yra vienas smagiausių būdų išlikti jaunam. Didžėjus turi žinoti naujausią muziką, turi daugiau mažiau gerai atrodyti... o pasirinkti plokšteles kainuoja mažiau nei odos atsinaujinimo procedūra. 1994-aisiais išleidau romaną, kurio pagrindinis veikėjas buvo prancūzų didžėjus, tapęs pasauline roko žvaigžde. Vėliau Davidas Guetta ir Daftas Punkas šiam pramanui suteikė realų kūną. Tačiau aš nesu toks talentingas, tiesiog parenku muziką, tai – ne darbas, ne kūryba, darau tai nelyginant koks vagis ar niekšas, linguoju galvą ir mostaguoju, prisidengęs vaikiško rašytojo kul-

tūriniu alibi. Nors didžėjus yra rašytojo priešingybė, jis suteikia klientui tiesioginį pasitenkinimą. Jis įdėmiai stebi šokėjus, siekdamas atspėti, kokią dainą šie trokšta išgirsti. Ir jiems paklūsta, tuo tarpu Chaplinas sakydavo: „Žiūrovai yra mano vergai.“ Jei didžėjus yra menininkas – tuomet menas – absoliuti rinkodara.

Paroda buvo skirta amerikiečių dailininkui Gary'ui Simmonsui, o jo kreida nupiešti paveikslai juodame fone vaizdavo Niujorko statinius su kiek išplaukusiais kontūrais, perbraukus per juos ranka. Miglotas degančių ar rūke panirusių pastatų vaizdas... Gėriau šampaną, nors jo nekenčiu (*vodkos* nebuvo). Tame degančiame mieste netikėtai išvydau Laros akis. Kitame salės gale stovėjo rudaplaukė moteris – vaikas vampyro šypsena ir jūros gelmės akimis. Pagalvojau: „Kas toji mergina?“ Neįmanoma aprašyti jūros spalvos akių. Tos akys buvo nenusakomos spalvos: reikėtų sakyti žydrai žalios ar žydrai pilkos, su auksiniais taškeliais aplink vyzdį, bet taip apribotume tikrovę, kuri yra daug įvairesnė, nei esame pajėgūs įsivaizduoti. Laros akys keičia spalvą kas penkias minutes. Kai ji liūdna, jos – juodos, kai ji šypsosi – žydros, jei šalta – pilkos, žalios – kai šilta, lietaus, dangaus ar baseino spalvos, nelygu nuotaika. Jos akys yra kaleidoskopas. Apie jos akis Baudelaire'as parašė ketureilį:

On dirait ton regard d'une vapeur couvert ;
Ton oeil mystérieux (est- il bleu, gris ou vert ?)
Alternativement tendre, rêveur, cruel,
*Réfléchit l'indolence et la pâleur du ciel.**

* Sakytum tavo žvilgsnį aptraukusi migla;
Tavo paslaptinga akis (ji žydra, pilka ar žalia?)
Pakaitom meili, svajinga, žiauri
Atspindi dangų, blyškų ir vangų.

Iškart pastebėjau ir jos aštrius it katino iltys kandžius, ir dvi pailgas duobutes skruostuose, tarsi kabutes aplink burną – taip kiekvienas jos sakinys virsdavo citata. Visa tai pamačiau todėl, kad kai mus supažindino, ji nusišypsojo. Tai nebuvo mandagumo šypsena. Tai buvo ne viskam abejinga, o nuoširdžiai gera, miela, švytinti ir nekalta šypsena virš valingo smakriuko *à la* Romy Schneider. Ko gero, Lara buvo vienintelis žmogus visoje Ženevoje, gebantis nuoširdžiai pasakyti *nice to meet you*. Ji buvo panaši į seseris Bouvier, jų bruožus sujungus į vieną: Jacqueline Kennedy melancholija ir Lee Radziwill elegancija. Jos kaštoniniai plaukai buvo ilgi, geidulingi, o antakiai nupiešti kaip Oonos O'Neill. Laros grožis buvo amžinas, nešiuolaikiškas, ir aš suakmenėjau: turbūt mano veidas buvo toks pat, kaip pasmerktojo mirti elektros kėdėje tą akimirką, kai budelis nustato svertą ties 2000 voltų padala. Atnešiau jai keturias šampano taures, kad mane pasivytų. Tikėjausi, kad alkoholis išsklaidys mudviejų drovumą. Man buvo keturiasdešimt penkeri, jai – dvidešimt; senas mikčius bandė sudominti sutrikusią princesę. Tą vakarą mane traukė ne jos grožis ir ne jos jaunystė – tai buvo kitas, neapsakomas, kone antgamtiškas dalykas, tarytum nuojauta, kad ji man sugrąžins gyvenimo džiaugsmą, instinktyvus polėkis, į žemišką laimę pravertas langas... nors, neslėpsiu, domino ir jos grožis, ir iškili krūtinė.

Grįžau leisti plokštelių, tik jau be didelio džiaugsmo. Buvau ne naktiniame klube, o madingoje meno galerijoje. Niekas nešoko, nepaisant Michaelo Jacksono *Black or White* (daina, kuriai paprastai neįmanoma atsispirti, o gal aš jau tapau visiškai nemadingas?). Šiuolaikinio meno kolekcionieriai buvo pabirę po keturis parodos kampus. Klientai – visi bankininkai – išeidavo į gatvę rūkyti cigarų. Svarsčiau, ar jie suvokė, jog nėra didelio skirtumo tarp dieninio jų darbo (investuoti į akcijas, obligaci-

jas ir pensijų fondus) ir vakarinės aistros (investuoti į drobes, skulptūras ir plastikines instaliacijas). Savininkas vis prašydavo pritildyti garsą. Priešais mano plokštelių grotuvą stovėjo padėklas su šampano taurėm, žmonės vaišinosi, man graudžiai šypsodamiesi. Kai kurie iš jų, perskaitę visus mano romanus, išskyrus „Atostogas komos būsenoje“, nesuprato, kodėl esu su ausinėm. Žodžiu, tos porcelianinės būtybės akyse atrodžiau it kvailas liokajus. Tada nusprendžiau viešai nusižudyti: paleidau *My Heart Will Go On*, filmo „Titanikas“ pabaigos dainą, atliekamą Céline Dion. Kvebekietei plyšojant *Near, far, wherever you are* užsiropščiau ant stalo – girtas, įraudęs – ir užbaubiau: *I'm the king of the world!,* išskleidęs rankas kaip Kristus DiCaprio, nukryžiuotas ant vėliau sudužusio laivo pirmagalio. Didelei mano nuostabai, Lara priėjo, ištiesė ranką ir užlipo ant „ožiu“ paremto stalo, sukeldama pavojų mūsų gyvybėms.

– Panele, ar jūs – ledkalnis?

– Ne, bet jūs panašus į „Titaniką“.

Ji šoko ant stalo, prigludusi prie manęs iki pat tos sentimentalios dainos pabaigos, vėliau tapusios viena mylimiausių mano melodijų, perpynusi savo pirštus su manaisiais, stebint sunerimusiai motinai. Vėliau jos vis klausdavau:

– Kodėl užlipai ant to stalo šokti su manim pagal „Titaniko“ dainą?

– Iš gailesčio. Man buvo dėl tavęs gėda. Atrodei toks apgailėtinas. Be to, mėgstu tą filmą ir buvau išgėrusi keturias tavo parūpintas šampano taures...

– Atrodžiau juokingai, bet, nepaisant to, užlipai pas mane, nors buvom visai nepažįstami?

– Tikėtina, norėjau apsijuokti drauge su tavim.

Pasinaudoju proga, kad iškilmingai padėkočiau Céline Dion už jos nemenką indėlį į mano jausmų suklestėjimą.

– Tu mane gundei.

– Ne, tai tu mane gundei.

– Ne, tai tu.

– Ne, tai tu.

Šitas pokalbis tęsiasi jau daugiau nei trejus metus.

Paskui pakviečiau Larą valgyti sūrio fondiu. Privalau atskleisti vieną tiesą apie save: esu ne rafinuotas dendis, o storas kaimo Jurgis, kuriam patinka pilnas puodas geltono, klampaus, karšto ir smirdančio skysčio. Griujero, ementalio, apencelerio, boforto fondiu su česnaku ir sausu baltuoju vynu – man tai yra kulinarijos meno viršūnė. Ir nesvarbu, kad mano megztukas ir kostiumas paskui dvoks dar daug savaičių. Aš ką tik sutikau gražiausią Ženevos merginą – reikėjo jai pateikti paskutinį išbandymą. Paprastai tokia gražuolė būtų turėjusi atsisakyti, pabėgti pasibjaurėjusi. Lara nusišypsojo, skruostuose išryškėjo įsirėžusios duobutės, ir mandagiai sutiko, nors jai fondiu buvo ne šveicariškas patiekalas, o savojietiška išmonė turistams. Tuomet supratau, kad toji panelė sutverta man: fondiu mums bus tai, kas auksinis žiedas „Asilo odoje“. Mergina, kuri pirmą vakarą sutinka valgyti fondiu su nepažįstamuoju – daug erotiškiau, net jeigu ji būtų sutikusi su juo pergulėti. Šiaip ar taip, po tokios vakarienės neįmanoma įsivaizduoti nieko, susijusio su seksu. Nepasakosiu mūsų sūrio orgijos smulkmenų (jai įsivaizduoti galit pasižiūrėti Goscinny ir Uderzo komiksą „Asteriksas pas helvetus“, 20–21p.).

Paskui draugai pasiūlė eiti į gėjų barą. Sutikau nedvejodamas: ji ten bus vienintelė mergina, o aš – vienintelis heteroseksualus vyrukas, todėl turėsiu daugiau galimybių ją pabučiuoti (jei tik ji ne lesbietė). Po kelių tekilos taurelių taip ir atsitiko. Rimtas ir švelnus flirtas nutrintame odiniame fotelyje gėjų baro, įsprausto tarp dviejų Ženevos sekso krautuvėlių, gale... Kai du liežuviai

susiliečia, kartais nieko nenutinka. Tačiau kartais kai kas nutinka... Viešpatie, nutiko kažkas, dėl ko norėjosi ištirpti, subyrėti, lyg įeitum į kitą užmerktomis akimis, norėdamas viską jo viduje sujaukti. Čia skaitytojas prisimena kažkur jau tai skaitęs: taip, 71 puslapyje. Prašau mane suprasti. Oona atvedė mane pas Larą. Jei gyvenimas yra kelionė, tą vakarą, bučiuodamas Larą, supratau atvykęs, pasiekęs savo tikslą.

Lara sutiko aplankyti mano viešbučio kambarį. Pasiūliau jai su manim permiegoti, nieko nedarant – kartais jaunoms nepažįstamosioms reikia pameluoti.

– Gerai, bet norėsiu, kad išvalytum man dantis.

Ji prisėdo ant sofos viešbučio *La Réserve* numeryje, o aš padariau taip: nuėjęs į vonią, pripyliau stiklinę vandens ir grįžau su dantų šepetėliu, ant kurio buvo dantų pastos, stikline vandens ir tuščia stikline, tada ji išsižiojo ir aš jai išvaliau dantis – švelniai, su begaline pagarba jos dantenoms. Man dingojasi, kad ši scena vyko sulėtintai. Išskalavusi dantis vandeniu iš pirmosios stiklinės, ji išspjovė jį į antrąją. Esu tikras, kad įsivaizdavę šį veiksmą pasibjaurėjot, bet tai nebuvo pasibjaurėtina, tai buvo... mūsų pradžia. Jau pirmąjį vakarą miegojom kartu. Viskas įvyko per greitai? Ne, mes nekantravom būti drauge. Aš jos laukiau keturiasdešimt penkerius metus. Čiupau viešbučio bloknotą ir iškeverzojau štai ką:

Šios eilės geros,
nes trumpos
manau, kad myliu tave
– mylėsiu visada.

Tai nebuvo Baudelaire'as. Rašiau negalvodamas, automatiškai, paskui padėjau rašiklį, išplėšiau lapą ir sulankstčiau keturlinkai.

O matydamas, kaip ji išlanksto tą juokingą raštelį, kokia susikaupusi, suraukusi antakius, su duobutėmis skruostuose skaito jį, supratau, jog tikrai taip galvoju.

Prieš pasipiršdamas Larai, nuvežiau ją prie Mediano, Aragone. Žinote Medianą? Panašus į Lemano ežerą, tik mažesnis. Medianas – Ispanijos Pirėnuose paskendęs kaimas. Tik bažnyčios varpinė stiebiasi virš vandens. Galima valtim praskristi tą povandeninį kaimą. Irkluodami praplaukiam virš senų namų griuvėsių. Ant Sinkos upės pastačius El Grado užtvanką, 1973-iaisiais kaimas buvo užlietas. Iš turkio spalvos vandens kyšo medžiai. Persisvėręs per valties kraštą, gali įsivaizduoti ten slypinčias gat-

veles, barus, maisto prekių krautuvėlę, kapines, meriją – visus senuosius statinius, dabar apgyventus žuvų, užgrobtus dumblo ir dumblių. Toje mažytėje Atlantidoje kadaise gyveno žmonės, ir gali plaukti virš jos nelyginant paskendusios tikrovės, žalsvo, matinio, migloto atsiminimo. Medianas – tai vandenų Pompėja, kuri aplankoma ant besipliuškenančio skaidraus vandens kilimo. Šio dirbtinio ežero pakrantėse stovintys apleistų namų griuvėsiai gamtovaizdžiui suteikia graikiškai romėnišką pavidalą. Ant dumblą ir akmenėlius skalaujančių bangelių plūduriuoja baltos šakelės. Virš vandens iškyla uosių viršūnės – paniręs miškas gyvena toliau, salelė ežero vidury apsupta pušų ir palinkusių nendrių. Irstėmės aplink varpinę be varpo, kuris, pasak vietos legendos, kartais skamba per pilnatį, apie vidurnaktį.

Kadangi buvau bebaigiąs rašyti šią knygą, įkyrėjau Larai pasakojimais apie Oonos O'Neill gyvenimą. Ilgainiui ji supyko:

– Tu myli Ooną labiau už mane!

– Ji jau trisdešimt metų kaip mirusi!

– Nekrofilas!

– Klausyk, graikų mitologijoje buvo devynios Mūzos. Jauskis laiminga, kad aš turiu tik dvi.

Galima tenkintis tuo, kad esi laimingas dviejų amžių sandūroje, laukdamas kito karo. „Laimė yra kieta, o džiaugsmas – skystas", – rašė Salingeris apsakyme „Mėlynasis de Domjė Smito periodas". Mudu su Lara, kurios akių spalva nuolat mainėsi, pripučiama valtimi plaukėme per skaidrų džiaugsmą, ir mano akių vokai buvo lyg vandens bombos – nuolat ties lietaus riba. Žydintys barkūnai traukė laukius ir kuoduotąsias antis. Mano amžiaus vidurio krizė truko dešimt metų. Susitaikiau su savo nesibaigiančia paauglyste, nesubrendusio, neužbaigto vyro likimu: visada liksiu bjaurus berniūkštis senio kūne. Lara palinko, kad dar sykį žvilgtelėtų į ant plaukiančių povandeninio kaimo sienų

šokančius dumblius, gyvus medžius, persipynusius su mirusiais medžiais, minkštus, žalsvus griuvėsius po mūsų skraidančia kanoja. Paskui ji nusitraukė marškinius, kad nertų į vandenį. Staiga riktelėjau iš nuostabos. Akimirką prieš jai įšokant į ežerą ant nardymo kombinezono nugaros pastebėjau garsios kalifornietiškos banglenčių sporto drabužių prekės ženklo logo *O'Neill*.

Visada galima pasakyti, jog tai – tik sutapimas... Aš noriu tikėti, kad Oona išniro iš paskendusių metų, kad paskutinįkart pamerktų man akį. Mūsų gyvenimai yra nesvarbūs, jie srūva amžių glūdumon, tačiau mes gyvename ir niekas tam nesutrukdys – nors skysti, mūsų džiaugsmai niekada neišgaruoja.

Getaris, Po , Ženeva, 2010–2014

PADĖKA

Dėkoju Manueliui Carcassone'i už tai, kad ketverius metus tikėjo šiuo projektu ir palaikė jo autorių egzistencinės dvejonės akimirkomis.

Dėkoju Andrew Nurnbergui už tai, kad 2012 metais paklausė Phyllis Westbergo, kada *Salinger Estate* išleis nepublikuotus raštus, į tai jam buvo atsakyta Češyro katino verta slėpininga šypsena.

Dėkoju Nathanaëliui Karmitzui ir Kate Guyonvarch už tarpininkavimą su Chaplinų šeima (bergždžiai).

Dėkoju Olivier Nora už jo nepalaužiamą entuziazmą, nepaisant mano nepakeliamų išsisukinėjimų.

Dėkoju Juliette Joste ir savo motinai, Christine de Chasteigner, už jų kompromisų nepripažįstančius vertinimus.

Dėkoju Larai už tai, kad ištarė „taip".

BIBLIOGRAFIJA

Kenneth Anger *Hollywood Babylon*
Antony Beevor *La Seconde Guerre mondiale*
Charles Chaplin *Histoire de ma vie*
Nick Foulkes *High Society, the History of America's Upper Class*
Charles Glass *Les Américains á Paris sous l'Occupation*
Charles Glass *Deserter, the Last Untold Story of the Second World War*
Ian Hamilton *A la recherche de J. D. Salinger*
Raul Hilberg *La Destruction des Juifs d'Europe*
Ghyslain Lévy *Eugene O'Neill ou l'inconvenance de vivre*
Joyce Maynard *Et devant moi, le monde*
Bertrand Meyer-Stabley *Oona Chaplin*
George Plimpton *Truman Capote*
Mary Louise Roberts *What Soldiers Do*
David Robinson *Chaplin, sa vie, son art*
Shane Salerno et David Shields *Salinger*
Margaret Salinger *L'Attrape-rêves*
Adam Saroyan *Trio*
Jane Scovell *Oona*
Kenneth Slawenski *J. D. Salinger, a Life*

J. D. Salingeris paliko mums vienintelį romaną ir keturias dešimtis apsakymų. Tik trylika iš jų sudėta į knygas: devyni rinkinyje „Devyni apsakymai“, du „Franė ir Zujis“, du „Aukščiau gegnes, dailidės“, ir „Susipažinkite: Simoras“. Štai sąrašas kitų apsakymų, išspausdintų žurnaluose iki pasirodant „Rugiuose prie bedugnės“:

The Young Folks, išspausdintas 1940 metų kovą žurnale *Story.*

Go See Eddie, išspausdintas 1940 metų kovą žurnale *The Kansas City Review.*

The Hang of It, išspausdintas 1941 metų liepą žurnale *Collier's.*

The Heart of a Broken Story, išspausdintas 1941 metų rugsėjį žurnale *Esquire.*

The Long Debut of Lois Taggett, išspausdintas 1942 metų rugsėjį žurnale *Story.*

Personal Notes of an Infantryman, išspausdintas 1942 metų rugsėjį žurnale *Collier's.*

The Varioni Brothers, išspausdintas 1943 metų liepą *The Saturday Evening Post.*

Both Parties Concerned, išspausdintas 1944 vasarį *The Saturday Evening Post.*

Soft-Boiled Sergeant, išspausdintas 1944 balandį *The Saturday Evening Post.*

Last Day of The Last Furlough, išspausdintas 1944 liepą *The Saturday Evening Post.*

Once a Week Won't Kill You, išspausdintas 1944 lapkritį žurnale *Story.*

A Boy in France, išspausdintas 1945 kovą *The Saturday Evening Post.*

Elaine, išspausdintas 1945 kovą žurnale *Story.*

This Sandwich Has No Mayonnaise, išspausdintas 1945 spalį žurnale *Esquire.*

The Stranger, išspausdintas 1945 gruodį žurnale *Collier's.*

I'm Crazy, išspausdintas 1945 gruodį žurnale *Collier's.*

Slight Rebellion Off Madison, išspausdintas 1946 gruodį *The New Yorker.*

A Young Girl in 1941 With No Waist At All, išspausdintas 1947 gegužę *Mademoiselle.*

The Inverted Forest, išspausdintas 1947 gruodį žurnale *Cosmopolitan.*

A Girl I knew, išspausdintas 1948 vasarį žurnale *Good Housekeeping.*

Blue Melody, išspausdintas 1948 rugsėjį žurnale *Cosmopolitan.*

Šie apsakymai niekada vėliau nebuvo perleisti nei Jungtinėse Amerikos Valstijose, nei kur kitur. Šioje knygoje pateiktos mano išverstos ištraukos Prancūzijoje nespausdintos. Iki šios dienos *Salinger Estate* (kurią sudaro J. D. Salingerio našlė Coleen O'Neill Salinger, jos sūnus Matthew ir jos agentas Phyllis Westbergas) yra uždraudusi visas pomirtines šių amerikiečių XX amžiaus literatūros klasikinių kūrinių publikacijas.

Beigbeder, Frédéric
Be97 Oona & Salinger : romanas / Frédéric Beigbeder ; iš prancūzų kalbos vertė Inga Tuliševskaitė. – Vilnius : Tyto alba, 2015. – 270, [1] p.

ISBN 978-609-466-097-9

Frédéric Beigbeder (Frederikas Beigbederis, g. 1965) – vienas žinomiausių šiuolaikinių prancūzų rašytojų, televizijos, spaudos, reklamos, naktinių klubų žvaigždė. Lietuvių kalba 2002 m. pasirodęs jo romanas „Meilė trunka trejus metus" iškart tapo perkamiausia knyga, o knygos pavadinimas – visuomenėje tvirtai įsišaknijusia teze. Šį kartą autorius pasineria į vieną žaviausių ir keisčiausių XX a. meilės istorijų – Jeromeʼo D. Salingerio ir Oonos O'Neill. 1940-ieji, Niujorkas, *Stork Club*. Į klubą įžengia pradedantis rašytojas J. D. Salingeris – tylus, aukštas, nerangus. Ambicingas. Iškart pameta galvą dėl Oonos O'Neill, vieno garsiausių JAV dramaturgų Eugeneʼo O'Neillo dukters. Jam 21, jai 15. Ši vieną vasarą trukusi meilė naivi, beprotiška, skaisti ir drauge persmelkta erotikos. Ir tuoj kilsiančio karo nuojautos...

UDK 821.133.1-31

Frédéric Beigbeder

OONA & SALINGER

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė *Inga Tuliševskaitė*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

Tiražas 2 500 egz.
SL 1686. 2015 04 10. 8,35 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba", Kęstučio g. 4, LT-08117 Vilnius,
tel. 249 7598, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

– Skaityk man iš lūpų: EIK VELNIOP. Aišku?
– Būtent tai šiems metams ir esu suplanavęs.

Frédéric Beigbeder (Frederikas Beigbederis, g. 1965) – vienas žinomiausių šiuolaikinių prancūzų rašytojų, televizijos, spaudos, reklamos, naktinių klubų žvaigždė. Lietuvių kalba 2002 m. pasirodęs jo romanas „Meilė trunka trejus metus" iškart tapo perkamiausia knyga, o knygos pavadinimas – visuomenėje tvirtai įsišaknijusia teze.

Meilė nenustoja dominti autoriaus. Šį kartą jis pasineria į vieną žaviausių ir keisčiausių XX a. meilės istorijų – Jerome'o D. Salingerio ir Oonos O'Neill.

1940-ieji, Niujorkas, *Stork Club*. Auksinis jaunimas, stiklų su kokteiliais skambesys, cigarečių dūmai. Čia visi šmaikštūs, turtingi, arogantiški ir jaunatviškai negailestingi. Į klubą įžengia pradedantis rašytojas J. D. Salingeris – tylus, aukštas, nerangus. Ambicingas. Iškart pameta galvą dėl Oonos O'Neill, vieno garsiausių JAV dramaturgų Eugene'o O'Neillo dukters. Jam 21, jai 15. Ši vieną vasarą trukusi meilė naivi, beprotiška, skaisti ir drauge persmelkta erotikos. Ir tuoj kilsiančio karo nuojautos.

Jis rašo jai iš karo nusiaubtos Europos aistra alsuojančius laiškus, o ji išteka už trisdešimčia metų vyresnio aktoriaus. Laiškai taip ir lieka be atsako, ji savo vyrui Charlie'ui Chaplinui pagimdo aštuonis vaikus, o Jerry jos niekaip negali pamiršti. Skirtingesnius gyvenimus sunku įsivaizduoti: prabanga alsuojanti Oonos tikrovė ir karo išsekintas Jerry, tapęs garsiausiu Amerikos atsiskyrėliu.

Ar viskas buvo būtent taip? F. Beigbederis sako: „Siaubingai nusivilčiau, jei ši istorija nebūtų buvusi tikra."

Žarstydamas praėjusio amžiaus sąmojus, ironizuodamas save ir kitus, ilgėdamasis nesumeluotų jausmų bei kultinių anų laikų asmenybių, autorius ne tik atskleidžia vieną mažai žinomą paslaptingojo Salingerio gyvenimo tarpsnį, bet ir išdavikiškai įvardija vieną didžiausių vyriško įkvėpimo šaltinių – tai jaunystės troškimas.

ISBN 978-609-466-097-9

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt